

โครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก

นาย วิรุฬห์ พันธุ์อุดม

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ

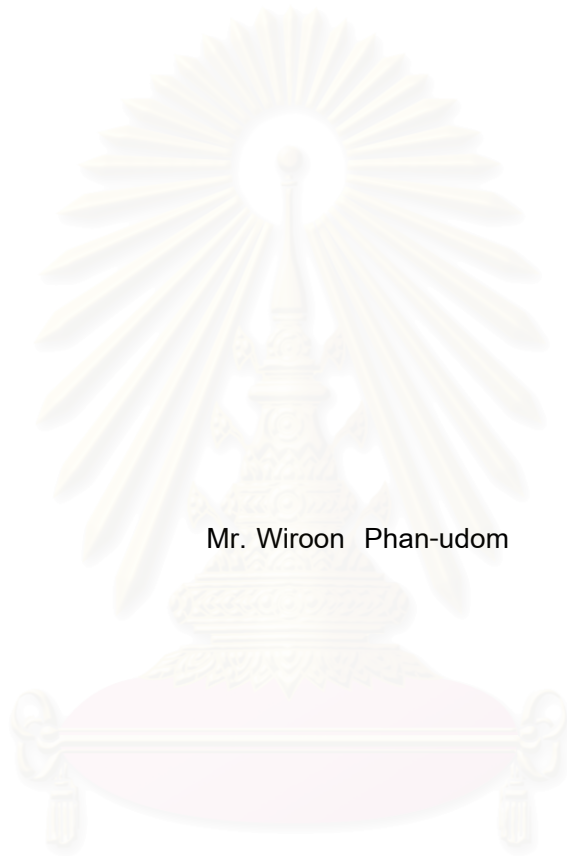
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0511-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RELOCATION PROJECT OF FLOATING HOUSE IN NAN RIVER , PHITSANULOK

Mr. Wiroon Phan-udom

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing

Department of Housing

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-0511-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์   โครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก
โดย   นาย วิรุฬห์ พันธุ์อุดม
ภาควิชา   เคหการ
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ สัจกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สุปรีชา หิรัญโร)

.....กรรมการ
(คุณ นิพนธ์ กลิ่นวิชิต)

วิรุฬห์ พันธุ์อุดม : โครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก (RELOCATION PROJECT OF FLOATING HOUSE IN NAN RIVER , PHITSANULOK) อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต นิตยะ , อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนนท์ ตาปานนท์ ; 163หน้า. ISBN 974-13-0511-7

ชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 241 หลัง มีลักษณะเป็นชุมชนที่รูก้ำลำน้ำสาธารณะ และมีสภาพทรุดโทรม นอกจากนี้ยังมีการทิ้งสิ่งปฏิกูลจากเรือนแพที่อยู่อาศัยลงในแม่น้ำน่าน ทำให้เกิดมลภาวะ รวมทั้งการบุกรุกพื้นที่ริมตลิ่งโดยการเข้าไปใช้พื้นที่ก่อให้เกิดสภาพที่ไม่เป็นระเบียบ จังหวัดพิษณุโลกจึงมีโครงการจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเรือนแพรวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหามลภาวะของแม่น้ำน่านที่เกิดจากชุมชนเรือนแพ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการอยู่อาศัย ศึกษาปัญหาต่างๆของชุมชนเรือนแพ และศึกษาปัจจัยในการย้ายชุมชนเรือนแพ

จากการศึกษาพบว่า มีผู้อยู่อาศัยในเรือนแพที่มีความต้องการและตัดสินใจย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง จำนวน 65 หลัง คิดเป็นร้อยละ 36.11 และมีผู้อยู่อาศัยในเรือนแพที่ไม่มีความต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง จำนวน 115 หลัง คิดเป็นร้อยละ 63.89 สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการย้าย ได้แก่ สาเหตุทางด้านกายภาพของเรือนแพ คือปัญหาการดูแลรักษาและซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ ความลำบากในการเคลื่อนย้ายเรือนแพตามระดับน้ำขึ้นน้ำลง และเรือนแพมีสภาพทรุดโทรม สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงินของผู้อยู่อาศัยในเรือนแพ คือปัญหาค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพที่สูงขึ้น และผู้อยู่อาศัยมีรายได้เพียงพอกับค่าผ่อนบ้านของโครงการ สำหรับปัจจัยของโครงการริมคลองโคกช้าง คือ ความพอใจในแบบบ้าน ความเจริญของบริเวณโดยรอบ และความสะดวกในการเดินทางระหว่างโครงการถึงตัวเมืองพิษณุโลก

สำหรับผู้อยู่อาศัยในเรือนแพกลุ่มที่ไม่มีความต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายไปอยู่อาศัยในโครงการ มีแนวโน้มที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ โดยมีเหตุผลเหมือนกับผู้อยู่อาศัยในเรือนแพกลุ่มที่มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัย

ข้อสรุป โครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก มีสาเหตุทางด้านกายภาพของเรือนแพ สาเหตุทางด้านกายภาพของโครงการริมคลองโคกช้าง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยในเรือนแพมีความต้องการย้ายที่อยู่อาศัย และ โครงการมีหน่วยงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองที่ให้สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสามารถในการผ่อนบ้านของผู้อยู่อาศัยในเรือนแพ ข้อเสนอแนะ 1) รูปแบบและวิธีการก่อสร้างบ้านของโครงการ ควรมีทางเลือกอื่นให้ผู้อยู่อาศัยในเรือนแพเลือกหรือมีส่วนร่วม โดยมีหน่วยงานของโครงการควบคุมมาตรฐานและความเป็นระเบียบของรูปแบบและการก่อสร้างบ้าน 2) ราคาค่าก่อสร้างบ้าน ราคาผ่อนบ้านของโครงการควรมีการปรับให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยในเรือนแพกลุ่มที่มีรายได้น้อยและไม่สามารถผ่อนบ้านของโครงการในปัจจุบันได้ 3) ควรมีการอธิบายและให้ข้อมูลที่ถูกต้องของโครงการเพื่อให้ชาวชุมชนเรือนแพเข้าใจถึงรูปแบบกระบวนการย้ายชุมชนของโครงการและมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ

ภาควิชา เคหการ

สาขาวิชา เคหการ

ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

407 41463 25 : MAJOR HOUSING DEVELOPMENT

KEY WORD : RELOCATION / FACTORS OF RELOCATION / FLOATING HOUSE / PHITSANULOK

WIROON PHAN-UDOM: RELOCATION PROJECT OF FLOATING HOUSE IN NAN RIVER,
PHITSANULOK. THESIS ADVISOR : CHAWALIT NITTAYA, Ph.D., THESIS CO-ADVISOR :
NOPANANT TAPANANONT, Ph.D.163 pp, ISBN 974-13-0511-7

At present, there are 241 floating houses along the Nan River in Phitsanulok. municipality. The community not only intrudes on the public waterway but the houses are also in bad condition. Apart from these problems, waste dumped into the river from the floating houses causes pollution and the occupation of the area on the river bank courses an eyesore. Therefore, Phitsanulok province, set up a new housing project to develop the quality of life of the people in the floating house community.

The aim of this research was to study the present living conditions, the problems in the community and the factors facilitating the relocation of the floating houses.

The study revealed that 36.11 percent of residents in the area or 65 households wanted and decided to move to a housing project along Koke Chang canal while 63.89 percent of the residents or 115 households did not wish to be relocated to the new housing project. The two reasons in support of the move were as follows: the physical problems of the floating houses along the Nan river such as maintaining pontoons, the movement of the floating houses according to the tides and the ruined condition of the houses. However there should be more flexible alternatives to allow the residents themselves to become more closely involved in the project, the planning style, construction of their future homes. The other reason was that the housing project along Koke Chang canal, was attractive to the residents and overall they were satisfied with the style, the surroundings and convenience in traveling from the project to the center of Phitsanulok. The economic status of the residents was also an important factor. Those who could pay for the new houses were willing to move.

There was a tendency that people living in the floating house community who desired and decided not to move to the new housing project would move there with the same reasons as those who wanted and decided to do so.

In conclusion, regarding the relocation project along the Nan River, Phitsanulok, such factors as the physical characteristics of the floating houses, the physical characteristics of the project along Koke Chang canal and the housing loans offered by the Urban Community Development office affected the residents' willingness to buy a house in installments. There should also be more flexible repayment plan to suit low income residents who could not afford to move to the Koke Chang Project. Also, this should be adjusted to suit the residents who had low income and could not afford a house in the present project. Finally, more accurate explanation and information concerning the project should be given to the residents in the floating house community so that they could understand the plans and process of community relocation as well as developing a positive attitudes towards the project.

Department	Housing Development	Student's signature.....
Field of study	Housing Development	Advisor's signature.....
Academic year	2000	Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยได้รับคำแนะนำและตรวจแก้ไขโดยตลอดด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร. ขวลิต นิตยะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนนท์ ตาปนานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้วยดีมาตลอด รวมทั้งได้รับคำแนะนำและตรวจแก้ไขเพิ่มเติมจาก รองศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย รองศาสตราจารย์ สุปรียา หิรัญโร และคุณ นิพนธ์ กลิ่นวิจิตร ซึ่งผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจทุกอย่างในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ คุณสมใจ นิยมพรวคิน ที่คอยช่วยเหลือและเป็นผู้ช่วยวิจัยภาคสนามในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความรู้ในด้านต่างๆด้วยความกรุณา

การศึกษาครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากชาวชุมชนเรือนแพ จังหวัดพิษณุโลก ในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณ คุณนิรันดร สนิทวงศ์ ผู้ช่วยผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก คุณภาณุวุธ บุระ หัวหน้างานปฏิบัติการชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ คุณรักพงษ์ โฆษิตวรวิจิตร และคุณสมนึก เจริญคุณธรรม เจ้าหน้าที่เทศบาลนครพิษณุโลก ในการให้ คำแนะนำและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ

ทำยนี้ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ คุณมงคล สัจจะสกุลวงศ์ และ คุณธีระ เยี่ยงวิศวกุล ในการให้ คำปรึกษาและความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิรุฬห์ พันธุ์อุดม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตารางประกอบ.....	ฅ
สารบัญรูปประกอบ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและสาระสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
ขอบเขตของการศึกษา.....	6
วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
คำจำกัดความของการวิจัย.....	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	13
บทที่ 2 วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยประเภทเรือนแพ.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการเลือกแหล่งและลักษณะที่อยู่อาศัย.....	21
แนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชนแออัดของประเทศไทย.....	28
แนวคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง.....	29
บทที่ 3 รายละเอียดของโครงการย้ายชุมชนเรือนแพและพื้นที่โครงการ	
ความเป็นมาของโครงการ.....	39
วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	39
แผนการดำเนินงานของโครงการ.....	40
การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และสหกรณ์.....	46
กระบวนการออมทรัพย์.....	48
ลักษณะทางกายภาพของโครงการ.....	49
องค์ประกอบของโครงการ.....	56

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สภาพชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน	
ที่ตั้งชุมชนเรือนแพ.....	75
ระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณสุขการ.....	93
พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนแพ.....	99
โครงสร้างของเรือนแพ.....	105
ปัญหาของการอยู่อาศัยในเรือนแพ.....	108
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเรือนแพ.....	111
บทที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพ.....	113
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพ.....	124
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีแนวโน้มต่อการตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพกลุ่มที่ตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย.....	134
ประเด็นที่พบจากการศึกษา.....	138
ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก.....	138
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	143
รายการอ้างอิง.....	144
ภาคผนวก.....	147
ประวัติผู้เขียน.....	163

สารบัญตารางประกอบ

		หน้า
ตารางที่ 1.1	แสดงจำนวนเรือนแพในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก แยกตามโซน 4 โซน ในการบริหารจัดการชุมชน.....	11
ตารางที่ 1.2	แสดงจำนวนเรือนแพทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก จำนวนเรือนแพที่อยู่ในขอบเขตการวิจัยและจำนวนเรือนแพที่ตอบแบบสอบถาม.....	12
ตารางที่ 3.1	แสดงรายละเอียดสินค้าที่สหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลกขอกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง.....	47
ตารางที่ 3.2	แสดงจำนวนแปลงที่ดินจัดสรรในพื้นที่แต่ละโซน.....	56
ตารางที่ 3.3	แสดงการใช้ที่ดินและเนื้อที่ภายในโครงการ.....	59
ตารางที่ 3.4	แสดงรูปแบบบ้าน ขนาดพื้นที่ใช้สอย และราคาค่าก่อสร้างที่ประมาณการเบื้องต้น..	59
ตารางที่ 3.5	แสดงระบบถนนขนาดและเขตทางของถนนในพื้นที่โครงการ.....	72
ตารางที่ 3.6	แสดงเวลาเดินทางโดยสารของห้างโลตัสซูเปอร์มาร์เก็ต.....	73
ตารางที่ 3.7	แสดงรถโดยสารประจำทางที่วิ่งจากตัวเมืองพิษณุโลกผ่านบริเวณทางเข้าพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้างและราคาค่าโดยสาร.....	74
ตารางที่ 5.1	แสดงปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง.....	120
ตารางที่ 5.2	แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง.....	130
ตารางที่ 5.3	แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง.....	136

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพประกอบ

	หน้า
รูปที่ 1.1	แสดงสภาพการรुकูล้ำน้ำสาธารณะของชุมชนเรือนแพในปัจจุบัน..... 2
รูปที่ 1.2	แสดงสภาพเรือนแพที่เก่าและมีสภาพทรุดโทรม..... 2
รูปที่ 1.3	แสดงการเปลี่ยนแปลงเรือนแพที่อยู่อาศัยมาเป็นเรือนแพร้านอาหาร..... 3
รูปที่ 1.4	แสดงสภาพห้องส้วมของเรือนแพ..... 3
รูปที่ 1.5	แสดงสภาพการใช้พื้นที่ริมตลิ่งของชุมชนเรือนแพ..... 4
รูปที่ 1.6	แสดงสภาพพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง..... 4
รูปที่ 1.7	แสดงแผนที่เทศบาลเมืองพิษณุโลก พื้นที่ตั้งชุมชนเรือนแพบริเวณริมแม่น้ำน่าน และที่ตั้งพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง..... 5
รูปที่ 1.8	แสดงผังบริเวณการจัดสรรแปลงที่ดินภายในโครงการ..... 5
รูปที่ 1.9	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งของชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก..... 7
รูปที่ 2.1	แสดงผังพื้นที่และรูปด้านของเรือนแพ พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนแพ..... 16
รูปที่ 2.2	แสดงลักษณะของเรือนแพเปรียบเทียบกับเรือนร้านค้าริมน้ำ..... 16
รูปที่ 2.3	แสดงโครงสร้างเรือนแพ..... 17
รูปที่ 3.1	แสดงทางเข้าสู่พื้นที่โครงการ จากทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 52
รูปที่ 3.2	แสดงแผนที่เมืองพิษณุโลก แสดงระยะห่างระหว่างตัวเมืองพิษณุโลก กับ พื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง..... 53
รูปที่ 3.3	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง..... 54
รูปที่ 3.4	แสดงสภาพพื้นที่โครงการที่มีการก่อสร้างบ้าน จำนวน 68 หลัง..... 55
รูปที่ 3.5	แสดงลักษณะของบ้านของผู้ที่บุกรุกพื้นที่โครงการที่มีการปลูกสร้างบ้านตามการแบ่งแปลงที่ดินในโครงการแล้ว..... 55
รูปที่ 3.6	แสดงผังบริเวณการจัดสรรแปลงที่ดินและสาธารณูปการภายในโครงการ..... 57
รูปที่ 3.7	แสดงการใช้ที่ดินและสาธารณูปการ ภายในโครงการ..... 58
รูปที่ 3.8	แสดงผังพื้นที่และรูปด้านของบ้านเดี่ยวชั้นเดียว..... 61
รูปที่ 3.9	แสดงผังพื้นที่และรูปด้านของบ้านเดี่ยว 2 ชั้น..... 62
รูปที่ 3.10	แสดงผังพื้นที่และรูปด้านของบ้านแฝด 2 ชั้น แบบมาตรฐาน ไม่ต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ B)..... 63
รูปที่ 3.11	แสดงผังพื้นที่และรูปด้านของบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ A)..... 64
รูปที่ 3.12	แสดงแบบบ้านเดี่ยวชั้นเดียว..... 65
รูปที่ 3.13	แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบมาตรฐาน (แบบ B)..... 65
รูปที่ 3.14	แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ A)..... 66

สารบัญรูปภาพประกอบ (ต่อ)

	หน้า
รูปที่ 3.15	แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ A)..... 66
รูปที่ 3.16	แสดงพื้นที่ด้านหลังบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติม (แบบ A) เปรียบเทียบกับบ้านแบบเดียวกันแต่มีการต่อเติมพื้นที่ด้านหลัง..... 67
รูปที่ 3.17	แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น ที่มีการต่อเติมเพิ่มขึ้นตามความต้องการของชาวเรือนแพ. 67
รูปที่ 3.18	แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น ที่มีการต่อเติมเพิ่มขึ้นตามความต้องการของชาวเรือนแพ. 68
รูปที่ 3.19	แสดงระบบทางเดินเท้าและระบบระบายน้ำ ภายในโครงการ..... 69
รูปที่ 3.20	แสดงระบบไฟฟ้าและระบบดับเพลิง ภายในโครงการ..... 70
รูปที่ 3.21	แสดงบ่อบำบัดน้ำเสียของโครงการ ซึ่งอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง..... 70
รูปที่ 3.22	แสดงประเภทและขนาดของถนนภายในโครงการ..... 71
รูปที่ 4.1	แสดงสภาพชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่านในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกในปัจจุบัน 78
รูปที่ 4.2	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งของชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่โดยรอบชุมชนเรือนแพ..... 80
รูปที่ 4.3	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนเรือนแพ โซนที่ 1 ตามการแบ่งโซนพื้นที่การขอใช้สินเชื่อของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ..... 81
รูปที่ 4.4	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนเรือนแพ โซนที่ 2 และ โซนที่ 3 ตามการแบ่งโซนพื้นที่การขอใช้สินเชื่อของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองการเคหะแห่งชาติ.... 82
รูปที่ 4.5	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนเรือนแพ โซนที่ 4 ตามการแบ่งโซนพื้นที่การขอใช้สินเชื่อของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ..... 83
รูปที่ 4.6	แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบันในพื้นที่โซน 1 ตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ..... 84
รูปที่ 4.7	แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบันในพื้นที่โซน 2 ตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ..... 84
รูปที่ 4.8	แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบันในพื้นที่โซน 3 ตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ..... 85
รูปที่ 4.9	แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบันในพื้นที่โซน 4 ตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ..... 85
รูปที่ 4.10	แสดงเรือนแพที่มีการจอดซ้อนกันออกไปในแม่น้ำ..... 87
รูปที่ 4.11	แสดงเรือนแพที่มีการจอดติดกันตามแนวยาวของแม่น้ำ..... 87
รูปที่ 4.12	แสดงการจอดรถสามล้อเครื่องบริเวณริมทางเดินเท้าสาธารณะ..... 89
รูปที่ 4.13	แสดงการใช้พื้นที่ริมตลิ่งสำหรับตากเสื้อผ้า..... 89
รูปที่ 4.14	แสดงการใช้พื้นที่ริมตลิ่งสำหรับประกอบอาชีพทำปลาและตากปลา..... 90
รูปที่ 4.15	แสดงเพิงที่พักอาศัยที่มีการสร้างขึ้นริมตลิ่ง..... 90

สารบัญรูปภาพประกอบ (ต่อ)

	หน้า	
รูปที่ 4.16	แสดงลักษณะทางเดินจากบนตลิ่งลงสู่เรือนแพ.....	91
รูปที่ 4.17	แสดงบันไดคอนกรีตเสริมเหล็กซึ่งเป็นทางขึ้นลงจากตลิ่งสู่เรือนแพ.....	91
รูปที่ 4.18	แสดงกระชังเลี้ยงปลาในแม่น้ำน่าน.....	92
รูปที่ 4.19	แสดงลักษณะทรงไถที่สร้างบนลูกบวบ.....	92
รูปที่ 4.20	แสดงระบบไฟฟ้าของชุมชนเรือนแพ.....	93
รูปที่ 4.21	แสดงระบบไฟฟ้าของชุมชนเรือนแพ.....	94
รูปที่ 4.22	แสดงระบบน้ำประปาภายในเรือนแพ.....	95
รูปที่ 4.23	แสดงระบบน้ำประปาภายในเรือนแพ.....	95
รูปที่ 4.24	แสดงลักษณะห้องส้วมของเรือนแพ.....	96
รูปที่ 4.25	แสดงพื้นที่ด้านข้างเรือนแพ สำหรับซักผ้าและอาบน้ำ	97
รูปที่ 4.26	แผนที่แสดงระบบระบายน้ำของเทศบาลนครพิษณุโลก.....	98
รูปที่ 4.27	แสดงพื้นที่ส่วนโถงภายในเรือนแพ.....	99
รูปที่ 4.28	แสดงสภาพภายในเรือนแพ.....	100
รูปที่ 4.29	แสดงพื้นที่ครัวภายในเรือนแพ.....	100
รูปที่ 4.30	แสดงเรือนแพที่เป็นเรือนแพร้านอาหาร.....	103
รูปที่ 4.31	แสดงเรือนแพที่เป็นศาลพระภูมิ.....	104
รูปที่ 4.32	แสดงโครงสร้างส่วนของลูกบวบเรือนแพ ไม้ไผ่ และถังน้ำมัน 200 ลิตร.....	106
รูปที่ 4.33	แสดงโครงสร้างส่วนของลูกบวบเรือนแพ.....	107
รูปที่ 4.34	แสดงวัสดุฝาผนังของเรือนแพ.....	107
รูปที่ 4.35	แสดงสภาพเรือนแพจม เนื่องจากไม่ได้เปลี่ยนลูกบวบไม้ไผ่.....	109
รูปที่ 4.36	แสดงสภาพเรือนแพเกยตื้นบริเวณริมตลิ่ง เป็นปัญหาในการอยู่อาศัย.....	110
รูปที่ 4.37	แสดงเรือนแพเกยตื้น ค้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย.....	110

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและสาระสำคัญ

ชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนโบราณดั้งเดิม ดังที่มีการกล่าวถึงชุมชนเรือนแพบริเวณหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5¹

ในปัจจุบันชุมชนเรือนแพมีจำนวนทั้งสิ้น 241 หลัง² มีลักษณะเป็นชุมชนที่รูก้ำลำน้ำสาธารณะ(ดูรูปที่ 1.1) และมีสภาพทรุดโทรม(ดูรูปที่ 1.2) เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ในเรือนแพส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้น้อยไม่ค่อยมีการซ่อมแซมเรือนแพให้อยู่ในสภาพที่ดี นอกจากนี้ยังมีการดัดแปลงเรือนแพมาเป็นร้านอาหาร (ดูรูปที่ 1.3) ประกอบกับการทิ้งสิ่งปฏิกูลจากเรือนแพที่อยู่อาศัยและเรือนแพร้านอาหารลงในแม่น้ำน่าน ทำให้เกิดมลภาวะและเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค(ดูรูปที่ 1.4) รวมทั้งการบุกรุกพื้นที่ริมตลิ่งโดยการเข้าไปใช้พื้นที่ก่อให้เกิดสภาพที่ไม่เป็นระเบียบ เช่นการทำราวตากผ้า การกองวัสดุเหลือใช้ (ดูรูปที่ 1.5) เป็นต้น

เพื่อดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพิษณุโลกจึงมีโครงการเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเรือนแพทั้งทางด้านสาธารณสุข สังคม เศรษฐกิจ และความปลอดภัย รวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหามลภาวะของแม่น้ำน่านที่เกิดจากชุมชนเรือนแพ โดยเป็นการสอดคล้องกับโครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่สองระยะแรกของเทศบาลเมืองพิษณุโลก³ โดยการจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่พร้อมสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในที่ว่างริมคลองโคกข้าง หมู่ที่ 3 ตำบลรัษฎา อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก เนื้อที่โดยประมาณ 35 ไร่ (ดูรูปที่ 1.6 – รูปที่ 1.8)

อย่างไรก็ตามการย้ายชุมชนเรือนแพครั้งนี้ มีหลายฝ่ายที่เห็นด้วยและอีกหลายฝ่ายไม่เห็นด้วย ด้วยแต่ละฝ่ายมีเหตุผลต่าง ๆ กัน

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร , โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิษณุโลก , กรุงเทพฯ 29 มีนาคม 2539 , หน้า 193.

² จากการสำรวจของเทศบาลเมืองพิษณุโลก วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2540

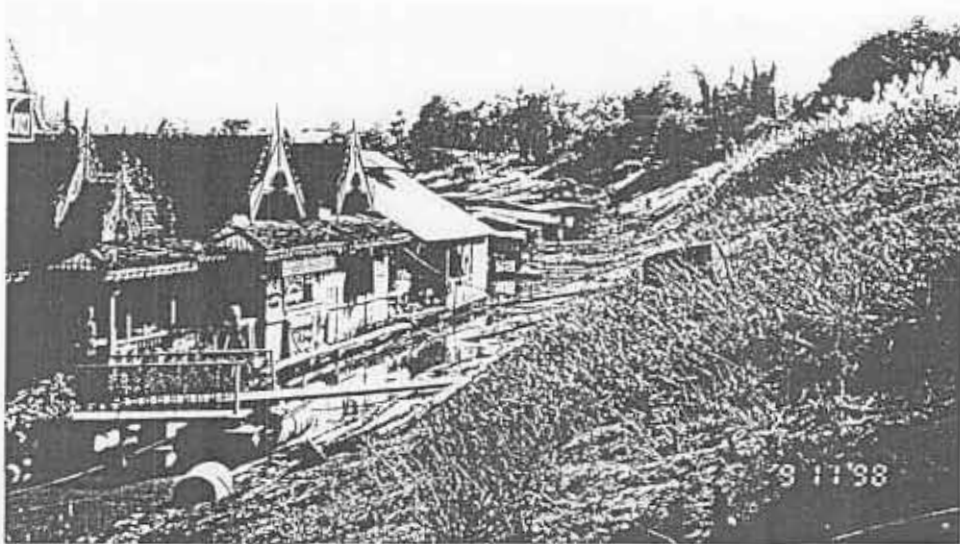
³ คำสั่งจังหวัดพิษณุโลกที่487/2540 ลงวันที่ 17 ก.พ. 2540

รูปที่ 1.1 แสดงสภาพการรुक้ำลำน้ําสารณะของชุมชนเรือนแพ วม2ฝั่งแม่น้ำน่าน ในปัจจุบัน

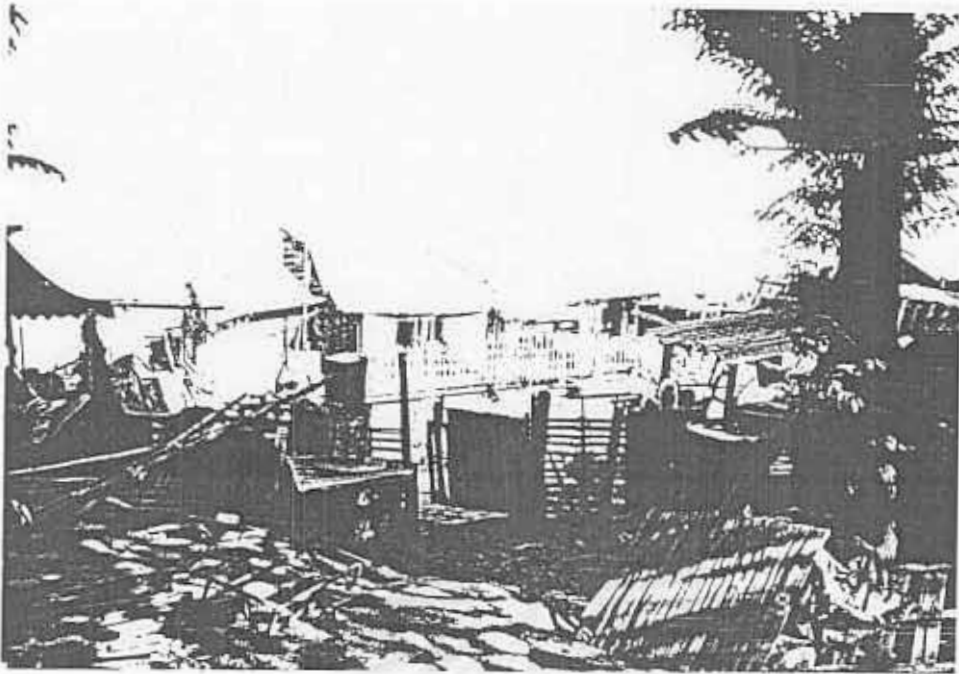
รูปที่ 1.2 แสดงสภาพเรือนแพที่เก่าและมีสภาพทรุดโทรม

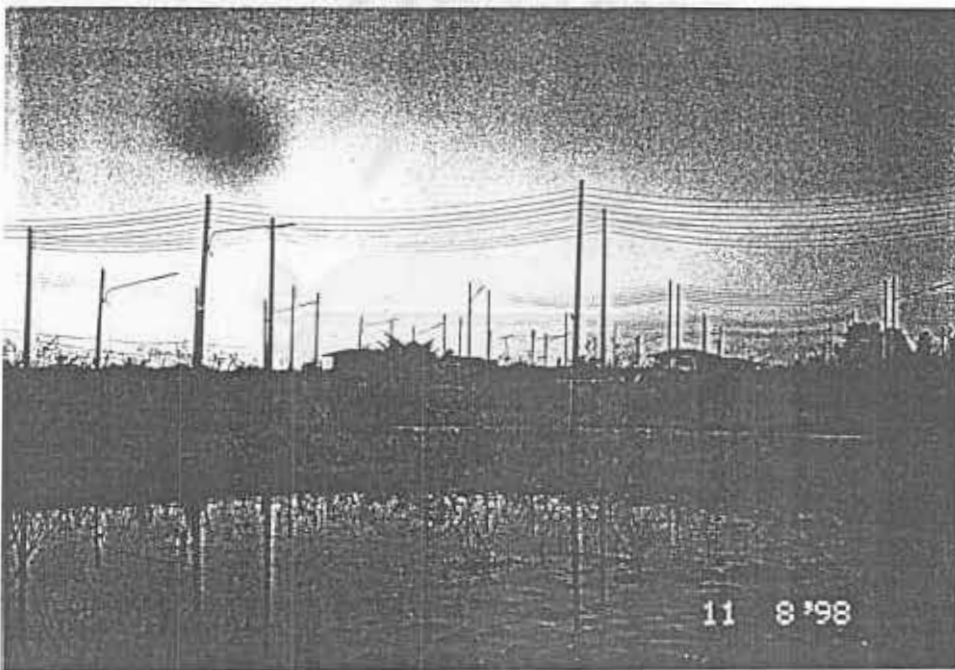
รูปที่ 1.3 แสดงการดัดแปลงเรือนแพที่อยู่อาศัยมาเป็นเรือนแพร้านอาหาร ทำให้ปริมาณของสิ่งปฏิกูลที่ปล่อยลงแม่น้ำน่าน เพิ่มมากขึ้น

รูปที่ 1.4 แสดงสภาพห้องส้วมของเรือนแพที่อยู่อาศัย ซึ่งยังคงถ่ายสิ่งปฏิกูลลงสู่แม่น้ำน่าน

รูปที่ 1.5 แสดงสภาพการใช้พื้นที่ริมคลองของชุมชนเรือนแพ ก่อให้เกิดสภาพที่ไม่เป็นระเบียบ มีการกองเศษวัสดุ การทำราวตากผ้า การปลูกแปลงไม้ดอก การตากปลา เป็นต้น

รูปที่ 1.6 แสดงสภาพพื้นที่ริมคลองโคกช้าง หมู่ที่ 3 ตำบลรัฐญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก ซึ่งทางจังหวัดพิษณุโลกได้จัดเตรียมให้กับชุมชนเรือนแพ พร้อมด้วยระบบสาธารณูปโภคที่ดำเนินการเกือบเสร็จสมบูรณ์

รูปที่ 1.7 แสดงแผนที่เทศบาลเมืองพิษณุโลก พื้นที่ตั้งชุมชนเรือนแพบริเวณริมแม่น้ำน่าน และที่ตั้งพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง

รูปที่ .8 แสดงผังบริเวณการจัดการจัดสรรแปลงที่ดิน ภายในโครงการ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการอยู่อาศัย และปัญหาต่างๆของชุมชนเรือนแพ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยในการย้ายชุมชนเรือนแพ

3. ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตโดยพื้นที่

ชุมชนเรือนแพริมสองฝั่งแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลก (ดูรูปที่ 1.9)

2. ขอบเขตโดยกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาเรือนแพทั้งที่เป็นเรือนแพที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว , เรือนแพที่อยู่อาศัยให้เช่า และเรือนแพพักอาศัยของลูกจ้าง ซึ่งเป็นเรือนแพที่มีสิทธิ์ในการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ทางจังหวัดจัดเตรียมให้ (พื้นที่ริมคลองโคกช้าง) โดยการพิจารณาให้สิทธิ์เข้าอยู่อาศัยจากทางคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง จังหวัดร่วมกับกรรมการกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ชาวแพ จังหวัดพิษณุโลก โดยไม่รวมเรือนแพร้านอาหารและเรือนแพของทางราชการ ซึ่งไม่ได้สิทธิ์ในการย้าย

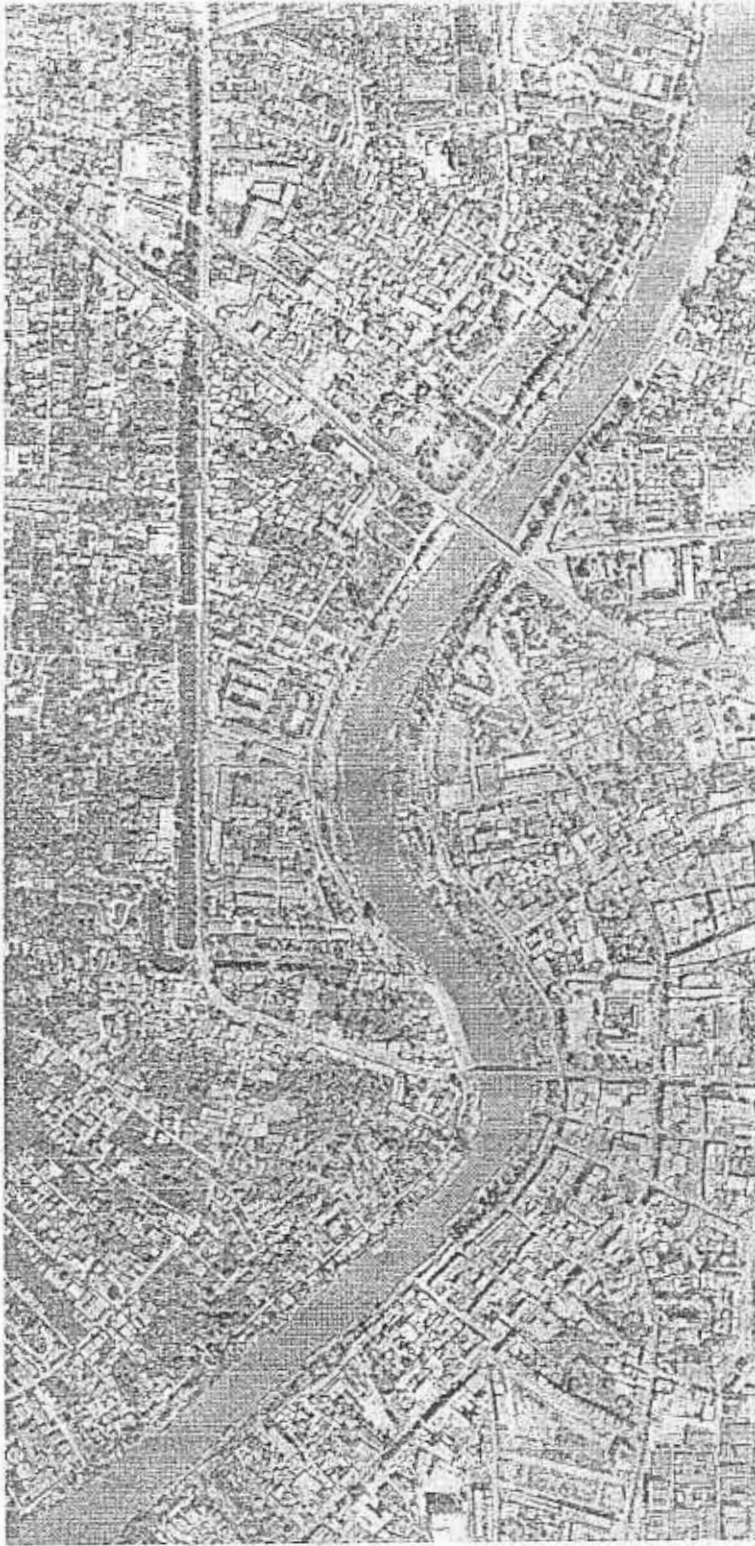
4. วิธีดำเนินการศึกษา

4.1 การศึกษาจากทฤษฎีและเอกสาร

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นซึ่งเป็นข้อเท็จจริง แนวความคิด และเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้จากตำรา งานวิจัย บทความและเอกสารอื่นๆ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์

ประเด็นหลักที่ผู้วิจัยมุ่งทำการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎี และเอกสารได้แก่

- 4.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยประเภทเรือนแพ
- 4.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการเลือกแหล่งและลักษณะที่อยู่อาศัย
- 4.1.3 แนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชนแออัดของประเทศไทย
- 4.1.4 ข้อมูลและรายละเอียดของโครงการเคลื่อนย้ายชุมชนเรือนแพ
- 4.1.5 ข้อมูลและรายละเอียดของบ้านและพื้นที่โครงการที่เตรียมไว้สำหรับโครงการเคลื่อนย้ายชุมชนเรือนแพ
- 4.1.6 แนวคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

รูปที่ 1.9 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งของชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก ให้สังเกตดูเรือนแพริมแม่น้ำเรียงรายเป็นหลังๆ ยาวต่อเนื่องตลอดความยาวของชายฝั่งริมแม่น้ำ ทั้งสองฝั่ง
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2539

4.2 การศึกษาจากการสำรวจภาคสนาม

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบลักษณะทางกายภาพและปัญหาในการอยู่อาศัยของ เรือนแพและชุมชนเรือนแพในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก และทำการสำรวจทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการที่จะเป็นที่รองรับการเคลื่อนย้ายของชุมชนเรือนแพ (พื้นที่ริมคลองโคกช้าง) ซึ่งทางจังหวัดจัดเตรียมให้กับชาวชุมชนเรือนแพที่จะย้ายไปอยู่อาศัย รวมทั้งทำการสำรวจทางกายภาพและปัญหาของสภาพแวดล้อมของชุมชนเรือนแพและพื้นที่โครงการ

นำข้อมูลที่ได้มาทำการสรุปเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ เพื่อทำการศึกษาหาสาเหตุ และหาปัจจัยที่มีผลในการย้ายชุมชนเรือนแพ

การศึกษาในขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยทำการศึกษาด้วยวิธีการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) โดยการสอบถาม การบันทึกภาพถ่าย และการสังเกตการณ์

4.3 การสัมภาษณ์แบบลึก

เป็นการสัมภาษณ์อย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดและครบถ้วน ดังที่ สวัสดิ์ สุคนธ์รังษี (2525: 194-196) กล่าวว่า การสัมภาษณ์แบบลึกนั้นนอกจากจะเป็นการถามให้อธิบายและยังเป็นการถามถึงเหตุผลด้วย เพื่อที่จะได้ใช้ตัดสินว่าคำตอบนั้นถูกต้อง ชัดเจน หรือเชื่อถือได้มากน้อยแค่ไหน เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน และละเอียดต่างประเด็นไปจากการใช้แบบสอบถาม โดยผู้สัมภาษณ์จะใช้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบเป็นมาตรฐาน (Structured or Standardized Interview) บุคคลที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก ชาวชุมชนเรือนแพในแต่ละพื้นที่ เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการดำเนินโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ทำการปกครองจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลนครพิษณุโลก เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ

4.4 การศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม

เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลทางด้านประชากร สภาพการอยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพ ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและกฎหมาย ปัญหาและความต้องการในการอยู่อาศัย รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ และพื้นที่ที่ทางจังหวัดจัดเตรียมให้ รวมถึงการวางแผนในเรื่องที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือน

แพ ผลที่ได้จากการสำรวจจะถูกนำมารวบรวม ประมวลผลเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอความเป็นไปได้ในการย้ายชุมชนเรือนแพ

การศึกษาในขั้นตอนนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

4.4.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางและวางแผนการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบสภาพจริงของที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั่วไปของชุมชนเรือนแพและพื้นที่โครงการ (พื้นที่ริมคลองโคกข่าง) รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนเรือนแพ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางในสร้างแบบสอบถามต่อไป

4.4.2 การจัดสร้างแบบสอบถาม

ได้แก่การสร้างชุดคำถามเพื่อที่จะทราบข้อมูลด้านต่างๆ ดังแสดงในเบื้องต้น โดยแบบสอบถามทั้งหมดเป็นข้อคำถามแบบปิด (Close Questions) เป็นคำถามที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน และจัดเตรียมไว้ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบนั้น และเป็นการสร้างแบบสอบถามแบบคำถามให้เลือกตอบ (Multiple Choice Questions) โดยที่แต่ละคำถามจะกำหนดคำตอบให้เลือกหลายคำตอบ คือตั้งแต่ 3 ขึ้นไป และคำถามแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบข้อใดข้อหนึ่ง ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ของคำถามนั้นๆ และต้องสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการ

โครงสร้างของแบบสอบถามประกอบด้วยคำถาม 6 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการอยู่อาศัยในปัจจุบัน เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ได้แก่ บ้านเลขที่ของเรือนแพ พื้นที่การใช้งานภายในเรือนแพ รูปแบบห้องน้ำห้องส้วม ขนาดของเรือนแพ ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมเรือนแพ การเปลี่ยนแปลงและต่อเติมเรือนแพ ระบบสาธารณูปโภค น้ำ ไฟฟ้า การกำจัดขยะ การใช้งานพื้นที่ริมตลิ่งและแม่น้ำ คำถามส่วนนี้ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการสังเกตเอง และสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ สาเหตุ ปัจจัย ความต้องการของการอยู่อาศัย และการย้ายที่อยู่อาศัย ได้แก่ ที่อยู่อาศัยเดิมของผู้ตอบแบบสอบถาม ความคิดเห็นต่อการอยู่อาศัยในเรือนแพและชุมชนเรือนแพ ปัญหาในการอยู่อาศัย การย้ายจากชุมชนเรือนแพไปอยู่ในพื้นที่โครงการ การวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคต การซื้อหรือผ่อนที่อยู่อาศัย ตลอดจนแหล่งเงินสำหรับการซื้อหรือผ่อนที่อยู่อาศัย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวชุมชนเรือนแพ ได้แก่ ลักษณะการประกอบอาชีพ ความจำเป็นในการใช้เรือนแพและแม่น้ำเพื่อการประกอบอาชีพ การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงอาชีพและสถานที่ทำงาน วิธีการเดินทางไปทำงาน สถานที่ซื้อของกินของใช้ในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์กับครอบครัวอื่นในชุมชน ลักษณะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนกิจกรรมที่ทำร่วมกัน

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพื้นที่ริมคลองโคกข้าง เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปและความคิดเห็นทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย ของพื้นที่โครงการที่ทางจังหวัดจัดเตรียมให้กับชุมชนเรือนแพเข้าอยู่อาศัย ได้แก่ ความคิดเห็นต่อพื้นที่โครงการ (พื้นที่ริมคลองโคกข้าง) ข้อเสนอแนะสำหรับรูปแบบการสร้างบ้านในพื้นที่โครงการ ความรู้สึกต่อการที่มีชาวบ้านกลุ่มอื่นเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกันในโครงการ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อแผน นโยบาย และการดำเนินการย้ายชุมชนเรือนแพของทางจังหวัด ได้แก่ ความคิดเห็นต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ ความคิดเห็นต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ ความคิดเห็นต่อเหมาะสมและความสำเร็จของแผนระยะสั้นของทางจังหวัด

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ระยะเวลาในการอยู่อาศัย จำนวนผู้อยู่อาศัย รายได้ รายจ่าย ความสามารถในการผ่อนที่อยู่อาศัย เงินเก็บออม ตลอดจนเพศและอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.4.3 ประชากรเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเอาชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ซึ่งทางเทศบาลนครพิษณุโลกได้ทำการสำรวจจำนวนเรือนแพ เมื่อ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 โดยทำการสำรวจร่วมกับกรมการกลุ่มเตรียมสหกรณ์ฯ ซึ่งเป็นการสำรวจจำนวนเรือนแพที่แน่นอนพร้อมทั้งจัดทำแผนผังตำแหน่งที่ตั้งของเรือนแพในเขตเทศบาล และใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาให้สิทธิในการเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการจำนวนเรือนแพทั้งหมด 241 หลัง ซึ่งมีการแบ่งโซนพื้นที่ตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง⁴ สำหรับการบริหารจัดการชุมชน 4 โซน ดังนี้

โซนที่ 1 ผังถนนพุทธบูชา ตั้งแต่สะพานนเรศวร ฝั่งวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จนสุดเขตเทศบาล มีเรือนแพจำนวน 8 หลัง

⁴ แบบเสนอสินเชื่อเพื่อการพิจารณา , สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง : กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ เสนอโครงการสินเชื่อครั้งที่ 01/2541/01/2541

- ฝั่งถนนวังจันทร์ ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ถึงศาลสมเด็จพระนเรศวร
 มหาราช (หน้าศาลากลางจังหวัด)
 มีเรือแพจำนวน 51 หลัง
- โซนที่ 2 ฝั่งถนนวังจันทร์ ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ถึงสะพานเอกาทศรถู (หน้า
 สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม)
 มีเรือแพจำนวน 51 หลัง
- โซนที่ 3 ฝั่งถนนพุทธบูชา ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ถึงสะพานเอกาทศรถู (หน้าโรง
 เรียนเฉลิมขวัญสตรี) มีเรือแพจำนวน 70 หลัง
- โซนที่ 4 ฝั่งถนนพุทธบูชา ตั้งแต่สะพานเอกาทศรถูจนถึงเขตเทศบาล
 มีเรือแพจำนวน 45 หลัง
- ฝั่งถนนวังจันทร์ ตั้งแต่สะพานเอกาทศรถูจนถึงเขตเทศบาล
 มีเรือแพจำนวน 16 หลัง

ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนเรือแพในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก แยกตามโซน 4 โซน ในการ
 บริหารจัดการชุมชน

	ZONE 1	ZONE 2	ZONE 3	ZONE 4	รวมทั้งหมด (หลัง)
จำนวนเรือแพทั้งหมด จากการสำรวจของ เทศบาลเมืองพิษณุโลก ปี พ.ศ. 2540	59	51	70	61	241

ที่มา : จากการสำรวจของเทศบาลเมืองพิษณุโลกร่วมกับชุมชนชาวแพ เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์
 2540

4.4.4 ขนาดตัวอย่างและกลุ่มตัวอย่าง

จากรายละเอียดของจำนวนประชากรเป้าหมายในข้อที่ 4.4.3 นั้น ผู้วิจัยจึงเลือก
 ใช้การวิจัยแบบสำมะโน (Census research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องทำการเก็บรวบรวม
 ข้อมูลจากทุกหน่วยของประชากรที่ศึกษา เนื่องจากจำนวนประชากรทั้งหมด มี
 จำนวน 241 หลัง ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าควรทำการวิจัยกลุ่มประชากรทั้งหมดเพื่อให้
 สามารถตอบแบบสอบถามได้ถูกต้องและครบถ้วน

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ จำนวนเรือแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาล
 เมืองพิษณุโลก ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 241 หลัง แต่จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อ วันที่ 10

พ.ศ.42 ถึงวันที่ 27 พ.ศ.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42 พบว่าเหลือเรือนแพทั้งหมด 205 หลัง และมีเรือนแพที่อยู่ในขอบเขตการวิจัย 197 หลัง (เป็นเรือนแพที่ตอบแบบสัมภาษณ์ 180 หลัง) ดังมีรายละเอียดในตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนเรือนแพทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก จำนวนเรือนแพที่อยู่ในขอบเขตการวิจัย และจำนวนเรือนแพที่ตอบแบบสอบถาม แยกตามโซน 4 โซน ในการบริหารจัดการชุมชน

	ZONE	ZONE	ZONE	ZONE	รวมทั้งหมด (หลัง)
	1	2	3	4	
1 จำนวนเรือนแพทั้งหมด ปี พ.ศ. 2542	44	44	59	58	205
2 จำนวนเรือนแพที่อยู่ในขอบเขตการวิจัย	43	43	53	58	197
3 จำนวนเรือนแพที่ไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัย	1	1	6	0	8
4 จำนวนเรือนแพที่ตอบแบบสอบถาม	40	42	48	50	180
4.1 เรือนแพอยู่อาศัยเอง	40	42	43	46	171
4.2 เรือนแพเช่า	0	0	4	4	8
4.3 เรือนแพถูกจ้างพักอาศัย	0	0	1	0	1
5 จำนวนเรือนแพที่ไม่ตอบแบบสอบถาม	3	1	5	8	17
5.1 เรือนแพที่ไม่ให้ความร่วมมือ	0	0	2	5	7
5.2 เรือนแพที่ไม่ปลอดภัย	1	0	0	0	1
5.3 เรือนแพที่ค้างแรม-แพจม ไม่มีผู้อาศัย	1	1	3	0	5
5.4 เรือนแพให้เช่าไม่มีผู้อาศัย (ว่าง)	0	0	0	3	3
5.5 เรือนแพศาลพระภูมิ	1	0	0	0	1
6 จำนวนเรือนแพของทางราชการ	0	0	1	0	1
7 จำนวนเรือนแพร้านอาหาร (4 ร้าน)	1	1	5	0	7

ที่มา : จากการสำรวจโดยการนับและการทำวิจัยภาคสนามของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ศ.42 ถึงวันที่ 27 พ.ศ.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

4.4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้อ่านและอธิบายคำถาม พร้อมทั้งเป็นผู้บันทึกคำตอบด้วยตนเอง เนื่องจากกลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นผู้มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ จึงมีปัญหา ในการ

อ่าน การเขียนและการทำความเข้าใจในประเด็นคำถาม ซึ่งมีผลทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานในขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลมาก

การดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้ดำเนินการในระหว่างวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 ถึงวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 และระหว่างวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ถึงวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ระยะเวลา 08.30 - 18.30 น. ของทุกวัน รวมระยะเวลาการดำเนินงาน ทั้งสิ้น 31 วัน โดยสามารถเก็บแบบสอบถามได้เฉลี่ยวันละ 6 - 8 ชุด ใช้ระยะเวลาการสัมภาษณ์ประมาณ 45 - 60 นาที/ชุด รวมจำนวนแบบสอบถามที่รวบรวมได้ทั้งหมด 180 ชุด

4.4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis and Organization)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆดังต่อไปนี้

1. การเตรียมข้อมูล ประกอบด้วย การตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม การออกแบบรหัสข้อมูล (Data coding form) ให้มีความสอดคล้องกับแบบสอบถาม และกรรมวิธีตามการประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และการถ่ายทอตรหัสลงแบบรหัสข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าเฉลี่ย (Mean)

5. คำจำกัดความของการวิจัย

ชุมชนเรือนแพ หมายถึง ชุมชนเรือนแพริมสองฝั่งแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง หมายถึง พื้นที่ที่ทางจังหวัดได้จัดเตรียมในการย้ายชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายชุมชนเรือนแพ ริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก
2. มีข้อมูล ข้อเสนอแนะ ในการย้ายชุมชนเรือนแพให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ที่มุ่งทำการวิจัยเพื่อศึกษา สภาพปัจจุบันของการอยู่อาศัย ปัญหาต่างๆของชุมชนเรือนแพ และ ศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายชุมชนเรือนแพ ตลอดจนเป็นแนวทางในการพิจารณาดำเนินงานตามแผนงานโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาล ของจังหวัดพิษณุโลก

ดังนั้นในบทนี้จะได้ทำการนำเสนอการค้นคว้าข้อมูลที่เป็นทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้จากตำรา เอกสาร บทความต่างๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูล พื้นฐานในการดำเนินการศึกษาต่อไป โดยผู้วิจัยจะทำการนำเสนอรายละเอียดในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยประเภทเรือนแพ

ความหมายของเรือนแพ

จากการค้นคว้าของผู้วิจัยพบว่า มีหนังสือหลายเล่มที่มีการให้คำจำกัดความและความหมายของเรือนแพ ดังนี้

เรือนแพ มีคำอธิบายความหมายในหนังสืออักขรวิธานศัพท์ของ ดร.แดนปีช แบรดเลย์ ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พุทธศักราช 2416¹ ระบุว่า เรือนแพ แพยกพื้น คือเรือนอยู่บนหลังแพ คนเอาไม้ไผ่ทำเป็นแพ แล้วปลูกเครื่องเรือนปลูกขึ้นบนนั้น

จากหนังสือเอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น² ได้อธิบายความหมายว่า เรือนแพ คือ เรือนลอยน้ำโดยอาศัยแพเป็นเครื่องพยุง เป็นเรือนที่อยู่อาศัยหรือเรือนค้าขายที่เคลื่อนย้ายลงมาอยู่ในแหล่งน้ำอย่างถาวร มีลักษณะเช่นเดียวกับเรือนที่อยู่อาศัยอื่นๆ แต่การยึดตัวของไม้ไม่

¹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในเรื่อง เรือนแพที่อยู่อาศัยของคนไทยบนย่านน้ำ , มรดกของชาติ เล่ม 6 , 2539 , น.94

² สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ , เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น , บริษัท กราฟฟิคพอร์แมท (ไทยแลนด์) จำกัด , เมษายน 2540 น.27

ทำให้ตื้นเขิน เพื่อให้เรือมีความยืดหยุ่นสูง สามารถต้านรับการโยกไหวตามระลอกของกระแสน้ำได้เป็นอย่างดี

รศ. มล.ประทีป มาลากุล³ ได้ให้ความหมายของเรือนแพไว้ว่า เรือนแพ คือ ร้านค้าริมน้ำที่ลอยน้ำ เคลื่อนที่ไปมาได้ รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัยล้นบนอน มีลักษณะเหมือนเรือนไทยแฝด เรือนหลังในเป็นที่พักผ่อนล้นบนอน เรือนหลังนอกเป็นร้านค้าหรือรับแขก มีฝาไม้กระดานเลื่อนปิดเปิด มีราวไม้ทั้งตอนล่างและบน ด้านหน้าเป็นระเบียบติดกับน้ำ สำหรับคนพายเรือมาเทียบซื้อของ ช่วงเรือนแพมักมี 3 ห้อง ด้านหลังเป็นครัว หลังคาครัวมีขนาดเล็กกว่าหลังคาเรือน ด้านล่างลอยอยู่บนน้ำเป็นแพรองรับตัวเรือน แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

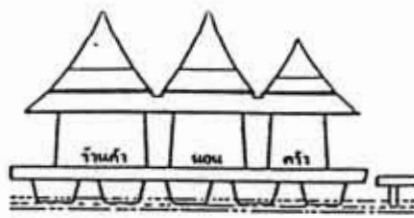
1. เป็นไม้ไผ่ผูกรวมกันเป็นแพ แล้วสร้างเรือนลงบนแพ เรียก แพลูกบวบ
2. ใช้ไม้จริงต่อเป็นแพสี่เหลี่ยมยาว ตอกหมันยาชันแบบเรือ แต่รูปร่างสี่เหลี่ยมจึงเรียกว่า ไบ๊ะ เรือนหลังหนึ่งมักมีไบ๊ะตั้งแต่ 2 ไบ๊ะขึ้นไป แล้วแต่ขนาดจะใหญ่ตามต้องการ แพรองรับเรือนนี้ต้องบูรณะทุกปี

รศ. ฤทัย ใจจงรัก⁴ ได้ให้ความหมายของเรือนแพว่า เรือนแพ ก็คือ เรือนร้านค้าที่ลอยน้ำ เคลื่อนที่ไปมาได้ รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัยล้นบนอนด้วย เรือนแพมีลักษณะเหมือนเรือนไทยแฝด เรือนหลังในเป็นที่พักผ่อนล้นบนอน ส่วนเรือนหลังนอกเป็นร้านค้า มีฝาดังปิดเปิด ด้านหน้าเป็นระเบียบซึ่งติดกับน้ำ สำหรับเรือนบางหลังมีระเบียบโดยรอบ ช่วงยาวของเรือนมี 3 ห้อง ด้านหลังเป็นครัวและที่รับประทานอาหาร หลังคาครัวมีขนาดเล็กกว่าหลังคาเรือนใหญ่ ส่วนด้านล่างนั้นเป็นแพรองรับตัวเรือน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ เป็นไม้ไผ่ผูกรวมกันเป็นแพซึ่งเรียกว่า แพลูกบวบ และเป็นไม้จริงต่อเป็นแพสี่เหลี่ยมยาว ซึ่งเรียกว่า ไบ๊ะ มีโครงกระดูกภายใน ลักษณะคล้ายเรือ อุดยาด้วยชัน ต่อติดกัน 3-5 ไบ๊ะต่อ 1 หลัง ซึ่งแพทั้งสองชนิดนี้ต้องบูรณะทุกปี (ดูรูปที่ 2.1 และรูปที่ 2.2)

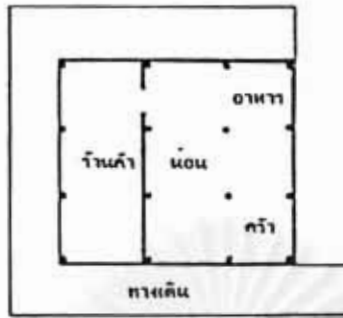
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ รศ. มล.ประทีป มาลากุล , พัฒนาการบ้านของคนไทยในภาคกลาง , สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,พ.ศ. 2530 , น.22

⁴ รศ. ฤทัย ใจจงรัก , เรือนไทยเดิม , โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ , ม.ค. 2539

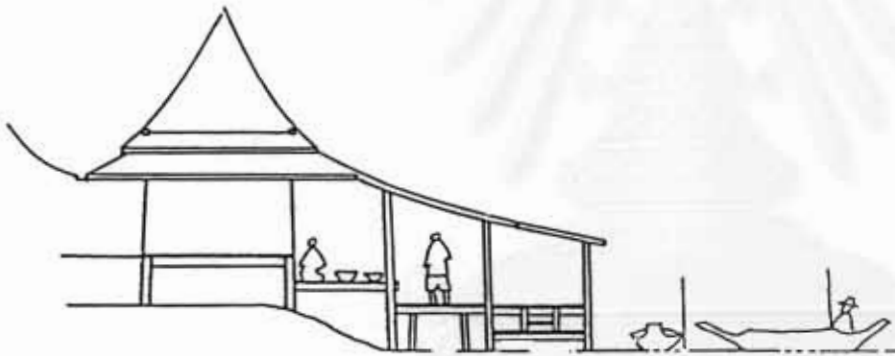

เรือแพ

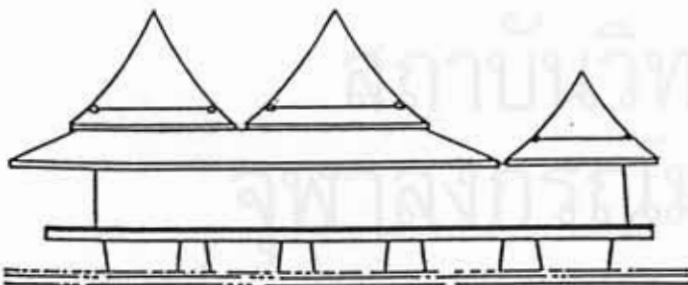

ลักษณะผังพื้นเรือแพ

รูปที่ 2.1 แสดงลักษณะผังพื้นและรูปด้านของเรือแพ โดยแสดงถึงพื้นที่ใช้สอยภายในเรือแพ
ที่มา : รศ. ฤทัย ใจจงรัก , เรือไทยเดิม , โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ , ม.ค.
2539, น. 23

เรือร้านค้าริมน้ำ แบ่งเป็นส่วน
เรือนนอน เรือร้านค้า ระเบียบ
วางของ สะพานทางเดิน ท่าส่ง
ของ

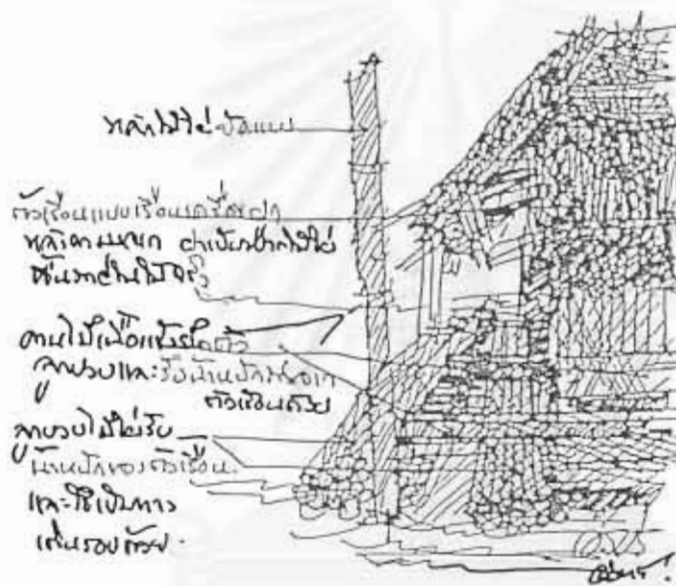
ลักษณะเรือแพเป็นแพโป๊ะ เรือหลังใหญ่เป็น
หลังคาแฝด หลังเล็กเป็นครัว

รูปที่ 2.2 แสดงลักษณะของเรือแพเปรียบเทียบกับเรือร้านค้าริมน้ำ
ที่มา : รศ. ฤทัย ใจจงรัก , เรือไทยเดิม , โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ , ม.ค.
2539, น. 224

รูปแบบของเรือนแพและลักษณะทางกายภาพ

เรือนแพ สามารถแยกกลุ่มตามลักษณะทางกายภาพออกเป็นหลายประเภท เช่น เรือนแพแบบเรือนทรงไทยภาคกลาง ซึ่งมีแบบบ้านลมชนิดมีเหงาและบ้านลมแบบหางปลา เรือนแพแบบเรือนบ้านหย่า มนิลา เรือนแพแบบเรือนเครื่องผูก และเรือนแพแบบเรือนเครื่องสับไม้จริงแบบชาวบ้าน และนอกจากนั้นหากแยกตามลักษณะการใช้สอย สามารถแยกได้เป็นเรือนแพพักอาศัยและเรือนแพค้าขาย รวมทั้งโกดังเก็บสินค้าประเภทข้าวสาร ข้าวเปลือกและของแห้งอื่นๆที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร⁵

ลักษณะโครงสร้างของเรือนแพโดยส่วนรวมแยกเป็น 2 ส่วน คือส่วนตัวเรือนและส่วนแพ ที่เป็นท่อนลอยน้ำและส่วนล่างจะเป็นส่วนสำคัญที่รับน้ำหนักของเรือน (ดูรูปที่ 2.3)

รูปที่ 2.3 แสดงโครงสร้างเรือนแพ

ที่มา : อรศิริ ปาณินท์ , บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น , กรุงเทพมหานคร : พฤษภาคม 2538 , น.132

ลักษณะโครงสร้างของเรือนแพส่วนแพ ท่อนที่เป็นฐานลอยน้ำของเรือนแพแยกประเภทสำคัญๆได้ 3 ประเภท⁶

1. ท่อนประเภทแรกคือท่อนแบบ " เรือโป๊ะ " เรือโป๊ะคือเรือประเภทหนึ่งที่ใช้เป็นท่อนรองรับเรือนแพ ลักษณะของเรือโป๊ะคือ เรือไม้รูปทรงแบบกล่องสี่เหลี่ยมคางหมู ด้านคู่ขนานแคบอยู่ใน

⁵ อรศิริ ปาณินท์ , บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น , กรุงเทพมหานคร , พฤษภาคม 2538 , น.129-130

⁶ อรศิริ ปาณินท์ , บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น , กรุงเทพมหานคร , พฤษภาคม 2538 , น.129-130

น้ำ ด้านกว้างขึ้นข้างบน มีโครงภายในแบบโครงกระดูกงูเรือ โครงนี้เรียกว่ากั้งตั้งและกงนอน ตีไม้แผ่นปิดรอบสามด้าน และหัวท้าย ยกเว้นด้านบน ยาชันทันซิมและบุด้วยสังกะสีแผ่นเรียบบัดกรี รอบกันน้ำซิมอีกชั้นหนึ่ง เรือโป๊ะแต่ละลำสามารถสร้างกว้างยาวได้ตามความพอใจของเจ้าของแพ แต่ขนาดมาตรฐานที่นิยมใช้อยู่ระหว่างกว้าง 1.20 – 1.50 เมตร ยาว 3.50 – 4.00 เมตร ลึกประมาณ 1.00 – 1.20 เมตร ดังนั้นเรือนแพแต่ละหลังจะต้องใช้เรือโป๊ะประมาณ 4 – 6 ลำ เป็นฐานรับตัวเรือ เรือโป๊ะแต่ละลำมีหูโป๊ะอยู่ที่ท้ายข้างละคู่เพื่อใช้จับเสดวกในการขนย้าย และการก่อสร้างเรือโป๊ะจะเรียงตามแนวยาวขนานกับลำน้ำ เว้นช่องว่างระหว่างเรือโป๊ะแต่ละลำเล็กน้อย เพื่อให้ลมพัดผ่านใต้เรือได้ไม่ทำให้ส่วนหัวและท้ายของโป๊ะมีพื้นที่หน้าตัดมีพื้นที่หน้าตัดที่ด้านลมมากเกินไป ตัวแพจะมีคานขนาดใหญ่ตียึดโป๊ะเข้าด้วยกัน และคานดังกล่าวส่วนใหญ่มักใช้ไม้หน้าตัดกว้างหรือเสา 4x4 นิ้ว วางนอนเพื่อใช้เป็นตัวรับน้ำหนักถ่ายจากเรือน และใช้เป็นตัวยึดเสาดูเรือ ซึ่งต้องบากเข้าลิ้นให้แน่นหนาด้วย ส่วนตัวเรือนด้านบนเมื่อวางเสาเข้ากับคานของโป๊ะแล้วการก่อสร้างเหมือนเรือนไทยบนบกทุกประการ

2. ทู่นประเภทที่สองคือ “ลูกบวบไม้ไผ่” ซึ่งเป็นไม้ไผ่ที่มีดรวมกันเป็นพอนๆ พอนหนึ่งประมาณ 40-50 ลำ ถ้าเป็นลูกบวบขนาดเล็ก และประมาณ 60-100 ลำ สำหรับลูกบวบขนาดใหญ่ ลูกบวบทำหน้าที่ให้แพลอยได้เหมือนเรือโป๊ะ แต่ราคาถูกกว่ามาก แพแต่ละลำอาจใช้ลูกบวบถึง 10 มัดก็ได้ถ้าเป็นแพขนาดใหญ่ ลูกบวบหลายๆ มัดจะถูกตีกรอบให้อยู่รวมกัน และยึดติดกันด้วยลวดมัดแบบขันชะเนาะ ด้านบนจะตีคานรอบ และคานชอยเป็นช่วงๆ เพื่อใช้เป็นฐานรับน้ำหนักของตัวเรือนด้านบน แพลูกบวบราคาถูกกว่าเรือโป๊ะ แต่อายุการใช้งานไม่ยาวทั้งยังต้องปรับเปลี่ยนลูกบวบเพื่อปรับระดับแพให้ได้ระนาบบ่อยๆ เนื่องจากตัวลูกบวบเมื่อใช้งานนานมีอายุมากจะเริ่มจมน้ำ ทำให้ระดับของลูกบวบไม่เท่ากัน

3. ทู่นประเภทสุดท้ายที่พบเห็นใช้งานในปัจจุบันคือ “แท่งคอนกรีต” แท่งคอนกรีตมีลักษณะเหมือนเรือโป๊ะขนาดใหญ่ที่กลวง ภายในมีอากาศ แท่งเป็นท่อนที่ทนทาน แต่ราคาแพงกว่าชนิดอื่นๆ มาก ส่วนใหญ่จะใช้เป็นท่อนสำหรับทำขึ้นลงเรือมากกว่า

ลักษณะโครงสร้างของเรือนแพส่วนตัวเรือน

1. โครงสร้างและห้องภายในเรือนแพ โครงสร้างของเรือนแพเหมือนกับเรือนไทย แต่การยึดของตัวไม้ไม่ตึงแน่น ปล่อยให้ทุกจุดขยับเขยื้อนได้เล็กน้อย⁷ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา⁸

⁷ รศ. ฤทัย ใจจรงค์ , เรือนไทยเดิม , โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ , ม.ค. 2539

⁸ สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา , ดร. , น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย , บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด , 2529

กล่าวถึงลักษณะเรือนแพว่า ส่วนใหญ่ประกอบด้วยห้องซ้อนกัน 3 ห้อง ห้องด้านหน้าหันออกลำน้ำ มีฝาขัดแตะค้ำเปิดและปิดได้ แต่มักจะเปิดทิ้งไว้ทั้งวันเพื่อรับลม ระเบียงด้านหน้ามีรั้วกันมิให้เด็กตกน้ำและใช้เป็นที่อาบน้ำเข้าและเย็น แต่ตอนกลางวันบริเวณนี้ใช้เป็นร้านค้า ห้องที่อยู่ตรงกลางใช้เป็นที่พักนอนและห้องด้านหลังซึ่งหันหน้าเข้าหาฝั่งใช้เป็นครัวและสำหรับกินข้าว

รูปลักษณะของเรือนแพโดยทั่วไป⁹ ทำตัวเรือนประธานเป็นรูปทรงคล้ายกล่องสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทำหลังคาทรงจั่วคลุมอยู่ข้างบน เรือนแพทางด้านจั่วทั้งสองข้างจัดเป็นด้านหัวและท้ายแพ หน้าแพนั้นอยู่ทางด้านยาวของตัวเรือนซึ่งหันออกสู่แม่น้ำ หรือลำคลอง เรือนแพหลังหนึ่งๆมีขนาดยาว 2 ห้อง คือ 2 ช่วงเสาหน้าแพ แต่ที่เป็นเรือนแพขนาดใหญ่ทำหน้าแพขนาด 3 ช่วงเสา หรือยาว 3 ห้องก็มี

ข้างหน้าเรือนแพ ต่อพื้นออกมาเป็นระเบียงแล่นยาวตลอดหน้าเรือนแพ มีหลังคาต่อจากชายคาเรือนลาดลงคลุมเหนือพื้นส่วนระเบียงนี้ด้วย หน้าระเบียงนี้ยังต่อพื้นทำเป็นชายแล่นยาวตลอดหน้าระเบียง แต่ไม่ทำหลังคาถาวรปกกันคุ้มแดดฝนแก่ชน แต่จะใช้แผงทำด้วยลำแพนบ้าง พังก้าบ้าง หรือสมัยต่อมาใช้สังกะสีแผ่นเข้ากรอบไม้เป็นแผงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จำนวน 3 - 4 แผง แล้วแต่ขนาดความกว้างของหน้าเรือนแพ แผงนี้แขวนเรียงกันอยู่ใต้ชายคาระเบียง แผงนี้ปกติห้อยลงปิดหน้าเรือนแพเสมือนเป็นฝาประจำด้านหน้า ถ้าต้องการเปิดก็ใช้ไม้ค้ำดินแผงเปิดขึ้น เหมือนกับบานกระทุ้งของหน้าต่างเรือนฝากระดานทรงมนิลา ก็จะเป็นเครื่องป้องกันแดดและฝนให้แก่พื้นตรงชาน ในเวลาที่ต้องการใช้งานตรงชานนั้น ทางด้านหลังเรือนแพก็ต่อพื้นออกไปเป็นระเบียงมีหลังคาคลุมเช่นเดียวกันกับระเบียงทางด้านหน้าเรือนแพ อนึ่งเรือนแพมักปูพื้นเรือนและพื้นระเบียงหน้าหลังระดับเสมอกัน ไม่ลดระดับพื้นระเบียงต่ำกว่าพื้นเรือน ส่วนพื้นชานนั้นทำระดับต่ำกว่าพื้นระเบียงประมาณ 1 คืบ

เรือนแพแบบเก่าๆ มักกันฝาทึบแบบฝาน้ำถึงโดยรอบ 3 ด้าน คือด้านหัวและท้ายแพ กับด้านหลังตอนท้ายระเบียง ส่วนด้านหน้าแพไม่กันฝาทึบ แต่ใช้แผงดังกล่าวแล้วหับลงมาปิดเป็นฝาในเวลาที่ต้องการจะปิดหน้าเรือนแพ

ห้องในเรือนแพใต้หลังคาทรงจั่ว เป็นห้องโล่งๆมีอยู่เพียงห้องเดียว ค่อนข้างมืดเพราะด้านหน้าเรือน กันฝาทึบตลอดดังกล่าวแล้ว กับทางด้านหลังเรือนกันฝาทึบไปตามยาวตัวเรือนเช่นกัน ลำพังช่องทางเปิดออกไปหน้าแพหรือระเบียงหลังแพไม่สู้กว้างนัก แสงสว่างลอดเข้ามาได้ไม่มาก ในห้องภายในเรือนแพจึงค่อนข้างมืด และอบอ้าว ทั้งนี้เนื่องด้วยคนอยู่เรือนแพไม่นิยมทำหน้าต่างสำหรับเรือนประเภทนี้

⁹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรีย ในเรื่อง เรือนแพที่อยู่อาศัยของคนไทยบนย่านน้ำ , มรดกของชาติ เล่ม 6 , 2539 , น.100-103

เรือแพทำหลังคาทรงจั่ว ลักษณะคล้ายกับหลังคาเรือนเครื่องสับ แต่ไม่นิยมทำทรงหลังคาพนมสูงชัน ทั้งนี้เพื่อมิให้ด้านลมเมื่อมีพายุแรง ซึ่งอาจพัดปะทะหลังคาทำให้เรือแพโคลงหนัก เกิดเป็นอันตรายแก่ผู้อยู่อาศัยและสิ่งของต่างๆในเรือานั้นแตกหักเสียหายได้

เรือแพแต่ละหลัง จะปูกระดานเลียบด้านข้างนอกเรือทั้งสองข้าง สำหรับเป็นทางเดินจากหัวชานออกไปทางด้านหลังแพได้

รูปลักษณะของเรือแพตามที่ได้กล่าวมา เป็นลักษณะของเรือแพขนาดย่อมๆ ใช้เป็นที่อาศัยสำหรับครอบครัวเล็กๆ ทั่วไป

เรือแพสำหรับครอบครัวเล็กๆ อาจจะมีการทำเรือนขนาดเล็กๆ ต่อกออกไปจากริมระเบียงตอนหลังของเรือแพ เรือเล็กหลังนี้ขนาดยาวเสมอกันกับตัวเรือนประธาน ทำหลังคาทรงจั่วติดบ้านลม ที่ระหว่างชายคาเรือนหลังเล็กต่อกันกับชายคากระเบื้องหลังใหญ่ ทำรางรับน้ำฝนถ่ายออกไปตกข้างนอกแพทั้งสองข้าง เรือหลังเล็กที่ตั้งอยู่บนแพอยู่ทางด้านหลังเรือแพประธานนี้ เรียกว่า ฟ่วง มักใช้เป็นครัวไฟ แยกต่างหากออกจากกระเบื้องหลังแพ

เรือแพแฝด เป็นเรือแพขนาดใหญ่ขึ้น คือทำเป็นเรือแฝด หรือเรือสองหลังทอดขนานคู่กัน ตรงชายคาตอนหลังของเรือหลังแรกต่อกันกับชายคาตอนหน้าของเรือหลังที่สอง ทำรางขนาดใหญ่รองรับน้ำฝนทอดไปข้างใต้ชายคาทั้งสองข้างที่ลงมาจรดกัน เพื่อถ่ายเทน้ำฝนให้ไหลไปตกนอกแพ เรือแพประเภทที่ทำเรือแฝดเช่นนี้มีเนื้อที่ภายในเรือกว้างขวางขึ้นกว่าเรือแพประเภทแรก หนึ่งเรือแพสองหลังแฝดนี้ยังทำเรือหลังเล็กที่เรียกว่า ฟ่วง อยู่ต่อกออกไปทางด้านหลังกระเบื้องของเรือหลังที่สองอีกด้วย

2. หลังคา เรือแพรุ่นเก่าสมัยรัชกาลที่ 5 มุงด้วยจากและแฝก ภายหลังในสมัยรัชกาลที่ 7 ลงมาก็นิยมมุงสังกะสี¹⁰ คนที่อาศัยอยู่ตามเรือแพหันมานิยมใช้สังกะสีมุงหลังคาเรือแพแทนจาก เนื่องด้วยการมุงจากจะต้องเปลี่ยนบ่อยๆ การใช้สังกะสี สำหรับแพมีความจำเป็นเนื่องจากน้ำหนักเบา อีกอย่างหนึ่งลมแรงจากแม่น้ำไม่ตลบหลังคาง่ายๆ หลังคาเรือแพไม่เคยมีการมุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา เคยมีแต่มุงหลังคาด้วยกระเบื้องไม้ เนื่องจากกระเบื้องดินเผามีน้ำหนักมาก ซึ่งเพิ่มน้ำหนักขึ้น แพที่หนุนเรืออาจไม่พอที่จะรองรับให้เรือตั้งอยู่ได้ อีกประการหนึ่งคือเรือแพไม่มีเสาหยั่งลงในดินเหมือนเรือที่ปลูกอยู่บนบก โคลงไหวอยู่เสมอ หากส่วนหลังคามุงกระเบื้องหนักกว่าเรือแพ ย่อมเสียการทรงตัวทำให้เรือแพพลิกคว่ำได้¹¹

¹⁰ น . ณ ปากน้ำ , แบบแผนบ้านเรือนในสยาม, น.54

¹¹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรึ ในเรื่อง เรือแพที่อยู่อาศัยของคนไทยบนย่านน้ำ , มรดกของชาติ เล่ม 6 , 2539 , น.100-103

3. ฝาผนัง เรือนแพ ตัวเรือนทั่วไปเป็นเรือนฝากระดาน ด้านหน้าของเรือนแพเปิดโล่งตลอด ใช้เป็นที่เก็บสินค้าและบริการแก่ลูกค้า เรือนแพลักษณะเช่นนี้ ด้านหน้าของฝาจะทำเป็นแบบบานพับที่พับเก็บได้ หรือไม่ก็ทำเป็นฝาแบบฝาหน้าถ้ง กับอีกแบบหนึ่งคือ เป็นแบบฝากระทุ้งใช้ไม้ค้ำ¹² ฝาหน้าถ้งของเรือนมีอยู่ด้วยกันหลายแบบ แต่เดิมมักนิยมทำเป็นฝากระแซงอ่อน หรือฝาขัดแตะ ซึ่งมีน้ำหนักเบาและสามารถเปิดเป็นบานกระทุ้งได้ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนไปเป็นฝาถ้งบานเลื่อน ซึ่งสามารถถอดออกเป็นแผ่นๆนำไปเก็บที่อื่นได้¹³

พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนแพ

พื้นที่ใช้สอยในเรือนแพมีทั้งใช้พักอาศัยอย่างเดียว และใช้ทำหน้าที่ผสมระหว่างพักอาศัยและค้าขายไปด้วยในตัว ดังนั้นพื้นที่ใช้สอยพื้นฐานของเรือนแพ คือ ส่วนนอน พักผ่อน ครัว และส้วม ส่วนห้องน้ำไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตบนแพ เพราะส่วนใหญ่อาบในแม่น้ำลำคลองที่แพตั้งอยู่ หรือตักอาบข้างแพ ถ้าใช้พื้นที่เป็นส่วนค้าขายด้วยในเรือนเดียวกัน จะเปิดหน้าต่างด้านขนานกับลำน้ำเพื่อใช้ค้าขาย การเปิดส่วนค้าขายเจ้าของแพจะเปิดบานกระทุ้ง ซึ่งเดิมเป็นฝาเรือนให้เปิดขึ้นใช้เป็นกันสาดกันแดดฝนไปด้วยในตัว เมื่อถึงเวลาเย็นเลิกขายของแล้วก็ปิดกลับเป็นผนังของแพตามเดิม สำหรับแพที่ใช้เป็นร้านค้าอย่างเดียวไม่ใช่พักอาศัย ส่วนใหญ่มักมีแพพักอาศัยจอดอยู่เคียงข้าง นอกจากการใช้สอยพื้นฐานเท่าที่จำเป็นแล้ว เมื่อครอบครัวขยายขึ้นเจ้าของมักต่อเติมส่วนใช้สอยเพิ่มเติม เช่น เพิ่มจั่วของห้องนอนขยายจากเดิม หรือเพิ่มจั่วของครัว เก็บของ และอื่น¹⁴

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการเลือกแหล่งและลักษณะที่อยู่อาศัย

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการเลือกแหล่งและลักษณะที่อยู่อาศัย พอจะสรุปได้ 2 ปัจจัยใหญ่ๆ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

Park, Burgess และ Mc Kenzie (1920)¹⁵ ได้ศึกษาพบว่า ระดับรายได้จะมีความสัมพันธ์กับการเลือกแหล่งที่อยู่อาศัย กล่าวคือ ผู้มีรายได้น้อยจะอยู่ใกล้ศูนย์กลางเมือง ส่วนผู้มี

¹² สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, เรือนไทย, บริษัทฉลองรัตน จำกัด, 2536, น.27, 191-192

¹³ รศ. ฤทัย ใจจงรัก, เรือนไทยเดิม, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์, ม.ค. 2539

¹⁴ อรศิริ ปาณินท์, บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น, กรุงเทพมหานคร, พฤษภาคม 2538, น.130

¹⁵ Hirsch, Werner Z. Urban economic analysis. New York: McGraw-Hill, 1975.

รายได้สูงจะอยู่บริเวณชานเมือง ทั้งนี้เพราะผู้มีรายได้สูงต้องการมีพื้นที่ขนาดใหญ่ บ้านใหม่ และประหยัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับราคาที่ดิน การอยู่อาศัยบริเวณชานเมืองสามารถจัดหาพื้นที่อยู่อาศัยได้มากกว่าเดิม มีความเป็นส่วนตัวมากกว่า ดังนั้น การย้ายออกไปอยู่ในเขตชานเมือง จะช่วยให้สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับราคาที่ดินได้ การที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องระยะเวลาการเดินทางไปทำงานนั้นเพราะเห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการเดินทางไปทำงานในเมืองได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ Richard F. Muth¹⁶ ที่ให้เหตุผลว่าการที่ผู้มีรายได้สูงมีแนวโน้มอยู่ห่างจากศูนย์กลางเมือง (CBD) เพราะต้องการความเป็นส่วนตัวในการอยู่อาศัย ต้องการอยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นน้อย มีสภาพแวดล้อมที่ดี ส่วนผู้มีรายได้น้อยจะอยู่อาศัยใกล้ศูนย์กลางเมือง เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน

Aamos H. Hawlay (1950)¹⁷ นักนิเวศวิทยา ซึ่งมีความสนใจเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกแหล่งที่อยู่อาศัย ในแง่ของระบบนิเวศน์ ได้พบว่า บริเวณที่เป็นชุมชนหนาแน่นในใจกลางเมืองใกล้ย่านธุรกิจ และย่านอุตสาหกรรม จะเป็นบริเวณที่ดินที่มีราคาแพงแต่จะมีการอยู่อาศัยราคาถูกลง ทั้งนี้ เพราะเจ้าของที่ดินในบริเวณใจกลางเมืองมักจะคาดการณ์ว่าที่ดินในบริเวณดังกล่าวจะมีราคาสูงขึ้นอย่างแน่นอน และจะมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัย ดังนั้นจึงไม่เอาใจใส่และบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย ซึ่งจะพบว่าบริเวณชุมชนใจกลางเมืองนี้ จะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้ต่ำ ส่วนผู้มีรายได้สูงจะอพยพออกไปอยู่ในชานเมือง

William Alonso (1960) ได้อธิบายว่า การเลือกแหล่งที่อยู่อาศัย จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับราคาที่ดิน กล่าวคือ บริเวณศูนย์กลางเมืองจะมีราคาที่ดินสูงกว่าบริเวณอื่นๆ ในขณะที่เดียวกันที่ดินจะมีราคาลดลงตามระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลางเมืองออกไป เป็นผลให้ราคาของที่อยู่อาศัยแตกต่างกันไปด้วย นอกจากนี้ราคาที่ดินยังแปรผกผันกับค่าขนส่ง ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้สูงจะมีโอกาสเลือกที่อยู่อาศัยในเขตชานเมือง ถึงแม้ว่าจะต้องเสียค่าขนส่งสูงกว่าผู้มีรายได้ต่ำกว่า ซึ่งจำเป็นต้องอยู่กันอย่างแออัดในศูนย์กลางเมือง ทั้งนี้เพื่อต้องการลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

Alonso ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเลือกแหล่งที่อยู่อาศัยไว้ 3 ประการ

1. รายได้ รายได้กับความพึงพอใจจะมีอิทธิพลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย กล่าวคือ เมื่อผู้อยู่อาศัยมีรายได้สูงขึ้น โอกาสในการเลือก รูปแบบบ้าน ที่ตั้งและสิ่งทีพอใจจะอยู่จะอยู่ในระดับสูงขึ้นด้วย คือ สามารถจ่ายเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่า ใหม่กว่า และแหล่งที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่า

¹⁶ Muth, Richard F. Cities and housing. Chicago: The university of Chicago press, 1969.

¹⁷ Hawlay, Aamos. Human Ecology: A Theory of Community Structure (New York: Ronald Press, 1950), pp.167-168.

2. การเข้าถึงแหล่งงาน การกระจายตัวของแหล่งงานอาจมีอิทธิพลต่อการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยมากกว่าปัจจัยอื่นๆ ครอบครัวจะต้องพิจารณาระหว่างความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานของหัวหน้าครอบครัวกับความเป็นไปได้หลายๆด้านเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากบ้านไปที่ทำงาน ราคาที่ดินที่เหมาะสม ความต้องการอื่นๆในการติดต่อกับเมือง แหล่งที่อยู่อาศัยที่มีความได้เปรียบในแง่เศรษฐกิจ คือ อยู่ใกล้แหล่งงาน เพราะเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางน้อย

3. วัยของสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวใดที่มีจำนวนเด็กมากจะเป็นผลให้ต้องใช้พื้นที่มากขึ้น ซึ่งมักจะเป็นพื้นที่ในเขตชานเมือง นอกจากนี้บริเวณที่มีโรงเรียน ซึ่งมีมาตรฐานการศึกษาดีตั้งอยู่ ในบริเวณนั้นจะได้รับความสนใจในการเลือกแหล่งที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น ส่วนครอบครัวที่ไม่มีเด็กมักชอบความสะดวกสบายในการเข้าถึงสิ่งที่น่าสนใจของเมือง และพอใจอยู่ในบ้านที่มีพื้นที่เล็กๆบริเวณศูนย์กลางเมือง

4. ปัจจัยอื่นๆ เช่น การแบ่งแยกผิว เชื้อชาติ และชนชั้น จะมีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัยด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ในพื้นที่เมืองที่มีการให้บริการสาธารณะที่ไม่เท่าเทียมกัน ก็จะมีอิทธิพลต่อการเลือกแหล่งที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้สูง

Harold Cater (1972) กล่าวว่า ปัจจัยใหญ่ๆที่ควบคุมการตัดสินใจในการเลือกที่อยู่อาศัยในเมืองนั้น มี 2 ประการ คือ

1. ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจะรวมถึงความสามารถในการจ่ายเงิน และค่าเช่า บุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล และลักษณะของกลุ่มสังคมที่ตนปรารถนาจะอยู่

2. สภาพวงจรชีวิต ความแตกต่างของช่วงอายุของบุคคล จะมีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย เช่น ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ จะต้องการบ้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความงาม และเงียบสงบ เป็นต้น

Jay Siegal (1970) ได้ให้ความเห็นว่า การเลือกที่อยู่อาศัยจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ คือ

1. ความสะดวกสบายในการเข้าถึง (Accessibility)
2. คุณภาพของสภาพแวดล้อม เช่น ลักษณะทางด้านสังคมของชุมชน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การบริการชุมชนต่างๆ และความพึงพอใจเกี่ยวกับที่ตั้ง
3. ทำเลที่ตั้ง และลักษณะที่ดินที่ใช้ปลูกสร้างบ้าน

K.J.Button (1976)¹⁸ ได้เสนอองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ในการเลือกบริเวณที่อยู่อาศัย คือ

1. รายได้ของครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจ คนที่มีรายได้สูงจะมีโอกาสเลือกที่อยู่อาศัยได้มากกว่า โดยจะพยายามเลือกบริเวณที่มีค่าเช่าที่ดินต่ำ ใกล้เคียงทางคมนาคมขนส่ง และเข้าถึงได้สะดวก
2. คุณภาพสิ่งแวดล้อม นอกจากจะมีสิ่งแวดล้อมที่ดีแล้ว ความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง แต่จะต้องมีรายได้ และรสนิยมอยู่ในระดับเดียวกัน

B.M.Moriarty¹⁹ ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลในการเลือกที่อยู่อาศัย คือ

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการใช้จ่ายว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานอันดับแรกในการเลือกแหล่งที่อยู่อาศัย ส่วนระยะทางไปยังแหล่งงานและราคาที่ดิน ราคาของที่อยู่อาศัย จะเป็นปัจจัยที่ตามมาภายหลัง การตัดสินใจเลือกแหล่งที่แตกต่างกันย่อมขึ้นอยู่กับงบประมาณ และระดับรายได้ของผู้อยู่อาศัย และสิ่งนี้เป็นตัวกำหนดการกระจายตัวของบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ต่างกันภายในเมือง
2. ปัจจัยทางด้านสังคม จะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างในด้านคุณค่า ความต้องการ และความพอใจของประชาชน โดยจะสัมพันธ์กับกลุ่มที่มีความต้องการและลักษณะนิสัยที่เหมือนกัน

ปัจจัยด้านกายภาพและสังคม

Lowdow Wingo Jr. (1961)²⁰ ได้ให้ความสำคัญเรื่องการเดินทางไปทำงานมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน และได้ให้ข้อสรุปผลการศึกษากว่า การย้ายที่อยู่อาศัยเข้าใกล้แหล่งงานมากขึ้น ราคาที่ดินก็จะยิ่งสูงขึ้น ขณะที่ค่าใช้จ่ายในการเดินทางลดลง และพบว่ามีการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยเข้าใกล้แหล่งงานเรื่อยๆ จนกระทั่งพบทำเลที่ตั้งที่พอใจ ซึ่งเงินที่เกิดจากการประหยัดจากการเดินทางที่ลดลง เท่ากับช่วยทดแทนให้ราคาที่ดินลดลงด้วย นอกจากนี้เขายังพบว่าในวันจะมีผู้อยู่อาศัยย้ายเข้าไปอยู่ใกล้แหล่งงานมากขึ้น

¹⁸ Button, K.J. Urban economics. London : Macmillan Press , 1967.

¹⁹ Carter, Harold. The study of urban geography. 2nd ed., London; Edward Arnold, 1975.

²⁰ Lowdow, Wingo, Jr. Transportation and urban land. Washington D.C. : Resource for the fulfillment, 1961.

William H. Claire (1973)²¹ ได้อธิบายถึงแนวทางโดยทั่วไปในการเลือกที่อยู่อาศัย และการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเมือง ดังนี้

1. แหล่งที่อยู่อาศัยควรอยู่ในที่ดอน ซึ่งมีความปลอดภัยสูง มีการระบายน้ำได้ดี และควรอยู่ใกล้ถนนและดินมีลักษณะที่เหมาะสมในการก่อสร้าง มีบริการสาธารณะต่างๆที่สามารถเดินไปใช้บริการได้
2. ที่อยู่อาศัยควรอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยจากภัยด้านต่างๆ ได้แก่ ภัยจากน้ำท่วม ไฟไหม้ หรือบริเวณแนวเส้นทางการบิน ซึ่งคาดว่าจะมีเครื่องบินตก
3. ที่อยู่อาศัยควรตั้งอยู่ใกล้แหล่งที่ทำงาน ย่านการค้า และต้องอยู่ห่างจากสิ่งรบกวนจาก ควัน กลิ่น เสียง ฝุ่นละออง และอิทธิพลของสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา
4. ที่อยู่อาศัยควรอยู่ในบริเวณที่มีสภาพธรรมชาติสวยงาม
5. ที่อยู่อาศัยควรอยู่ในที่ที่ไม่มีบ้านหนาแน่นนักและต้องมีความเป็นส่วนตัว เงียบสงบ ได้รับแสงสว่างเพียงพอ และมีอากาศถ่ายเทได้ดี
6. ที่อยู่อาศัยต้องขึ้นอยู่กับการอุปโภคและสาธารณูปการเป็นสำคัญ เพราะจะทำให้ผู้อยู่อาศัยได้รับบริการทางสังคมที่ดี

Brain Goodal (1972) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ที่ผู้อยู่อาศัยใช้พิจารณาเลือกที่อยู่อาศัย ซึ่งจะพิจารณาจากลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของบ้าน โดยดูจากความใหม่เก่าของบ้าน ส่วนประกอบภายในและความพอเหมาะขนาดของบ้านสำหรับครอบครัว
2. ลักษณะชุมชน ผู้อยู่อาศัยมักจะพิจารณาเลือกบริเวณที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนตนเอง
3. ที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ สามารถเดินทางไปยังบริเวณต่างๆได้สะดวก รวมทั้งแหล่งงาน ย่านธุรกิจการค้า และกิจกรรมอื่นๆซึ่งอาจเกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ Goodal ยังได้เสริมความคิดเห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย คือ

1. รายได้และความพอใจ จะทำให้การตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูง มีโอกาสเลือกรูปแบบและขนาดของบ้าน รวมทั้งแหล่งที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกได้ดีกว่า
2. ราคาที่ดิน จะต้องมามีราคาไม่แพงนัก แต่เป็นทำเลที่ดี

²¹ Claire, William H. Handbook on urban planning. Canada: Van Nostrand Reinhold, 1973.

3. สภาพครอบครัว สมาชิกครอบครัวมีผลต่อความต้องการใช้พื้นที่ซึ่งจำเป็นที่
จะต้องมีบ้านขนาดใหญ่ด้วย นอกจากนี้บริเวณที่มีโรงเรียนซึ่งมีมาตรฐาน
ด้านการศึกษาดีตั้งอยู่จะได้รับความสะดวกในการเลือกที่อยู่อาศัยในบริเวณ
นั้น
4. การกำหนดบริเวณพื้นที่เพื่อแบ่งชนชั้น ด้านสังคม เช่น การแบ่งแยกผิว เชื้อ
ชาติ ก็มีผลต่อการเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัยด้วย

Barrie Needham (1977) ได้อธิบายถึงเหตุผลที่ที่อยู่อาศัยตั้งอยู่รวมกันในบริเวณ
ใกล้เคียงดังนี้

1. ความสะดวกในการเข้าถึง ความต้องการในด้านความสะดวกเกี่ยวกับการ
เดินทางไปประกอบกิจกรรมต่างๆ ทำให้ผู้อยู่อาศัยเลือกอยู่ในบริเวณสองข้าง
เส้นทางคมนาคม และกระจายอยู่รอบๆ ศูนย์กลางธุรกิจการค้า ศูนย์กลางการ
ทำงาน และศูนย์กลางการศึกษา
2. การประหยัดจากภายนอก การอยู่รวมกันในบริเวณเดียวกันของที่อยู่อาศัย
จะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องการใช้บริการทางสาธารณูปการ เช่น
สถานศึกษา และสถานพยาบาล รวมทั้งการใช้บริการสาธารณูปโภคของ
เมือง เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ เนื่องจากการบริการต่างๆ เหล่านี้
สามารถให้บริการได้ทั่วถึง และเพียงพอสำหรับบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงกันมาก
กว่าบริเวณที่อยู่กันกระจัดกระจาย

Northam (1979) เสนอรูปแบบการกระจายตัวของบริเวณที่อยู่อาศัยในเมือง โดย
แบ่งออกเป็น 3 บริเวณ ดังนี้

บริเวณที่ 1 เป็นบริเวณที่อยู่ใกล้ใจกลางเมือง จะเป็นชุมชนหนาแน่น เป็นที่อยู่
อาศัยของหลายครอบครัวรวมกัน (Multifamily Dwelling Units) และมีความหนาแน่นสูง
กว่าบริเวณอื่นๆ

บริเวณที่ 2 ได้แก่บริเวณที่กระจายอยู่รอบๆ บริเวณแรก เป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของ
พวกกรรมกร พวกใช้แรงงาน

บริเวณที่ 3 เป็นบริเวณที่อยู่อาศัยที่ขยายตัวออกมาตามเส้นทางคมนาคมหลัก
อาจเป็นประชากรที่ย้ายออกมาจากบริเวณที่ 1 ก็ได้ บริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว (Single Family Dwellings) มีความหนาแน่นน้อยกว่าบริเวณอื่นๆ จัดเป็นเขตนอกเมือง (Residential Suburban หรือ Commuter Zone)

Harold Cater กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่ควบคุมการตัดสินใจว่าจะเลือกอยู่ใน
บริเวณใดของเมือง ได้แก่

1. สถานะทางสังคมของผู้อยู่อาศัย เช่น ระดับรายได้ บุคลิกส่วนบุคคล และกลุ่มทางสังคม
2. สภาพครอบครัว เช่น ครอบครัวที่ประกอบด้วยผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ย่อมต้องการบ้านที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีความเงียบสงบ

สุวัฒนา ธาดานิติ²² กล่าวถึงความแตกต่างของการใช้ที่ดินภายในเมือง ทำให้เกิดการเดินทาง ขณะเดียวกันการเดินทางก็ถูกจำกัดโดยระยะโครงข่ายของการคมนาคม ซึ่งนั่นคือ โครงข่ายการคมนาคมมีผลต่อการใช้ที่ดิน และการกระจายของประชากร ขณะเดียวกันการใช้ที่ดินและการกระจายของประชากร ก็ส่งผลไปถึงโครงข่ายนั้นด้วย

สำหรับเขตที่อยู่อาศัยในเมือง ถ้าพิจารณาทำเลที่ตั้งตามแนวความคิดของ เบอร์เจสส์ ฮอยส์ และแฮร์ริส กับ อัลล์แมน²³ จะแบ่งได้เป็น 3 โซน คือ

1. เขตประชิดกับใจกลางเมือง โดยทั่วไปเป็นเขตที่อยู่ติดกับเขตธุรกิจและการค้า มีการขยายตัวแบบวงกลมรอบๆเขตการค้า การอยู่อาศัยเป็นแบบหลายครอบครัว ลักษณะตัวบ้านเก่า ถ้ามีการรื้อถอนสร้างใหม่ก็จะเป็นตึกสูงๆในรูปแฟลตหรือคอนโดมิเนียม เป็นเขตที่มีความหนาแน่นสูง
2. เขตกรรมกร เป็นเขตที่มีบริเวณกว้าง เขตชั้นในของโซนอาจมีความหนาแน่นสูง เขตชั้นนอกอาจมีการพัฒนาเป็นจุดๆใกล้เส้นทางคมนาคมซึ่งเป็นเขตที่มีความหนาแน่นต่ำ
3. เขตของกลุ่มมั่งคั่ง ที่อยู่อาศัยมักเป็นบ้านครอบครัวเดียว มีบริเวณกว้าง อยู่ในบริเวณที่ต้องสัญจรไปทำงานไกลๆ เนื่องจากมียานพาหนะส่วนตัว ต้องการความเงียบสงบและมีสภาพแวดล้อมที่ดี

การตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยในแนวความคิดของ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์²⁴ นั้นกล่าวว่า ตัวกำหนดทั่วไปจะมาจากลักษณะต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยในช่วงเวลาของชีวิต เพราะในช่วงเวลาของชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ เช่น วัยเด็ก วัยทำงาน การมีครอบครัว และวัยชรา ทำให้การตัดสินใจเลือกทำเลที่อยู่อาศัยเปลี่ยนไปตามวัย ความคิด

²² สุวัฒนา ธาดานิติ . “ การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานชุมชนเมือง “ เอกสารประกอบการสอน กรุงเทพมหานคร : ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.

²³ ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, ภูมิศาสตร์เมือง. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

²⁴ สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, ภูมิศาสตร์เมือง , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา , 2522.

2. สภาพทางสังคม เช่น อาชีพ รายได้ การศึกษา เชื้อชาติ วัฒนธรรม และความเป็นอยู่อื่นๆ ประชากรที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่างกันจะแยกออกจากกันมากกว่ารวมกัน
3. ภาวะของอาคารและสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมองในแง่ความเหมาะสมกับขนาดครอบครัว การออกแบบและประโยชน์ใช้สอย ภาวะแวดล้อมทางกายภาพและวัฒนธรรม ระยะทางการไปทำงาน

3. แนวคิดและวิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชนแออัดของประเทศไทย

การดำรงอยู่ของชุมชนแออัด

การที่ชุมชนแออัดสามารถดำรงอยู่ มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่างๆ คือ ²⁵

1. แหล่งงานและแรงงาน (Employment) เป็นการพึ่งพากันระหว่างแรงงานกับแหล่งงานในชุมชนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานประเภทขายแรงงาน กรรมกร ซึ่งมีมากในชุมชนแออัดและส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีค่าจ้างต่ำ ประกอบกับในเมืองใหญ่มีแหล่งงานที่ต้องการแรงงานลักษณะนี้มาก จึงนับเป็นการเอื้อซึ่งกันและกัน และเอื้อต่อการดำรงอยู่ของชุมชนแออัดด้วย
2. การรวมกลุ่ม (Grouping) เป็นอำนาจการต่อรองของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด ต่อเจ้าของที่ดินเมื่อมีการไล่อื้อ ในหลายแห่งเจ้าของที่ดินไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะชาวชุมชนมีการรวมกลุ่มต่อต้าน ในปัจจุบันนี้นอกจากเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้อยู่อาศัยเองแล้วยังได้รับความร่วมมือจากชุมชนแออัดภายนอก และองค์กรต่างๆ ทำให้การรวมกลุ่มมีอำนาจต่อรองมากยิ่งขึ้น
3. ขีดจำกัดในการพัฒนาตนเอง (Limitation of self-development) ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดในด้านรายได้ ความรู้ ของผู้อยู่อาศัย ตลอดทั้งราคาที่ดินและที่อยู่อาศัยในเมืองที่มีราคาสูง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเองและชุมชนได้โดยลำพัง ที่อาศัยที่พอมีมาตรฐานบางแห่งต้องทรุดโทรมลง และชุมชนที่ทรุดโทรมแล้วยังมีสภาพทรุดโทรมยิ่งขึ้น ทั้งยังไม่สามารถจะขยับขยายออกไปจากที่เดิมอีกด้วย

²⁵ การเคหะแห่งชาติ , การปรับปรุงชุมชนแออัด , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, พ.ศ.

4. ขีดจำกัดของการพัฒนาโดยรัฐ (Limitation of state development) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงบประมาณและนโยบายการปรับปรุงชุมชนแออัด นอกจากนี้แล้วยังมี ปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานในแต่ละหน่วยงานของรัฐ

แนวความคิดและวิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงชุมชนแออัดของประเทศไทย

โครงการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่²⁶ เป็นโครงการซึ่งเน้นการสร้าง ความมั่นคงใน สิทธิการอยู่อาศัย การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัย นับเป็นพัฒนาการขั้นล่าสุดของการแก้ไข ปัญหาชุมชนแออัด

การย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ใหม่ (RELOCATION) เป็นการย้ายชุมชนออกจากพื้นที่ เดิมไปอยู่ในที่ดินผืนใหญ่ โดยการเคหะแห่งชาติเป็นตัวกลางในการพัฒนาที่อยู่ใหม่ให้ผู้ อยู่อาศัยได้ซื้อที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์หรือได้เช่าระยะยาว ทั้งนี้เจ้าของที่ดินที่ได้ประโยชน์จาก ที่ดินเดิมนั้นจำเป็นต้องมีส่วนร่วมรับภาระด้วย และการเคหะแห่งชาติจะแบ่งแปลงพัฒนาที่ดิน ทางด้านสาธารณูปโภค ด้านเศรษฐกิจและสังคม และให้ผู้อยู่อาศัยผ่อนชำระค่าที่ดินและ ค่าพัฒนาที่ดินให้แก่การเคหะแห่งชาติหรือสถาบันการเงินต่อไป²⁷

4. แนวคิดและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์²⁸ ได้ทำการวิจัยเบื้องต้น เรื่องเรือนแพที่จังหวัดอุทัยธานีและพิษณุโลก เมื่อปี พ.ศ. 2513 พบว่า ชุมชนเรือนแพจังหวัดพิษณุโลกเป็นลักษณะชุมชนนคร (Urban Community) เป็นชุมชนที่ มีกิจกรรมทางธุรกิจที่มีรายได้ดี ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน คนในชุมชนเรือนแพมีความสัมพันธ์กัน มาก แต่ลักษณะความสัมพันธ์ไม่ลึกซึ้ง ไม่พอใจสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบัน คนเหล่านี้มีความ กระตือรือร้นและต้องการขยายที่อยู่อาศัยและอาชีพให้มีความสะดวกสบายและก้าวหน้ามาก

²⁶ การเคหะแห่งชาติ , การปรับปรุงชุมชนแออัด , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, พ.ศ. 2534

²⁷ ฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ , การปรับปรุงชุมชนแออัด , กองประชาสัมพันธ์ การเคหะแห่งชาติ , หน้า 23.

²⁸ ธรรมศาสตร์ , มหาวิทยาลัย . เรือนแพที่จังหวัดอุทัยธานีและพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : แผนกสังคม วิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ , 2516 . น. 70.

ยิ่งขึ้น โครงสร้างทางสังคมของชุมชนเรือนแพเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า บางส่วนของประเทศไทย กำลังมีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนชนบทเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น การขยายตัวของชุมชนไม่เพียงแต่จะเป็นไปในด้านวัตถุประสงค์สร้างเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงนี้ยังครอบคลุมไปถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิต ทักษะคติและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนเหล่านั้นด้วย

ศรีสุวรรณ แสงศิริ²⁹ ได้ทำการศึกษาวิจัยสภาพความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพ ลำำำนำนานในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก ปี 2521 โดยทำการเปรียบเทียบข้อมูลกับการศึกษาวิจัย ปี 2513 การวิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเดียวกับ ปี 2513 โดยเลือกกลุ่มสำรวจใช้แบบสุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 50 ของครอบครัวชาวเรือนแพทั้งหมด สรุปผลการวิจัย พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่มองเห็นได้อย่างเด่นชัดคือ จำนวนประชากรชาวเรือนแพลดลง นับตั้งแต่จำนวนครอบครัวของชาวเรือนแพที่สุ่มตัวอย่างมาทำการสัมภาษณ์ในปี 2513 นั้น มีจำนวน 160 ครอบครัว แต่สำหรับปี 2521 ลดลงเหลือเพียง 132 ครอบครัว ประชากรลดลงจาก 974 คน เหลือเพียง 633 คน หรือลดลงร้อยละ 35 ของประชากรในปี 2513 อัตราเฉลี่ยประชากรลดลงจาก 6.1 คน เหลือเพียง 4.8 คน ต่อครอบครัว นอกจากนี้ ข้อมูลเปรียบเทียบอัตราส่วนทางเพศและชั้นอายุของประชากร ถิ่นที่อยู่เดิมก่อนการอพยพเข้ามาอยู่ในเรือนแพ และเวลาที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเรือนแพ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากการสำรวจเมื่อปี 2513 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครอบครัวชาวเรือนแพนั้นได้มีการอพยพไปอยู่บนบกหรือไปอยู่ที่อื่นอย่างแน่นอน

การประกอบอาชีพของชาวเรือนแพ ไม่แตกต่างไปจากปี 2513 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย กรรมกร รับจ้าง ส่วนอาชีพรับราชการ เกษตรกรรม มีน้อย ซึ่งงานที่ชาวเรือนแพทำบางชนิดเป็นงานที่ไม่มีรายได้ประจำ เช่น ลูกจ้างก่อสร้าง นอกจากนี้ชาวเรือนแพอาจจะมีอาชีพรอง เช่น ปลูกพืชผัก ดอกไม้ รมตลิง หรือเลี้ยงหมู ซึ่งหารายได้ให้แก่ครอบครัวบ้าง แต่ก็ไม่ได้ทำทุกครัวเรือน

รายได้ของชาวเรือนแพ เปลี่ยนแปลงไปจากปี 2513 ดังนี้ รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวเพิ่มขึ้นจาก 27,221.60 บาท/ครอบครัว เป็น 34,360.50 บาท/ครอบครัว และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้นจาก 4,462.56 บาท/คน เป็น 7,158.43 บาท/คน นับเป็นรายได้เฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้น รายจ่ายของชาวเรือนแพเปลี่ยนแปลงไปจากปี 2513 คือเพิ่มขึ้นจากครอบครัวละ 8,838.90 บาท เป็น 19,694.81 บาท เมื่อพิจารณาคุณภาพเศรษฐกิจของประชากรชาวเรือนแพ ปี 2521 แล้ว แม้ว่า

²⁹ ศรีสุวรรณ แสงศิริ , สภาพความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพในลำำำนำนานในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก . รายงานการวิจัย . ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก , 2521 : 37 – 48

ชาวเรือนแพจะมีรายได้สูงขึ้น แต่รายจ่ายก็สูงตามไปด้วย ทำให้ชาวเรือนแพยังคงต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจหรือรายได้ไม่พอกับรายจ่ายเสมอ เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจ ชาวเรือนแพมักจะแก้ไขปัญหาด้วยการกู้ยืมจากญาติพี่น้อง สำหรับการการกู้ยืมจากนายทุน ธนาकार การจำนอง หรือขาย นั้นมีน้อย อาจเป็นเพราะชาวเรือนแพไม่มีทรัพย์สินหรือหลักทรัพย์ใดๆพอที่จะใช้จำนอง จำนำหรือขายได้มากนัก ในส่วนที่เกี่ยวกับการผ่อนส่ง ชาวเรือนแพส่วนใหญ่ไม่สนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มากนักเพราะเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ตนเองโดยไม่จำเป็น และชาวเรือนแพส่วนใหญ่ก็ไม่มีรายได้มากพอที่จะรับภาระผ่อนส่งได้ในระยะยาว

การติดต่อกับชุมชน ชาวเรือนแพมีการติดต่อกับชุมชนตลาดมากที่สุดและเป็นประจำ การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ชาวเรือนแพส่วนใหญ่จะติดต่อกับชาวเรือนแพแถบเดียวกัน หรือ ผังเดียวกันมากกว่าผังตรงข้าม มีความรู้สึกต่อกันเหมือนญาติ เหมือนเพื่อน ส่วนความรู้สึกไม่เป็นมิตรนั้นมีน้อยมาก

การสำรวจเกี่ยวกับความรู้สึกในการอยู่ในเรือนแพนั้น พบว่า ผู้ชอบอยู่ในเรือนแพนั้นมีร้อยละ 44.7 และผู้ไม่ชอบอยู่มีร้อยละ 38.6 และไม่แสดงความคิดเห็นร้อยละ 16.7 แต่เมื่อถามถึงความต้องการที่จะอยู่ต่อไปหรือจะย้าย ปรากฏว่ามีผู้ต้องการที่จะอยู่ต่อไปร้อยละ 50.8 และต้องการจะย้ายร้อยละ 48.4 และไม่ตอบร้อยละ 0.8

ปัญหาและความต้องการของชาวเรือนแพ การสำรวจในปี 2521 พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ยังคงเหมือนเมื่อปี 2513 เป็นต้นว่า ปัญหาการเคลื่อนย้ายแพเวลาน้ำขึ้นหรือลด ปัญหาการซ่อมแพ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาทางขึ้นลงตลิ่ง ปัญหาการบริการและสวัสดิการไม่เพียงพอ ส่วนความต้องการของชาวเรือนแพนั้นได้แก่ ความต้องการที่จะมีบ้านและที่ทำกินบนบก ต้องการมีงานทำที่มั่นคงมีรายได้เพียงพอแก่การครองชีพ มีบริการและสวัสดิการอย่างเพียงพอและทั่วถึง ซึ่งไม่แตกต่างไปจากที่เคยสำรวจไว้เมื่อปี 2513

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย ชาวเรือนแพยังคงมีสภาพความเป็นอยู่เหมือนเดิม ต้องเผชิญกับปัญหาและความต้องการเหมือนเมื่อปี 2513 แสดงว่ายังไม่ได้รับการแก้ไขมากนัก ปัญหาเศรษฐกิจของชาวเรือนแพเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากชาวเรือนแพส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ต่ำและทำงานประเภทที่มีรายได้ไม่ประจำ จึงควรสนับสนุนให้มีโครงการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ชาวเรือนแพ โดยให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพด้วย เช่น สนับสนุนให้ชาวเรือนแพที่อยู่ว่างๆ เด็กหนุ่มสาว แม่บ้าน รวมกลุ่มกันฝึกอาชีพ เช่น ตัดเสื้อผ้า จักสาน ทำดอกไม้ประดิษฐ์ โดยส่งครูผู้ฝึกไปช่วยฝึกและติดตามผลอย่างใกล้ชิด หรือโครงการเพื่อเพิ่มพูนรายได้ที่น่าจะนำเข้ามาพิจารณาด้วยเป็นอย่างยิ่ง คือ โครงการเลี้ยงกล้วยไม้ โครงการเลี้ยงปลาโดยการหากระชังไว้ได้แพ ซึ่งโครงการเหล่านี้จะเป็นหนทางช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ชาวเรือนแพได้

กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองพิษณุโลก³⁰ ได้ทำโครงการวิจัยพัฒนาสุขภาพประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก (พสม.) ระยะเวลาที่ 1 พบว่า ชุมชนเรือนแพมีลักษณะคล้ายชุมชนแออัด คือ มีการโยกย้ายค่อนข้างสูง ชาวเรือนแพมีรายได้ต่ำ โครงสร้างประชากรมีผู้สูงอายุมากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ประชากรในวัยแรงงานมีน้อย ผู้สูงอายุ (60-69 ปี) ะยะต้นยังคงประกอบอาชีพและมีรายได้เป็นของตนเอง อัตราการเจ็บป่วยมีในเด็กและผู้สูงอายุ ชาวเรือนแพส่วนใหญ่เป็นผู้หาเช้ากินค่ำ ความเป็นอยู่ชนิดต่างคนต่างอยู่ การรู้จักมักคุ้นกันจะมีอยู่เฉพาะผู้ประกอบอาชีพค้าขายในแหล่งเดียวกัน กิจกรรมที่สัมพันธ์ช่วยเหลือกันจะมีมากในกลุ่มชาวเรือนแพที่ใกล้เคียงกันโดยช่วยเหลือกันเปลี่ยนลูกบวบแพและช่วยเหลือกันขยับแพขึ้นลงตามระดับน้ำ ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีพอสมควร

ผศ. สุพจน์ พุกชะวัน และคณะ³¹ ได้ทำการศึกษาสำรวจสัมภาษณ์ และการสังเกตวิถีชีวิตของชาวแพในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2534 ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2534 พบว่า ชุมชนเรือนแพมีจำนวนทั้งหมด 275 หลัง เป็นเรือนแพที่อยู่อาศัย 265 หลัง เรือนแพร้านอาหาร 7 หลัง และเรือนแพส่วนราชการ 3 หลัง ชาวแพร้อยละ 97 เป็นเจ้าของแพเอง ส่วนอีกร้อยละ 3 จะเช่าผู้อื่นอยู่อาศัย สภาพทั่วไปของชุมชนเรือนแพจังหวัดพิษณุโลกเป็นชุมชนขนาดย่อมที่ซ่อนตัวอยู่ในชุมชนเมืองพิษณุโลก และเป็นชุมชนแออัดประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนประเภทบุกรุกแม่น้ำอันเป็นที่สาธารณะเช่นเดียวกับชุมชนแบบชาวเรือ โดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานปลูกสร้างอาคารในแม่น้ำนาน โดยไม่ได้รับอนุญาต

สภาพปัจจุบันของชุมชนชาวแพ ชุมชนเรือนแพมีความจำเป็นต้องอาศัยใกล้ฝั่งและมีลวดคอยดึงเอาไว้เพื่อไม่ให้น้ำพัดพาไป สภาพของเรือนแพจึงถูกบังคับให้สร้างเป็นแนวไปตามฝั่งแม่น้ำ จะสร้างซ้อนกันหลายๆหลังไม่ได้ อย่างมากก็ซ้อนกันเพียง 2 หลังเท่านั้น ชุมชนชาวแพจึงไม่เหมือนกับชุมชนแออัดแห่งอื่น

ลักษณะของชุมชนชาวแพพิจารณาตามสภาพต่างๆมีลักษณะดังนี้

1. สภาพของที่ตั้งและสภาพของเรือนแพ เรือนแพจะอยู่กันอย่างหนาแน่นเป็นกลุ่มๆ บางครอบครัวจะมีแพพวงกันเพื่อระบายคนในครอบครัวที่แต่งงานให้แยกครัวออกไป ชุมชนชาวแพจึงไม่มีการแบ่งที่ดินอย่างชัดเจน ลักษณะของเรือนแพส่วนใหญ่สร้าง

³⁰ อนามัยและสิ่งแวดล้อม , กอง . การพัฒนาสุขภาพประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก (พสม.) ระยะเวลาที่ 1 . รายงานการวิจัย . เทศบาลเมืองพิษณุโลก , 2531 : น.14-21

³¹ ผศ.สุพจน์ พุกชะวัน และคณะ , “ ชุมชนชาวแพพิษณุโลก “ ใน รวมเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองพิษณุโลก . เชียงใหม่ : ส. ทรรศการพิมพ์ , 2535 , น. 143-167.

อย่างง่าย ๆ มีฝาสี่เหลี่ยมกันเป็นห้องโถง สมาชิกครอบครัวจึงอาศัยหลับนอนในห้องเดียวกัน

2. สภาพแวดล้อม เนื่องจากชุมชนชาวแพเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำ สภาพสิ่งแวดล้อมจึงมีลักษณะดังนี้ คือ
  - 2.1 ไม่มีทางเดินที่เป็นมาตรฐาน การเดินทางไปขึ้นเรือแพจะเดินทางไปตามชายตลิ่งซึ่งเป็นดินแล้วเดินไปตามไม้ที่พาดขึ้นเรือแพ ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ไม่มีทางเดินเท้าที่แน่นอน
  - 2.2 ขาดที่ว่างสาธารณะ เนื่องจากอยู่ในน้ำจึงไม่มีที่ว่างเพียงพอสำหรับเด็กๆ ชาวแพที่จะใช้วิ่งเล่น หรือผู้ใหญ่ชาวแพที่จะใช้จัดกิจกรรม
  - 2.3 ขาดระบบกำจัดขยะมูลฝอย ชาวแพส่วนใหญ่จะใช้วิธีกำจัดขยะมูลฝอยโดยการทิ้งลงแม่น้ำ นอกจากนั้นชาวแพทั้งหมดยังถ่ายเทสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ
  - 2.4 ขาดการบริการทางด้านสาธารณสุขปกศ โดยเฉพาะบริการน้ำประปายังเข้าไปไม่ถึงเป็นส่วนใหญ่

สังคมของชุมชนชาวแพเป็นสังคมที่มีลักษณะของสังคมเมือง ประชาชนดั้งเดิมส่วนใหญ่อพยพมาจากที่อื่น แล้วจึงอยู่สืบต่อกันมาถึงลูกหลานและมีบางส่วนเพิ่งเข้ามาอยู่อาศัย ในส่วนของครอบครัวชาวแพร้อยละ 65 มีลักษณะการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดี่ยว อีกร้อยละ 31 เป็นครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวไม่แตกต่างจากสังคมของคนในเมืองมากนัก คนส่วนใหญ่จะออกไปทำงานนอกบ้านที่เหลืออยู่ก็จะเป็นเด็กและคนแก่อายุมากๆ ที่ไม่สามารถทำงานได้ จะมีแม่บ้านบางส่วนที่ทำงานอยู่กับบ้าน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน ชาวแพส่วนใหญ่จะรู้จักกันเฉพาะที่อยู่ใกล้เคียงกันเท่านั้น บางส่วนก็ไม่ได้สนใจใครและรู้จักเพื่อนบ้านน้อยมาก เพราะฉะนั้นเมื่อมีกิจกรรมใดๆ ชาวแพที่อยู่ใกล้กันและมีความสัมพันธ์ต่อกันก็มักจะมาร่วมกิจกรรมต่างๆ แม้ว่าสังคมของชาวแพจะมีลักษณะแบบสังคมเมือง แต่มีลักษณะบางอย่างของสังคมชนบทก็ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ชาวแพส่วนใหญ่เคยไปช่วยเพื่อนชาวแพทำงานในลักษณะเอาแรง เช่น งานสร้างแพ ซ่อมแพ และโยงแพ เป็นต้น

เศรษฐกิจของชุมชนเรือแพ ชาวแพสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ตามรายได้ กลุ่มที่มีรายได้น้อย คือ กลุ่มที่มีรายได้ไม่ถึง 5,000 บาท ต่อครอบครัว มีจำนวนประมาณ ร้อยละ 76 กลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง คือ กลุ่มที่มีรายได้ไม่ถึง 7,000 บาท แต่ก็ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท ต่อครอบครัว มีจำนวนประมาณ ร้อยละ 15 กลุ่มที่มีรายได้มาก คือ กลุ่มที่มีรายได้เกินกว่า 7,000 บาท ขึ้นไป มีจำนวนประมาณ ร้อยละ 9 ชาวแพส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ถึงแม้ว่าครอบครัวบางส่วนจะมีรายได้มากกว่า 5,000 บาท แต่เมื่อพิจารณาจำนวนบุคคลภายในครอบครัวแล้วก็พบว่ารายได้ต่อหัวยังต่ำมาก การที่ชุมชนชาวแพเป็นสังคมเล็กในสังคมใหญ่ของเมืองพิษณุโลก ทำให้คน

ในชุมชนชาวแพมีค่านิยมในการบริโภคแบบสังคมเมือง ดังนั้นชาวแพจึงพยายามที่จะแสวงหาเครื่องอำนวยความสะดวกมาใช้ภายในเรือนแพของตน โดยเฉพาะเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้าต่างๆ โดยวิธีการซื้อแบบผ่อนส่งรายวันเป็นส่วนใหญ่ ชาวแพส่วนใหญ่จึงมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย อย่างไรก็ตามชาวแพก็จะพยายามประหยัดใช้จนพอ แต่ก็มิใช่ว่าชาวแพจำนวนไม่น้อยที่ต้องหยิบยืมจากเพื่อนฝูงหรือกู้ยืมผู้อื่น

ปัญหาชุมชนชาวแพโดยทั่วไปมี 3 ประการ คือ

1. ปัญหาภายในชุมชนชาวแพ ชุมชนชาวแพมีปัญหาภายในชุมชนของตนเองอย่างมากมาย มีทั้งปัญหาของชุมชนเองและปัญหาของบุคคลซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ปัญหาภายในชุมชนเรือนแพมีดังนี้
  - 1.1 ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีการแบ่งห้องเป็นสัดส่วน สภาพการอยู่อาศัยแออัดและอาศัยอยู่รวมกันมากๆ ไม่มีการระบายน้ำอย่างถูกวิธี สิ่งโสโครกต่างๆ รวมทั้งอุจจาระและปัสสาวะ ถูกปล่อยลงแม่น้ำโดยตรง
  - 1.2 ปัญหาเรื่องน้ำดื่มน้ำใช้ ชาวแพส่วนใหญ่ใช้น้ำในแม่น้ำเพื่อการดื่มและเพื่อการใช้โดยไม่มีน้ำประปา ทำให้ชาวแพต้องดื่มและใช้น้ำในแม่น้ำซึ่งมีความสะอาดไม่เพียงพอ
  - 1.3 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ชาวแพส่วนใหญ่ยากจน ชุมชนชาวแพมีผู้มีรายได้ปานกลางและมีรายได้สูงปะปนกันอยู่ คนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย มีอาชีพไม่แน่นอน มีการว่างงาน
  - 1.4 ปัญหาครอบครัว เด็ก และเยาวชน เช่น เด็กถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการอบรม เพราะผู้ใหญ่ส่วนมากออกไปทำงานนอกบ้าน เด็กขาดสถานที่เล่นที่เหมาะสมกับวัย
2. ปัญหาภายในชุมชนชาวแพที่ส่งผลกระทบต่อสังคมภายนอก ได้แก่
  - 2.1 ปัญหาความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่าระดับมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะชาวแพส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ จึงทำให้ไม่สามารถที่จะให้การศึกษา การบริโภคและอุปโภคแก่ครอบครัวได้ดีเท่าที่ควร
  - 2.2 ปัญหาทางด้านความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การที่ชุมชนชาวแพมีรายได้ต่ำเป็นส่วนใหญ่มส่งผลกระทบต่อสังคม เป็นภาระของสังคม
  - 2.3 ปัญหาสังคม ชุมชนชาวแพเป็นชุมชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำ ทุกคนภายในบ้านจะต้องพยายามช่วยกันหาเงินทองมาใช้จ่ายภายในครอบครัว เด็กๆจึงมักถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการอบรม ก่อให้เกิดปัญหาการศึกษา ปัญหาความประพฤติของเยาวชน และปัญหายาเสพติด เป็นต้น

3. ปัญหาจากสังคมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อสังคมชาวแพ การกระทำบางอย่างของชุมชนเมืองพิษณุโลกส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพ เช่น การระบายน้ำเสียลงในแม่น้ำ นอกจากนี้ชาวเมืองโดยทั่วไปก็มักจะมองว่าชาวแพเป็นปัญหาของสังคมและเป็นต้นเหตุที่ทำให้น้ำเสีย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก³² ได้มีการวิจัยโครงการศึกษาเพื่อจัดทำ แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิษณุโลก สรุปผลการวิจัย ดังนี้ จากการสำรวจของคณะวิจัยพบว่า มีจำนวนเรือนแพ 227 หลัง ซึ่งจำนวนเรือนแพลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับ การสำรวจของกองช่างเทศบาลเมืองพิษณุโลก ในปี พ.ศ.2535 และพ.ศ.2536 ที่มีจำนวนเรือนแพแพทั้งสิ้น 281 และ 259 หลัง ตามลำดับ จำนวนเรือนแพที่สำรวจ 227 หลังนี้ เป็นปริมาณแพทั้งหมดที่ตรวจนับได้ โดยไม่รวมแพร้านอาหาร และมีเรือนแพจำนวน 12 หลัง เป็นเรือนแพที่ไม่มีคนอยู่อาศัยประจำ นอกจากนี้ยังมีแพอีกจำนวน 4 แพ ที่แบ่งห้องภายในแพให้เช่า

ชาวชุมชนเรือนแพส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อย ทำให้การซ่อมแซมเรือนแพให้อยู่ในสภาพที่ดีทำได้ลำบาก ปัญหาประการหนึ่งที่ทำให้หลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องมองว่ากลุ่มชุมชนเรือนแพเป็นกลุ่มชุมชนแออัดที่ก่อให้เกิดทัศนอุจาดแก่เมือง คือ การเปลี่ยนแปลงการเลือกใช้วัสดุที่นำมาก่อสร้างเรือนแพ เดิมในอดีตเรือนแพจะมุงหลังคาด้วยแฝก ซึ่งจะมีความกลมกลืนกับฝาเรือนที่เป็นไม้หรือไม้ไผ่ และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแม่น้ำน่าน แต่ในปัจจุบันเนื่องจากความสะดวกและความทนทาน จึงมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุที่ใช้ทำหลังคาเป็นสังกะสี เนื่องจากเป็นวัสดุที่มีน้ำหนักเบาและมีอายุการใช้งานนานกว่าการใช้แฝกและบางส่วนยังนำสังกะสีมาประกอบกับไม้ทำเป็นฝาเรือน และบางหลังก็ใช้สังกะสีทำเป็นฝาเรือนทั้งหมด เมื่อใช้ไปนานๆสังกะสีจะขึ้นสนิมลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้วัสดุดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ดั้งเดิมของเรือนแพเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ การใช้พื้นที่ริมตลิ่งของเรือนแพในปัจจุบันยังก่อให้เกิดสภาพไม่น่าดูของเมือง เช่น การจัดทำราวตากผ้า เนื่องจากหลายครัวเรือนมีอาชีพรับจ้างซักรีดผ้า การกองไม้และวัสดุเหลือใช้ไว้ริมตลิ่ง ก่อให้เกิดความรกรุงรังทางสายตา

³² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก, โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิษณุโลก , ปีที่พิมพ์ 29 มีนาคม

จากสภาพที่ตั้งของชุมชนเรือนแพที่อยู่เป็นแนวยาวในบริเวณกลางเมืองพิษณุโลก เนื่องจากจากชาวชุมชนเรือนแพส่วนใหญ่มีรายได้น้อย จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยอยู่ใกล้แหล่งงาน เรือนแพร้อยละ 48 มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คนขึ้นไป สภาพความเป็นอยู่แออัด

คุณภาพชีวิตของชาวชุมชนเรือนแพทางด้านสังคม-เศรษฐกิจ พบว่าร้อยละ 60 มีอาชีพรับจ้างในเขตเมืองพิษณุโลก องค์กรทางสังคมของชาวชุมชนเรือนแพที่จัดตั้งขึ้นมา ไม่สามารถประสานงานร่วมกับทางราชการในการอำนวยความสะดวกและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการสำรวจในเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2537 พบว่าทัศนคติของชุมชนชาวแพได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมีเพียงร้อยละ 15 ที่ต้องการย้าย ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มชาวแพที่อายุมาก มีปัญหาเรื่องการนำแพเข้า-ออก และเรื่องความจำเป็นในการซ่อมแซมแพ ซึ่งค่าไม้ไม่มีราคาแพงมากขึ้น และมีประมาณ ร้อยละ 15 ที่ยังไม่แน่ใจว่าจะเคลื่อนย้ายหรือไม่ เนื่องจากไม่แน่ใจว่าชาวแพส่วนใหญ่จะตัดสินใจอย่างไร ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในปี 2536 กลุ่มที่ไม่แน่ใจว่าจะเคลื่อนย้ายหรือไม่ เนื่องจากต้องการดูกลุ่มที่เคลื่อนย้ายไปก่อนว่ามีสภาพการดำเนินชีวิตอย่างไร ถ้ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็จะเคลื่อนย้ายตามไป ร้อยละ 70 ของเรือนแพในปัจจุบันไม่ต้องการเคลื่อนย้าย โดยร้อยละ 40 ของกลุ่มนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเรือนแพมาตั้งแต่เกิด ทำให้เกิดความเคยชินและความผูกพันต่อพื้นที่และบริเวณที่ผูกพันอยู่ในปัจจุบันเมื่ออำนาจต่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากอยู่ใกล้ตลาดสด สถานศึกษา สถานี่ราชการ และย่านชุมชนเมืองที่มีความเจริญ นับได้ว่าชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนกลางใจเมืองที่ราคาการอยู่อาศัยถูกมากเมื่อเปรียบเทียบกับย่านพักอาศัยในบริเวณเดียวกัน นอกจากนี้บางกลุ่มไม่ต้องการเคลื่อนย้ายเนื่องจากอยู่ใกล้ญาติพี่น้องสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

การเพิ่มปริมาณของผู้ที่ไม่ต้องการย้ายนั้น เหตุผลไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ต้องการย้ายมากนัก กลุ่มนี้ยังคงมีความเห็นว่า ปัญหาในการอยู่อาศัยในเรือนแพนั้นอยู่ที่การต้องซ่อมแซมแพเป็นประจำ ตลอดจนปัญหาน้ำขึ้น-ลงก็ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความรำคาญในการอยู่อาศัย แต่จากความล่าช้าในการดำเนินการโครงการเคลื่อนย้ายชุมชนชาวแพ การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการและชุมชนชาวแพ ทำให้ชาวแพกลุ่มนี้รู้สึกว่า การย้ายขึ้นบกก็ไม่ได้ช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของพวกเขาดีหรือมีความมั่นคงขึ้น เนื่องจากการย้ายไปอยู่ที่สาธารณะคลองโคกช้างตามโครงการเคลื่อนย้ายฯของทางจังหวัด ทำให้พวกเขาต้องเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น และบ้านที่พวกเขาผ่อนส่งไป ก็ยังไม่ได้รับการยืนยันในกรรมสิทธิ์ ชาวแพส่วนใหญ่มีความกังวลว่าอาจถูกไล่ที่ไปอยู่ในที่ไกลกว่าที่เดิมอีก

ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากการศึกษพบว่าชาวแพร้อยละ 100 ยังคงถ่ายของเสียลงสู่แม่น้ำน่านโดยตรง แต่จากการสำรวจทัศนคติดังกล่าว พบว่ากลุ่มชุมชนชาวแพมิได้มี

ทัศนคติทางลบต่อเรื่องดังกล่าวเนื่องจากมองว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นวิถีชีวิตที่เป็นมาแต่ดั้งเดิม ความรู้สึกต่อต้านของชาวแพที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะทางน้ำมากกว่าร้อยละ 50 รู้สึกไม่พอใจเนื่องจากเห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเป็นผู้ทิ้งน้ำเสียจากเมือง ทั้งเมืองลงสู่แม่น้ำโดยตรงโดยไม่ผ่านกระบวนการบำบัดน้ำเสีย นอกจากนี้ร้อยละ 30 ยอมรับว่าชาวแพมีส่วนในการก่อมลภาวะลงสู่แม่น้ำนานบ้างแต่ไม่ควรจะกล่าวว่าแม่น้ำนานอยู่ในสภาพวิกฤตเพราะชาวแพเนื่องจากเหตุผลเดียวกับกลุ่มแรก และร้อยละ 10 รู้สึกเสียใจต่อการถูกกล่าวหาเป็นผู้ทำให้เกิดมลภาวะทางน้ำ

คณะวิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรให้มีการเคลื่อนย้ายกลุ่มสมาชิกชุมชนเรือนแพที่สมัครใจและอนุรักษ์ปรับปรุงส่วนที่ต้องการอยู่ พร้อมทั้งมีศักยภาพพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ในระดับหนึ่ง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรัก ความผูกพันต่อชุมชนของตนและให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม ตลอดจนลดปัญหามลภาวะที่เกิดขึ้นโดยแผนงานดังกล่าว ส่วนการปรับปรุงคุณภาพชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาความด้อยโอกาสของสมาชิกในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย ผลสำเร็จของโครงการย่อยในแผนงานนี้จะส่งผลกระทบต่อทางบวกแก่แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังควรมีการปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ของชุมชนให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

วัฒนา ภูเหล็ก³³ ได้ศึกษาวิถีชีวิตของชาวเรือนแพ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของชุมชนชาวเรือนแพในลำน้ำนาน จังหวัดพิษณุโลก การศึกษาเลือกกลุ่มเรือนแพบริเวณหน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีจำนวนประชากรเรือนแพ 71 หลังคาเรือน จากการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปคือ ชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแม่น้ำนาน และติดกับย่านใจกลางเมืองพิษณุโลก ชาวเรือนแพมีความสัมพันธ์กับชุมชนเมือง ซึ่งเป็นแหล่งงานของชุมชน กับชุมชนเรือนแพซึ่งเป็นแหล่งที่พักอาศัย บ้านเรือนแพมีบทบาทที่สำคัญต่อวิถีชีวิตทางสังคมของชุมชน เจ้าของเรือนแพจะมีหน้าที่ซ่อมแซม บำรุงรักษา ด้วยการเคลื่อนย้ายเรือนแพตามระดับน้ำขึ้นน้ำลงและการเปลี่ยนหรือหมุนลูกบวบแพไม้ไผ่ ซึ่งสร้างแบบแผนความสัมพันธ์โดยการร่วมมือช่วยเหลือตอบแทนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกของชุมชน และยังมีอิทธิพลต่อการจัดระบบทางสังคมของชุมชนเรือนแพคือ แบบแผนการจอดเรือนแพ สิทธิการครอบครองพื้นที่ริมตลิ่ง ความร่วมมือแลกเปลี่ยนแรงงานแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทำให้เกิดกลุ่มทางสังคม คือ กลุ่มครอบครัวและเครือญาติ

³³ วัฒนา ภูเหล็ก . วิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของชุมชนชาวเรือนแพ ในลำน้ำนาน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก . วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา

กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงาน กลุ่มหาปลา กลุ่มค้าขายปลาแห้ง และกลุ่มฝึกฝายทางการเมืองการปกครอง ซึ่งสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มทางสังคมที่มีต่อกันทำให้เกิดโครงสร้างทางสังคมของชุมชนและเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของชุมชน การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในแม่น้ำน่าน และการขยายตัวของธุรกิจแพร้านอาหารภายในชุมชน ได้สร้างผลกระทบด้านภาพลักษณ์ต่อชุมชนว่าเป็นชุมชนที่สร้างปัญหามลภาวะทางน้ำ นอกจากนั้นการประกอบอาชีพต่างๆของชาวเรือนแพยังเป็นการเอื้ออำนวยต่อระบบของชุมชนเมืองพิษณุโลก

โสภา ชปิลมันท์³⁴ ได้ศึกษารูปแบบของชุมชนที่พึ่งปรารถนาของผู้อยู่อาศัยในเขตชุมชนแออัด ในกรุงเทพมหานคร เสนอแนวความคิดการดำรงอยู่ของชุมชน ผู้มีรายได้ต่ำในเมือง มีเหตุปัจจัยมาจาก แหล่งงานและแรงงาน ชาวชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย ซึ่งจะดำรงอยู่ได้ด้วยการขายแรงงานหรือทำงานที่ไม่มีความมั่นคงเพียงพอที่จะยกระดับตนเองได้ ประกอบกับในเมืองใหญ่เป็นแหล่งงานที่มีความต้องการแรงงานมาก จึงนับเป็นการเอื้อต่อการดำรงอยู่ของชุมชนด้วยการรวมกลุ่ม (Grouping) เมื่อมีการอยู่ร่วมกันย่อมเกิดการรวมกลุ่มขึ้นในลักษณะต่างๆ ทั้งกลุ่มถาวร (Permanent Group) และกลุ่มชั่วคราว (Temporary Group) กลุ่มนี้จะเป็นพลังต่อรองในการรื้อล้างและขับไล่ จนบางครั้งมีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนกับการใช้กฎหมาย เพื่อพิทักษ์กลุ่มของตนจากกฎหมาย ขีดจำกัดในการพัฒนาตนเอง (Limitation of Self - Development) ชาวชุมชนแออัดถูกบีบคั้นทั้งจากสิ่งแวดล้อมและภาวะการไร้ความมั่นคงในที่อยู่อาศัย รวมทั้งรายได้ พื้นฐานความรู้ ราคาที่ดิน และที่อยู่อาศัยในตัวเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นสิ่งยากยิ่งที่จะพัฒนาตัวเองและชุมชนของตัวเองได้โดยลำพัง ทำให้ชุมชนที่อาจจะพอมีมาตรฐานต้องทรุดโทรมลง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁴ โสภา ชปิลมันท์ , รายงานการวิจัยเรื่อง . การศึกษารูปแบบชุมชนที่พึ่งปรารถนาของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัด . กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2535.

บทที่ 3

สภาพทั่วไปและรายละเอียดของโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ

ความเป็นมาของโครงการ

โครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่านของจังหวัดพิษณุโลก ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2534 ซึ่งในขณะนั้น กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดนโยบายในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องและสร้างจิตสำนึกให้ร่วมกันรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมทุกรูปแบบ เพื่อสนองนโยบายของรัฐ ทางจังหวัดพิษณุโลกจึงได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความเป็นไปได้ในการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ตามคำสั่งจังหวัดพิษณุโลก ที่ 2857/2534 ลงวันที่ 19 กันยายน 2534 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหามลภาวะของแม่น้ำน่านที่เกิดจากชุมชนเรือนแพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนเรือนแพทั้งทางด้านสาธารณสุข สังคม เศรษฐกิจ และความปลอดภัย ซึ่งเป็นการสอดคล้องในแนวทางเดียวกันกับโครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่สองระยะแรกของเทศบาลเมืองพิษณุโลก¹ โดยการจัดหาที่อยู่อาศัยแห่งใหม่พร้อมสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และได้มีการอนุมัติโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในปี 2536 ต่อมาปลายปี 2539 กระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติให้จังหวัดพิษณุโลก โดยมอบหมายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นผู้ดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ในพื้นที่โครงการ (พื้นที่ริมคลองโคกช้าง) หมู่ที่ 3 ตำบลรัษฎา อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรองรับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ

1. แก้ไขปัญหามลภาวะของแม่น้ำน่านที่เกิดจากเรือนแพ อันจะเป็นการสอดคล้องในแนวทางเดียวกันกับโครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่ 2 ระยะแรกของเทศบาลเมืองพิษณุโลก
2. เพื่อพัฒนาชาวแพให้ดำรงชีวิตใหม่ที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุขมูลฐาน และความปลอดภัย
3. แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนทั่วไปและชาวแพ เกี่ยวกับมลภาวะ

¹ คำสั่งจังหวัดพิษณุโลกที่ 487/2540 ลงวันที่ 17 ก.พ. 2540

4. เพื่อให้ชาวแพได้ดำรงชีพในสังคมได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย
5. เป็นการจัดหาที่อยู่ใหม่ให้กับชาวแพ โดยการเข้าอยู่ด้วยความสมัครใจ

แผนการดำเนินงานของโครงการ

การดำเนินงานของโครงการประกอบด้วย แผนการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น และแผนการแก้ไขปัญหาในระยะยาว ดังนี้

1. แผนการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น

เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อบรรเทาปัญหาให้ลดน้อยลงในระหว่างที่รอการแก้ไขปัญหาในระยะยาว ประกอบด้วย

- 1.1 การดูแล ควบคุมจำนวนเรือนแพไม่ให้เพิ่มขึ้น
- 1.2 การควบคุม ดูแล ตรวจสอบ ป้องกัน ไม่ให้มีการต่อเติม ดัดแปลงเรือนแพ เพื่อประกอบการเป็นร้านอาหารหรือสถานที่ประกอบการค้า
- 1.3 จัดให้มีการติดตั้งห้องส้วมบนเรือนแพทั้งหมด โดยใช้ถังน้ำมัน 200 ลิตร
- 1.4 ให้ความรู้ชาวแพเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำเสียในแม่น้ำน่าน
- 1.5 แนะนำ ป้องกัน และปราบปรามมิให้ชาวแพทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำน่าน
- 1.6 ดำเนินการจัดเก็บขยะ สิ่งปฏิกูลจากเรือนแพ
- 1.7 เรือนแพที่เป็นร้านอาหารจะต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงแม่น้ำ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและดูแลรับผิดชอบ ประกอบด้วย เทศบาลเมืองพิษณุโลก โยธาธิการจังหวัด ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 9 ที่ทำการปกครองจังหวัด และชุมชนชาวแพ

2. แผนการแก้ไขปัญหาในระยะยาว

เป็นการแก้ไขปัญหาระยะยาว โดยการเคลื่อนย้ายเรือนแพทั้งหมดในแม่น้ำน่าน ประกอบด้วย

- 2.1 การย้ายชุมชนเรือนแพทั้งหมดไปอยู่ในพื้นที่อยู่อาศัยที่จังหวัดจัดเตรียมให้ (พื้นที่ริมคลองโคกช้าง)
- 2.2 จัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ชาวแพที่จะย้ายไปอยู่ในพื้นที่อยู่อาศัยที่จังหวัดจัดเตรียมให้ (พื้นที่ริมคลองโคกช้าง)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ ริมน้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย

1. ที่ทำการปกครองจังหวัด มีหน้าที่

อำนวยความสะดวก , ประสานงานการปฏิบัติของ หน่วยงานต่างๆ
ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ
จัดตั้งคณะทำงาน
จัดให้มีการประชุม ติดตามประเมินผล
ส่งเสริม สนับสนุนการเคลื่อนย้ายเรือนแพ
เชิญหน่วยงานที่มีศักยภาพให้การสนับสนุน
หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในปัจจุบัน

- กองทัพอากาศที่ 3
- กองบังคับการตำรวจภูธร 8
- กองบิน 46
- อัยการจังหวัด
- เหล่ากาชาดจังหวัด
- หอการค้าจังหวัด
- มูลนิธิ ชมรม สมาคมต่างๆ
- องค์การบริหารส่วนตำบล
- ศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 9

2. เทศบาลเมืองพิษณุโลก มีหน้าที่

ส่งเสริม สนับสนุนการเคลื่อนย้ายเรือนแพ

สำรวจจำนวนเรือนแพ จำนวนประชากร ความต้องการของชาวแพที่ต้องการ
ย้ายในเบื้องต้น

3. โยธาธิการจังหวัด มีหน้าที่

สำรวจ ที่ดินสาธารณประโยชน์บริเวณคลองโคกข้าง เพื่อรองรับการย้ายชุมชน
เรือนแพ และประชาชนที่บุกรุกพื้นที่ริมคลองโคกข้าง

วางแผน แบ่งแปลงที่ดินสาธารณะประโยชน์บริเวณคลองโคกข้าง

ออกแบบบ้าน พร้อมทั้งคำนวณวัสดุ เพื่อประกอบการสร้างบ้านให้ชาวแพตัดสินใจเลือก

ให้คำแนะนำด้านเทคนิค ด้านวิชาการ ในการปลูกสร้างบ้านเรือนและการเคลื่อน
ย้ายเรือนแพ

4. องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) มีหน้าที่

ดำเนินการขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์คลองโคกช้าง จากกระทรวงมหาดไทย โดยเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามมติคณะกรรมการจัดสรรที่ดินแห่งชาติ พ.ศ. 2532 มาให้ราษฎรเช่า

ตั้งงบประมาณดำเนินโครงการปรับปรุงพื้นที่ริมคลองโคกช้าง (งบประมาณสาธารณูปโภค 3.5 ล้านบาท)

5. สำนักงานที่ดินจังหวัด มีหน้าที่

ให้การสนับสนุน ร่วมมือสำรวจวางแผน แบ่งแปลงที่ดินพื้นที่ริมคลองโคกช้าง ร่วมกับ อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) ดำเนินการขอใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์คลองโคกช้างจากกระทรวงมหาดไทย

6. การเคหะแห่งชาติ มีหน้าที่

ให้การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่ริมคลองโคกช้าง

ให้การสนับสนุน ในการสำรวจ วางแผน แบ่งแปลงที่ดิน ตลอดจนการออกแบบบ้านพร้อมคำนวณค่าก่อสร้าง

7. สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.)² มีหน้าที่

ให้การสนับสนุน การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนากลุ่มให้มีการเจริญเติบโตและบริหารจัดการที่ดี

ให้การสนับสนุนสินเชื่อการจัดสร้างที่อยู่อาศัย

8. สำนักงานสหกรณ์จังหวัด มีหน้าที่

ร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ประสานงานกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ให้สามารถจดทะเบียนได้

9. ประชาสงเคราะห์จังหวัด มีหน้าที่

ให้การสงเคราะห์ ช่วยเหลือชาวแพที่มีรายได้น้อย

ขอความร่วมมือหน่วยงานเอกชน ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรการกุศล ชมรม สมาคม มูลนิธิ ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ทั้งงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อดำเนินการย้ายชุมชนเรือนแพ

² สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเมือง (พอช.)

10. ชุมชนเรือนแพ มีหน้าที่

ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการสำรวจความต้องการของชาวแพที่ต้องการย้าย

ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ คัดเลือกชาวแพผู้มีสิทธิ์อาศัยในพื้นที่ริมคลองโคกข้าง

ดำเนินการออมทรัพย์ เลือกแปลงที่ดิน เลือกแบบบ้าน คัดเลือกผู้รับเหมา ดำเนินการขอใช้สินเชื่อ จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ควบคุมการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

บริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ และชุมชนใหม่ให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่

ผลการดำเนินโครงการ

ปี 2534

- จังหวัดพิษณุโลกได้แต่งตั้งคณะทำงานศึกษาสภาพปัญหา ความ ต้องการ และความ เป็นไปได้ในการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน
- ดำเนินการหาที่ดินสาธารณะประโยชน์เพื่อให้ชาวแพอยู่อาศัย

ปี 2536

- จังหวัดพิษณุโลกได้อนุมัติโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน
- เทศบาลดำเนินการสำรวจจำนวนเรือนแพและประชากรอยู่อาศัยเรือนแพ โดยความร่วมมือจากชุมชนชาวแพ

ปี 2539

- กระทรวงมหาดไทยอนุมัติให้ใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์คลองโคกข้าง หมู่ที่ 3 ตำบล อรัญญิก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 35 ไร่ ให้ใช้ประโยชน์เพื่อชุมชนชาวแพ
- โยธาธิการจังหวัด ที่ดินจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดำเนินการสำรวจ รังวัดที่ดิน
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด อนุมัติงบประมาณจำนวน 3,500,000 บาท เพื่อปรับปรุง พื้นที่
- การเคหะแห่งชาติสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค จำนวน 16,709,220 บาท (แล้วเสร็จเมื่อเดือน สิงหาคม 2540) และ จัดสรรแบ่งแปลงที่ดินได้จำนวน 297 แปลง

ปี 2540

- สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง ได้รับการประสานงานกับจังหวัดพิษณุโลกเข้ามาดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เมื่อเดือนมีนาคม 2540

- จังหวัดประชุมพิจารณาสิทธิผู้มีสิทธิเข้าอยู่อาศัยโครงการ
- โยธาธิการจังหวัดดำเนินการออกแบบบ้าน จำนวน 4 แบบ ชุมชนชาวแพตัดสินใจเลือกแบบบ้านพร้อมปรับปรุง

ปี 2541

- ชุมชนชาวแพที่ผ่านการพิจารณาสิทธิ ระดมเงินออม ตกลงการก่อสร้างขึ้น โดยวิธีจ้างเหมาและคัดเลือกผู้รับเหมา
- เสนอขอใช้ที่ดินเชื้อจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (เดือนสิงหาคม 2541) จำนวน 9,352,350 บาท

ปี 2542

- ดำเนินการย้ายชาวแพรุ่นที่ 1 เข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง เมื่อเดือนกันยายน 2542

คณะทำงานศึกษาความเป็นไปได้ในการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน

คณะทำงานมีหน้าที่ศึกษาความเป็นไปได้ในการเคลื่อนย้ายเรือนแพ กำหนดสถานที่ที่จะรองรับการเคลื่อนย้าย กำหนดค่าใช้จ่ายในการเคลื่อนย้าย และศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลต่างๆแล้วเมื่อปี 2535 คณะทำงานศึกษาความเป็นไปได้มีความเห็นสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดของโครงการนี้คือ การจัดหาที่ดินเพื่อรองรับเพื่อให้ชาวเรือนแพได้สร้างบ้าน การใช้ที่ดินของเอกชนในการรองรับโครงการ จะติดปัญหาเรื่องงบประมาณที่จะนำมาซื้อที่ดิน แต่ถ้าจะให้ชาวเรือนแพซื้อที่ดินเพื่อสร้างบ้าน ชาวแพคงจะไม่ให้ความร่วมมือ เพื่อให้โครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐ และจังหวัด คณะทำงานฯ จึงมีความเห็นว่า ควรจะขอใช้ที่สาธารณประโยชน์ ในเขตจังหวัดพิษณุโลก เพื่อรองรับโครงการดังกล่าว และเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ของราษฎรอีกด้วย จึงได้มอบหมายให้สำนักงานที่ดินจังหวัดพิษณุโลก ดำเนินการสำรวจที่สาธารณประโยชน์ที่มีความเหมาะสมจะรองรับโครงการนี้ ซึ่งสำนักงานที่ดินจังหวัด รายงานว่าที่ดินสาธารณประโยชน์ที่เหมาะสมที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพ คือ ที่สาธารณประโยชน์บริเวณริมคลองโคกช้าง หมู่ที่ 3 ตำบลอรัญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เมื่อคณะทำงานพิจารณาแล้ว มีมติเห็นชอบในการขอใช้ที่ดินแปลงดังกล่าวรองรับโครงการ จึงให้สำนักงานที่ดินจังหวัด ดำเนินการขอใช้ที่ดินแปลงดังกล่าวจากกระทรวงมหาดไทย ตามมติคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ พ.ศ.2532 มาเป็นให้ราษฎรเช่า อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงมอบหมายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด

พิษณุโลก นำที่ดินของรัฐในท้องที่หมู่ที่ 3 ตำบลอรุญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก เนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ ไปจัดหาผลประโยชน์โดยการให้เช่าและหารายได้บำรุงท้องถิ่น โดยให้ปฏิบัติตามกฎกระทรวงฉบับที่ 11 (พ.ศ.2500) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวงฉบับที่ 20 (พ.ศ.2515)³

งบประมาณโครงการ

1. งบประมาณปรับปรุงสาธารณูปโภค	20,209,220 บาท
2. งบประมาณก่อสร้างบ้าน	10,503,500 บาท
รวม	30,712,700 บาท

แหล่งที่มาของงบประมาณโครงการ

1. องค์กรบริหารส่วนจังหวัด	3,500,000 บาท
2. การเคหะแห่งชาติ	16,709,220 บาท
3. สมาชิกสมทบ (เงินออม)	1,151,150 บาท สำหรับสมาชิก 71 ราย
4. เงินกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง	9,352,350 บาท

กลุ่มประชากรที่มีสิทธิการเข้าอยู่อาศัยในโครงการ

ผู้ที่จะเข้าอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการจะต้องผ่านการพิจารณาสิทธิในการเข้าอยู่อาศัยจากคณะกรรมการพิจารณาสิทธิ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกเป็นประธาน และทางจังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาสิทธิในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง ตามคำสั่งจังหวัดพิษณุโลกที่ 3482/2540 ลงวันที่ 23 กันยายน 2540 โดยให้มีหน้าที่พิจารณาคคุณสมบัติของชาวแพที่สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเตรียมสหกรณ์ฯ ตามหลักฐานการสำรวจของเทศบาลเมืองพิษณุโลก และหลักฐานอื่นๆว่าครอบครัวใดมีสิทธิเข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ โดยการพิจารณาจะใช้ระบบการแบ่งพื้นที่ชุมชนเวือนแพเป็นโซน 4 โซน ในการบริหารจัดการชุมชน

คณะกรรมการฯ ได้กำหนดคุณสมบัติของชาวแพที่จะขอใช้สิทธิการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ดังนี้

³ ประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2539 เรื่อง มอบหมายให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ในท้องที่หมู่ที่ 3 ตำบลอรุญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

1. ต้องเป็นเจ้าของแพ หรือเป็นทายาทที่ได้รับมอบกรรมสิทธิ์ (โดยการจัดทำเป็นเอกสารการมอบกรรมสิทธิ์) จากเจ้าของแพและต้องมีแพอยู่จริง
2. บุคคลตามข้อ 1. ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มเตรียมสหกรณ์ฯ และได้ปฏิบัติตามระเบียบของสหกรณ์ที่กำหนดไว้
3. ต้องสร้างบ้านตามแบบแปลนที่จังหวัดได้กำหนดไว้
4. ที่ดินที่จัดสรรให้ ที่ดิน 1 แปลง ต่อเรือนแพ 1 หลัง
5. เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้วและได้ย้ายสิ่งของเข้าไปอยู่อาศัยแล้ว จะต้องรื้อเรือนแพหลังนั้นทันที
6. ผู้อยู่อาศัยในเรือนแพที่เป็นผู้เช่า หรือ ลูกจ้าง สามารถได้รับสิทธิในการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการได้โดยต้องได้รับการยินยอมให้ใช้สิทธิของเรือนแพหลังนั้นๆจากเจ้าของเรือนแพ และต้องรื้อเรือนแพหลังนั้นทันทีหลังจากย้ายเข้าอยู่ ซึ่งผู้เช่า หรือ ลูกจ้าง จะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาสีทิ⁴

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และสหกรณ์

กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2540 สถานที่ตั้ง แพเลขที่ 75/3 ถนนวังจันทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยเป็นสมาชิกสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง เลขที่ 6501-0624

กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ ได้จัดตั้งเป็นสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2541 มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 71 ราย เงินออมจำนวน 1,151,150 บาท และได้รับอนุมัติจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทสหกรณ์บริการ เลขหมายทะเบียนสหกรณ์ที่ บ.004842 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2542 ต่อมาสมาชิกสหกรณ์ได้ลาออกจำนวน 3 ราย เหลือสมาชิกจำนวน 68 ราย

คณะกรรมการสหกรณ์ ประกอบด้วย คณะกรรมการ 13 คน คัดเลือกจากการประชุมสมาชิก 68 คน แล้วลงคะแนนเสียงเลือกมา 13 คน โดย ประธานและรองประธาน คัดเลือกจากการลงคะแนนเสียงจาก คณะกรรมการ 13 คน

⁴ จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก คุณ นิรันดร สนิทวงศ์

รายละเอียดสินเชื่อที่สหกรณ์ขอกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง⁵

กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ ได้ดำเนินการขอสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยโดยทางสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองมีมติอนุมัติสินเชื่อในวงเงิน 9,352,350.00 บาท ตามที่โครงการเสนอ ในการประชุมคณะกรรมการสินเชื่อครั้งที่ 9/2541 วันที่ 10 กันยายน 2541 และมีเงื่อนไขสำคัญในการปล่อยสินเชื่อให้กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ ดังนี้

1. คณะกรรมการกลุ่มฯ ทั้งคณะค้าประกันร่วมกันและแทนกัน เต็มวงเงินกู้
  2. ให้กลุ่มดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสหกรณ์ฯ ให้แล้วเสร็จก่อนทำสัญญาและรับเงิน
  3. ให้สหกรณ์ฯ ดำเนินการทำสัญญาเช่าที่ดินที่จะทำโครงการ (ยกเว้นในส่วนของถนนสาธารณะ) และให้นำสิทธิในการเช่าที่ดินมาเป็นหลักประกันในการใช้สินเชื่อกับสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง
  4. ให้สมาชิกแต่ละรายที่ใช้สินเชื่อกับสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง นำสิ่งปลูกสร้างมาจดจำนองกับสหกรณ์ฯ และสหกรณ์ฯ นำหลักฐานการจดจำนองมาเก็บไว้ที่สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง
  5. ให้ดำเนินการทำ “ นิติสารสิน ” ในลักษณะของบันทึกความร่วมมือในการพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวแพ ร่วมกับหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
  6. ให้ปลอดการชำระคืนเงินต้นและงดการคิดดอกเบี้ยเป็นระยะเวลา 6 เดือน
- ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงรายละเอียดสินเชื่อที่สหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลกขอกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง

ประเภทสินเชื่อ	วงเงิน เสนอกู้ (บาท)	ระยะเวลา	อัตราดอกเบี้ยต่อปี	การชำระ คืนต่อ เดือน (บาท)	จำนวนผู้รับผลประโยชน์	
					ชุมชน	ครอบครัว
ที่อยู่อาศัยประเภทโครงการ	9,352,350	15 ปี	3%	65,120	1	71
รวม	9,352,350	15 ปี	3%	65,120	1	71

⁵ แบบแสดงผลการอนุมัติสินเชื่อ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง สช.11

กระบวนการออมทรัพย์

เมื่อเดือนมีนาคม 2540 ได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้น มีสมาชิก 93 คน สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพ ค้าขาย รับจ้าง ช่วงแรกมีการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกมากพอสมควร เนื่องจากมีความต้องการที่จะเคลื่อนย้ายเรือนแพเข้าไปอยู่อาศัยบริเวณคลองโคกข้าง เนื่องจากเป็นแหล่งเจริญและใกล้เมือง จนมีสมาชิกเพิ่มขึ้นถึง 150 คน ต่อมาเริ่มมีการลาออก จำนวน 37 คน คงเหลือสมาชิก 113 คน และปี 2542 มีสมาชิกที่จะย้ายกลุ่มที่ 1 จำนวน 68 ราย สาเหตุของการลาออกมาจาก

1. ไม่ได้อาศัยหรือมีบ้านเรือนเป็นเรือนแพ
2. เกิดความไม่มั่นใจในการดำเนินโครงการ เนื่องจากความไม่ต่อเนื่องและความล่าช้า
3. เกิดจากทางเศรษฐกิจตกต่ำ จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อกิจการอื่นๆ
4. ความคาดหวังว่าจะเคลื่อนย้ายในรุ่นต่อไป
5. เนื่องจากราคาบ้านและค่าผ่อนส่งต่อเดือน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงขึ้นหลายครั้ง จากครั้งแรกเริ่มที่บอกให้ชาวแพทราบ ทำให้ชาวแพเริ่มไม่แน่ใจ (การโกงกิน) และถอนสมาชิก - ผู้วิจัยคิดว่า กรรมการกลุ่มออมทรัพย์มีการแจ้งข้อมูลที่ยังไม่แน่นอนให้กับชาวแพได้ทราบ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลทำให้ชาวแพเกิดความไม่แน่ใจ
6. ความล่าช้าของโครงการ ทำให้ชาวแพถอนเงินออมทรัพย์ออกมาช่อมลูบวบแพ

ภายหลังจากสมาชิกจำนวนหนึ่งได้ลาออกไปทำให้เหลือสมาชิกแกนนำหลักและมีความต้องการเคลื่อนย้ายอย่างจริงจัง จึงเริ่มมาสร้างกระบวนการกลุ่มให้เข้มแข็งขึ้น โดยมีกระบวนการพัฒนาดังนี้

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับการออมเงินเพื่อที่อยู่อาศัย
2. การจัดการที่อยู่อาศัย เช่น การเลือกแปลงที่ดิน แบบบ้าน การควบคุมการก่อสร้าง
3. ประชุมทำความเข้าใจกับสมาชิก กรรมการ ทุกเดือน
4. เลือกแบบบ้านและเลือกผู้รับเหมาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวแพ และหน่วยงานต่างๆ
5. ประสานงานกับที่ทำการปกครองจังหวัด เพื่อให้คำปรึกษาในหารดำเนินโครงการ
6. ประสานงานกับสหกรณ์จังหวัดในการดำเนินการจดทะเบียนสหกรณ์

กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ ได้ให้สมาชิกมีส่วนร่วมดำเนินโครงการปลูกสร้างบ้าน โดยมีการจัดระบบกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม จัดทำสัญญาจ้าง พิจารณาแบบบ้าน การควบคุมงวดงาน วัสดุ การตรวจรับ จัดจ่ายเงิน เสริมการจัดการของกลุ่มให้รัดกุมยิ่งขึ้น กลุ่มมีคณะกรรมการที่มีประสบการณ์แก้ไขประสานงานให้การดำเนินโครงการตอบสนองการแก้ไขปัญหาสมาชิก

การดำเนินการในส่วนของผู้ชมชนชาวแพ

- รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ออมเงินเพื่อที่อยู่อาศัย
- ประสานงานกับจังหวัดพิษณุโลก ดำเนินการรายละเอียดเกี่ยวกับที่ดิน
- เลือกรูปแบบบ้าน พร้อมหาผู้รับเหมาก่อสร้างและต่อรองราคา
- รณรงค์ให้สมาชิกออมเงินสมทบ 10 % ของราคาก่อสร้างบ้านตามที่สมาชิกแต่ละรายเลือก
- ขอใช้สินเชื่อเพิ่มเติมจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง
- จัดทำสัญญาในการก่อสร้างกับผู้รับเหมาพร้อมกำหนดวงงาน
- ควบคุมการดำเนินการก่อสร้าง

การเลือกแปลงที่ดินในโครงการ

การเลือกแปลงที่ดินในโครงการ ในเบื้องต้นจะใช้วิธีการจับสลากเลือก แต่ในภายหลังใช้วิธีการให้สมาชิกเลือกจับคู่กันเอง เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ได้เลือกรูปแบบบ้านแบบบ้านแฝด 2 ชั้น เป็นส่วนมาก โดยการเลือกแปลงที่ดินเริ่มแรกจะอยู่ใน โซนพื้นที่ E F G H และ N

การดำเนินการรื้อย้ายจากชุมชนเรือนแพเข้าสู่พื้นที่โครงการ

ทางจังหวัดพิษณุโลกได้จัดทำบันทึกแสดงความยินยอมของชาวแพในการรื้อถอนและอพยพเรือนแพขึ้นไปอยู่ในพื้นที่โครงการ โดยกำหนดให้ราษฎรอพยพและรื้อถอนเรือนแพให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่การก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างแล้วเสร็จ⁶ โดยการรื้อย้ายเรือนแพทางจังหวัดพิษณุโลกจะมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองทัพอากาศที่ 3 เพื่อขอกำลังพลมาช่วยรื้อย้ายและขนวัสดุต่างของเรือนแพ

ลักษณะทางกายภาพของโครงการ

ที่ตั้งโครงการ

หมู่ที่ 3 ตำบลอรัญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งที่ตั้งของพื้นที่โครงการอยู่ในเขตพื้นที่สีเขียว ซึ่งเป็นที่ดินประเภทชนบทและการเกษตรกรรม ตามกำหนดของผังเมืองรวมจังหวัดพิษณุโลก

⁶ หนังสือจังหวัดพิษณุโลก ที่ พล 0016/19713 ลงวันที่ 24 กันยายน 2539 เรื่อง การพิจารณาร่างกฎหมายการขออนุมัติใช้ที่ดินริมคลองโคกช้างตามโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก น.6

ที่ดินโครงการ

จากการตรวจสอบที่ดินของอำเภอเมืองพิษณุโลก ในที่ดินที่จะใช้ดำเนินการตามโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ผลปรากฏว่า ที่ดินดังกล่าวเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกต้องดำเนินวิธีการ โดยการขอจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินรกร้างว่างเปล่าริมคลองโคกช้าง ตามมาตราที่ 10 และ 11 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน⁷ ให้ทบวงการเมืองมีอำนาจดำเนินการได้จะต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ขนาดที่ดิน

ขนาดที่ดินของโครงการ มีขนาด 35 ไร่

กรรมสิทธิ์ที่ดิน

ประกาศกระทรวงมหาดไทย⁸ ได้มอบหมายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก จัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ โดยการให้เช่าและเก็บผลประโยชน์เข้าเป็นรายได้บำรุงท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกในท้องที่ หมู่ที่ 3 ตำบลอรัญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยดำเนินการจัดที่ดินรกร้างว่างเปล่าริมคลองโคกช้างให้ชาวแพและราษฎรที่อยู่เดิมพักอาศัย ในรูปของการให้เช่าที่ดินเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย ประกาศ ณ วันที่ 30 กันยายน 2539

สำหรับกรรมสิทธิ์ในที่ดินของชาวแพ จะมีสิทธิ์เฉพาะการอยู่อาศัยเท่านั้น ซึ่งเป็นสิทธิ์ที่สามารถจะตกทอดถึงลูกและหลานได้ แต่ไม่สามารถมอบหรือขายสิทธิ์ ขายที่ดินให้กับผู้อื่นที่ไม่ใช่ทายาท สำหรับกรรมสิทธิ์ในบ้านของโครงการจะเป็นกรรมสิทธิ์ของชาวเรือนแพ

ราคาที่ดิน

ราคาประเมิน ไร่ละ 200,000 บาท⁹

⁷ บันทึกข้อความ สำนักงานเลขานุการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ที่ พล 51001/3203 วันที่ 30 ตุลาคม 2538 เรื่อง องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอจัดหาผลประโยชน์ที่ดินริมคลองโคกช้าง

⁸ ประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2539 เรื่อง มอบหมายให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ในท้องที่หมู่ที่ 3 ตำบลอรัญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

⁹ บทให้สัมภาษณ์โครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน

อัตราค่าเช่าที่ดินและระยะเวลาการเช่า

ค่าเช่าที่ดินสำหรับชุมชนชาวแพที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่โครงการ ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก คิดค่าเช่าที่ดิน 1 บาท ต่อ ตารางวา ต่อเดือน ซึ่งขนาดแปลงที่ดินที่จัดสรรให้คือ 21 ตารางวา ต่อ 1 ครอบครัว โดยมีระยะเวลาการทำสัญญา 15 ปี

ขอบเขตที่ดิน มีอาณาเขต ดังนี้

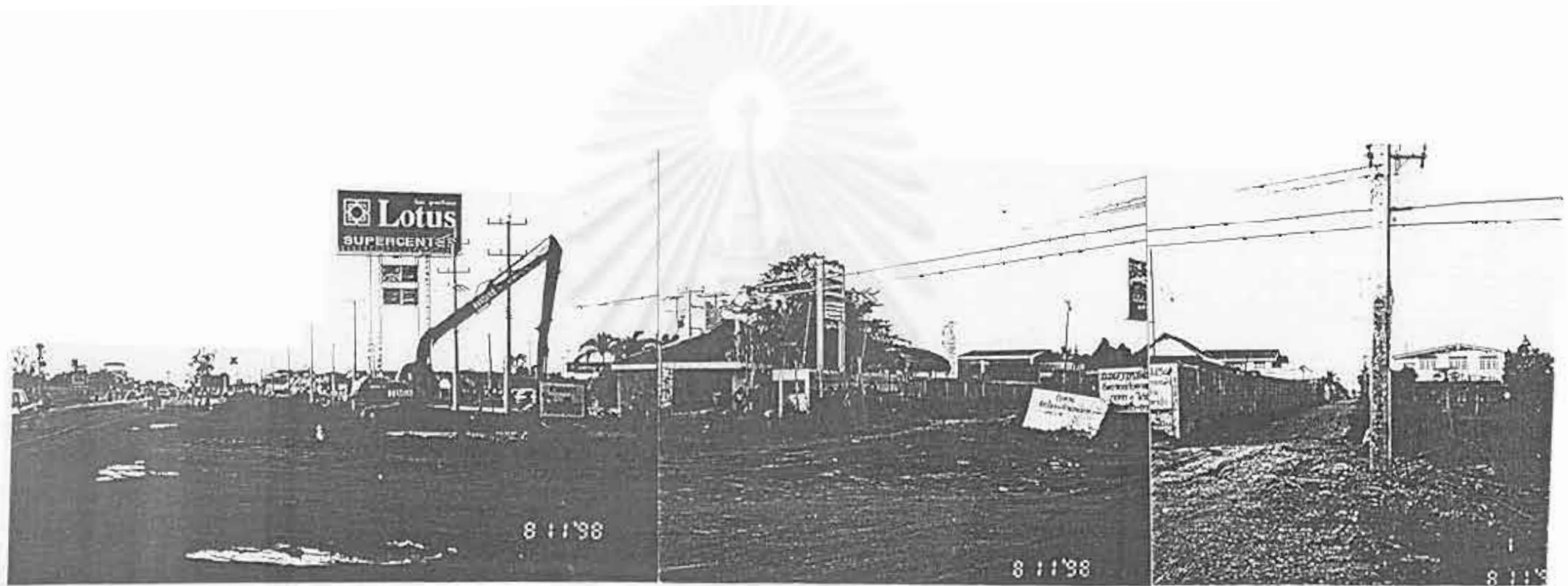
ทิศเหนือ	จด ทางสาธารณประโยชน์ ลำรางสาธารณประโยชน์ และโฉนดที่ดินเลขที่ 24938
ทิศใต้	จด ที่ราชพัสดุ
ทิศตะวันออก	จด คลองโคกช้าง
ทิศตะวันตก	จด ทางสาธารณประโยชน์ โฉนดที่ดินเลขที่ 39927 , 39928 , 8172 , 39963 , 39954 , 39942 , 39902 , 55283 , 55284 และ 39912

สภาพที่ดิน

พื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างมีสภาพเป็นที่ราบลุ่มติดกับคลองโคกช้าง ซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว อยู่ทางด้านทิศเหนือของทางหลวงแผ่นดินสายพิษณุโลก-หล่มสัก (ทางหลวงแผ่นดิน สายที่ 12) ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 3 - 4 (ก.ม. 3 + 400) ห่างจากทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 50 -100 เมตร (ดูรูปที่ 3.1) เป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ทางราชการไม่เคยประกาศหวงห้าม หรือสงวนไว้เป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ และราษฎรในท้องที่ไม่เคยใช้ประโยชน์ร่วมกันในที่ดินแปลงนี้แต่อย่างใด ดังนั้น ที่ดินแปลงนี้จึงเป็นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภท ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ตามนัยมาตรา 1304 (1) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ดูรูปที่ 3.2 และ รูปที่ 3.3)

พื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการขุดลอกคลองโคกช้าง แล้วถมที่ริมคลองเป็นที่รองรับการเคลื่อนย้ายเรือแพ โดยพื้นที่มีขนาดกว้างโดยเฉลี่ย 70 เมตร และยาว 780 เมตร คิดเป็นพื้นที่ 35 ไร่ โดยพื้นที่จำนวน 27.10 ไร่ มีการถมดินสูงเฉลี่ย 2.65 เมตร และพื้นที่จำนวน 7.9 ไร่ มีการถมดินสูงเฉลี่ย 3.00 เมตร (ดูรูปที่ 3.4)

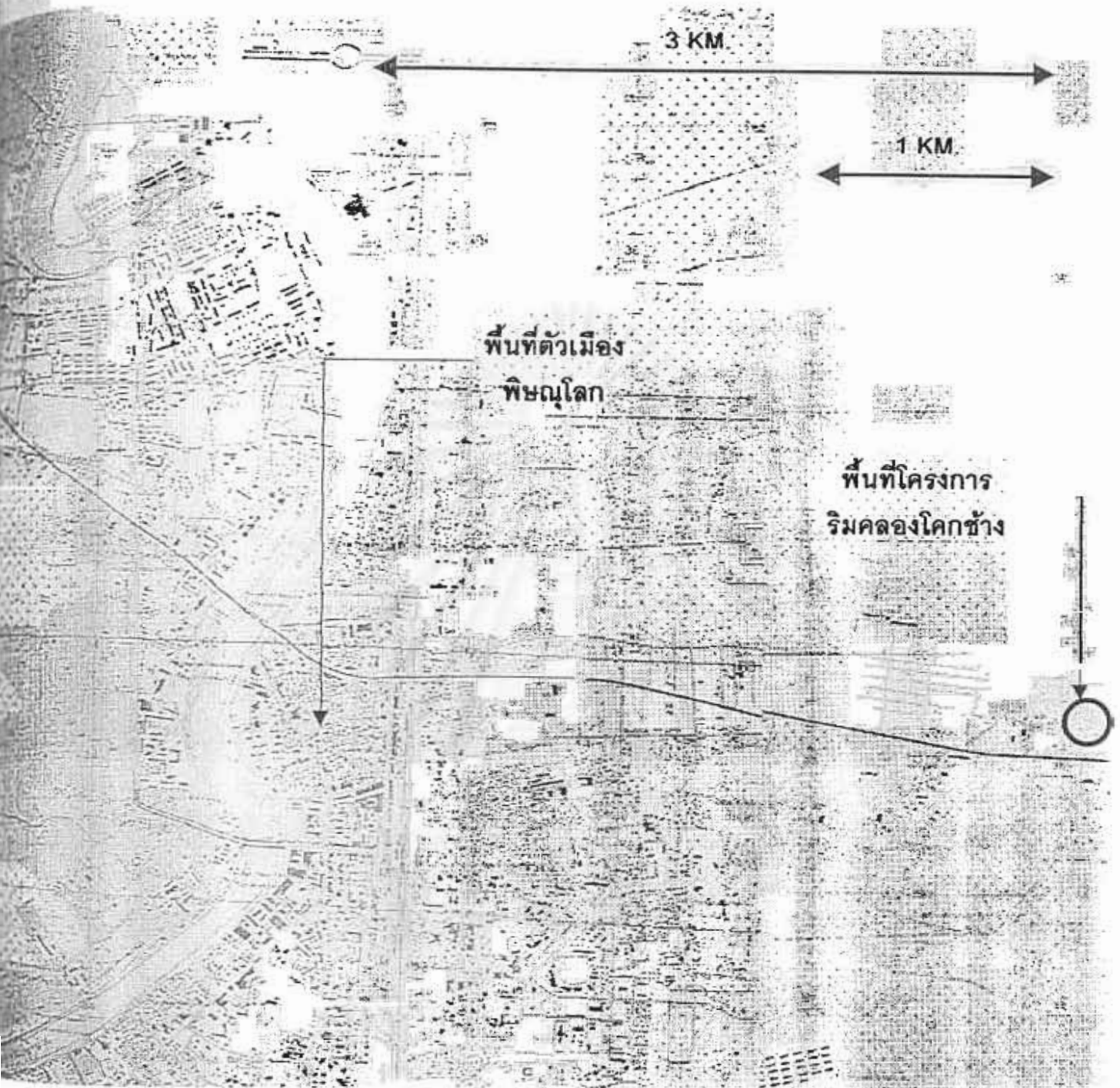
ในพื้นที่โครงการมีราษฎร จำนวนประมาณ 12-13 ครอบครัว เข้าไปครอบครองอยู่โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และจากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 พบว่า ชุมชนที่บุกรุกพื้นที่โครงการได้มีการรื้อถอนบ้านเพื่อให้เจ้าหน้าที่เข้ามาทำการสำรวจ รั้ววัดแบ่งแปลงที่ดิน และชุมชนที่บุกรุกได้ปลูกสร้างบ้านใหม่ลงในแปลงที่ดินที่ทางหน่วยงานกำหนดและจัดสรรแปลงที่ดินให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว (ดูรูปที่ 3.5)

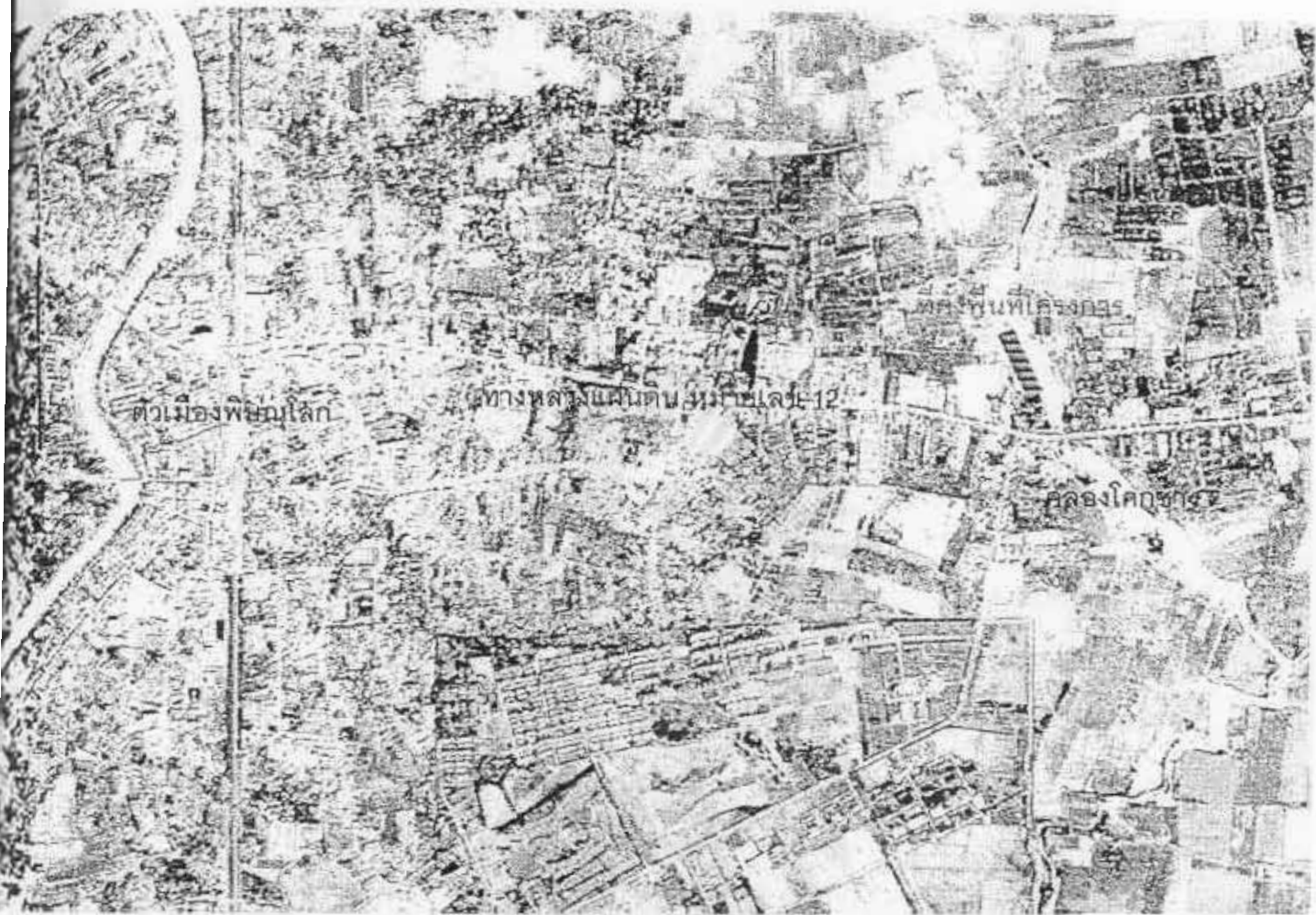
รูปที่ แสดงทาง ข้ำสู่พื้นที่โครงการ จากทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 12 ถนนสายพิษณุโลก (หล่มสัก) ถึงเขตถนนทางด้านซ้ายคือ ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๗ ทางด้านขวา คือ ถนนเข้าสู่พื้นที่โครงการ จากปากทางเข้าโครงการถึงพื้นที่โครงการ มีระยะทาง ประมาณ 350 เมตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

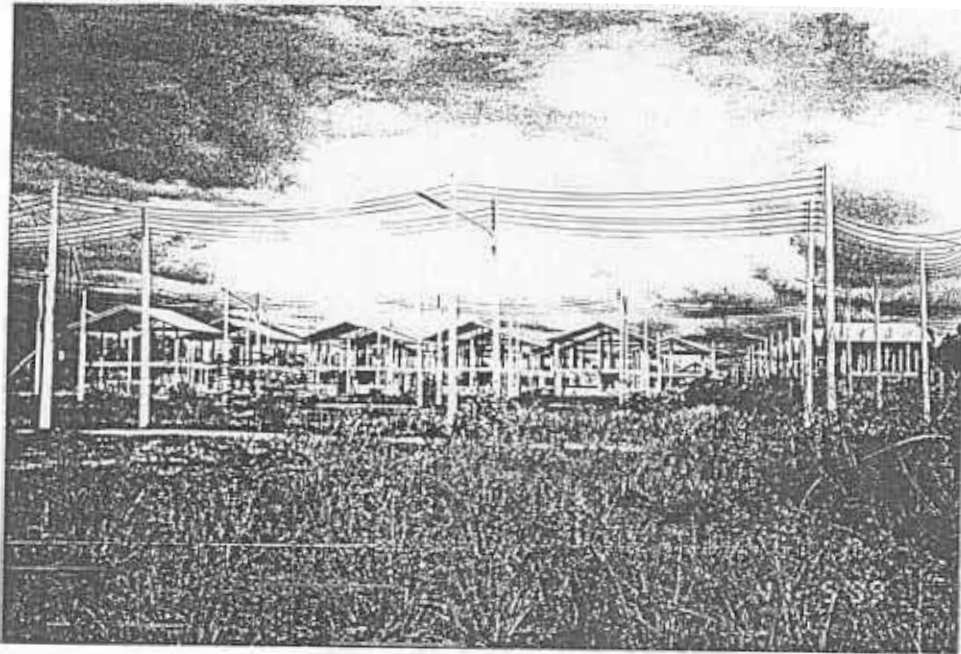

รูปที่ 3.2 แสดงแผนที่เมืองพิษณุโลก มาตรฐาน 1 12,500 แสดงระยะห่างระหว่างตัวเมืองพิษณุโลก กับ พื้นที่โครงการรมคลองโคกช้าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ 3.3 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งพื้นที่ริมคลองโคกช้าง หมู่ที่ 3 ตำบลธัญญิก อำเภอเมืองพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทางจังหวัดพิษณุโลกจัดเตรียมให้กับชุมชนเรือ
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2538

รูปที่ ๑๑๑ แสดง พื้นที่โต ร่มที่มาก งบฯ จ. ๖๘ รูป ๑๑๑
ที่ ๑๑๑

รูป ๑๑๒ แสดง ลักษณะของบ้าน งบฯ ที่บุรีรัมย์ โคก จ. ๖๘
ภาพ ๑๑๒ บ้าน ๑๑๒ โขก โคก จ. ๖๘

องค์ประกอบของโครงการ

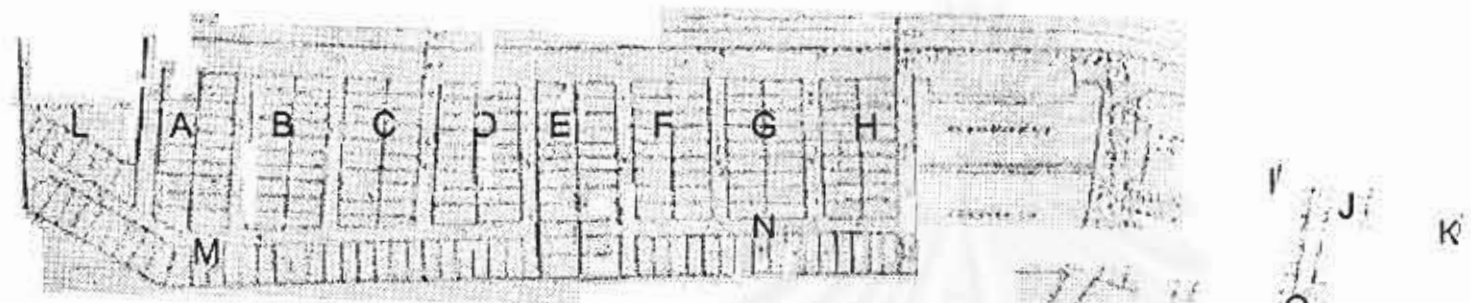
พื้นที่แปลงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย มีการแบ่งแปลงที่ดินทั้งหมด 297 แปลง ตามมาตรฐานของการเคหะแห่งชาติกำหนดจำนวนแปลงที่ดิน 10 แปลงต่อ พื้นที่ 1 ไร่ ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.2 (ดูรูปที่ 3.6)

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนแปลงที่ดินจัดสรรในพื้นที่แต่ละโซน

พื้นที่ ZONE	จำนวนแปลงที่ดิน (หน่วย)	หมายเหตุ
A	20	
B	20	
C	18	
D	18	
E	24	
F	18	
G	18	
H	18	
I	21	
J	22	
K	24	
L	7	
M	30	
N	16	
O	23	
รวม	297	

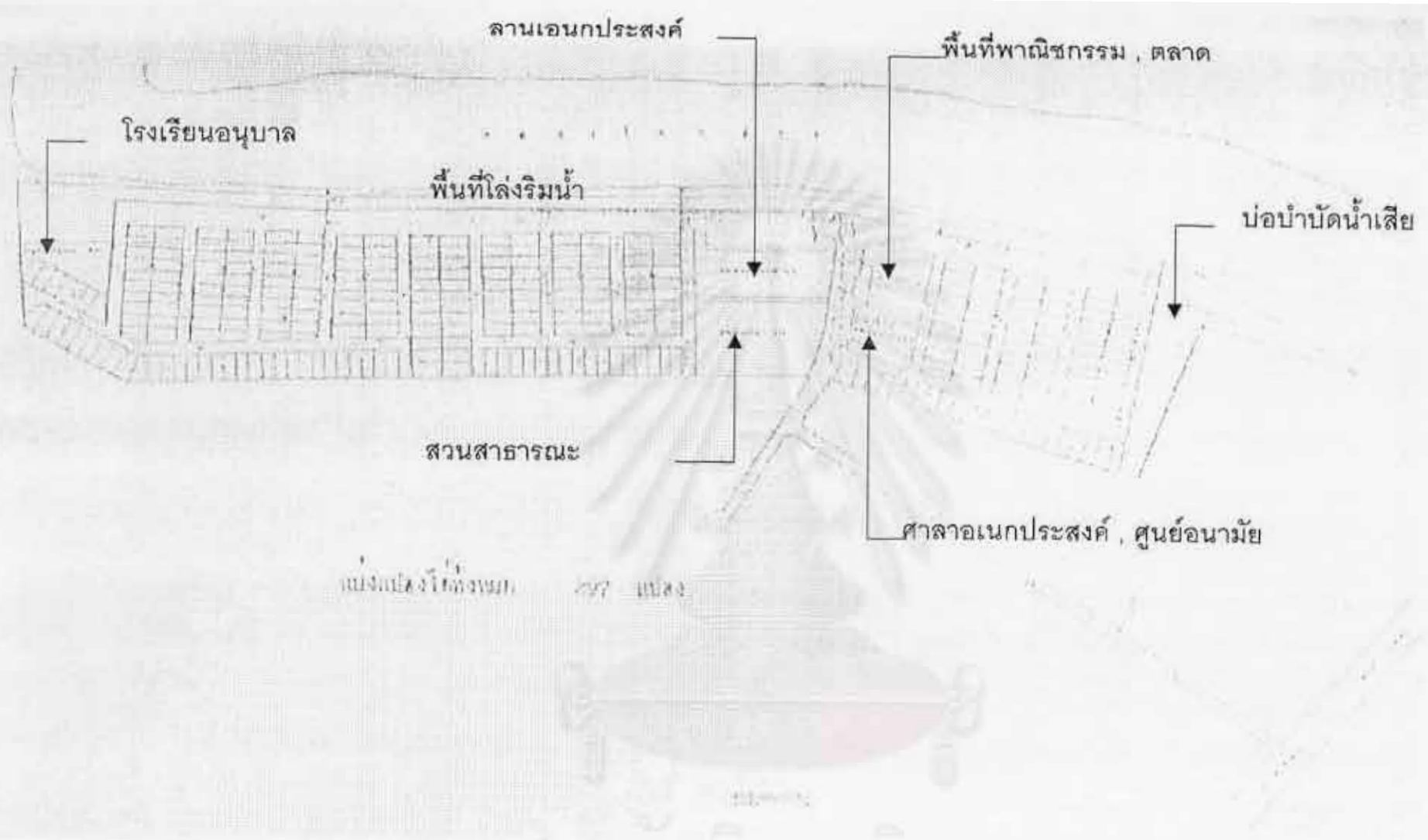
การใช้ที่ดินในโครงการและสาธารณูปการของโครงการ

การใช้ที่ดินภายในโครงการ 35 ไร่ ประกอบด้วย พื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย สวนสาธารณะ พื้นที่พาณิชยกรรมและตลาด ศาลาเอนกประสงค์และศูนย์อนามัย โรงเรียนอนุบาล ลานเอนกประสงค์ บ่อบำบัดน้ำเสีย และพื้นที่โล่ง ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.3 (ดูรูปที่ 3.7)

แปลงปลูกพืช
แปลงปลูก

รูปที่ 3.6 แสดงผังบริเวณการจัดสรรแปลงที่ดินและสาธารณูปการ ภายในโครงการ

รูปที่ 3.7 แสดงการใช้ที่ดินและสาธารณูปการภายในโครงการ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.3 แสดงการใช้ที่ดินและเนื้อที่ภายในโครงการ

ลำดับ	การใช้ที่ดินภายในโครงการ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ (%)
1	ที่ดินอยู่อาศัย	15.49 ไร่	44.26%
2	ถนน	9.66 ไร่	27.60%
3	สวนสาธารณะ	1.46 ไร่	4.16%
4	ลานเอนกประสงค์	2.16 ไร่	0.18%
5	พาณิชยกรรม , ตลาด	0.96 ไร่	2.47%
6	ศาลาเอนกประสงค์ , ศูนย์อนามัย	0.42 ไร่	1.20%
7	โรงเรียนอนุบาล	1.35 ไร่	3.86%
8	บ่อน้ำบาดน้ำเสีย	1.70 ไร่	4.86%
9	พื้นที่โล่งริมน้ำ	1.80 ไร่	5.14%
	รวม	35 ไร่	100%

รายละเอียดและรูปแบบบ้านในโครงการ

แบบบ้านในพื้นที่โครงการ ทางจังหวัดได้มอบหมายให้ ส่วนโยธาธิการ องค์กรบริหาร ส่วนจังหวัดพิษณุโลก เป็นหน่วยงานออกแบบโดยประสานงานกับการเคหะแห่งชาติ ซึ่งแบบบ้านที่ดำเนินการออกแบบมาให้ชาวแพเลือกมี 4 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบบ้านแฝดชั้นเดียว ราคาก่อสร้างที่ประเมิน 80,000 บาท
2. แบบบ้านแฝด 2 ชั้น ราคาก่อสร้างที่ประเมิน 100,000 บาท
3. แบบบ้านเดี่ยวชั้นเดียว ราคาก่อสร้างที่ประเมิน 140,000 บาท
4. แบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น ราคาก่อสร้างที่ประเมิน 250,000 บาท

ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 แสดงรูปแบบบ้าน ขนาดพื้นที่ใช้สอย และราคาค่าก่อสร้างที่ประมาณการเบื้องต้น

ลำดับ	แบบบ้าน	ขนาดพื้นที่ (ตารางเมตร)	ราคาค่าก่อสร้างที่ ประมาณการ
1	แบบบ้านแฝดชั้นเดียว	28	80,000 บาท
2	แบบบ้านแฝด 2 ชั้น	48	100,000 บาท
3	แบบบ้านเดี่ยวชั้นเดียว	40	140,000 บาท
4	แบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น	70	250,000 บาท

การจัดการผู้รับเหมาก่อสร้าง ชาวแพเป็นผู้นำดำเนินการจัดหาเอง โดย กลุ่มเตรียมสหกรณ์ฯ ได้แจ้งให้ผู้รับเหมาก่อสร้างได้ทราบโดยทั่วกัน เสนอราคาต่อสมาชิกกลุ่มเตรียมสหกรณ์ฯ เพื่อให้สมาชิกได้ต่อรองราคาและลงมติเลือกผู้รับเหมาก่อสร้าง เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2541 ปรากฏว่ามีผู้รับเหมาก่อสร้างมาเสนอราคา จำนวน 6 ราย ผู้ที่เสนอราคาต่ำสุด คือ นาย นฤทธิ บัวสนธิ ราคา ก่อสร้างที่เสนอ คือ

1. แบบบ้านแฝดชั้นเดียว	ราคาก่อสร้าง 100,000 บาท
2. แบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบไม่ต่อเติม (แบบ B)	ราคาก่อสร้าง 131,500 บาท
3. แบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติม (แบบ A)	ราคาก่อสร้าง 174,000 บาท
4. แบบบ้านเดี่ยวชั้นเดียว	ราคาก่อสร้าง 170,000 บาท
5. แบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น	ราคาก่อสร้าง 250,000 บาท

บ้านที่สร้างนี้เป็นบ้านแบบโครงสร้างพื้นฐาน(แบบไม่ต่อเติม) คือ มีหลังคา ฝาผนัง ห้องน้ำ ห้องส้วม ประตู หน้าต่าง และด้านในเป็นห้องโถงโล่ง เดินสายไฟ ท่อน้ำประปา ทาสี พร้อมทั้งฝ้าเพดาน สำหรับบ้านที่ต่อเติม จะกันห้องชั้นบน และชั้นล่าง และต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง พร้อมทั้งย้ายห้องน้ำห้องส้วมจากใต้บันไดไปได้ด้านหลังบ้าน

โดย	แบบบ้านแฝดชั้นเดียว	ไม่มีผู้เลือก
	แบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบไม่ต่อเติม (แบบ B)	มีผู้เลือก จำนวน 39 ราย
	แบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติม (แบบ A)	มีผู้เลือก จำนวน 27 ราย
	แบบบ้านเดี่ยวชั้นเดียว	มีผู้เลือก จำนวน 2 ราย
	แบบบ้านเดี่ยว 2 ชั้น	ไม่มีผู้เลือก

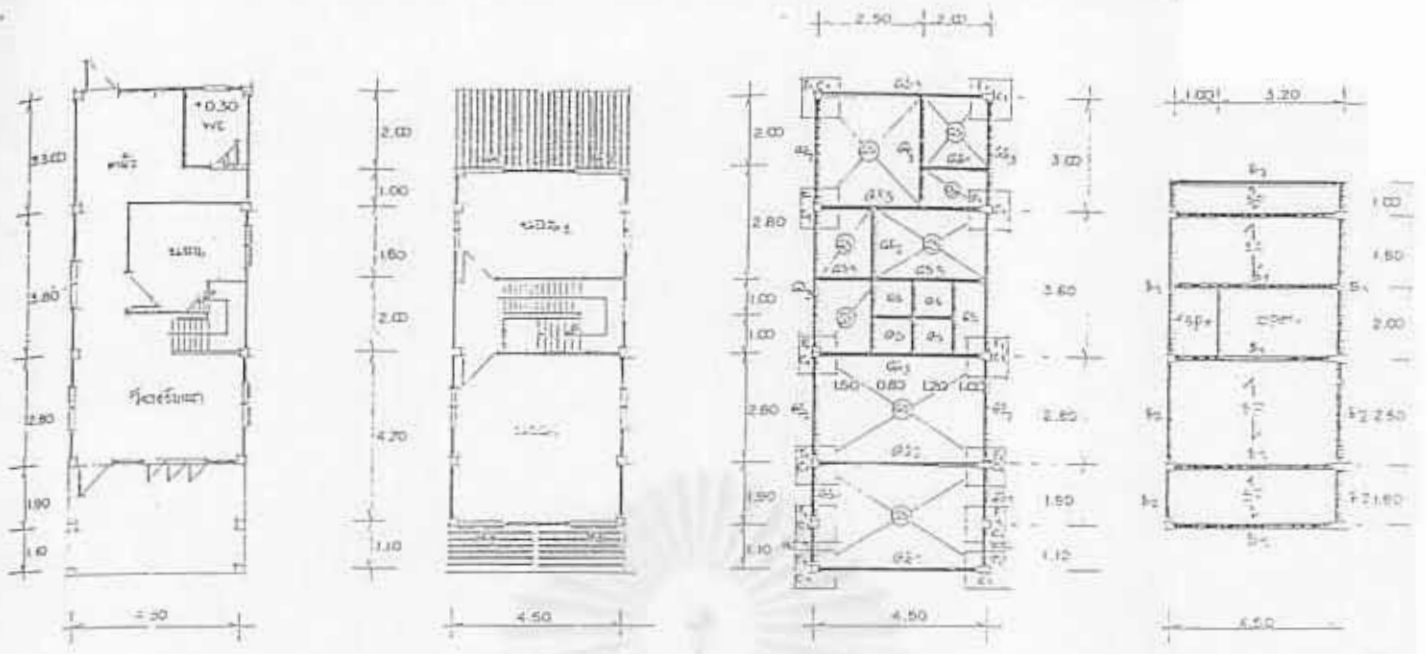
(ดูรูปที่ 3.8 – รูปที่ 3.18)

ผู้รับเหมาก่อสร้างบ้าน

สหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก จำกัด ได้ทำสัญญาจ้าง นาย นฤทธิ บัวสนธิ ดำเนินการสร้างบ้าน จำนวน 68 หลัง โดยเริ่มสัญญา เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2542 สิ้นสุดวันที่ 2 มิถุนายน 2542 แต่เนื่องจากสหกรณ์ฯ ติดขัดในเรื่องการจ่ายเงินให้กับผู้รับเหมา ผู้รับเหมาจึงขอขยายเวลาสัญญาจ้างออกไปอีก 60 วัน กำหนดแล้วเสร็จ วันที่ 1 สิงหาคม 2542 รวมค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งสิ้น 10,503,500 บาท โดยแบ่งเป็นเงินกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง จำนวน 9,352,350 บาท เงินสมทบจากสมาชิกสหกรณ์จำนวน 1,151,150 บาท

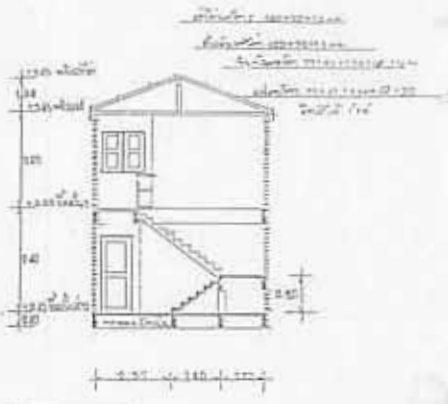

แผนชั้นล่าง 1:100

แผนชั้นล่าง 1:100

แผนชั้นบน ฐานจาก 1:100

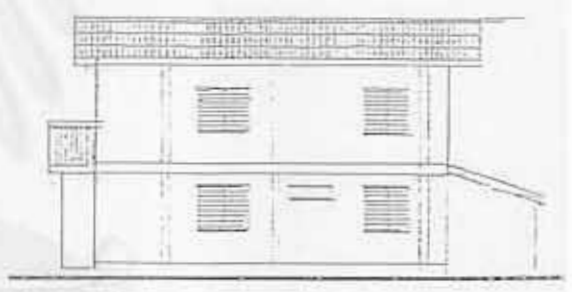
แผนชั้นบน 1:100

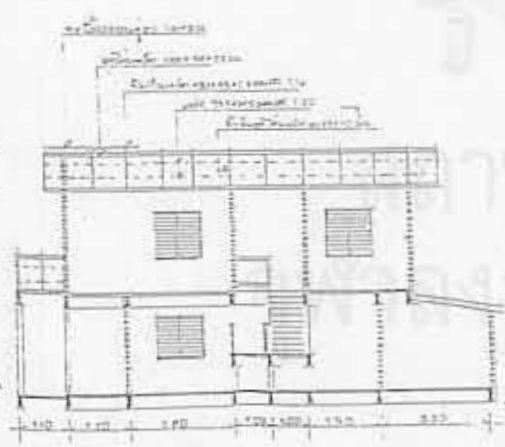
หน้าตัด A-A 1:75

รูปด้าน 1 1:100

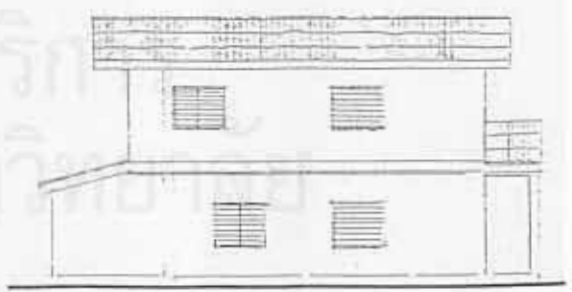
รูปด้าน 2 1:100

หน้าตัด B-B 1:75

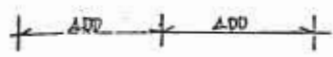
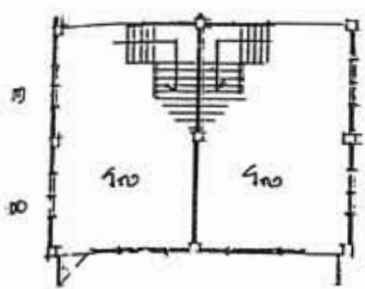

รูปด้าน 3 1:100

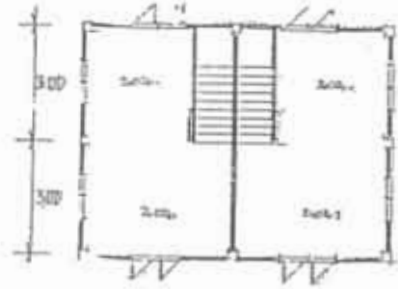

รูปด้าน 4 1:100

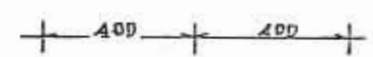
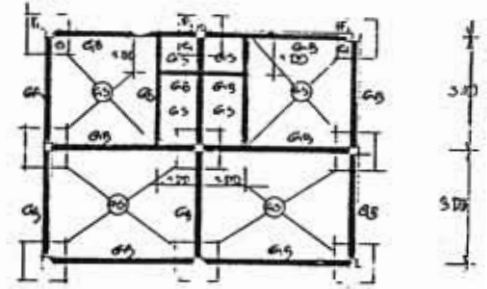
รูปที่ 3.9 แสดงผังพื้นและรูปด้านของบ้านเดี่ยว 2 ชั้น

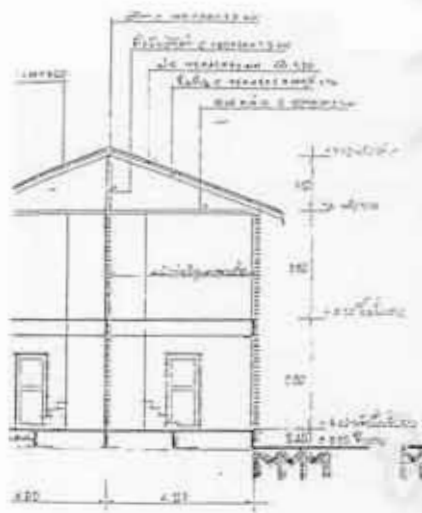
แปลนชั้นบนหน้า 1:100

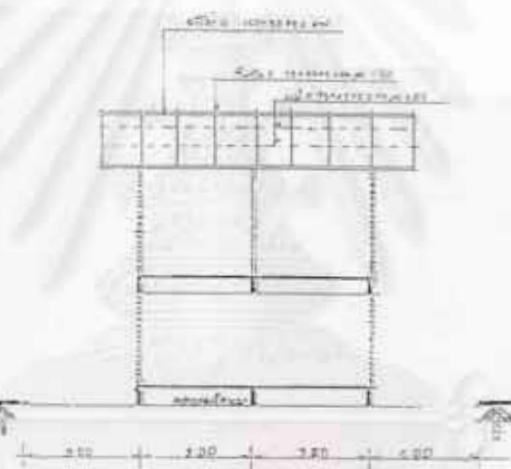
แปลนชั้นบนหลัง 1:100

แปลน คานคดคย ฐานราก 1:100

รูปตัด A-A 1:75

รูปตัด B-B 1:75

รูปตัด 1 1:100

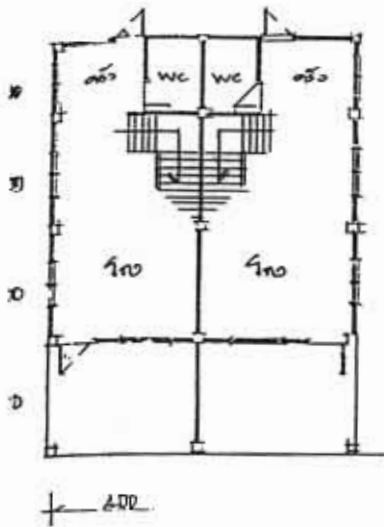

รูปตัด 2 1:100

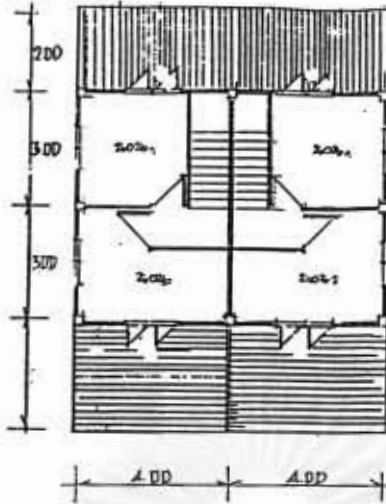

รูปตัด 3 1:100

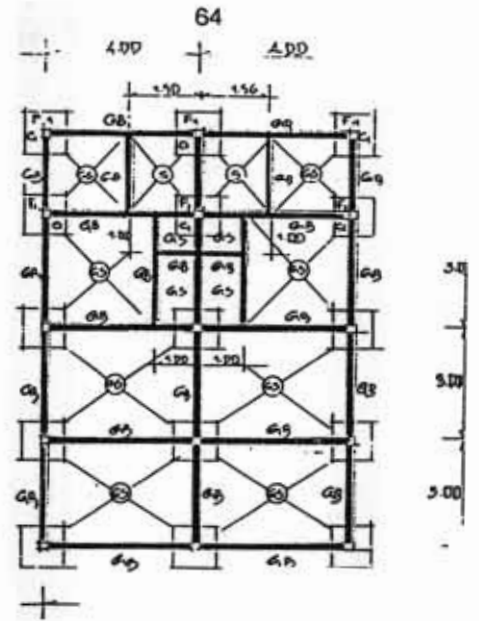
รูปที่ 3.10 แสดงผังพื้นและรูปด้านของบ้านแฝด 2 ชั้น แบบมาตรฐาน ไม่ต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ B)

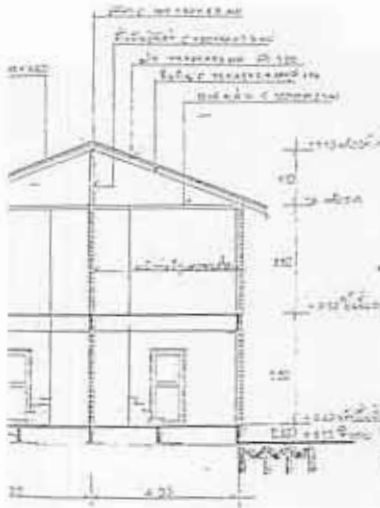
แปลนพื้นที่หน้า 1:100

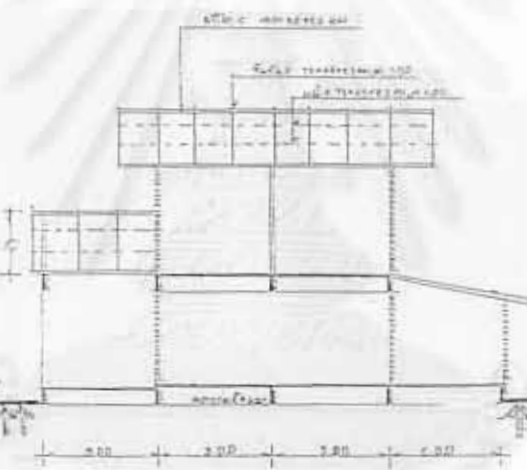
แปลนพื้นที่ส่วน 1:100

แปลน คานค้ำยัน ฐานราก 1:100

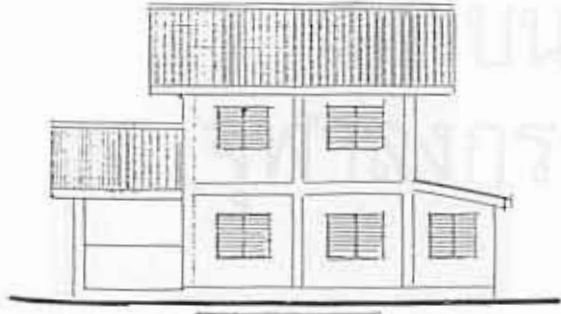
รูปตัด A-A 1:75

รูปตัด B-B 1:75

รูปปั้น 1 1:100

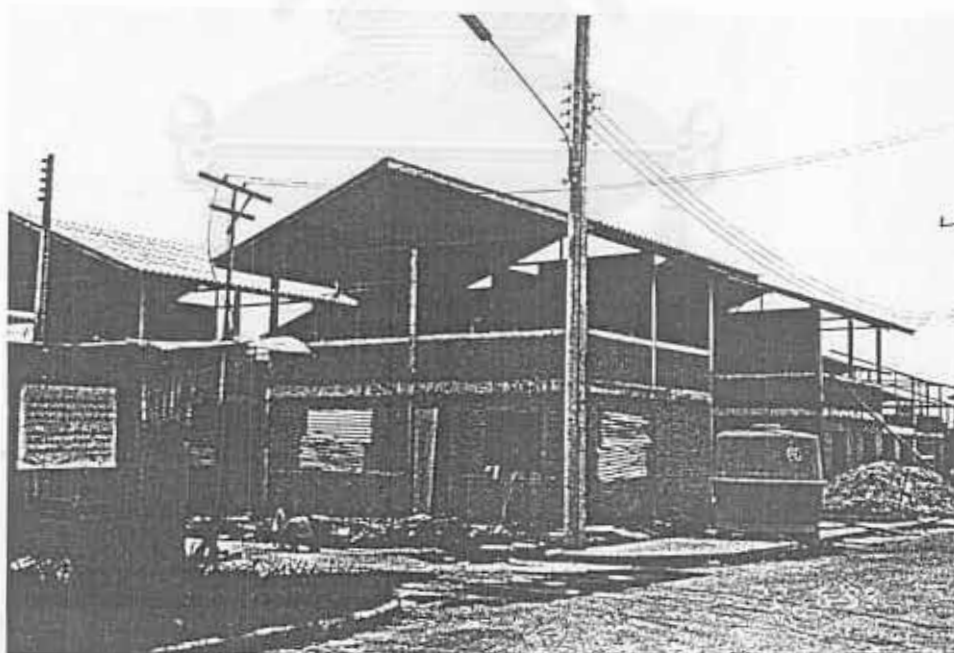
รูปปั้น 2 1:100

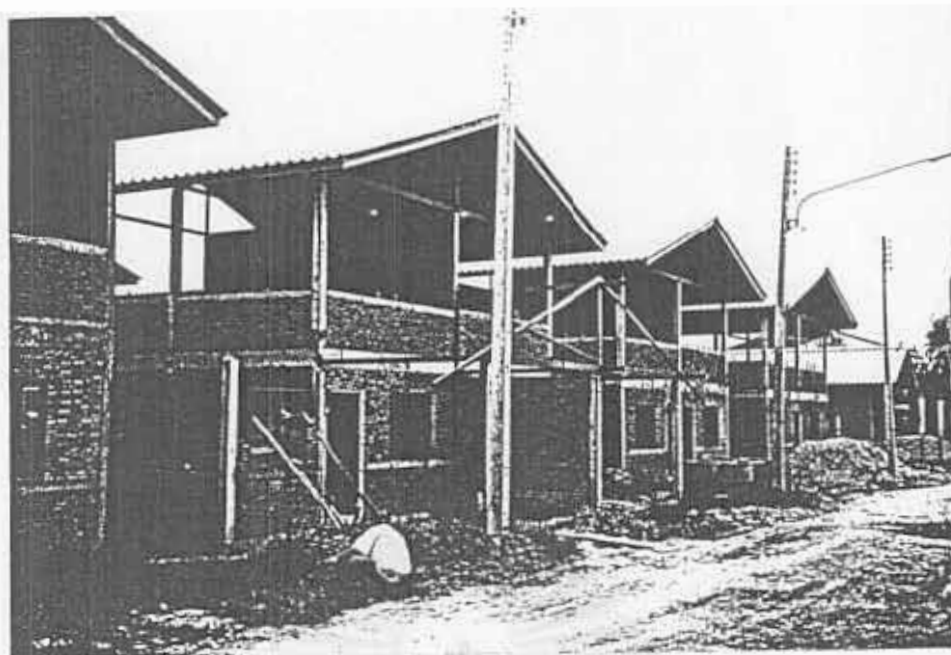
รูปที่ 3.11 แสดงผังพื้นและรูปด้านของบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ A)

รูปที่ 3.12 แสดงแบบบ้านเดี่ยวชั้นเดียว

รูปที่ 3.13 แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบมาตรฐาน (แบบไม่ต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง - แบบ B)

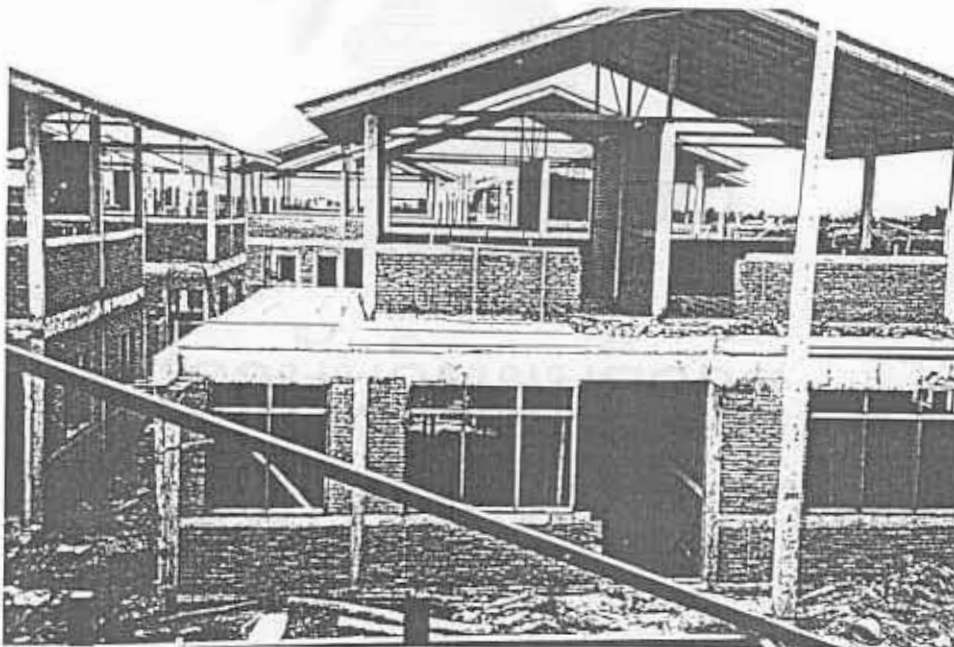
รูปที่ 3.14 แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ A)
สังเกตการต่อเติมด้านหน้า

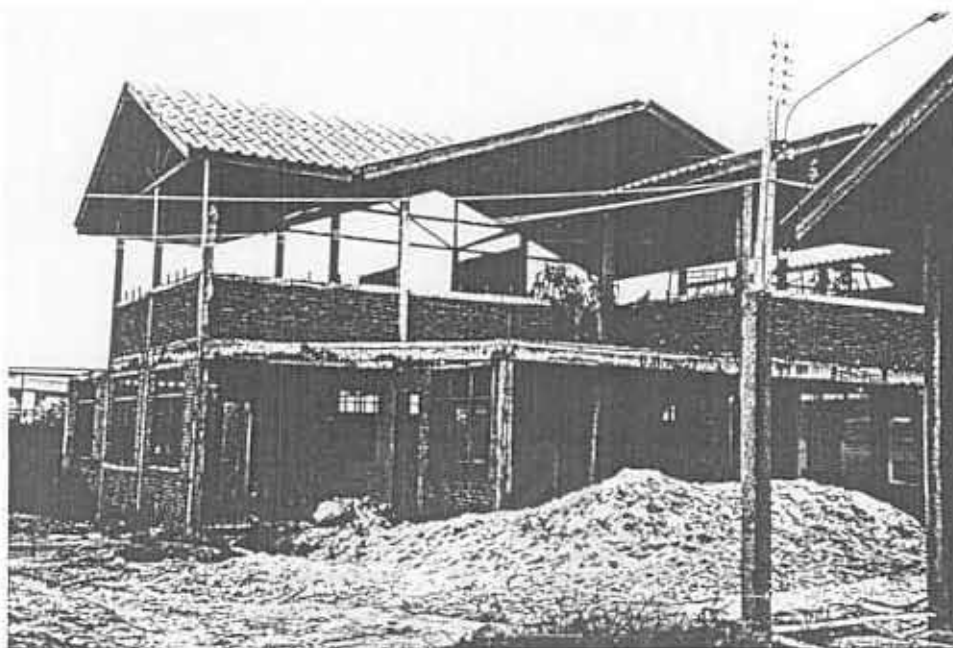
รูปที่ 3.15 แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติมด้านหน้าและด้านหลัง (แบบ A)
สังเกตการต่อเติมด้านหลัง

รูปที่ 3.16 แสดงพื้นที่ด้านหลังบ้าน สังกัดบ้านทางด้านซ้าย เป็นแบบบ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติม (แบบ A) เปรียบเทียบกับบ้านทางด้านขวา ซึ่งเป็นบ้านแบบเดียวกันแต่มีการต่อเติมพื้นที่ด้านหลังออกมาจนถึงขอบเขตแปลงที่ดิน

รูปที่ 3.17 แสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น ที่มีการต่อเติมเพิ่มขึ้นตามความต้องการของชาวเรือนแพ ซึ่งมีการต่อเติมเพิ่มจากแบบบ้านของทางโครงการ โดยผู้รับเหมาเป็นผู้ต่อเติมในระหว่างการก่อสร้าง

รูปที่ 3.18 แสดงแสดงแบบบ้านแฝด 2 ชั้น ที่มีการต่อเติมเพิ่มขึ้นตามความต้องการของชาวเรือนแพ ซึ่งมีการต่อเติมเพิ่มจากแบบบ้านของทางโครงการ โดยผู้รับเหมาเป็นผู้ต่อเติมในระหว่างการก่อสร้าง

ระบบสาธารณูปโภคของโครงการ

การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค การเคหะแห่งชาติได้บรรจุโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน เสนอของบประมาณในแผนเมื่อปี 2536 (2535-2539) โดยใช้ข้อมูลจำนวนหน่วยที่สามารถแบ่งแปลงได้ จำนวน 297 หน่วย หน่วยละ 21 ตารางวา เป็นเกณฑ์การพิจารณาเสนอเพื่อจัดสร้างถนน ทางเท้า บ่อบำบัดน้ำเสีย ทางระบายน้ำ พร้อมทั้งระบบไฟฟ้าและระบบประปาในการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้กับชาวแพและผู้บุกรุกที่ดิน เป็นเงิน 16,709,220 บาท และได้ดำเนินการโอนเงินงบประมาณประจำปี 2539 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายตามแผนงานที่จะต้องมีการดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี 2539 องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกได้ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2540

โครงการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภค บริเวณพื้นที่ถมดินคลองโคกช้าง ประกอบด้วยงานดังต่อไปนี้

1. ก่อสร้างถนน คสล. ขนาดผิวจราจร กว้าง 4.80 เมตร ความยาว 1,278 เมตร ขนาดผิวจราจร กว้าง 7.40 เมตร ความยาว 610 เมตร พร้อมคัน คสล. ยาว 1,052 เมตร และทางเท้าสำเร็จรูป พื้นที่ 1,126 ตารางเมตร
2. ก่อสร้างลานจอดรถ พื้นที่ 466 ตารางเมตร

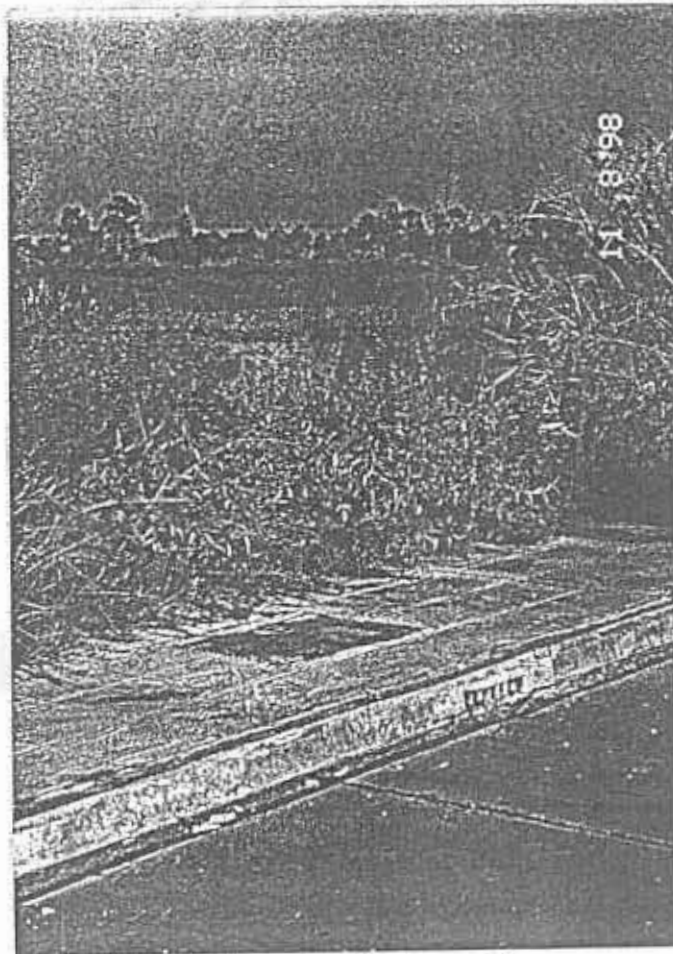

3. ก่อสร้างงานวางท่อระบายน้ำ คสล. ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.30 เมตร จำนวน 1,980 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.40 เมตร จำนวน 433 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.60 เมตร จำนวน 106 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.00 เมตร จำนวน 98 เมตร
4. ก่อสร้างบ่อพัก คสล. ขนาด 0.30 เมตร จำนวน 167 บ่อ ขนาด 0.40 เมตร จำนวน 35 บ่อ ขนาด 0.60 เมตร จำนวน 8 บ่อ ขนาด 1.00 เมตร จำนวน 15 บ่อ
5. บ่อบำบัดน้ำเสีย
6. งานสวนริมตลิ่ง
7. ก่อสร้างถนนลาดยางภายนอกโครงการ กว้าง 4.00 เมตร ยาว 367 เมตร

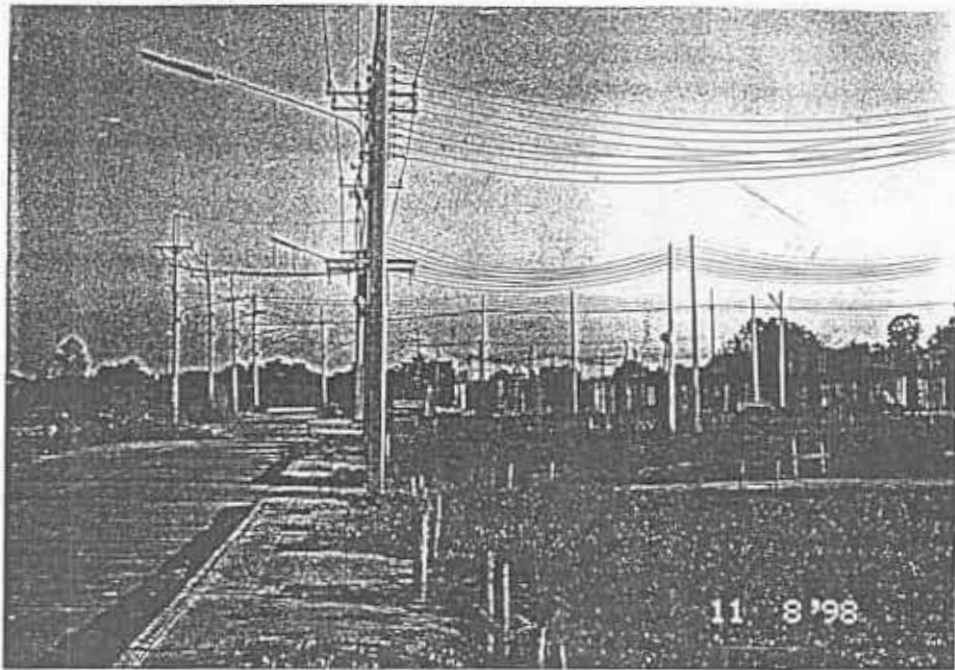
(ดูรูปที่ 3.19 – รูปที่ 3.21)

ระบบถนน

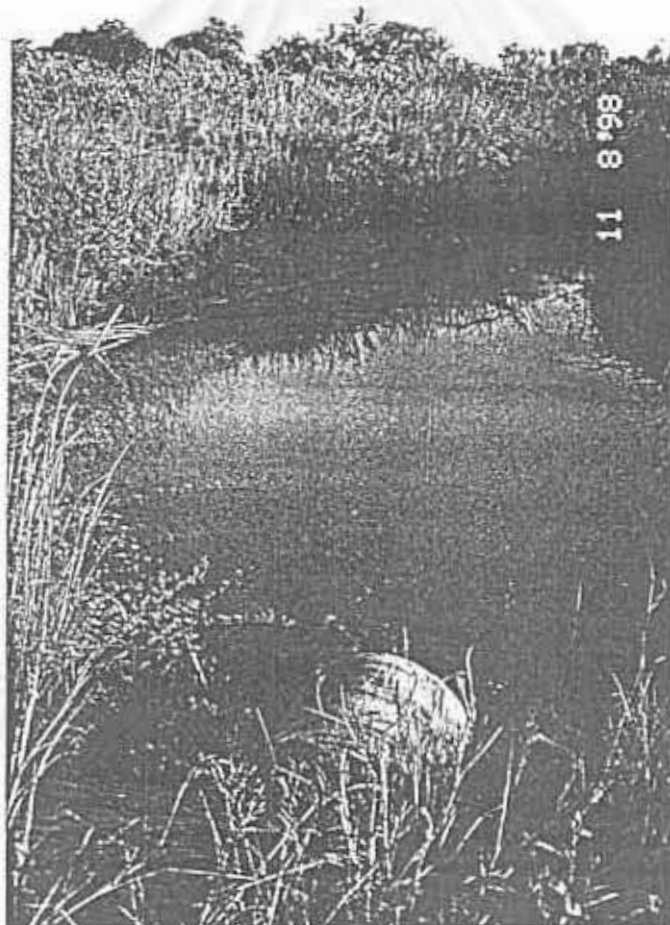
ระบบถนนภายในโครงการเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก มีความกว้างของเขตทาง 6.00 เมตร และ 12.00 เมตร ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.5 (ดูรูปที่ 3.22)

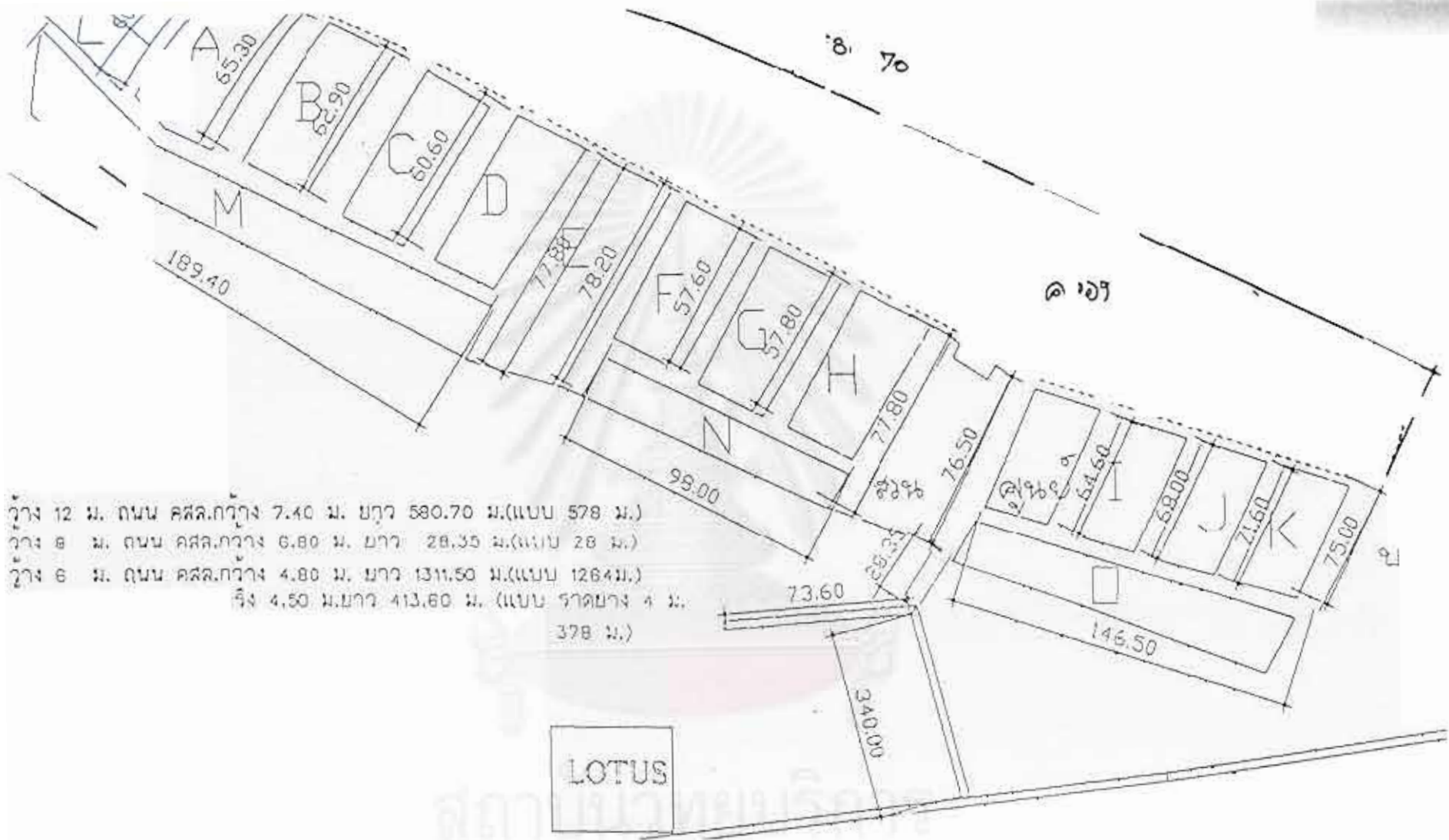
รูปที่ 3.19 แสดงระบบทางเดินเท้าและระบบระบายน้ำ ภายในโครงการ

รูปที่ 3.20 แสดงระบบไฟฟ้าและระบบดับเพลิง ภายในโครงการ

รูปที่ 3.21 แสดงบ่อน้ำบาดน้ำเสียของโครงการ ซึ่งอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง (รูปถ่ายเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2541)

ว่าง 12 ม. ถนน คสล.กว้าง 7.40 ม. ยาว 580.70 ม.(แบบ 578 ม.)
 ว่าง 8 ม. ถนน คสล.กว้าง 6.80 ม. ยาว 28.35 ม.(แบบ 28 ม.)
 ว่าง 6 ม. ถนน คสล.กว้าง 4.80 ม. ยาว 1311.50 ม.(แบบ 1264ม.)
 ว่าง 4.50 ม. ยาว 413.80 ม. (แบบ ว่างบาง 4 ม.
 378 ม.)

LOTUS

รูป แต่ ปร: ภา เองแทนภายใต้

สถาปัตย์ มทร.รัตนโกสินทร์
 จพาลงการณิมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.5 แสดงระบบถนน ขนาดและเขตทางของถนนในพื้นที่โครงการ

ลำดับ	ระบบถนน	ขนาดถนนและเขตทาง ในพื้นที่โครงการ	หมายเหตุ
1.	ถนนสายหลักภายในโครงการ (เลียบปริมาตรคลองโคกช้าง)	เขตทางกว้าง 12.00 เมตร ถนน คสล.กว้าง 7.40 เมตร ยาว 580.70 เมตร (แบบ 578 เมตร)	
2.	ถนนทางเชื่อมต่อเข้าโครงการ	เขตทางกว้าง 8.00 เมตร ถนน คสล.กว้าง 6.80 เมตร ยาว 28.35 เมตร (แบบ 28 เมตร)	
3.	ถนนสายรองภายในโครงการ	เขตทางกว้าง 6.00 เมตร ถนน คสล.กว้าง 4.80 เมตร ยาว 1311.50 เมตร (แบบ 1264 เมตร)	
4.	ถนนเข้าโครงการจากทาง หลวงแผ่นดิน สาย 12	เขตทางกว้าง 5.00 เมตร ถนนลาดยางจริง กว้าง 4.50 เมตร ยาว 413.60 เมตร (แบบ ราวยาง 4 เมตร ยาว 378 เมตร)	

ผู้รับเหมาระบบสาธารณูปโภคของโครงการ

ทางโครงการได้ว่าจ้าง หจก. ศรีธนะพงษ์ เป็นผู้ดำเนินการ โดยได้เข้าดำเนินการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคของโครงการ ตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2539 กำหนดส่งมอบงาน ภายในวันที่ 23 มิถุนายน 2540 แต่เนื่องจากในช่วงปลายปี 2539 มีฝนตกชุก ทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานได้ จึงขอขยายเวลาออกไป ถึงวันที่ 23 สิงหาคม 2540¹⁰

การเข้าถึงโครงการ

สามารถเข้าถึงพื้นที่โครงการจากทางหลวงแผ่นดิน สายที่ 12 (สายพิษณุโลก-หล่มสัก) ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 3 - 4 (ก.ม. 3 + 400) โดยพื้นที่โครงการห่างจากทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 50 -100 เมตร

¹⁰ บทให้สัมภาษณ์โครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน

รถโดยสารประจำทาง

มีรถโดยสารประจำทางจากตัวเมืองพิษณุโลก ถึง พื้นที่โครงการ ดังนี้

1. รถโดยสารรับส่งโดยไม่เสียค่าบริการของห้างโลตัส ซูเปอร์มาร์เก็ต

สายที่ 1. วันธรรมดา รถโดยสารจะมีเส้นทางเดินรถ คือ ศูนย์ขนส่ง ที่อป แลนด์พลาซ่า สีแยกบ้านแขก สถานีรถไฟ หอนาฬิกา สามแยกสุรสีห์ โรงพยาบาลพุทธชินราช โรงเรียนไทยเกล้า ห้าแยกโคกมะตูม สามแยกเรื่อนแพ โลตัส

สายที่ 2. วันเสาร์ – อาทิตย์ – นักชดถุกษ์ รถโดยสารจะมีเส้นทางเดินรถ คือ สามแยกเรื่อนแพ ห้าแยกโคกมะตูม โรงเรียนไทยเกล้า โรงพยาบาลพุทธชินราช สามแยกสุรสีห์ หอนาฬิกา สถานีรถไฟ สถานีตำรวจ โรงแรมไพลิน โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ศาลากลาง ที่อปแลนด์พลาซ่า ศูนย์ขนส่ง โลตัส

ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 แสดงเวลาเดินรถโดยสารของห้างโลตัสซูเปอร์มาร์เก็ต

เที่ยวที่	เวลา	หมายเหตุ
1	11.00	ใช้เวลาไป-กลับ ประมาณ 45 นาที เวลาอาจคลาดเคลื่อนเล็กน้อย
2	11.45	
3	12.30	
4	13.15	
5	14.00	
6	14.45	
7	15.30	
8	16.15	
9	17.00	
10	18.45	
11	19.30	
12	20.15	

ที่มา : จากการจับเวลาของผู้วิจัย ใช้เวลาในการเดินทางจากห้างโลตัส ถึงบริเวณสถานีรถไฟ ใช้เวลาประมาณ 15 นาที (จับเวลาเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2542 เวลา 16.40 – 16.55 น.)

2. รถโดยสารอื่นๆ
  - 2.1 รถจักรยานยนต์รับจ้าง มีวินมอเตอร์ไซค์รับจ้างฝั่งตรงข้ามกับห้างโลตัส ค่าบริการจากตัวเมืองถึงพื้นที่โครงการประมาณ 30-40 บาท
  - 2.2 รถสามล้อเครื่องรับจ้าง ค่าบริการจากตัวเมืองถึงพื้นที่โครงการประมาณ 40 บาท
  - 2.3 รถสามล้อถีบ ไม่ค่อยมีบริการเนื่องจากสามล้อถีบจะบริการเฉพาะในพื้นที่ตัวเมือง

3. รถโดยสารประจำทางที่วิ่งผ่านพื้นที่โครงการ รถโดยสารประจำทางที่วิ่งจากตัวเมืองพิษณุโลกผ่านทางเข้าพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง ส่วนใหญ่จะเป็นรถโดยสารที่เดินรถระหว่างตัวเมืองพิษณุโลกถึงอำเภออื่นๆของจังหวัดพิษณุโลก หรือ เดินรถระหว่างจังหวัด ดูรายละเอียดในตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 แสดงรถโดยสารประจำทางที่วิ่งจากตัวเมืองพิษณุโลกผ่านบริเวณทางเข้าพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง และราคาค่าโดยสาร

ลำดับ	รถโดยสารประจำทางที่ผ่านพื้นที่โครงการ	ลักษณะรถโดยสาร	ค่าโดยสารถึงพื้นที่โครงการ
1	รถเมล์ สายพิษณุโลก – วัดโบสถ์	รถเมล์ไม่ปรับอากาศ สีน้ำเงินขาว	6 บาท
2	รถเมล์ สายพิษณุโลก – เนินมะปราง	รถเมล์ไม่ปรับอากาศ สีส้ม	6 บาท
3	รถสองแถว สายพิษณุโลก – วังทอง	รถกระบะสองแถว สีส้ม	5 บาท
4	รถเมล์ สายพิษณุโลก – แพร่	รถเมล์ไม่ปรับอากาศ สีน้ำเงิน	8 บาท
5	รถเมล์ สายพิษณุโลก – นครไทย – ชาติตระการ	รถเมล์ไม่ปรับอากาศ สีส้ม	6 บาท
6	รถโดยสารปรับอากาศ สาย 13 (วค. – ทะเลแก้ว – โลตัส)	รถโดยสารปรับอากาศ	8 บาท
7	รถเมล์ สายพิษณุโลก – วัดโบสถ์	รถบรรทุก 6 ล้อ ไม่ 2 แถว	5 บาท
8	รถเมล์ สายพิษณุโลกสายใหม่ - พิจิตร	รถเมล์ไม่ปรับอากาศ สีส้ม	8 บาท

ที่มา : จากการสังเกตการของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2542 เวลา 15.25 - 15.55 น. (สังเกตการ 30 นาที) โดยสังเกตการบริเวณศาลารอรถโดยสารริมถนนตรงทางเข้าพื้นที่โครงการ

บทที่ 4

สภาพชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน

ที่ตั้งชุมชนเรือนแพ

ลักษณะการจอดเรือนแพในชุมชนเรือนแพ

การจอดเรือนแพอยู่อาศัยจะจอดเป็นแนวยาวเรียงรายริมสองฝั่งแม่น้ำ บริเวณตัวเมือง อาณาบริเวณริมตลิ่งบางแห่งจะมีเรือนแพจอดหนาแน่นเกือบชิดติดกัน บางแห่งจะจอดกันอยู่ห่างๆ และบางแห่งจะมีเรือนแพจอดอยู่เพียงกลุ่มเดียว

เมื่อพิจารณาลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเรือนแพแล้ว ลักษณะทางกายภาพของแม่น้ำน่านบริเวณตัวเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการตั้งบ้านเรือนแพ โดยสามารถแยกลักษณะการจอดเรือนแพอยู่อาศัยภายในชุมชนเรือนแพ ดังนี้

เรือนแพริมฝั่งแม่น้ำด้านทิศตะวันออก เรือนแพแถบนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ชิดกับย่านใจกลางเมืองหรือศูนย์กลางความสำคัญของเมือง เรือนแพที่จอดริมฝั่งด้านนี้เรียกว่า เรือนแพฝั่งถนนพทุธบูชา เพราะตามแนวยาวของแม่น้ำบริเวณตัวเมือง จะมีถนนพทุธบูชาควบคู่ขนานไปกับแม่น้ำ และเลขที่บ้านตามทะเบียนราษฎรที่ทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกออกไว้จะระบุว่ามี เลขที่ถนนพทุธบูชา เรือนแพฝั่งถนนพทุธบูชาแบ่งย่อยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มหน้าวัดน้อย เป็นกลุ่มเรือนแพที่อยู่ด้านเหนือสุดของชุมชน อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มที่เกือบจะตัดขาดจากชุมชนเรือนแพ เพราะจอดอยู่ห่างไกลจากชุมชน อีกทั้งระยะทางของพื้นที่ริมตลิ่งต่อจากกลุ่มนี้ลงมาที่จะเชื่อมต่อกับกลุ่มทางใต้เป็นเขื่อนคอนกรีตและอัฒจันทร์กันตลิ่งหน้าวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารที่ยาวมาก กลุ่มนี้มีจำนวนเรือนแพจอดอยู่ 6 หลัง¹ ข้อจำกัดทางกายภาพของพื้นที่ริมตลิ่งจึงทำให้เรือนแพกลุ่มนี้เหมือนโดนแยกออกจากชุมชนเรือนแพโดยรวม

2. กลุ่มหน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี เป็นกลุ่มเรือนแพที่จอดเรียงรายตามแนวยาวริมตลิ่งตั้งแต่บริเวณเชิงสะพานนเรศวร ไปจนถึงเชิงสะพานเอกาทศรถด้านเหนือ ประกอบด้วยเรือนแพ

---

¹ จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และวันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

จำนวน 59 หลัง² จึงเป็นกลุ่มที่มีเรือนแพจอดกันหนาแน่นคับคั่งกว่ากลุ่มอื่นทั้งหมด เพราะเป็นกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนและลักษณะพื้นที่ริมตลิ่งมีความลาดชันต่ำ ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการจอดเรือนแพอยู่อาศัย เรือนแพบางหลังต้องจอดซ้อนกันเพราะไม่มีที่ว่างริมตลิ่ง และบางหลังจอดชิดเกือบจะติดกัน

3. กลุ่มหน้าตลาดหรือวัดท่ามะปราง เป็นกลุ่มเรือนแพที่จอดเรียงรายตามแนวยาวริมตลิ่ง ตั้งแต่เชิงสะพานเอกาทศรถด้านใต้ ลงไปเกือบถึงตลาดราม่า ประกอบด้วยเรือนแพจำนวน 39 หลัง³ เป็นบริเวณที่มีเรือนแพจอดไม่หนาแน่นมากนัก เพราะลักษณะพื้นที่ริมตลิ่งสูงชันและสกปรกจากท่อระบายน้ำเสียของชุมชนเมืองพิษณุโลก อีกทั้งพ่อค้าแม่ค้าที่ประกอบการค้าบนตลิ่งทั้งกลางวันและกลางคืนได้ทิ้งน้ำเสียลงมา นอกจากนี้ทางเดินขึ้นลงเรือนแพยังเป็นอุปสรรคเพราะมีเขื่อนคอนกรีตกันตลิ่งที่สูงชัน เรือนแพกลุ่มนี้จะมีจำนวนที่ไม่แน่นอน มักจะมีเรือนแพล่องลงมาจอดต่อท้ายแถบบริเวณตลาดราม่า หรือเป็นบริเวณที่รองรับการเคลื่อนย้ายของเรือนแพจากกลุ่มอื่นๆ

เรือนแพริมฝั่งแม่น้ำด้านทิศตะวันตก เรือนแพที่จอดริมฝั่งแม่น้ำด้านนี้เรียกว่า เรือนแพฝั่งถนนวังจันทร์ เพราะมีถนนวังจันทร์คู่ขนานไปกับแม่น้ำด้านฝั่งทิศตะวันตก เรือนแพบริเวณริมฝั่งด้านนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ

1. กลุ่มหน้าศาลากลาง เป็นกลุ่มเรือนแพที่อยู่บริเวณเหนือสุดของชุมชนฝั่งแม่น้ำด้านตะวันตก โดยเริ่มตั้งแต่เรือนแพขายก๋วยเตี๋ยวเรือ หน้าโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม ลงมาจนถึงบริเวณเชิงสะพานนเรศวร ประกอบด้วยเรือนแพจำนวน 38 หลัง⁴ เป็นกลุ่มเรือนแพที่ขยายตัวออกมาในภายหลัง เพราะความหนาแน่นของจำนวนเรือนแพบริเวณที่ติดกับชุมชนเมือง และบางส่วนถูกไล่ที่จอดเรือนแพจากบริเวณหน้าวัดใหญ่กับบริเวณเหนือประตูมอญ เรือนแพกลุ่มนี้ไม่สามารถขยายบริเวณที่จอดเรือนแพขึ้นไปทางเหนือได้อีก เพราะเป็นเขตหวงห้ามของค่ายทหารสมเด็จพระนเรศวรมหาราช บรรยากาศกลุ่มเรือนแพแถบนี้ค่อนข้างสงบเงียบมากกว่าเรือนแพกลุ่มอื่นเพราะบริเวณบนตลิ่งเป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการตลอดทั้งแนว พื้นที่ริมตลิ่งมีความลาดชันระดับปานกลาง ไม่เป็นอุปสรรคต่อการเดินขึ้นลงและจอดเรือนแพมากนัก

² จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

³ จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

⁴ จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

2. กลุ่มหน้าวิทยาลัยครู เป็นกลุ่มเรือนแพที่จัดตั้งแต่ด้านใต้เชิงสะพานนครสวรรค์ไปจนถึงเชิงสะพานเอกาทศรถด้านเหนือ ประกอบด้วยเรือนแพจำนวน 44 หลัง⁵ เป็นบริเวณที่เรือนแพจอดอยู่ค่อนข้างหนาแน่น เพราะอยู่ฝั่งตรงข้ามกับชุมชนเมือง เป็นกลุ่มเรือนแพที่ขยายตัวมาจากหน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี แต่เดิมพื้นที่ตลอดแนวบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการเช่นเดียวกับกลุ่มหน้าศาลากลาง พื้นที่ริมตลิ่งไม่สูงชันมาก และได้รับการปรับปรุงพัฒนาทำทางเดินเท้าคอนกรีตตามแนวยาว พร้อมทั้งปลูกไม้ดอกไม้ประดับ แต่ในปัจจุบันทางเดินเท้าไม่สามารถใช้เดินเชื่อมต่อถึงกันได้เพราะดินได้กลบฝังทางเดินบางส่วน เนื่องจากน้ำขึ้นน้ำลง นอกจากนี้พื้นที่ริมตลิ่งบริเวณตะแลงแกง (เหนือสะพานเอกาทศรถ ขึ้นมาประมาณ 10 เมตร และยาวตลอดประมาณ 100 เมตร) มีการก่อสร้างเขื่อนกั้นกันการกัดเซาะตลิ่งในบริเวณนี้

3. กลุ่มหน้าโรงเรียนพลตำรวจ เป็นกลุ่มเรือนแพฝั่งตรงข้ามกับกลุ่มเรือนแพหน้าตลาด ประกอบด้วยเรือนแพจำนวน 19 หลัง⁶ เหตุที่มีเรือนแพจำนวนน้อยเพราะพื้นที่ตลิ่งมีความสูงชันและ พื้นที่บนตลิ่งมีการสร้างที่อยู่อาศัยตลอดทั้งแนว จึงเป็นอุปสรรคต่อการจอดเรือนแพริมตลิ่ง เรือนแพกลุ่มนี้เริ่มตั้งแต่ใต้เชิงสะพานเอกาทศรถไปจนถึงบริเวณหน้าโรงเรียนพลตำรวจเดิม (ดูรูปที่ 4.1)

ชุมชนเรือนแพริมสองฝั่งแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการแบ่งโซนพื้นที่ของชุมชน ตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.)⁷ ออกเป็นโซน 4 โซน ดังนี้

โซนที่ 1 หัวหน้ากลุ่มคือ นาย ทองสุข เกตุมีแสง แบ่งการอยู่อาศัยเป็น 2 ฝั่ง มีจำนวนเรือนแพทั้งหมด 59 หลัง ประกอบด้วย

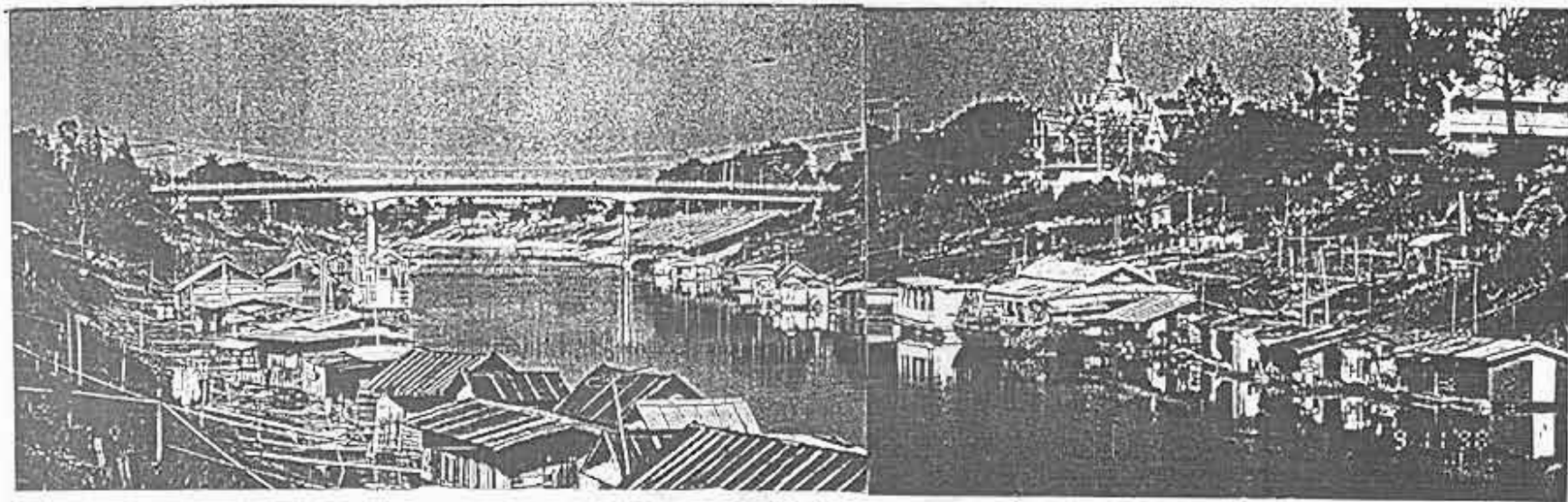
ฝั่งถนนพุทธบูชา ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ ฝั่งวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จนสุดเขตเทศบาล มีเรือนแพจำนวน 8 หลัง

ฝั่งถนนวังจันทน์ ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ถึงค่ายทหารสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีเรือนแพจำนวน 51 หลัง

⁵ จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

⁶ จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

⁷ แบบเสนอสินเชื่อเพื่อการพิจารณา , สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง : กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ เสนอโครงการสินเชื่อครั้งที่ 01/2541/01/2541

รูปที่ 4. แสดงสภาพชุมชนริมน้ำในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก ในปัจจุบัน

สำนักงานอธิการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โซนที่ 2 หัวหน้ากลุ่มคือ นาย สมหมาย วงศ์คำภู อยู่บนฝั่งถนนวังจันทร์ ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ถึงสะพานเอกาทศรถ (หน้าสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม) มีจำนวนเรือนแพทั้งหมด 51 หลัง

โซนที่ 3 หัวหน้ากลุ่มคือ นาย รังสรรค์ จินน้อย⁸ (ทำหน้าที่แทน นาย สัจจนาศุพรรณ ซึ่งถูกปลดออกไป) อยู่บนฝั่งถนนพุทธบูชา ตั้งแต่สะพานนครสวรรค์ถึงสะพานเอกาทศรถ (หน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี) มีจำนวนเรือนแพทั้งหมด 70 หลัง

โซนที่ 4 หัวหน้ากลุ่มคือ นาง ประนอม ปานทอง แบ่งการอยู่อาศัยเป็น 2 ฝั่ง มีจำนวนเรือนแพทั้งหมด 61 หลัง ประกอบด้วย

ฝั่งถนนพุทธบูชา ตั้งแต่สะพานเอกาทศรถจนถึงเขตเทศบาล มีเรือนแพจำนวน 45 หลัง

ฝั่งถนนวังจันทร์ ตั้งแต่สะพานเอกาทศรถจนถึงเขตเทศบาล มีเรือนแพจำนวน 16 หลัง

(ดูรูปที่ 4.2 – รูปที่ 4.9)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ จากการสัมภาษณ์ นาย กัมพล และ นางประนอม ปานทอง เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2542 เวลา 17.55-18.40 น.

รูปที่ 4.2 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงขอบเขตพื้นที่ตั้งของชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำ่าน จังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่โดยรอบชุมชนเรือนแพ

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2539

แผนที่ตำแหน่งโซน

รูปที่ 4.3 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนเรือนแพ โซนที่ 1 ตามการแบ่งโซนพื้นที่การขอ
ใช้สิทธิของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2539

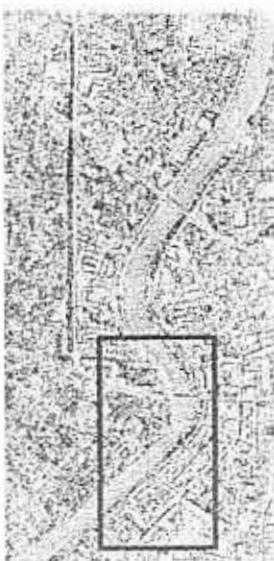
แผนที่ตำแหน่งโซน

รูปที่ 4.4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนริมน้ำแพ โซนที่ 2 (ฝั่งถนนวังจันทร์) และ โซนที่ 3 (ฝั่งถนนพุทธบูชา) ตามการแบ่งโซนพื้นที่การขอใช้สิทธิเช่าของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2539

รูปที่ 4.5 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนเรือนแพ โซนที่ 4 ตามการแบ่งโซนพื้นที่การ
ขอใช้ดินเชื้อของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร ภาพถ่ายทางอากาศเมื่อวันที่ 14 มกราคม

แผนที่ตำแหน่งโซน

รูปที่ 4.6 แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบัน (รูปถ่ายเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2541) ในพื้นที่โซน 1 ตั้งแต่สะพานนครวัดถึงสุดเขตเทศบาล ฝั่งถนนพุทธบูชา (พื้นที่โซน แบ่งตาม การขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ)

รูปที่ 4.7 แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบัน (รูปถ่ายเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2541) ในพื้นที่โซน 2 ตั้งแต่สะพานนครวัดถึงสะพานเอกาทศรถ ฝั่งถนนวังจันทร์ (พื้นที่โซน แบ่งตาม การขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ)

รูปที่ 4.8 แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบัน (รูปถ่ายเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2541) ในพื้นที่โซน 3 ตั้งแต่สะพานนครถึงสะพานเอกาทศรถ ฝั่งถนนพุทธบูชา (พื้นที่โซน แบ่งตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ)

รูปที่ 4.9 แสดงสภาพชุมชนเรือนแพปัจจุบัน (รูปถ่ายเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2541) ในพื้นที่โซน 4 ตั้งแต่สะพานเอกาทศรถถึงสุดเขตเทศบาล ฝั่งถนนพุทธบูชาและฝั่งถนนวังจันทร์ (พื้นที่โซน แบ่งตามการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจอดเรือแพ

จากลักษณะรูปแบบการจอดเรือแพอยู่อาศัยในชุมชนเรือแพ สามารถแยกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน หรือการจอดเรือแพอยู่อาศัยของชาวเรือแพ ได้ดังนี้

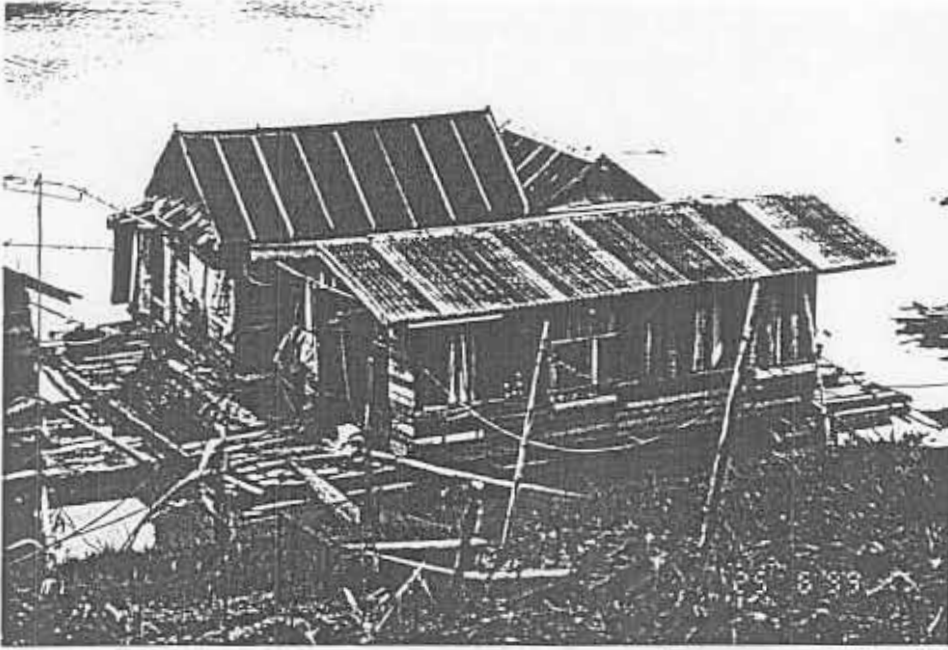
ปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนอยู่อาศัยจอดเรือแพตั้งแต่เริ่มแรก บริเวณแถบหน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีลงไปจนถึงเชิงสะพานเอกาทศรถ ซึ่งผู้ที่อยู่อาศัยเรือแพแถบนี้แต่เดิมประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการ เพราะเป็นบริเวณที่ติดกับย่านธุรกิจการค้าและสถานที่ราชการ ในระยะต่อมาเรือแพเหล่านี้ได้ตกทอดสืบกันมาโดยการรับมรดก หรือโดยการเปลี่ยนมือซื้อขายกัน จึงทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นที่จอดเรือแพที่หนาแน่น (แต่จากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยพบว่า ที่ตั้งเรือแพในบริเวณนี้ทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกได้มีโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ สวนชม่นาน ซึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้าง เป็นผลทำให้เรือแพในบริเวณนี้จะต้องถูกย้ายที่จอดเรือแพออกไป)

ปัจจัยทางด้านกายภาพของแม่น้ำน่านบริเวณตัวเมือง ได้แก่ พื้นที่ริมตลิ่ง เชือกกันตลิ่ง และกระแสน้ำ ลักษณะพื้นที่ริมตลิ่งที่สูงชันและเชือกกันตลิ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการจอดเรือแพ เพราะขาดทางเดินขึ้นลงเรือแพและไม่มีที่ปักหมุดเสียบนตลิ่งที่จะผูกเรือแพให้จอดอยู่ได้ เช่น บริเวณเขื่อนอัมพจันทร์คอนกรีตหน้าวัดใหญ่ เขื่อนคอนกรีตหน้าตลาดไนท์บาซาร์ และเขื่อนถมนหินบริเวณตะแลงแกง กระแสน้ำในฤดูน้ำหลากเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างในการเลือกที่จอดเรือแพ เช่น บริเวณตะแลงแกงและบริเวณหน้าตลาดไนท์บาซาร์ จะเป็นบริเวณที่กระแสน้ำพุ่งเข้าปะทะตลิ่ง ถ้าจอดเรือแพในบริเวณนี้ต้องมีการผูกเรือแพมั่นคงเพียงพอที่จะรับความแรงของกระแสน้ำ การสร้างเขื่อนคอนกรีตริมตลิ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวเรือแพต้องย้ายเรือแพไปจอดในบริเวณอื่น โดยการไปจอดต่อท้ายแถว เหนือแถว หรือแทรกระหว่างแถว ทำให้จำนวนเรือแพกระจายออกไปจอดในบริเวณที่ไกลจากชุมชนเมือง และทำให้เรือแพบริเวณชุมชนเมืองเบียดชิดกันมากขึ้น

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ชาวเรือแพจะจอดเรือแพใกล้แหล่งประกอบอาชีพของตนให้ได้มากที่สุด แม้แต่ผู้เช่าเรือแพพักอาศัยจะนิยมเช่าเรือแพที่อยู่ติดกับเมือง

ปัจจัยทางด้านสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว เครือญาติ และความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวของชาวเรือแพ ชาวเรือแพจะจับจองหรือซื้อพื้นที่จอดเรือแพในบริเวณใกล้เคียงกับเรือแพของตนเพื่อให้ลูกหรือญาติหรือคนสนิทเข้ามาจอดเรือแพ

(ดูรูปที่ 4.10 – รูปที่ 4.11)

รูปที่ 4.10 แสดงเรือนแพที่มีการจอดซ้อนกันออกไปในแม่น้ำ

รูปที่ 4.11 แสดงเรือนแพที่มีการจอดติดกันตามแนวยาวของแม่น้ำ

พื้นที่ริมตลิ่งและบนตลิ่ง

พื้นที่ริมตลิ่งเป็นพื้นที่ใช้งานที่ชาวเรือแพสามารถใช้ในการประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญรองลงมาจากบ้านเรือนแพที่เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งชาวเรือแพสามารถใช้พื้นที่ได้ในช่วงฤดูลด ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ไปจนถึงเดือนมิถุนายน

การใช้ประโยชน์พื้นที่ริมตลิ่งและบนตลิ่ง

พื้นที่ริมตลิ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้เก็บทรัพย์สินของชาวเรือแพ เช่น รถจักรยานยนต์ รถสามล้อ รถสามล้อแดง (ซาล้าง) รถเข็นขายของ โต๊ะเก้าอี้ และสิ่งของที่มีน้ำหนัก ซึ่งการใช้พื้นที่ริมตลิ่งเก็บทรัพย์สินและสิ่งของนี้โดยการปลูกเพิงบนพื้นที่ริมตลิ่ง

การใช้พื้นที่ริมตลิ่งเพาะปลูกพืชเพื่อใช้บริโภคเองและเก็บไปขายเป็นรายได้เสริม เช่น ผักบุ้ง มะเขือ ตะไคร้ พริกชี้หนู ข้าวโพด มันแกว ในบางพื้นที่ก็มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ

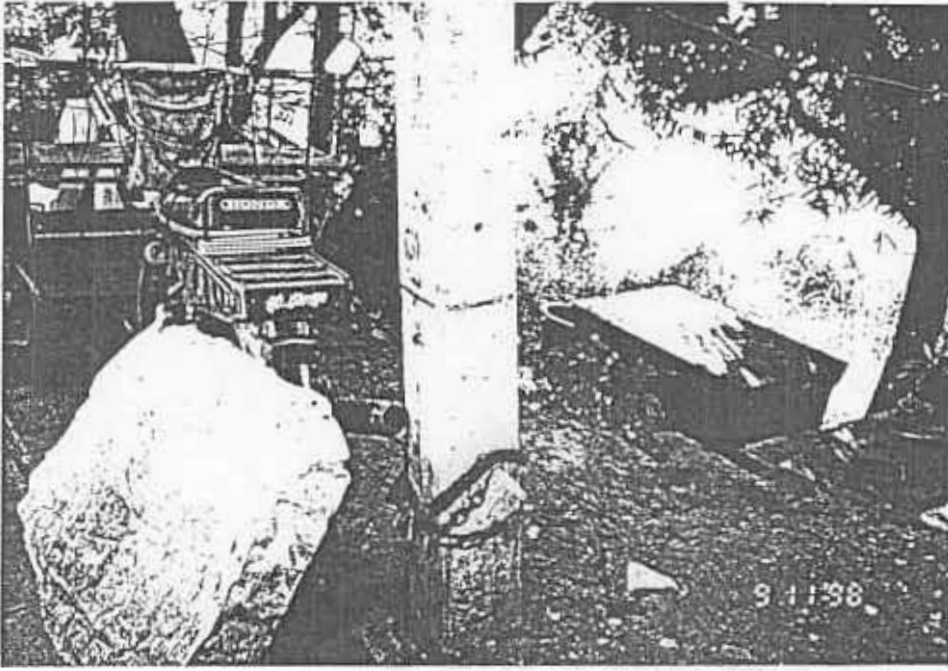
พื้นที่ริมตลิ่งและบนตลิ่งเป็นพื้นที่ประกอบอาชีพของชาวเรือแพบางอาชีพ เช่น ขายถั่ว งอก ขายปลาแดดเดียว ขายข้าวหลาม อาชีพเหล่านี้ต้องใช้พื้นที่ริมตลิ่งประกอบการผลิต เมื่อเสร็จแล้วจึงนำไปขายตามตลาด หรือทางเดินเท้าริมถนนหน้าเรือแพ

พื้นที่ริมตลิ่งเป็นพื้นที่ปลูกเพิงที่ปักชั่วคราว การปลูกเพิงพักอาศัยริมตลิ่งเป็นการขัดต่อเทศบัญญัติที่เทศบาลได้รับมอบอำนาจจากกรมเจ้าท่า แต่ยังมีผู้จัดขึ้นปลูกสร้างเพิงพักอาศัยเป็นการชั่วคราว ระยะเวลาสั้นๆ ในชุมชนเรือแพมีการปลูกสร้างเพิงที่พักอาศัยริมตลิ่งเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งเทศบาลเมืองพิษณุโลกดำเนินการกวาดล้างหรือถอนออกไป การปลูกสร้างเพิงพักอาศัยบริเวณริมตลิ่งมีสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น เรือแพคับแคบจึงต้องขยายที่พักขยายครอบครัวมาอยู่บนบก การรื้อเรือแพมาสร้างเพิงพักอาศัยบนพื้นที่ริมตลิ่งของตนเองจากไม่มีเงินเปลี่ยนลูกบวบแพ หรือการสร้างเพิงสำหรับขายของริมตลิ่งพร้อมทั้งอยู่อาศัย เป็นต้น

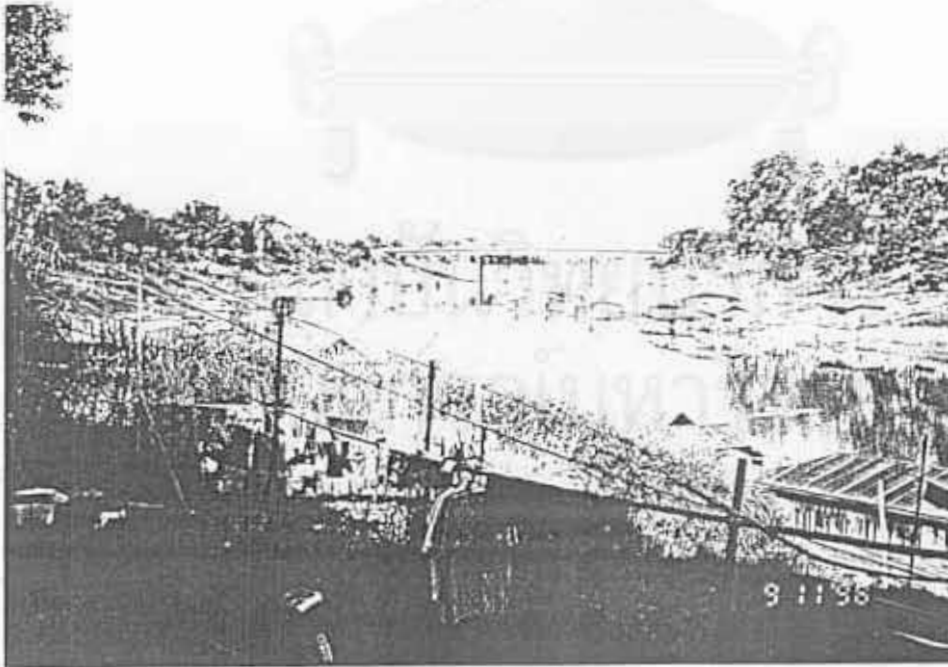
พื้นที่ริมตลิ่งและบนตลิ่งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่เล่นของลูกหลานชาวเรือแพ โดยจะมีการปรับปรุงตกแต่งพื้นที่ริมตลิ่งในเรือแพบางหลัง เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่วิ่งเล่นของลูกหลาน นอกจากนี้พื้นที่บนตลิ่งบางแห่งเป็นสวนสาธารณะ (สวนขนาน) เช่นตั้งแต่บริเวณหน้าโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีไปจนถึงสะพานเอกาทศรถ

พื้นที่ริมตลิ่งเป็นทางเดินขึ้นลงเรือแพ ความยากลำบากในการเดินขึ้นลงเรือแพขึ้นอยู่กับความลาดชันของพื้นที่ริมตลิ่ง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพื้นที่ริมตลิ่งบางแห่งจะมีความลาดชันสูง ชาวเรือแพก็สามารถปรับระดับพื้นที่ริมตลิ่งให้เป็นทางเดินขึ้นลงได้โดยการทำเป็นขั้นบันได ใช้แผ่นคอนกรีต อิฐบล็อก ไม้ไผ่ วางเป็นขั้นๆ บางแห่งที่มีความลาดชันสูงมากจะใช้บันไดไม้เช่น บันไดบ้านพาดตั้งแต่บนตลิ่งลงมายังริมตลิ่ง

(คู่มือที่ 4.12 - รูปที่ 4.17)

รูปที่ 4.12 แสดงการจอดรถสามล้อเครื่อง (ซาเล้ง - สามล้อแดง) บริเวณริมทางเดินเท้าสาธารณะ

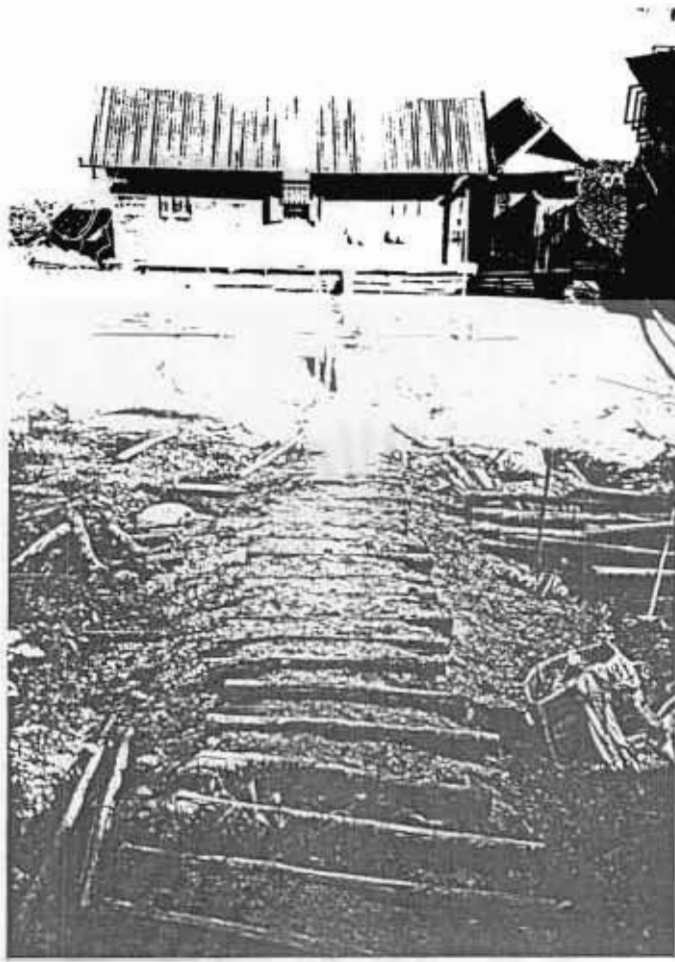
รูปที่ 4.13 แสดงการใช้พื้นที่ริมตลิ่งสำหรับตากเสื้อผ้า

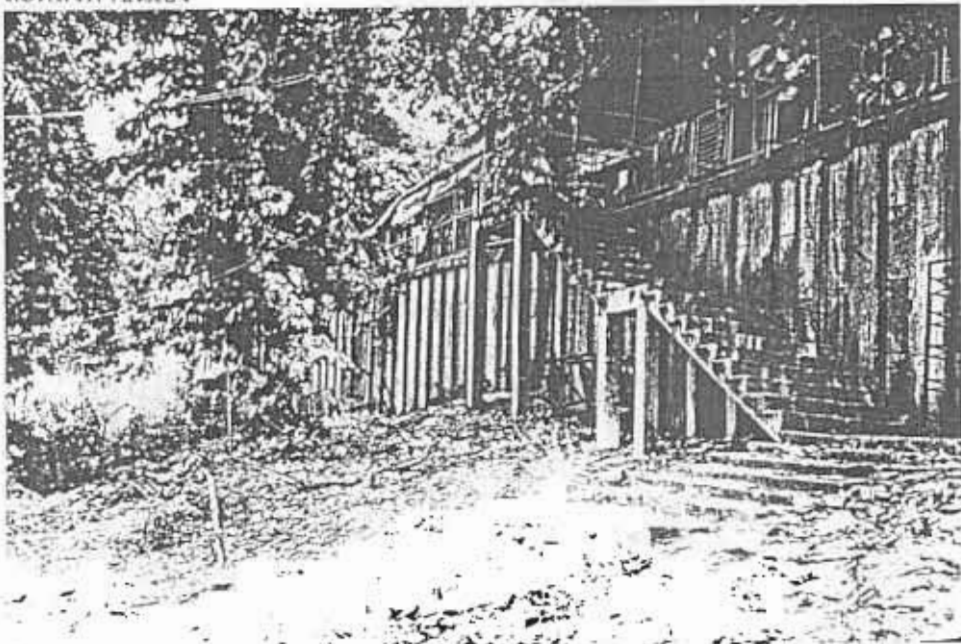
รูปที่ 4.14 แสดงการใช้พื้นที่ริมตลิ่งสำหรับประกอบอาชีพทำปลาและตากปลา (สังเกต ตะแกรงตากปลา)

รูปที่ 4.15 แสดงที่อยู่อาศัยที่มีการสร้างขึ้นริมตลิ่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นการขยายครอบครัวจาก เรือนแพ หรือชาวบ้านที่อื่นบุกรุกมาปลูกสร้าง

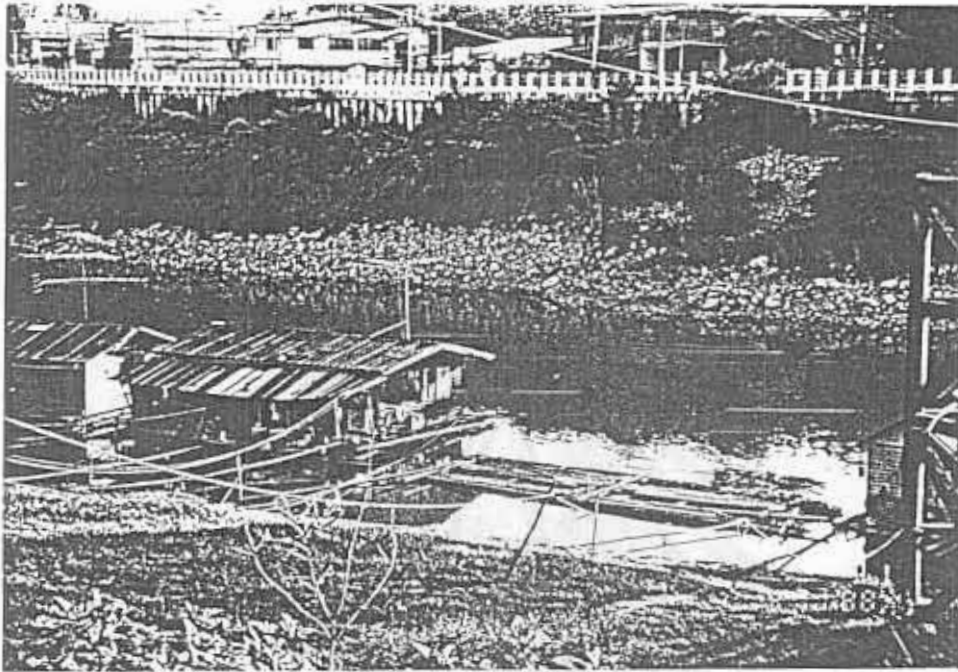
รูปที่ 4.16 แสดงลักษณะทางเดินจากบนตลิ่งลงสู่เวือนแพ ซึ่งเป็นทางเดินที่เวือนแพแต่
ละหลังทำขึ้นเอง

รูปที่ 4.17 แสดงบันได คสล. ซึ่งเป็นทางขึ้นลงจากตลิ่งสู่เวือนแพ บริเวณตลาดไนท์บาซาร์

นอกจากชาวเรือนแพจะมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ริมตลิ่งและบนตลิ่งแล้ว ชาวเรือนแพบางครอบครัวยังมีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำน่านอีกด้วย เช่น การทำจับปลาเพื่อขายและเป็นอาหารภายในครอบครัว การทำกระชังเลี้ยงปลา การทำกรงไถลอยน้ำ เป็นต้น

(รูปที่ 4.18 – รูปที่ 4.19)

รูปที่ 4.18 แสดงกระชังเลี้ยงปลาในแม่น้ำน่าน

รูปที่ 4.19 แสดงลักษณะกรงไถลอยน้ำที่สร้างบนลูกบวบ

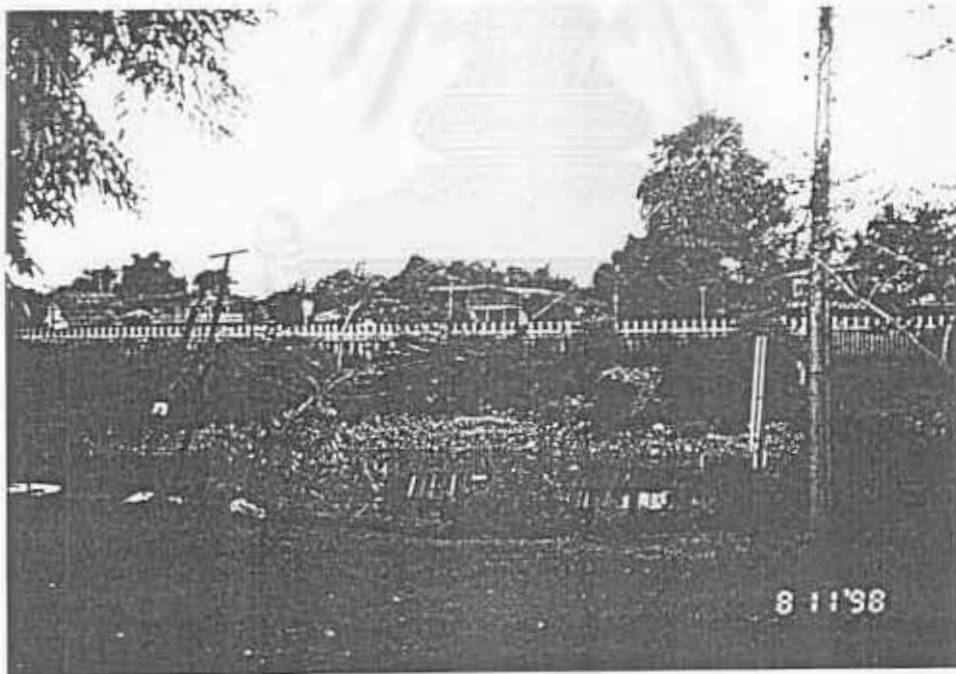

ระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการ

ระบบไฟฟ้า

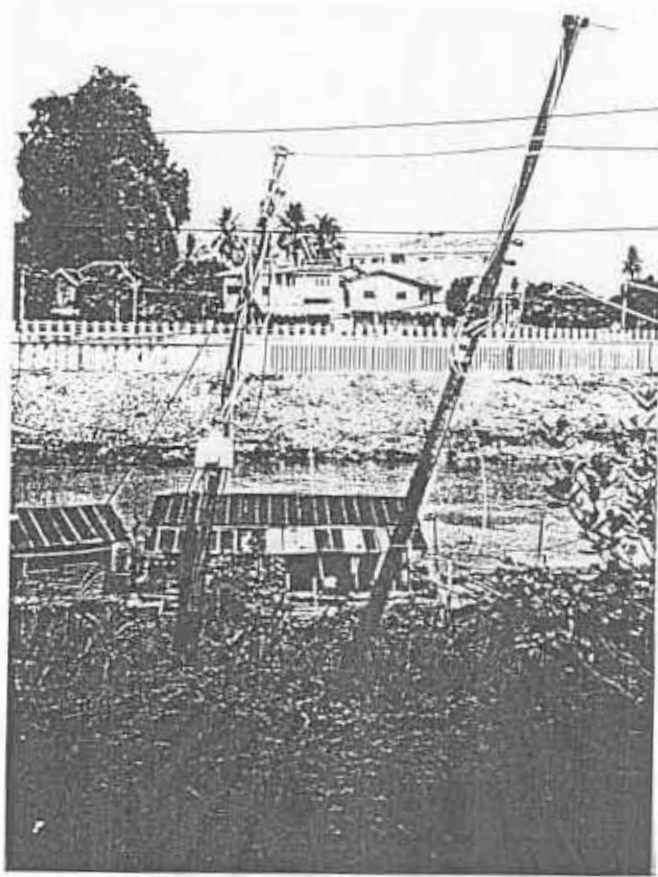
ชุมชนเรือนแพเริ่มมีไฟฟ้าเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2507⁹ การขอติดตั้งกระแสไฟฟ้ามีเงื่อนไขว่าเรือนแพที่ขอติดตั้งต้องมีเลขที่ทะเบียนบ้าน จากข้อมูลของเทศบาลเมืองพิษณุโลก มีเรือนแพจำนวน 167 หลังที่มีเลขที่บ้าน จึงมีสิทธิขอใช้กระแสไฟฟ้าในเรือนแพได้ ส่วนเรือนแพจำนวน 92 หลังที่ไม่มีเลขที่บ้าน ได้แก้ปัญหาในการไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้ด้วยการขอร่วมใช้จากเรือนแพที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งการขอใช้ไฟฟ้าด้วยวิธีดังกล่าว มีความยุ่งยากและเป็นภาระมาก เพราะต้องเสียค่าไฟฟ้าแพงกว่าปกติ นอกจากนี้การขอติดตั้งการใช้ไฟฟ้าชาวเรือนแพต้องเสียค่าใช้จ่ายจากการซื้อสายไฟฟ้ามามากกว่าปกติเพราะต้องใช้สายไฟฟ้าที่มีคุณภาพป้องกันน้ำได้และความยาวมากขึ้นตามระยะวินตลิ่ง

จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2542 ถึงวันที่ 27 พฤษภาคม 2542 และวันที่ 11 มิถุนายน 2542 ถึงวันที่ 23 มิถุนายน 2542 จำนวนเรือนแพทั้งหมด 180 หลัง มีเรือนแพที่มีไฟฟ้าใช้ 176หลัง คิดเป็นร้อยละ 97.77 มีเรือนแพที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 1.67 และจำนวนเรือนแพที่ไม่ตอบ 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.56 (ดูรูปที่ 4.20 – รูปที่ 4.21)

รูปที่ 4.20 แสดงระบบไฟฟ้าของชุมชนเรือนแพ สังเกตเสาไฟฟ้าที่เป็นเสาไม้ ทางด้านซ้าย ซึ่งเป็นเสาไฟฟ้าของเรือนแพที่ต่อสายไฟจากเสาไฟฟ้าของทางเทศบาล

⁹ นาง มิน ปรานอินทร์ เป็นผู้ให้ข้อมูลการเป็นผู้ริเริ่มขอติดตั้งการใช้ไฟฟ้าภายในชุมชนเรือนแพ

รูปที่ 4.21 แสดงระบบไฟฟ้าของชุมชนเรือนแพ สังเกตเสาไฟฟ้าที่เป็นเสาไม้ ทางด้านซ้าย ซึ่งเป็นเสาไฟฟ้าของเรือนแพที่ต่อสายไฟจากเสาไฟฟ้าของทางเทศบาล

ระบบประปา

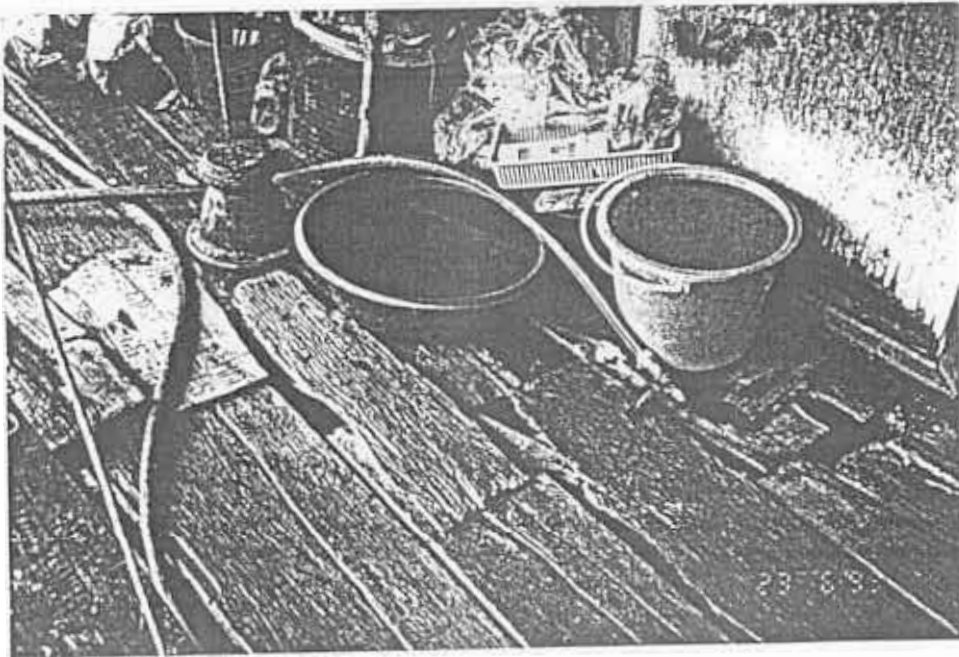
เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของชาวเรือนแพเพราะชาวเรือนแพขาดน้ำบริโภคที่สะอาดเพียงพอ จากการสำรวจของผู้วิจัย ชาวเรือนแพมีน้ำประปาใช้จำนวน 10 หลัง คิดเป็นร้อยละ 5.56 ไม่มีน้ำประปาใช้ จำนวน 169 หลัง คิดเป็นร้อยละ 93.88 และเรือนแพที่ไม่ตอบ 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.56

การมีน้ำประปาใช้ของชาวเรือนแพแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เรือนแพที่มีมิเตอร์น้ำประปา และเรือนแพที่ไม่มีมิเตอร์น้ำประปา โดยใช้น้ำประปาจากการต่อสายจากท่อน้ำประปาที่ทางเทศบาลติดตั้งไว้รดน้ำต้นไม้บริเวณสวนสาธารณะบนตลิ่ง แต่เดิมชาวเรือนแพใช้น้ำบริโภคและดื่มจากน้ำในแม่น้ำน่าน ด้วยการตักขึ้นมาใส่ภาชนะแก้วสารส้มให้ตกตะกอน ในปัจจุบันยังมีชาวเรือนแพที่ใช้น้ำจากแม่น้ำน่านดื่มกินอยู่ ชาวเรือนแพส่วนใหญ่จะซื้อน้ำดื่มเป็นถังจากบนบก

(ดูรูปที่ 4.22 – รูปที่ 4.23)

รูปที่ แสดงระบบการปลูกข้าว ไร่ชา โต ไร่ต่อที่ ไร่ชา ไร่ชา

รูปที่ กระบวนการปลูกข้าว

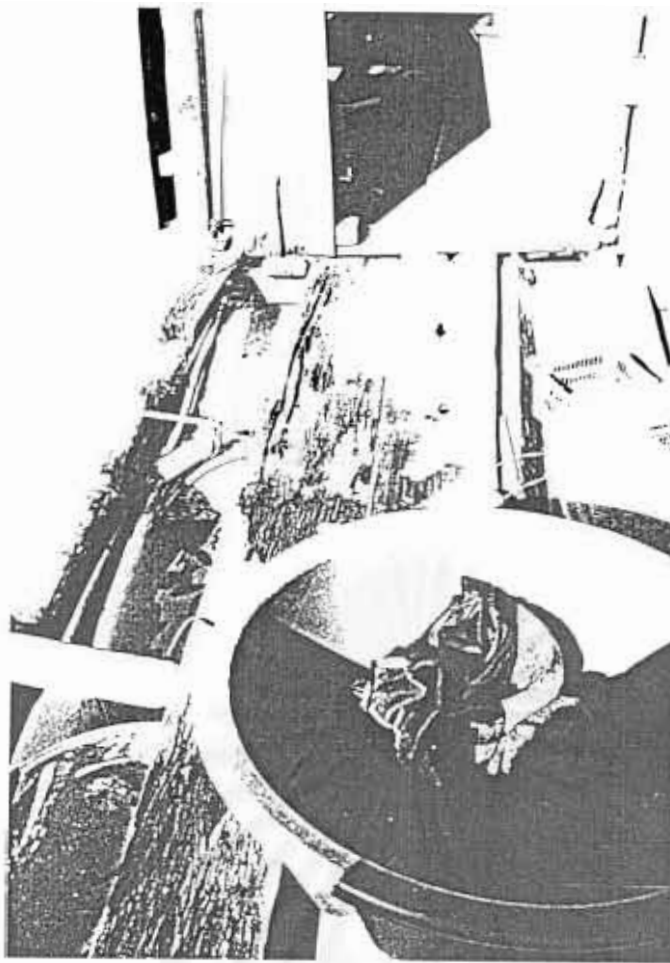
ระบบกำจัดขยะและระบบบำบัดน้ำเสีย

ชุมชนเรือนแพไม่มีระบบกำจัดขยะ และระบบบำบัดน้ำเสีย การกำจัดขยะของชาวเรือนแพ จะใช้วิธีการนำขึ้นมาทิ้งในถังขยะ บนทางเท้าริมถนน ซึ่งมีจำนวน 69 หลัง คิดเป็นร้อยละ 38.33 ซึ่งจากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย ผู้ตอบบางรายคิดว่าถังขยะของเทศบาลไม่เพียงพอในการทิ้งขยะของชาวแพเพราะบางจุดที่มีเรือนแพจอดก็ไม่ได้มีการเตรียมถังขยะไว้ให้ ต้องเดินไปทิ้งขยะในระยะทางที่ไกลขึ้น การกำจัดขยะโดยการทิ้งลงแม่น้ำ มีจำนวน 91 หลัง คิดเป็นร้อยละ 50.55 ซึ่งผู้ตอบคิดว่าการทิ้งขยะลงแม่น้ำไม่ได้เป็นการสร้างมลภาวะทางน้ำเพราะขยะก็จะลอยน้ำลงไป ไม่ได้อยู่กับที่ บางรายตอบว่าช่วงกลางวันจะนำขึ้นมาทิ้งในถังขยะ แต่เวลากลางคืนก็จะทิ้งลงแม่น้ำ การกำจัดขยะด้วยวิธีการเผา มีจำนวน 18 หลัง คิดเป็นร้อยละ 10.00 โดยจะเผาบริเวณริมตลิ่ง การกำจัดขยะด้วยวิธีอื่นๆ คือการนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงหุงต้ม มีจำนวน 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.56 และเรือนแพที่ไม่ตอบ 1 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.56

ระบบบำบัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล ชุมชนเรือนแพจะทิ้งน้ำเสียลงสู่แม่น้ำโดยตรง ทิ้งน้ำเสียจากการซักผ้า การล้างสิ่งของต่างๆ และสิ่งปฏิกูลจากห้องน้ำห้องส้วม โดยทางจังหวัดและเทศบาลเคยมีโครงการจัดสร้างห้องส้วมสำหรับเรือนแพโดยการติดตั้งถังน้ำมึนขนาด 200 ลิตร เพื่อรองรับสิ่งปฏิกูลและจัดหาเรือสูบล้อมมารับบริการ แต่โครงการได้ล้มเหลวและยกเลิกไปในที่สุด จากการวิจัยของผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันเรือนแพอยู่อาศัยทั้งหมดยังใช้ห้องน้ำห้องส้วมแบบปล่อยสิ่งปฏิกูลลงสู่น้ำน่านโดยตรง (ดูรูปที่ 4.24 – รูปที่ 4.25)

รูปที่ 4.24 แสดงลักษณะห้องน้ำ-ห้องส้วม ของเรือนแพ ซึ่งปล่อยสิ่งปฏิกูลลงสู่น้ำโดยตรง

รูปที่ 4.25 แสดงพื้นที่ด้านข้างเขื่อนแพ สำหรับซักผ้าและอาบน้ำ โดยการทิ้งน้ำใช้ลงสู่แม่น้ำน่านโดยตรง

การระบายน้ำเสียของชุมชนเมืองพิษณุโลกเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างผลกระทบต่อด้านสุขอนามัยของชาวเขื่อนแพ โดยเฉพาะชาวเขื่อนแพบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านที่อยู่ติดกับตัวเมือง จะมีที่ระบายน้ำเสียจากชุมชนเมือง จำนวน ประมาณ 14 ท่อ ที่ระบายน้ำเสียลงสู่แม่น้ำน่าน

แต่ในปัจจุบันได้มีโครงการพัฒนาเมืองหลักรอบที่สองระยะแรกของเทศบาลเมืองพิษณุโลก¹⁰ ซึ่งจะทำโครงการระบายน้ำเสียของชุมชนเมืองพิษณุโลกด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านไปลงบ่อบำบัดน้ำเสียที่หนองอีแต๋มา ตำบลวังพิงกุล โดยโครงการมีกำหนดการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2545 โครงการนี้จะทำการปิดท่อระบายน้ำเสียจากชุมชนเมืองที่ระบายลงแม่น้ำน่านฝั่งตะวันออกทั้งหมด สำหรับระบบระบายน้ำเสียของชุมชนเมืองพิษณุโลกฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่านอยู่ในระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ โดยเตรียมพื้นที่รองรับน้ำเสียบริเวณบึงแก่งใหญ่¹¹

(รูปที่ 4.26)

¹⁰ คำสั่งจังหวัดพิษณุโลกที่ 487/2540 ลงวันที่ 17 ก.พ. 2540

¹¹ จากการสัมภาษณ์ คุณรักพงษ์ ไขษิตวรกิจกุล และคุณสมนึก เจริญคุณธรรม เจ้าหน้าที่เทศบาลนครพิษณุโลก เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2542 ณ. เทศบาลเมืองพิษณุโลก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
บรรยายน้ำของเทศบาลนครพิษณุโลก โดยการระบายน้ำจากตัวเมืองไปลงบ่อน้ำบาดาน้ำเสียที่หนองฮีเฒ่า ตำบลวังพิกุล

การแบ่งพื้นที่ภายในของเรือนแพ

เรือนแพทรงไทยจะมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในที่ชัดเจน แต่เนื่องด้วยเรือนแพต้องก่อสร้างให้มีขนาดที่จำกัด เพราะจะต้องมีลูกบวบแพมาเป็นฐานรองรับน้ำหนักตัวเรือนแพให้ลอยอยู่ในน้ำได้ ชาวเรือนแพจึงคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ภายในเรือนแพที่คุ้มค่า เพราะค่าใช้จ่ายในการซื้อลูกบวบไม้ไผ่และการเปลี่ยนลูกบวบแพ ทำให้พื้นที่ภายในเรือนแพจึงดูคับแคบและหากสมาชิกที่อยู่อาศัยมีจำนวนมากจะทำให้พื้นที่ภายในเรือนแพไม่เพียงพอที่จะรองรับการอยู่อาศัย เรือนแพที่สร้างขึ้นใหม่จึงไม่นิยมกันห้องภายในเป็นหลายห้อง จะปล่อยให้พื้นที่ภายในเปิดโล่งเป็นห้องโถง เพื่อจะได้ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ได้มาก โดยส่วนมากเรือนแพแต่ละหลังจะมีห้องนอนเพียงห้องเดียวเท่านั้น ห้องนอนยังเป็นห้องเก็บสิ่งของด้วย

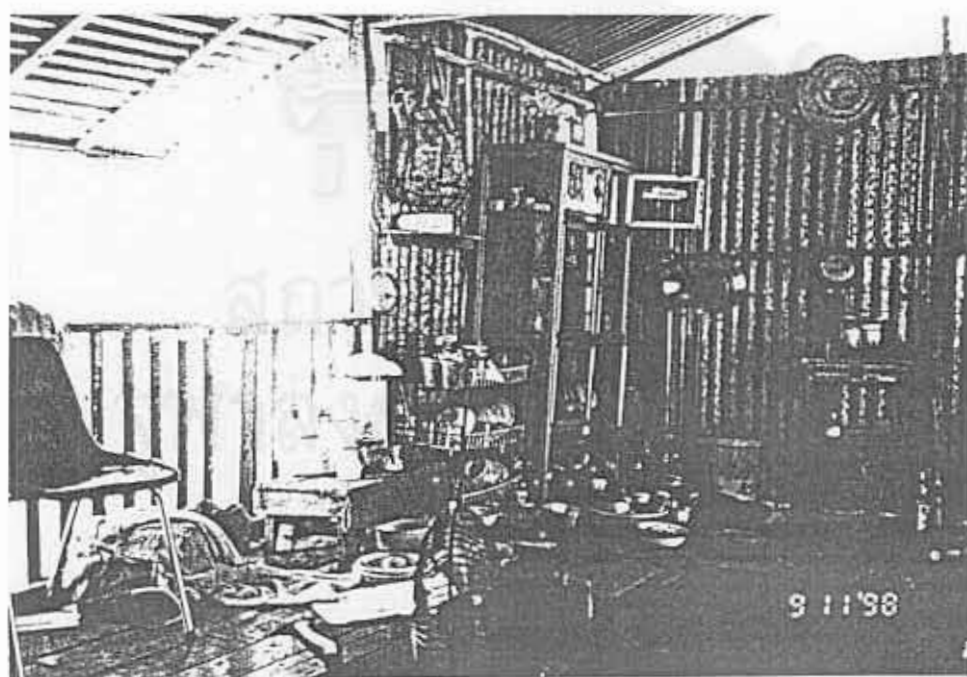
ชาวเรือนแพจะใช้สอยพื้นที่ของห้องโถง เป็นพื้นที่สำหรับนอน นั่งเล่น รับประทานอาหาร พื้นที่ประกอบอาชีพ รับประทานอาหาร และเก็บสิ่งของต่างๆ ห้องโถงของชาวเรือนแพจะไม่นิยมมีเครื่องเรือนมากนักเพราะทำให้พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนแพลดน้อยลง และยังเพิ่มน้ำหนักของเรือนแพให้มากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุให้เรือนแพทรุดต่ำลงเร็วขึ้น ดังนั้นภายในเรือนแพจึงมีแต่เครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น รวมทั้งเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ตามฐานะของชาวเรือนแพ เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม เครื่องเสียง เป็นต้น (รูปที่ 4.27 - รูปที่ 4.29)

รูปที่ 4.27 แสดงพื้นที่ส่วนโถงภายในเรือนแพ

รูปที่ 4.28 แสดงสภาพภายในเรือนแพ

รูปที่ 4.29 แสดงพื้นที่ครัวภายในเรือนแพ

ห้องน้ำห้องส้วมของชาวเรือนแพ ชาวเรือนแพมีการสร้างห้องส้วมของตนไม่เหมือนกัน ชาวเรือนแพบางคนจะสร้างส้วมแยกจากตัวเรือนแพออกไปต่างหาก โดยมีห้องส้วมอยู่บนลูกบวบแพเล็กๆ จากการสัมภาษณ์เจ้าของเรือนแพได้ความว่า เจ้าของเรือนแพไม่ต้องการให้แขกที่มาบ้านเดินเข้าออกไปยังห้องส้วมที่อยู่ด้านหลังของเรือนแพ จึงสร้างห้องส้วมข้างนอกเรือนแพ ห้องส้วมภายในตัวบ้านเรือนแพ เป็นห้องส้วมที่อยู่ในเรือนหรืออยู่ในห้องครัว เป็นห้องส้วมที่ค่อนข้างจะมิดชิด จากการสัมภาษณ์เจ้าของ พบว่าการสร้างห้องส้วมแบบนี้เป็นเพราะสาเหตุจากการควบคุมของทางเทศบาล เนื่องจากไม่ต้องการให้สร้างภายนอกเรือนแพ อีกทั้งยังมีความสะดวกในการใช้ในตอนกลางคืนหรือช่วงฝนตกเนื่องจากไม่ต้องออกไปข้างนอกเรือนแพ ห้องส้วมภายนอกตัวบ้านเรือนแพ ห้องส้วมลักษณะแบบนี้มักจะสร้างไว้ตรงมุมบ้านด้านหลังของตัวเรือน แต่ในบางหลังก็จะสร้างตรงด้านข้างตัวเรือนแพ ลักษณะเป็นห้องส้วมที่นำสังกะสีมาตีกันเป็นหลังขนาดเล็ก การขับถ่ายของชาวเรือนแพจะถ่ายลงตามช่องกระดานสีเหลี่ยมที่เปิดไว้ลงสู่แม่น้ำ เรือนแพบางหลังไม่มีห้องส้วมเนื่องจากจะมีการใช้ร่วมกับเรือนแพที่อยู่ติดกัน เนื่องจากเป็นญาติพี่น้องกัน

จากการวิจัยภาคสนามของผู้วิจัยในเรื่องห้องน้ำ-ห้องส้วมภายในเรือนแพ พบว่าเรือนแพที่มีห้องน้ำ-ห้องส้วมมีจำนวน 172 หลัง เรือนแพที่ไม่มีห้องน้ำ-ห้องส้วม จะมีการใช้ห้องน้ำ-ห้องส้วมร่วมกับเรือนแพข้างเคียงซึ่งเป็นญาติพี่น้องกัน หรือจะใช้วิธีเปิดพื้นไม้กระดานให้เป็นช่องสำหรับการขับถ่าย โดยจะเปิดพื้นไม้กระดานจากภายในเรือนแพ สำหรับห้องน้ำ-ห้องส้วมของเรือนแพจะมีรูปแบบ 3 อย่างคือ

1. ห้องน้ำภายนอกติดกับเรือนแพ ซึ่งจะสร้างเป็นห้องน้ำเล็กๆ ขนาด กว้าง 0.60 – 0.80 เมตร ยาว 1.00 – 1.20 เมตร โดยจะมีผนังไม้หรือสังกะสี ปิด 3 ด้าน มีประตูเปิดปิด หรือไม่มีประตู ตำแหน่งของห้องน้ำจะอยู่บริเวณท้ายเรือนแพ หรือด้านข้างเรือนแพ
2. ห้องน้ำภายในเรือนแพ เป็นห้องน้ำที่อยู่ภายในเรือนแพ โดยจะเจาะช่องพื้นไม้กระดาน ห้องน้ำภายในเรือนแพจะมีลักษณะเป็นห้องมีฝาผนังไม้กั้น ห้องน้ำภายในเรือนแพบางหลังจะอยู่ภายในห้องนอน ซึ่งผู้อยู่อาศัยไม่ได้ใช้นอน บางหลังจะอยู่บริเวณท้ายเรือนแพ จากการสัมภาษณ์ชาวเรือนแพ¹² พบว่ารูปแบบห้องน้ำภายในเรือนแพ เกิดจากทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกเป็นหน่วยงานควบคุมให้ทำ เนื่องจากการทำห้องน้ำภายนอกติดกับเรือนแพ จะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย ซึ่งเรือนแพที่ทำห้องน้ำภายในเรือนแพ จะเป็นเรือนแพรุ่นใหม่ สำหรับเรือนแพที่ทำห้องน้ำภายนอกติดกับเรือนแพ จะเป็นเรือนแพรุ่นเก่าซึ่งทางเทศบาลไม่ได้ควบคุม สำหรับเรือนแพที่มี

¹² จากการสัมภาษณ์ชาวเรือนแพ คุณ พเยาว์ ทั้งทอง เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2542

ห้องน้ำภายในเรือนแพนี้มีข้อดีในเรื่องการเข้าห้องน้ำในเวลากลางวันและเวลาฝนตก จะสะดวกกว่า

3. ห้องน้ำภายนอกแยกจากรือนแพ เป็นห้องน้ำที่แยกออกมาจากตัวเรือนแพ โดยจะสร้างอยู่บนท่อนลูกบวบ มีผนังสังกะสีกัน 3 ด้าน จากการสัมภาษณ์ชาวเรือนแพ¹³ พบว่าการสร้างห้องน้ำภายนอกที่แยกจากรือนแพ เนื่องจากความไม่ต้องการให้แขกที่มาเยี่ยม เดินเข้าไปใช้ห้องน้ำที่อยู่ท้ายเรือนแพ ซึ่งเกิดความไม่สะดวก จึงได้สร้างห้องน้ำแยกออกจากเรือนแพ โดยสร้างอยู่ระหว่างทางเดินจากตลิ่งเข้าสู่เรือนแพ

ประเภทของเรือนแพ

เรือนแพที่มีอยู่ในบริเวณชุมชนเป็นเรือนแพอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ แยกประเภทเรือนแพตามประโยชน์ใช้สอยได้ 4 ประเภท

1. เรือนแพที่อยู่อาศัย

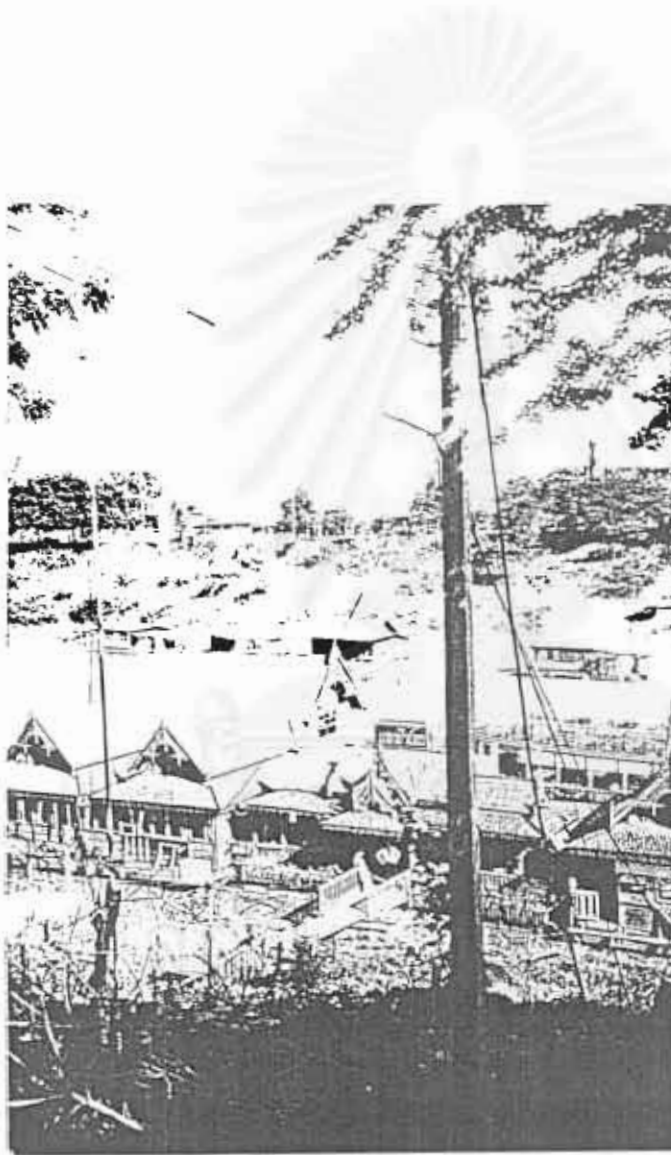
เป็นเรือนแพที่มีอยู่เป็นจำนวนมากกว่าเรือนแพประเภทอื่นๆ อีกทั้งมีความหลากหลายในรูปทรงและขนาด เรือนแพจำนวนหลายหลังเป็นเรือนแพให้เช่า ราคาเช่าทั้งหลังประมาณ หลังละ 500-600 บาทต่อเดือน บางหลังที่มีขนาดใหญ่เจ้าของเรือนแพได้ต่อเติมดัดแปลงภายในแยกเป็นห้องได้ประมาณ 4-6 ห้อง ให้ผู้อื่นเช่าในราคาห้องละ 400-500 บาท ต่อเดือน เรือนแพสำหรับให้เช่าเหล่านี้มักจะอยู่ชายฝั่งริมตลิ่งด้านที่ติดกับตัวเมืองพิษณุโลก ผู้เช่าส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายทำงานก่อสร้างและรับจ้าง เหตุผลที่ลงมาเช่าเรือนแพพักอาศัยเพราะอยู่ใกล้กับแหล่งอาชีพของตน และราคาเช่าเรือนแพค่อนข้างถูก ผู้ที่เช่าเรือนแพอยู่อาศัยเป็นเวลานานจะหาโอกาสซื้อเรือนแพเป็นของตนเอง ซึ่งราคาหลังละประมาณ 8,000 – 40,000 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดและทะเบียนบ้านพร้อมทั้งไฟฟ้า

จากการสำรวจของผู้วิจัย พบเรือนแพจำนวน 1 หลัง เป็นเรือนแพของลูกจ้างพักอาศัย โดยเจ้าของเรือนแพประกอบกิจการค้าและพักอาศัยภายในตึกแถวริมแม่น้ำน่าน (ร้านไอศกรีมพาสเจอร์รี่) และใช้เรือนแพเป็นที่พักอาศัยของลูกจ้างที่ทำงานภายในร้าน โดยเจ้าของเรือนแพไม่ได้พักอาศัยภายในเรือนแพ เจ้าของเรือนแพยังได้รับสิทธิในการย้ายไปอยู่ในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง แต่ลูกจ้างที่อยู่อาศัยภายในเรือนแพไม่ได้รับสิทธิการย้าย

¹³ จากการสัมภาษณ์ชาวเรือนแพ คุณ วิชิต ชัยรัตน์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542

2. เรือนแพร้านอาหาร

เรือนแพร้านอาหารในชุมชนที่ประกอบกิจการในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 4 ร้าน¹⁴ (แพฟ้าไทย , แพน้ำทอง , แพลองแคว และแพก้วยเดี่ยวเพ็ญ) เรือนแพร้านอาหารทำธุรกิจลงทุนแตกต่างกัน มีตั้งแต่ร้านขายก้วยเดี่ยวเรือ จนถึงร้านอาหารที่ลงทุนขนาดใหญ่ บางร้านมีเรือนแพบริการที่เป็นห้องครัว ที่พักพนักงาน และมีเรือบริการพาลูกค้านั่งเที่ยวชมทัศนียภาพแม่น้ำน่าน (ดูรูปที่ 4.30)

รูปที่ 4.30 แสดงเรือนแพที่เป็นเรือนแพร้านอาหาร (แพฟ้าไทย)

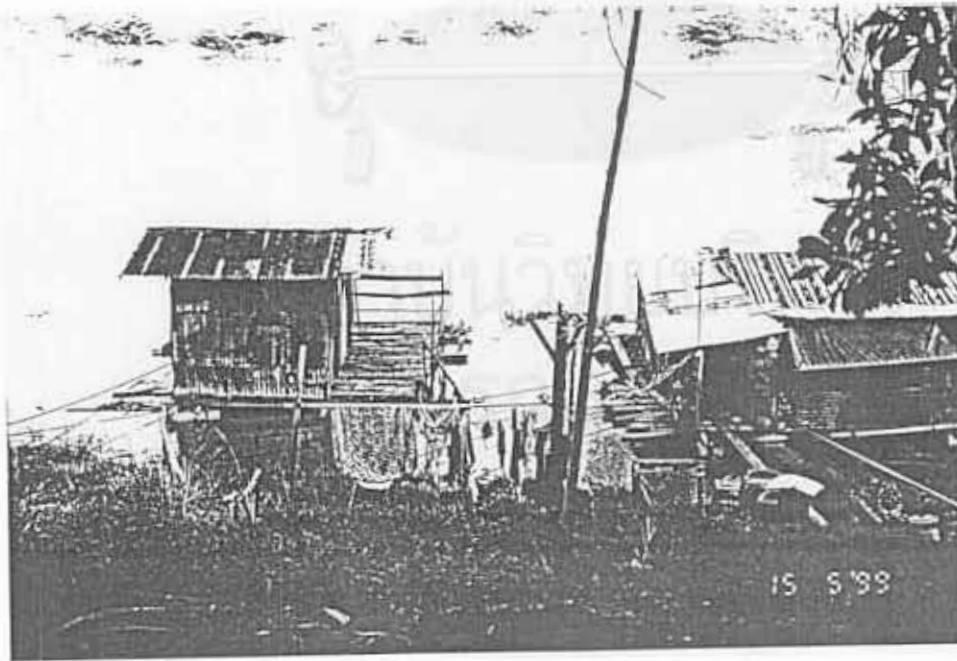
¹⁴ จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42

3. เรือนแพของหน่วยงานราชการ

ภายในชุมชนเรือนแพยังประกอบด้วย เรือนแพของหน่วยงานราชการต่างๆ ที่มีการรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับแม่น้ำน่าน เช่น แพดับเพลิงของเทศบาลเมืองพิษณุโลก แพของประมงอำเภอเมือง แพของสำนักงานชลประทานจังหวัด หน่วยอุทกวิทยาที่ 2 แต่จากการสำรวจโดยการนับของผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 พ.ค.42 ถึงวันที่ 27 พ.ค.42 และ วันที่ 11 มิ.ย.42 ถึงวันที่ 23 มิ.ย.42 พบว่าเหลือแพของหน่วยราชการเพียง 1 แพ คือแพของสำนักงานชลประทานจังหวัด หน่วยอุทกวิทยาที่ 2

4 เรือนแพศาลพระภูมิ

มีจำนวน 1 หลัง จากการสอบถามพบว่าเรือนแพนี้มีเจ้าของ แต่ได้ย้ายขึ้นมาอาศัยอยู่ในตัวเมืองพิษณุโลกโดยฝากให้เรือนแพข้างๆ ช่วยดูแล โดยที่เจ้าของเรือนแพนี้ได้รับสิทธิในการย้ายไปอยู่ในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง (รูปที่ 4.31

รูปที่ 4.31 แสดงเรือนแพที่เป็นศาลพระภูมิ (เรือนแพหลังเล็ก)

โครงสร้างของเรือนแพ

บริเวณด้านหน้าของเรือนแพ ซึ่งเป็นด้านที่มีสะพานไม้เชื่อมโยงจากชายตลิ่งมาสู่ตัวเรือนแพ สะพานไม้ที่พาดเข้าสู่ตัวเรือนแพโดยเข้าประตูบ้าน แต่โดยส่วนมากจะพาดสู่ชานเรือนแพด้านข้าง แล้วจึงจะเดินเข้าสู่ตัวเรือนด้านหน้าของเรือนแพ ยังมีก้น้ำต่างไม้ระแนงตีห่างๆหรือเป็นแผงปิดเปิดขึ้นลงเพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก เรือนแพบางหลังใช้พื้นที่ด้านหน้าเป็นที่วางเก็บสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ นอกจากนี้ด้านหน้ายังเป็นที่พักเรือโยงเรือนแพ ซึ่งเป็นเชือกในล่อนผูกโยงมูมเรือนแพด้านเหนือกับด้านใต้กับหลักเสาหรือต้นไม้บนตลิ่ง นอกจากนี้เชือกโยงแพแล้วยังมีลำไม้ไผ่สำหรับค้ำยันระหว่างเรือนแพกับชายตลิ่งเพื่อไม่ให้เรือนแพเคลื่อนที่ไปมา

ด้านหลังของเรือนแพ มีคานยื่นออกไปจากตัวเรือนประมาณ 2 ฟุต คานที่ยื่นออกมาใช้เป็นที่พักเสาลมยกขึ้นวางโดยใช้ลูกกรอกยกขึ้นทุกคาน เมื่อยกตัวเรือนแพออกและเข้าคานดังกล่าวยังใช้ไม้กระดานพาดวางเดิน เดินรอบนอกตัวเรือน

ฐานของเรือนแพ ลูกบวบแพจะทำหน้าที่เป็นฐานของเรือนแพผูกติดอยู่กับคาน ลูกบวบแพจะมีจำนวนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเรือนแพ เรือนแพจะใช้ลูกบวบแพจำนวนระหว่าง 2-4 ลูกบวบ จำนวนไม้ไผ่แต่ละบวบจะอยู่ระหว่าง 100-150 ลำ ลูกบวบแพแต่ละลูกจะถูกบังคับด้วยขาแพ (ขาแพเป็นไม้ขนาด 1.5 x 4.5 นิ้วความยาวประมาณ 1.50 เมตร ตอกติดตามคานเรือนแพด้วยตะปู เพื่อคอยบังคับลูกบวบแพ) ขนาดความยาว 1.50 เมตร และผูกมัดด้วยเส้นลวดติดกันตรงหัวบวบแพ เพื่อไม่ให้ไม้ไผ่กระจัดกระจายออกจากกัน

ปัจจุบันเรือนแพได้มีการนำถังน้ำมันเหล็ก 200 ลิตรมาเป็นทุนของตัวเรือนแพ โดยใช้สำหรับเสริมแพชั่วคราวเพื่อช่วยลูกบวบไม้ไผ่ที่กำลังจม ทำให้พื้นเรือนแพได้ระดับ ไม่เอียง โดยอายุการใช้งานของถังน้ำมันเหล็ก 200 ลิตร จะมีอายุประมาณ 6 เดือน โดยราคาต่อถัง 200 –300 บาท และยังมีถังพลาสติกเป็นทุนเสริมกับลูกบวบไม้ไผ่อีกด้วย แต่ราคาถังพลาสติก ราคาแพงกว่าถังน้ำมันเหล็ก ราคา 500 บาท ต่อถังและยังหาถังได้ยาก จึงมีผู้ใช้บ้างไม่มากนัก ทุนเรือนแพอีกประเภทที่ผู้วิจัยพบ คือ ทุนไฟเบอร์กลาส ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีเรือนแพเพียง 2 หลังที่ใช้ เนื่องจากราคาสูงและเจ้าของเรือนแพเป็นผู้มีความชำนาญในการทำทุนจึงทำด้วยตัวเอง¹⁵

ชานเรือน ชานเรือนแพจะอยู่ด้านข้างของตัวเรือนด้านใดด้านหนึ่ง ชานหรือระเบียงเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ใช้เป็นที่นั่งเล่น สถานที่รับแขก เก็บสิ่งของ เป็นทางเดินขึ้นลงเรือนแพ ตากปลาแห้ง และเป็นครัว ชานเรือนแพจะปูพื้นด้วยไม้เนื้อแข็งและอยู่ระดับเดียวกับพื้นบ้านเรือนแพ

พื้นเรือน ใช้กระดานปูตามยาวของเรือนแพ พื้นบ้านเรือนแพไม่มีการแบ่งระดับ บางหลังมีการปูพื้นด้วยเสื่อน้ำมัน

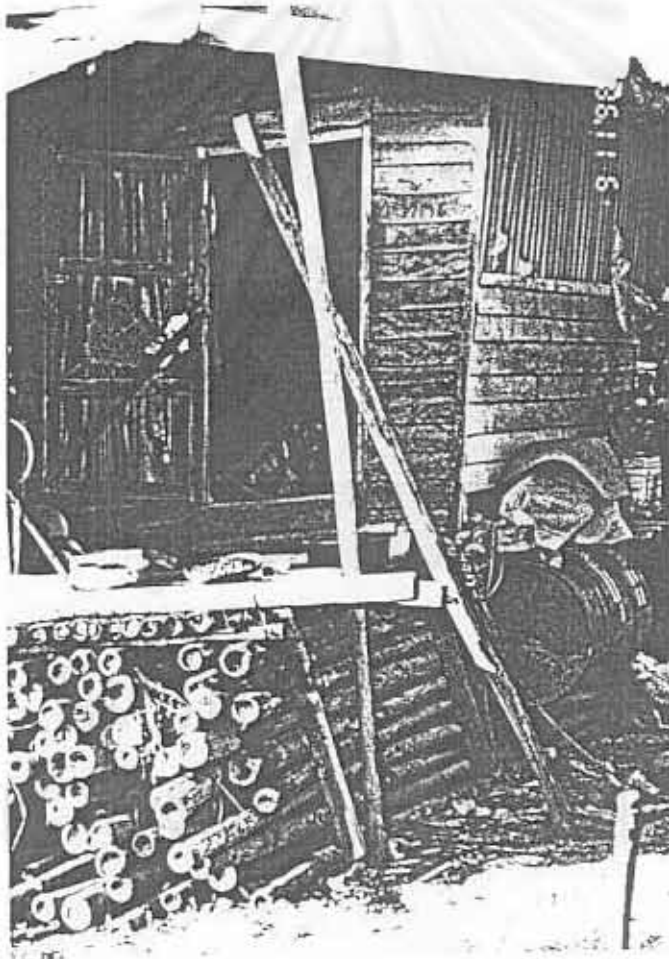
¹⁵ จากการสอบถามเจ้าของเรือนแพที่มีการใช้ทุนเรือนแพเป็นไฟเบอร์กลาส

ฝาผนังบ้าน ฝาบ้านเรือนแพทำจากไม้กระดานโดยส่วนใหญ่ โดยการตีทับซ้อนเป็นเกล็ด เรือนแพบางหลังใช้แผ่นไม้อัดหรือสังกะสีมาทำเป็นฝาบ้าน บางหลังก็ใช้เศษไม้ทำฝาผนัง

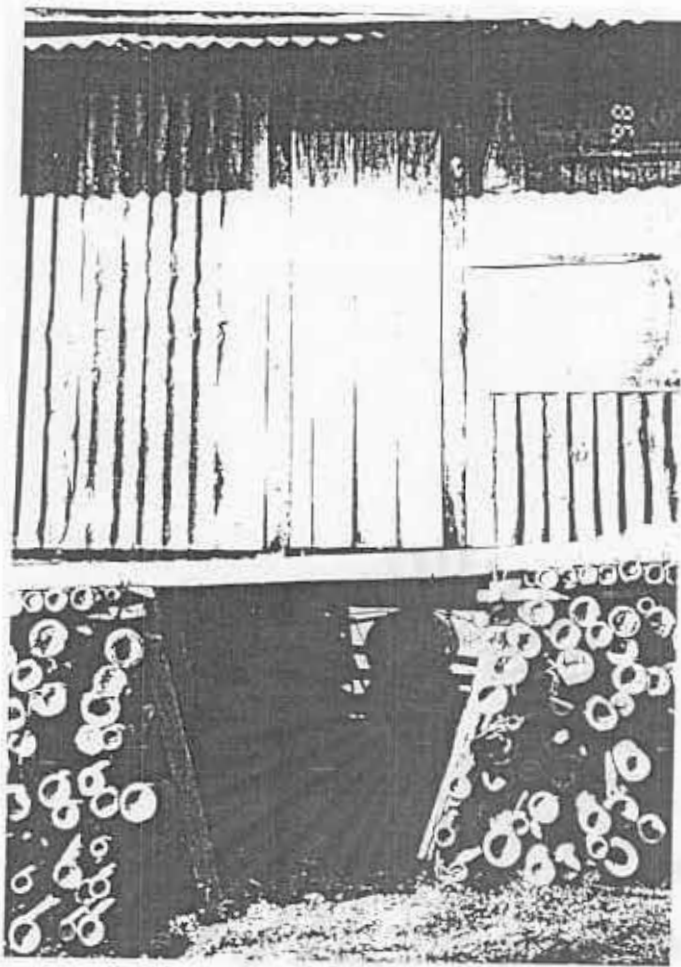
ฝ้าเพดาน เรือนแพมักจะไม่นิยมมีฝ้าเพดานสำหรับกันความร้อน เพราะจะเป็นการเพิ่มน้ำหนักให้กับโครงหลังคาและตัวเรือนแพ ทำให้มีน้ำหนักเพิ่มมากขึ้น แต่ในเรือนแพบางหลังก็จะมี การทำฝ้าเพดานด้วยไม้อัด ซึ่งเป็นเพียงบางส่วนของโครงหลังคาและการวางแผ่นไม้อัดไม่ได้ทำ เป็นแบบมาตรฐาน

หน้าจั่ว เรือนแพโดยทั่วไปจะไม่มีหน้าจั่วเพราะทรงของหลังคาที่มีความลาดต่ำมาก ถ้า เป็นเรือนแพที่มีความเก่าจะปรากฏว่ามีปั้นลมเหมือนเช่นเรือนแพรุ่นเก่าที่พบในจังหวัดอยุธยา

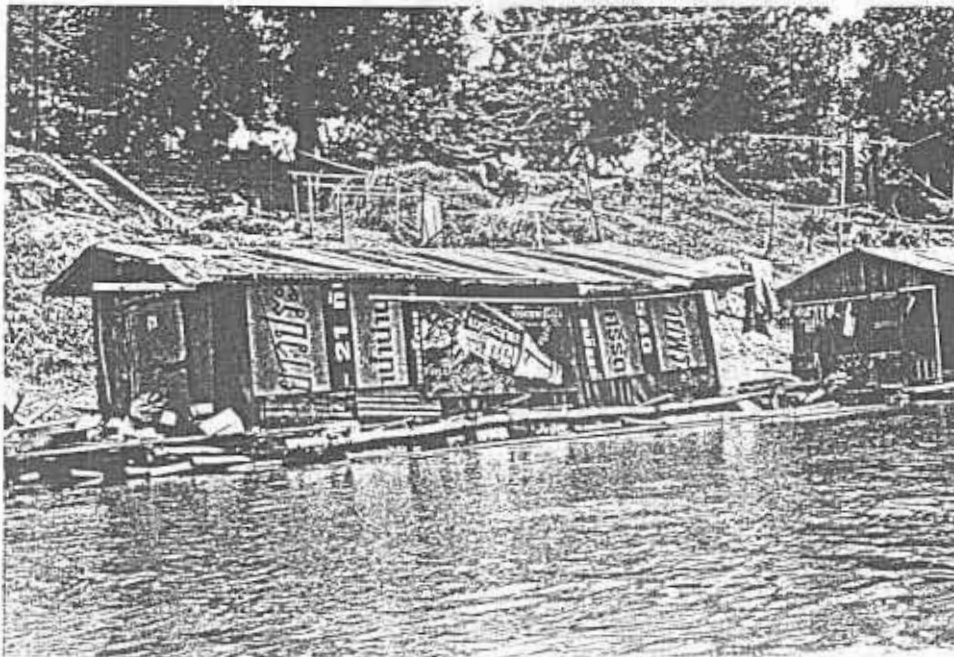
(ดูรูปที่ 4.32 – รูปที่ 4.34

รูปที่ 4.32 แสดงโครงสร้างส่วนของลูกบวบเรือนแพ สังเกตลูกบวบไม้ไผ่ และถังน้ำมัน 200 ลิตร ที่ใช้เสริมเป็นส่วนของท่อน

รูปที่ 4.33 แสดงโครงสร้างส่วนของลูกบวบเรือนแพ

รูปที่ 4.34 แสดงวัสดุฝาผนังของเรือนแพ ฝาผนังของเรือนแพมีการใช้วัสดุหลายชนิดเพื่อทำเป็นฝาผนัง เช่น ไม้แผ่น เศษไม้ ไม้ขัด แผ่นสังกะสี ซึ่งอาจจะเป็นฝาผนังที่มีการใช้วัสดุประเภทเดียว หรือมีการใช้วัสดุหลายประเภทปนกัน

ปัญหาของการอยู่อาศัยในเรือนแพ

การดูแลซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ

การดูแลรักษาและซ่อมแซมลูกบวบแพเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่อาศัยเรือนแพ ซึ่งการดูแลรักษาสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ การahunแพ และการเปลี่ยนลูกบวบแพ การahunแพจะต้องทำทุกๆปี เพื่อพุงไม่ให้เรือนแพจมน้ำ การเปลี่ยนลูกบวบแพจะต้องทำทุกๆ 3 ปี ซึ่งแล้วแต่ชาวเรือนแพจะเลือกวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะรักษาสภาพบ้านเรือนแพไม่ให้จมน้ำ การahunเรือนแพหรือเปลี่ยนลูกบวบแพจะต้องออกเงินของตน และวางกำหนดเวลาที่จะahunแพหรือเปลี่ยนลูกบวบแพ

การahunแพ คือการนำไม้ไผ่จำนวนหนึ่งมายัดเป็นลูกบวบแพ เพื่อให้สภาพบ้านเรือนแพที่ทรุดต่าใกล้ที่ระดับน้ำจะท่วมพื้นเรือนแพ ได้ลอยยกตัวเรือนแพขึ้นพ้นจากระดับน้ำมาพอประมาณ การahunเรือนแพเป็นการรักษาสภาพการรับน้ำหนักเรือนแพของลูกบวบแพให้คงสภาพอยู่ได้ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะลูกบวบแพทั้งหมดไม่ได้เปลี่ยนไม้ไผ่อกใหม่ทั้งหมด ลูกบวบแพเก่ายังคงอยู่แต่กำลังจะหมดอายุการใช้งาน จึงนำไม้ไผ่จำนวนครั้งละประมาณ 50 -100 ลำเข้ามาahunแพ หรือใช้ถังน้ำมันเหล็ก 200 ลิตร มาahun

การเปลี่ยนลูกบวบแพ เป็นการเปลี่ยนไม้ไผ่ทั้งหมดและจะมีอายุการใช้งานประมาณ 3 ปี (ซึ่งขึ้นอยู่กับ ขนาดของลำไม้ไผ่ที่นำมาทำลูกบวบ ถ้าไม้ไผ่มีลำเล็ก ไม่ได้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 นิ้วขึ้นไป อายุการใช้งานก็จะสั้นลง อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกระแสน้ำในแม่น้ำที่จะพัดพาเอาตะกอนมาเกาะติดกับลูกบวบ ทำให้ลูกบวบมีน้ำหนักของตะกอนเพิ่มขึ้น) การเปลี่ยนลูกบวบแพจะต้องใช้ไม้ไผ่มาทำเป็นลูกบวบแพจำนวนมาก เสียค่าใช้จ่ายสูงเป็นค่าไม้ไผ่และค่าแรงงาน ในบางครั้งไม้ไผ่ที่นำมาทำเป็นลูกบวบก็มีปัญหาเนื่องจากหาได้ยาก

การahunเรือนแพและการเปลี่ยนลูกบวบแพ จะมีการใช้วิธีการเอาแรงและการจ้างคนมาเปลี่ยน

การขึ้นลงของระดับน้ำทำให้ชาวเรือนแพต้องเคลื่อนย้ายเรือนแพตามระดับน้ำ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งในการอยู่อาศัยในเรือนแพ การขึ้นลงของระดับน้ำยังเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ชาวเรือนแพไม่สามารถพาครอบครัวทั้งหมดเดินทางไปไหนได้นานๆ หรือเพียงข้ามคืน หรือต้องมีคนอยู่คอยเฝ้าเพื่อคอยเคลื่อนย้ายเรือนแพให้เป็นไปตามระดับน้ำขึ้นลง

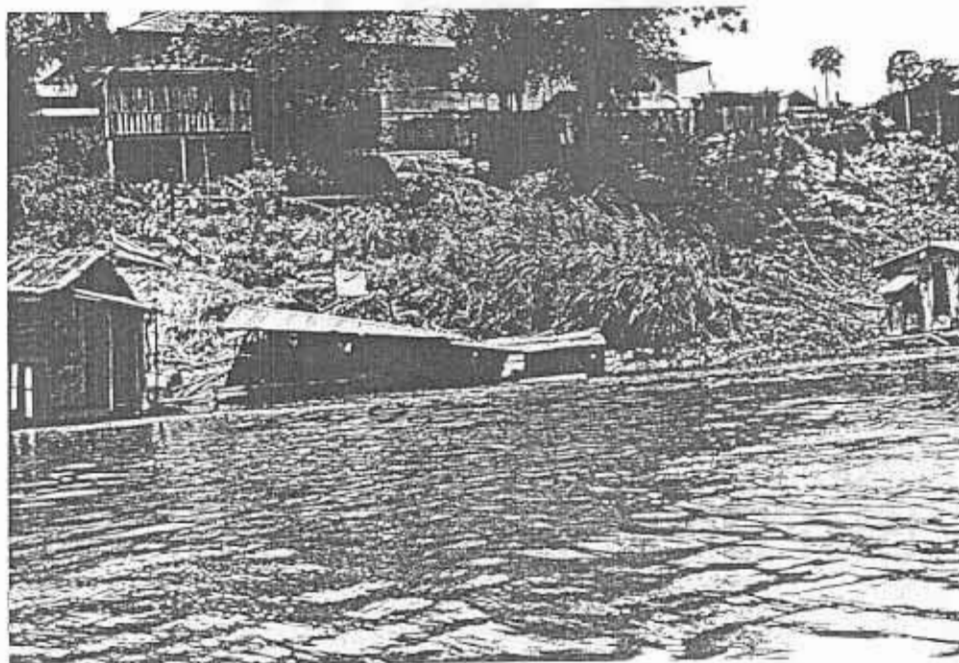
เรือนแพที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายตามระดับน้ำ หรือเคลื่อนย้ายไม่ทันจะทำให้เรือนแพเกยตื้น

เรือนแพที่เกยตื้นจะก่อผลเสียหายต่อลูกบวบแพ คือ ทำให้ลูกบวบแพแตกเพราะต้องเปลี่ยนจากการลอยตัวในน้ำเพื่อรับน้ำหนักเรือนแพมาเป็นรับน้ำหนักเรือนแพบนพื้นดิน ซึ่งเมื่ออยู่

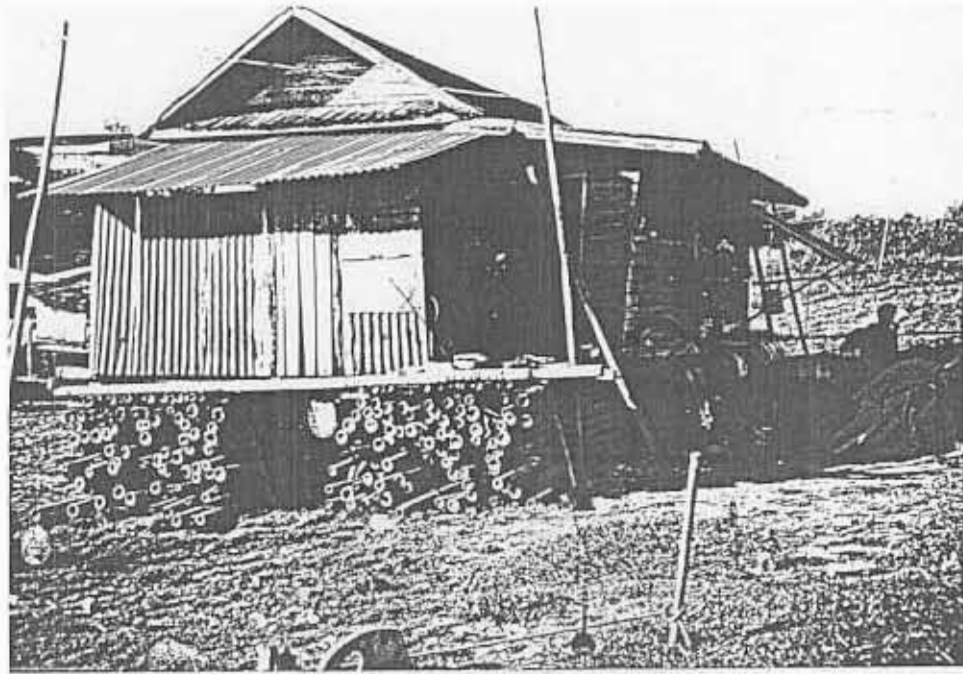

บนพื้นดินลูกบวบจะถูกแดดเผาไหม้ไม่จึงกรอบแตกได้ และเมื่อนำกลับลงไปใต้น้ำใหม่ลูกบวบแพะจะหลุดตัวเร็วกว่าลูกบวบที่แช่อยู่ในน้ำตลอดเวลา นอกจากนั้นการที่เรื่อนแพค้ำอยู่บนตลิ่ง ทำให้สภาพการอยู่อาศัยในเรื่อนแพค้ำมากขึ้น เนื่องจากพื้นบ้านจะลาดเอียงตามสภาพความลาดชันของพื้นที่ตลิ่ง ไม่สะดวกในการอยู่อาศัย

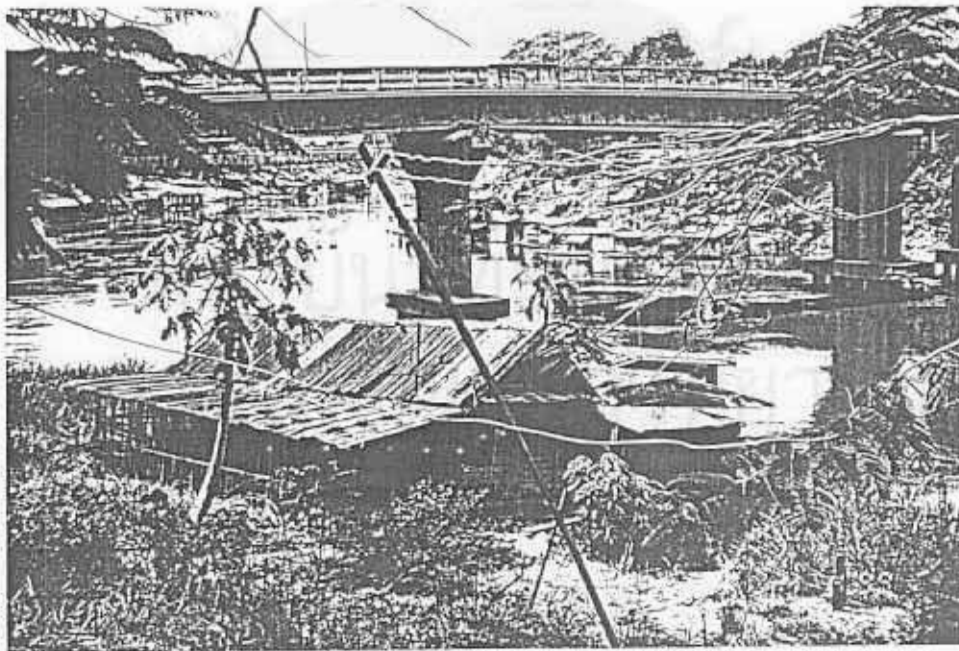
(รูปที่ 4.35 – รูปที่ 4.37)

รูปที่ 4.35 แสดงสภาพเรื่อนแพจรม เนื่องจากไม่ได้เปลี่ยนลูกบวบไม้ไผ่

รูปที่ 4.36 แสดงสภาพเรือนแพเกยตื้น ค้าง บริเวณริมตลิ่ง ซึ่งมีผลทำให้ลูกบวบไม้ไม่มีอายุการใช้งานสั้นลงและแตก เนื่องจากถูกแดดเผา และลูกบวบต้องรับน้ำหนักเรือนแพ อีกทั้งยังทำให้เรือนแพเอียงไม่ได้ระดับ เป็นปัญหาในการอยู่อาศัย จากการสัมภาษณ์ชาวแพที่อยู่อาศัยในเรือนแพที่ค้างเกยตื้น (คุณลุง นาก - คุณป้า สมจิต จันจิม สัมภาษณ์ วันที่ 9 พฤศจิกายน 2541) พบว่าผู้อยู่อาศัยมีความกังวลระดับน้ำในแม่น้ำน่านจะสูงขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้เรือนแพจมน้ำได้ เนื่องจากลูกบวบแตก

รูปที่ 4.37 แสดงเรือนแพเกยตื้น ค้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเรือนแพ

เนื่องจากชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานต่างจากชุมชนอื่นที่อยู่บนบก ชุมชนเรือนแพจึงเป็นชุมชนที่มีกฎหมายควบคุมมากขึ้น กฎหมายดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 ซึ่งกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม ได้มอบอำนาจให้เทศบาลต่างๆ เป็นผู้ดูแลและดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเรือนแพมี 2 มาตรา คือ

มาตรา 117 ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งใดล่วงล้ำเข้าไปในน้ำ เหนือน้ำ และใต้ น้ำของแม่น้ำลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชน หรือที่ประชาชน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า

มาตรา 119 ห้ามมิให้ผู้ใดเท ทิ้ง หิน กรวด ทวาย ดิน โคลน อับเฉาสิ่งของ หรือสิ่งปฏิกูลใด รวมทั้งน้ำมันและเคมีภัณฑ์ลงในแม่น้ำลำคลอง บึง อ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ อันเป็นทางสัญจรของประชาชนหรือที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือทะเลภายในน่านน้ำไทย อันจะเป็นเหตุให้เกิด การ ตื่นเขินหรือตกตะกอน ... และสกปรกเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตหรือเป็นอันตรายต่อการเดินเรือ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า

สำหรับอำนาจที่กรมเจ้าท่าได้มอบหมายให้กับเทศบาลทั่วประเทศและแก่เมืองพัทยา นั้น เป็นไปตามคำสั่งของกรมเจ้าท่า ที่ 938/2528 เรื่อง มอบอำนาจเจ้าท่าตามพระราชบัญญัติ ให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นการล่วงล้ำแม่น้ำ ผลของคำสั่งดังกล่าวจึงทำให้เทศบาลเมืองพิษณุโลก มีอำนาจและหน้าที่ดูแล ควบคุม การจอดเรือนแพในแม่น้ำน่านบริเวณตัวเมือง

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่เทศบาลเป็นผู้มีอำนาจในการ อนุญาต ควบคุม ตรวจสอบ รื้อถอน ก่อสร้าง เคลื่อนย้ายอาคารในชุมชนเรือนแพ ในฐานะเป็นชุมชนย่อยของเทศบาล ซึ่งในปัจจุบันเทศบาลเมืองพิษณุโลกได้ออกทะเบียนเลขที่บ้านเรือนแพเป็น จำนวน 167 หลังและจำนวน 92 หลังยังไม่มีทะเบียนเลขที่บ้าน และในแต่ละปีเทศบาลเมือง พิษณุโลกจะเก็บค่าจอดเรือนแพในแม่น้ำปีละ 100 บาท ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในเรื่องของชุมชน เรือนแพเป็นชุมชนที่ผิดกฎหมายบุกรุกลำน้ำ แต่เป็นชุมชนที่ได้รับอนุญาตการตั้งหลักแหล่งในแม่น้ำ น่าน ตามที่ทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกได้รับมอบอำนาจมาจากกรมเจ้าท่า เนื่องจากมีการออก บ้านเลขที่และเก็บค่าเช่าที่จอดเรือนแพรายปี

บทที่ 5

การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องโครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชนเรือนแพในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก ในระหว่างวันที่ 10 พฤษภาคม 2542 ถึงวันที่ 27 พฤษภาคม 2542 และ วันที่ 11 มิถุนายน 2542 ถึงวันที่ 23 มิถุนายน 2542 และนำมาทำการวิเคราะห์ถึงสภาพทางกายภาพของเรือนแพที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ปัจจัยในการตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัย ปัจจัยในการตัดสินใจอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพ การวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคต ความคิดเห็นต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ของชุมชนเรือนแพในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก โดยใช้ประชากรกลุ่มเป้าหมายจำนวนทั้งสิ้น 180 หลัง ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่ามีเรือนแพที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างจำนวน 63 หลัง คิดเป็นร้อยละ 35.00 และเรือนแพที่ไม่ย้ายจำนวน 117 หลัง คิดเป็นร้อยละ 65.00 ซึ่งในจำนวนเรือนแพที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างจำนวน 63 หลังนี้ เป็นเรือนแพในรุ่นที่ 1 ซึ่งมีการก่อสร้างบ้านในโครงการเสร็จสิ้นแล้ว จำนวน 44 หลัง และเป็นเรือนแพในรุ่นที่ 2 ซึ่งอยู่ในระหว่างการขอขมทรัพย์เพื่อขอกู้สินเชื่อเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง การเคหะแห่งชาติ จำนวน 19 หลัง ซึ่งจำนวนเรือนแพทั้งหมดที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างในรุ่นที่ 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 68 หลัง

ผลการวิจัยถึงความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพในการไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างหรือความต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในที่อื่น พบว่ามีเรือนแพที่มีความต้องการในการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง จำนวน 65 หลัง คิดเป็นร้อยละ 36.11 และมีเรือนแพที่ไม่ต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง จำนวน 115 หลัง คิดเป็นร้อยละ 63.89 โดยเป็นเรือนแพที่ต้องการย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในที่อื่นจำนวน 20 หลัง คิดเป็นร้อยละ 11.11 เรือนแพที่ยังต้องการอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพต่อไป

จำนวน 86 หลัง คิดเป็นร้อยละ 47.78 และเรือนแพที่ยังไม่แน่ใจ จำนวน 9 หลัง คิดเป็นร้อยละ 5.00 โดยชาวชุมชนเรือนแพที่ยังไม่แน่ใจในการย้ายที่อยู่อาศัยมีการคาดการณ์ว่าจะไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพ จำนวน 2 ราย และมีชาวชุมชนเรือนแพจำนวน 7 ราย คาดการณ์ว่าจะย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพ ชาวชุมชนเรือนแพทั้ง 7 ราย คาดการณ์ว่าจะย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้างทั้งหมด

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับ จำนวนเรือนแพที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้างในปัจจุบัน ความต้องการย้ายจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้างหรือไปอยู่อาศัยในพื้นที่อื่น ความต้องการอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพต่อไปและการคาดการณ์การย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพของชาวเรือนแพที่ยังไม่แน่ใจ จะเห็นได้จากผลการวิจัยว่ามีปัจจัยของชุมชนเรือนแพ ปัจจัยของพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง ประกอบกับแผนและนโยบายในการดำเนินโครงการ ที่มีผลกระทบต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ โดยผู้วิจัยพบว่าชาวชุมชนเรือนแพที่มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง จำนวน 65 หลัง มีปัจจัยผลึกจากชุมชนเรือนแพ ปัจจัยดึงจากพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง และความคิดเห็นทางด้านบวกต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ โดยเป็นสาเหตุทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจการเงิน กฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย สำหรับชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง จำนวน 115 หลัง มีปัจจัยดึงจากชุมชนเรือนแพ ปัจจัยผลึกจากพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง และความคิดเห็นทางด้านลบต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ โดยเป็นสาเหตุทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจการเงิน กฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการและตัดสินใจย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง ที่ผู้วิจัยวิเคราะห์มี 5 ประการ คือสาเหตุทางด้านกายภาพ สาเหตุทางด้านสังคม สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย และทัศนคติต่อโครงการ โดยสาเหตุทั้ง 5 ประการนี้มีทั้งปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวชุมชนเรือนแพย้ายที่อยู่อาศัยจากเรือนแพ และมีทั้งปัจจัยดึงให้ชาวชุมชนเรือนแพย้ายไปอยู่อาศัยในโครงการ

1.1 สาเหตุทางด้านกายภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์สาเหตุทางด้านกายภาพโดยแบ่งเป็นสาเหตุทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและสาเหตุทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ เนื่องจากสาเหตุทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและสาเหตุทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพนั้นมีผลต่อการย้ายที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยหลักทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพมีมากกว่าปัจจัยหลักทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ

1.1.1 ปัญหาทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและการอยู่อาศัย

สาเหตุทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยจากเรือนแพ เหตุผลที่สำคัญอันดับแรก คือ ปัญหาการดูแลรักษาและ ซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 59 หลัง จากทั้งหมด 65 หลัง คิดเป็นร้อยละ 90.80 รองลงมาคือ ปัญหาความยากลำบากในการขยับเรือนแพตามระดับน้ำขึ้นน้ำลง มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 50 หลัง คิดเป็นร้อยละ 76.90 ปัญหาเรือนแพมีสภาพทรุดโทรม มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 49 หลัง คิดเป็นร้อยละ 75.40 และการขาดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและทรัพย์สิน มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 42 หลัง คิดเป็นร้อยละ 64.60

สำหรับปัญหาเรื่องการดูแลรักษาลูกบวบไม้ไผ่ของเรือนแพเป็นปัจจัยหลักทางด้านกายภาพที่เชื่อมโยงกับปัจจัยหลักทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชาวชุมชนเรือนแพ เนื่องจากราคาที่สูงขึ้นของลูกบวบไม้ไผ่ในปัจจุบัน และปัญหาเรื่องการดูแลรักษาลูกบวบเรือนแพนี้ เป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์กันและมีมาอย่างต่อเนื่อง เป็นปัญหามายาวนานของชาวชุมชนเรือนแพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของแผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹ เมื่อปี พ.ศ. 2513 และผลการวิจัยของศรีสุวรรณ แสงศิริ² เมื่อปี พ.ศ. 2521 ที่พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ของชาวเรือนแพคือปัญหาการเคลื่อนย้ายเรือนแพเมื่อน้ำขึ้นน้ำลง ปัญหาการซ่อมแซมเรือนแพ ปัญหา

¹ ธรรมศาสตร์ , มหาวิทยาลัย . เรือนแพที่จังหวัดอุทัยธานีและพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : แผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ , 2516 . น. 70.

² ศรีสุวรรณ แสงศิริ , สภาพความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพในลำน้ำน่านในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก . รายงานการวิจัย . ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก , 2521 : 37 – 48

ทางขึ้นลงตลิ่ง ซึ่งศรีสุวรรณ แสงศิริ พบว่าปัญหาของชาวเรือนแพนี้เป็นปัญหาที่เหมือนกับเมื่อปี พ.ศ. 2513

1.1.2 ปัญหาทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ

สาเหตุทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพจากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญคือ เทศบาลได้ที่จอดเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 31 หลัง คิดเป็นร้อยละ 47.70 รองลงมาคือ ชาวเรือนแพไม่สามารถใช้พื้นที่ริมตลิ่งได้ในบางครั้ง โดยทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกจะไม่อนุญาตให้ชาวเรือนแพใช้พื้นที่ริมตลิ่งในโอกาสสำคัญ หรือในช่วงเวลาที่มีบุคคลสำคัญมาตรวจเยี่ยมจังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 26 หลัง คิดเป็นร้อยละ 40.00 และการรบกวนจากเรือนแพร้านอาหาร มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 7 หลัง คิดเป็นร้อยละ 10.80

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตในเรื่องเทศบาลได้ที่จอดเรือนแพ เนื่องจากผู้วิจัยทำการวิจัยภาคสนามในช่วงเวลาที่ทางเทศบาลมีโครงการก่อสร้างสวนสาธารณะริมแม่น้ำน่านด้านฝั่งถนนพุทธบูชา ระหว่างสะพานนครสวรรค์ถึงสะพานเอกาทศรถ (สวนชมน่าน) โดยทางเทศบาลได้ดำเนินการส่งเอกสารแจ้งกำหนดการย้ายที่จอดเรือนแพของชาวชุมชนเรือนแพในพื้นที่ก่อสร้าง ให้ทราบและดำเนินการย้ายที่จอดเรือนแพ ทำให้ชาวเรือนแพในพื้นที่นั้นมีความไม่พอใจในหลายๆครอบครัว ซึ่งปัจจัยจากการใช้พื้นที่ของตัวเมืองพิษณุโลกในการก่อสร้างสวนสาธารณะริมแม่น้ำน่านของเมืองนี้มีผลต่อการตัดสินใจและความต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ โดยเป็นปัจจัยหลักให้ชาวชุมชนเรือนแพย้ายที่อยู่อาศัยและในขณะเดียวกันก็เป็นผลกระทบต่อโครงการโดยอาจสร้างความเข้าใจผิดให้กับชาวชุมชนเรือนแพในพื้นที่ก่อสร้างสวนสาธารณะริมแม่น้ำน่านว่าทางโครงการย้ายชุมชนเรือนแพเป็นหน่วยงานที่ไล่ที่จอดเรือนแพเพื่อให้ชาวชุมชนเรือนแพย้ายที่อยู่อาศัย

1.1.3 ความพอใจทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการ

ชาวชุมชนเรือนแพที่มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง มีจำนวนผู้ที่เคยไปดูบ้านในโครงการระหว่างการก่อสร้างจำนวน 57 หลัง จากทั้งหมด 65 หลัง

ปัจจัยทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนเรือนแพมีความพอใจกับแบบบ้านภายในโครงการ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 48 หลัง คิดเป็นร้อยละ 84.21 ชาวชุมชนเรือนแพมีความเห็นว่าขนาดแปลงที่ดินที่จัดสรรให้กับชาวเรือนแพ 21

ตารางวา มีความพอดีกับครอบครัว มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 40 หลัง คิดเป็นร้อยละ 70.18 และมีความเห็นว่าขนาดพื้นที่ภายในบ้านมีความพอดีกับขนาดครอบครัว ไม่คับแคบ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 37 หลัง คิดเป็นร้อยละ 64.91

ผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงขนาดพื้นที่ของเรือนแพเพื่อทำการเปรียบเทียบกับขนาดพื้นที่บ้านในโครงการริมคลองโคกข้าง ผลจากการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนเรือนแพที่มีความต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ มีขนาดของพื้นที่เรือนแพน้อยกว่า 25 ตารางเมตร มีจำนวน 41 หลัง คิดเป็นร้อยละ 63.10 และพื้นที่มากกว่า 25 ตารางเมตร มีจำนวน 24 หลัง คิดเป็นร้อยละ 36.90 โดยชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ มีขนาดของพื้นที่เรือนแพน้อยกว่า 25 ตารางเมตร มีจำนวน 50 หลัง คิดเป็นร้อยละ 43.50 และพื้นที่มากกว่า 25 ตารางเมตร มีจำนวน 65 หลัง คิดเป็นร้อยละ 56.50 จะเห็นได้ว่าขนาดพื้นที่เรือนแพของชาวชุมชนเรือนแพที่มีความต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการส่วนใหญ่มีขนาดเล็กกว่าขนาดพื้นที่เรือนแพของชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่มีความต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการมีความรู้สึกว่าการอยู่อาศัยในเรือนแพมีความแออัดคับแคบ มากกว่าชาวชุมชนเรือนแพกลุ่มที่ไม่ต้องการย้าย

เปรียบเทียบกันขนาดพื้นที่ใช้สอยของบ้านแบบต่างในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

1. บ้านเดี่ยวชั้นเดียว	มีขนาดพื้นที่ 42.75 ตารางเมตร
2. บ้านเดี่ยว 2 ชั้น	มีขนาดพื้นที่ 85.95 ตารางเมตร
3. บ้านแฝด 2 ชั้น แบบต่อเติม (แบบ A)	มีขนาดพื้นที่ 56.00 ตารางเมตร
4. บ้านแฝด 2 ชั้น แบบไม่ต่อเติม (แบบ B)	มีขนาดพื้นที่ 48.00 ตารางเมตร

จากการวิเคราะห์พบว่าขนาดพื้นที่เรือนแพของชาวชุมชนเรือนแพที่มีความต้องการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กกว่าพื้นที่บ้านในโครงการ ซึ่งเป็นผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพกลุ่มนี้มีความรู้สึกที่ขนาดพื้นที่บ้านโครงการมีความพอดีกับขนาดครอบครัว ไม่คับแคบ

แต่ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า บ้านแฝด 2 ชั้นแบบไม่ต่อเติม (แบบ B) ซึ่งมีชาวเรือนแพเลือกจำนวน 39 หลัง จะมีขนาดพื้นที่ใช้สอยชั้นล่าง ประมาณ 24.00 ตารางเมตร ซึ่งใกล้เคียงกับขนาดของเรือนแพส่วนใหญ่ อาจมีผลให้ชาวเรือนแพมีความรู้สึกต่อบ้านในพื้นที่โครงการว่าคับแคบหรือเล็กกว่าเรือนแพที่เคยอยู่อาศัย

1.1.4 ความพอใจทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ

ปัจจัยดึงดูดทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนเรือนแพมีความคิดเห็นว่าพื้นที่โครงการมีความเจริญแล้วหรือพื้นที่โครงการจะมีความเจริญในอนาคต มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 54 หลัง คิดเป็นร้อยละ 83.10 การเดินทางคมนาคมระหว่างตัวเมืองพิษณุโลกถึงพื้นที่โครงการมีความสะดวก มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 47 หลัง คิดเป็นร้อยละ 72.30 และมีความคิดเห็นว่าระยะทางของพื้นที่โครงการไม่ไกลจากตัวเมืองพิษณุโลก มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 32 หลัง คิดเป็นร้อยละ 49.20

1.2 สาเหตุทางด้านสังคม

1.2.1 ปัญหาทางด้านสังคมของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยผลักดันทางด้านสังคมของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญ คือ การไม่สามารถพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้านชาวเรือนแพได้ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 21 หลัง คิดเป็นร้อยละ 32.30 รองลงมาคือ การมีปัญหากับชุมชนเมืองพิษณุโลก มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 15 หลัง คิดเป็นร้อยละ 23.10 ความต้องการย้ายเพราะถูกมองว่าทำให้แม่น้ำเสีย มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 10 หลัง คิดเป็นร้อยละ 15.40 และปัจจัยเนื่องจากญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ในชุมชนเรือนแพมีการย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 10 หลัง คิดเป็นร้อยละ 15.40

1.2.2 ความพอใจทางด้านสังคมต่อชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ

ปัจจัยดึงดูดด้านสังคมของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านสังคมของชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการที่มีผลมากที่สุดคือ ความพอใจที่มีชาวชุมชนอื่นเข้าไปอยู่อาศัยในโครงการด้วย มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 17 หลัง คิดเป็นร้อยละ 26.20

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางด้านสังคมของชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการไม่มีผลสำหรับการตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพ เนื่องจากความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยและการตัดสินใจย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการไม่ขึ้นอยู่กับชุมชนอื่นที่จะเข้ามาอยู่อาศัยร่วมด้วยในโครงการ ทั้งนี้ชาวชุมชนเรือนแพโดยส่วนใหญ่มีความรู้สึกเฉยๆต่อชุมชนอื่นที่จะเข้ามาอยู่อาศัยร่วมด้วยในโครงการ

1.3 สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน

1.3.1 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยหลักทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ ซึ่งมีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 59 หลัง คิดเป็นร้อยละ 90.80 มีเรือนแพที่มีความเห็นว่าค่าซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพไม่คุ้มค่าเท่ากับค่าผ่อนบ้าน มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 46 หลัง คิดเป็นร้อยละ 70.80 และชาวชุมชนเรือนแพไม่มีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อาศัยนอกจากแหล่งเงินของโครงการ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 41 หลัง คิดเป็นร้อยละ 63.10

1.3.2 ความพอใจทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ

ปัจจัยเชิงทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือรายได้ของครอบครัวมีความเพียงพอกับค่าผ่อนบ้านของโครงการ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 59 หลัง คิดเป็นร้อยละ 90.80 ปัจจัยรองลงมาคือการไม่มีภาระหนี้สินที่ต้องผ่อนรายเดือน มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 57 หลัง คิดเป็นร้อยละ 87.70 ความคิดเห็นว่าการผ่อนบ้านของโครงการคุ้มค่ากว่าการซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 43 หลัง คิดเป็นร้อยละ 66.20 ความพอใจต่อระบบออมทรัพย์ของโครงการ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 37 หลัง คิดเป็นร้อยละ 56.90 ความคิดเห็นต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้สร้างบ้านจากสหกรณ์ 6 % ต่อปี เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำและเหมาะสม มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 33 หลัง คิดเป็นร้อยละ 50.80

1.4 สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย

1.4.1 ปัญหาทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยหลักทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือชาวชุมชนเรือนแพไม่ได้มีการเตรียมหรือซื้อที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 58 หลัง คิดเป็นร้อยละ 89.20 ความคิดเห็นที่ชุมชนเรือนแพมีความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 38 หลัง คิดเป็นร้อยละ 58.50 และมีเรือนแพที่มีความคิดเห็นว่า ชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนผิดกฎหมายบุกรุก จำนวน 11 หลัง คิดเป็นร้อยละ 16.90

1.4.2 ความพอใจทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของโครงการ

ปัจจัยทางด้านกฎหมายของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า มีเรือนแพจำนวน 56 หลัง คิดเป็นร้อยละ 86.20 ที่มีความคิดเห็นว่า โครงการย้ายชุมชนเรือนแพเป็นโครงการที่อยู่อาศัยที่จังหวัดจัดหาให้และพื้นที่อยู่อาศัยที่เดียวที่สามารถย้ายไปอยู่อาศัยได้ และมีเรือนแพจำนวน 34 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52.30 ที่มีความคิดเห็นว่า การอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการมีความมั่นคงมากกว่าอยู่อาศัยในเรือนแพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าชาวชุมชนเรือนแพบางส่วนที่มีความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพ แต่ย้ายที่อยู่อาศัยมาอยู่ในพื้นที่โครงการเนื่องจากไม่สามารถย้ายที่อยู่อาศัยไปที่อื่นได้

1.5 ทักษะติดต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ (ความคิดเห็นทางด้านบวกต่อโครงการ)

สำหรับความคิดเห็นทางด้านบวกต่อโครงการ ซึ่งมีผลต่อความต้องการและการตัดสินใจย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ความคิดเห็นที่สำคัญคือ โครงการย้ายชุมชนเรือนแพช่วยแก้ปัญหาการอยู่อาศัยในเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 58 หลัง คิดเป็นร้อยละ 89.20 และโครงการช่วยให้ชาวเรือนแพมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 52 หลัง คิดเป็นร้อยละ 80.00

ดูรายละเอียดในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 แสดงปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 65 หลัง มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
1	สาเหตุทางด้านกายภาพ				
1.1	ปัญหาทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและการอยู่อาศัย				
	● ปัญหาการดูแลซ่อมแซมลูกบวบ ลูกบวบไม้ไผ่หายาก	59	90.80	81	70.40
	● ความลำบากในการขยับแพตามระดับน้ำขึ้น-น้ำลง	50	76.90	44	38.30
	● ปัญหาเรือนแพมีสภาพทรุดโทรม	49	75.40	91	79.00
	● ขาดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและทรัพย์สิน	42	64.60	60	52.20
	● ปัญหาการไม่มีที่เก็บรถและยานพาหนะ	33	50.80	46	40.00
	● ไม่ชอบ ไม่คุ้นเคย กับการอยู่อาศัย	26	40.00	6	5.20
	● มีปัญหาน้ำใช้ น้ำดื่ม จากการใช้น้ำในแม่น้ำนาน	25	38.50	40	34.80
	● ปัญหาทางขึ้นลงริมตลิ่ง (ไม่สะดวก ขึ้น ลื่น ไม่มีไฟฟ้า)	24	36.90	39	33.90
	● ความแออัดในการอยู่อาศัยในเรือนแพ	18	27.70	8	7.00
	● ปัญหาการขาดระบบสาธารณูปโภคในเรือนแพ(ไฟฟ้า ประปา)	17	26.20	19	16.50
1.2	ปัญหาทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ				
	● เทศบาลไล่ที่จอดเรือนแพ	31	47.70	48	41.70
	● ไม่สามารถใช้พื้นที่ริมตลิ่งได้ในบางครั้ง	26	40.00	39	33.90
	● การรบกวนจากเรือนแพร้านอาหาร	7	10.80	14	12.20
	● ชุมชนเรือนแพแออัด	2	3.10	4	3.50
	● ไม่สามารถขยายครอบครัว (เทศบาลห้ามสร้างเรือนแพใหม่)	1	1.50	10	8.70
1.3	ความพอใจทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการ				
	● พอใจแบบบ้านโครงการ	48	84.21	13	30.95
	● ขนาดแปลงที่ดินโครงการพอดีกับครอบครัว (21 ตร.วา)	40	70.18	11	26.19
	● ขนาดบ้านโครงการพอดีกับครอบครัว ไม่คับแคบ	37	64.91	10	23.80

ตารางที่ 5.1 (ต่อ) แสดงปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 65 หลัง มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง

ลำดับ	ปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
1.4	ความพอใจทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ				
	• ความเจริญของพื้นที่โครงการ	54	83.10	75	65.20
	• การคมนาคม การเดินทางสะดวก	47	72.30	42	36.50
	• ระยะทางไม่ไกลจากตัวเมืองพิษณุโลก	32	49.20	28	24.30
	• ชุมชนใหม่ไม่แออัด	32	49.20	10	8.70
	• ใกล้แหล่งบริการทางสังคม (ตลาด วัด โรงพยาบาล)	18	27.70	18	15.70
	• มีแหล่งงานในบริเวณพื้นที่โครงการ	18	27.70	9	7.80
	• ใกล้ที่ทำงานปัจจุบัน	16	24.60	9	7.80
2	สาเหตุทางด้านสังคม				
2.1	ปัญหาทางด้านสังคมของชุมชนเรือนแพ				
	• ไม่สามารถพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้านในชุมชนเรือนแพ	21	32.30	21	18.30
	• มีปัญหาเกี่ยวกับชุมชนเมืองพิษณุโลก	15	23.10	18	15.70
	• ญาติพี่น้องย้ายไปพื้นที่โครงการ	10	15.40	5	4.30
	• ต้องการย้ายเพราะถูกมองว่าทำให้แม่น้ำเสีย	10	15.40	0	0.00
	• มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ้านในชุมชนเรือนแพ	3	4.60	0	0.00
	• เพื่อนบ้านสนิทย้ายไปพื้นที่โครงการ	3	4.60	0	0.00
2.2	ความพอใจทางด้านสังคมต่อชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ				
	• พอใจที่มีชาวชุมชนอื่นเข้าไปอยู่อาศัยด้วยในโครงการ	17	26.20	16	13.90
3	สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน				
3.1	ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพ				
	• ปัญหาค่าใช้จ่ายลูกบวบแพงขึ้น	59	90.80	81	70.40
	• ค่าเปลี่ยนลูกบวบไม่คุ้มค่าเท่ากับค่าผ่อนบ้านโครงการ	46	70.80	22	19.10
	• ไม่มีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อาศัย	41	63.10	55	47.80

ตารางที่ 5.1 (ต่อ) แสดงปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 65 หลัง มีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง

ลำดับ	ปัจจัยที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
3.2	ความพอใจทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ				
	● รายได้เพียงพอกับค่าผ่อนบ้าน	59	90.80	64	55.70
	● มีความสามารถในการผ่อนบ้านโครงการ	59	90.80	67	58.30
	● ไม่มีภาระหนี้สินที่ต้องผ่อนต่อเดือน	57	87.70	88	76.50
	● ค่าผ่อนบ้านถูกกว่า คู้มากกว่าซ่อมลูกบวบ	43	66.20	19	16.50
	● พอใจระบบออมทรัพย์	37	56.90	16	13.90
	● อัตราดอกเบี้ยต่ำ / เหมาะสม (6% ต่อปี)	33	50.80	31	27.00
4	สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย				
4.1	ปัญหาทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพ				
	● ไม่มีการซื้อหรือเตรียมที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพ	58	89.20	78	67.80
	● ชุมชนเรือนแพไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย	38	58.50	49	42.60
	● ชุมชนเรือนแพผิดกฎหมายบุกรุก	11	16.90	10	8.70
4.2	ความพอใจทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของโครงการ				
	● เป็นโครงการที่อยู่อาศัยที่จังหวัดจัดหาให้ (พื้นที่เดียวที่สามารถย้ายไปอยู่อาศัยได้)	56	86.20	16	13.90
	● โครงการมีความมั่นคงในการอยู่อาศัยมากกว่าเรือนแพ	34	52.30	2	1.70
5	ทัศนคติต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ				
	● โครงการช่วยแก้ปัญหาการอยู่อาศัยในเรือนแพ	58	89.20	50	43.50
	● โครงการช่วยให้ชาวแพมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	52	80.00	32	27.80

จากการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ คือ ปัจจัยหลักทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพ (ปัญหาการดูแลซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ ปัญหาความลำบากในการขยับเรือนแพตามระดับน้ำขึ้นน้ำลง ปัญหาเรือนแพมีสภาพทรุดโทรม ปัญหาการขาดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและทรัพย์สิน) และ ปัจจัยหลักทางด้านเศรษฐกิจการเงินของตัวเรือนแพ (ปัญหาค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ คิดเห็นว่าค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนลูกบวบเรือนแพไม่คุ้มค่าเท่ากับการผ่อนบ้านโครงการ การไม่มีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อาศัยนอกจากแหล่งเงินของโครงการ) โดยมีปัจจัยทางด้านกายภาพของบ้านโครงการ (ความพึงพอใจต่อแบบบ้านโครงการ ความพึงพอใจต่อขนาดแปลงที่ดินและขนาดของบ้านในโครงการ) ปัจจัยทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ (ความเจริญของพื้นที่โครงการ ความสะดวกในการเดินทางระหว่างตัวเมืองพิษณุโลกถึงพื้นที่โครงการ) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ (รายได้เพียงพอและมีความสามารถในการผ่อนบ้านโครงการ การไม่มีภาระหนี้สินที่ต้องผ่อนในปัจจุบัน ความพอใจต่อระบบการออมทรัพย์สินของโครงการ ความพอใจต่ออัตราดอกเบี้ยของโครงการ) ปัจจัยทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยเป็นอีกปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา โดยมีปัจจัยหลักของชุมชนเรือนแพ (ไม่ได้มีการเตรียมหรือซื้อที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพ ความรู้สึกที่ชุมชนเรือนแพไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัย) และปัจจัยตั้งของพื้นที่โครงการ (พื้นที่โครงการเป็นที่อยู่อาศัยพื้นที่เดียวที่สามารถย้ายไปอยู่อาศัยได้ พื้นที่โครงการมีความมั่นคงในการอยู่อาศัยมากกว่าเรือนแพ) สำหรับปัจจัยทางด้านสังคมมีผลต่อความต้องการย้ายและการตัดสินใจย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการไม่มากนัก เนื่องจากชุมชนเรือนแพมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 3 – 5 หลัง โดยเป็นกลุ่มของญาติพี่น้อง กลุ่มเพื่อนบ้านใกล้เคียง กลุ่มประกอบอาชีพเดียวกัน โดยจะเป็นเรือนแพที่อยู่ติดกันและอยู่ฝั่งเดียวกันของแม่น้ำน่าน ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของผู้วิจัยในเรื่องจำนวนเรือนแพเพื่อนบ้านที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของศรีสุวรรณ แสงศิริ³ เมื่อปี พ.ศ. 2521 ผลการวิจัยของกองอนามัยและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองพิษณุโลก⁴ เมื่อปี พ.ศ. 2531 และผลการวิจัยของผศ. สุพจน์ พุกษะวัน และคณะ⁵ เมื่อปีพ.ศ.

³ ศรีสุวรรณ แสงศิริ, สภาพความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพในลำน้ำน่านในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลก . รายงานการวิจัย . ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก , 2521 : 37 – 48

⁴ อนามัยและสิ่งแวดล้อม , กอง . การพัฒนาสุขภาพประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก (พสม.) ระยะเวลาที่ 1 . รายงานการวิจัย . เทศบาลเมืองพิษณุโลก , 2531 : น.14-21

2535 ที่พบว่าชาวชุมชนเรือนแพส่วนใหญ่มีการติดต่อกับชาวชุมชนเรือนแพฝั่งเดียวกันของแม่น้ำมากกว่าฝั่งตรงข้าม มีความเป็นอยู่ชนิดต่างคนต่างอยู่ การรู้จักมักคุ้นกันจะมีเฉพาะผู้ประกอบอาชีพค้าขายในแหล่งเดียวกัน ชาวเรือนแพบางส่วนไม่ได้สนใจใครและรู้จักเพื่อนบ้านน้อยมาก ทำให้ปัจจัยผลักดันทางด้านสังคมของชุมชนเรือนแพมีผลต่อการตัดสินใจและความต้องการในการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ มีผลน้อยกว่าปัจจัยทางด้านอื่น

2. ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านกายภาพโดยแบ่งเป็นปัจจัยทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและปัจจัยทางด้านกายภาพของที่ตั้งของชุมชนเรือนแพ สำหรับปัจจัยดึงดูดของชุมชนเรือนแพที่มีผลต่อการตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพ คือ ปัจจัยทางด้านกายภาพ โดยเป็นปัจจัยดึงดูดทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพมากกว่าปัจจัยดึงดูดทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพ รองลงมาเป็นปัจจัยดึงดูดด้านเศรษฐกิจการเงิน ปัจจัยทางด้านสังคม และปัจจัยทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย ตามลำดับ

ปัจจัยดึงดูดทางด้านกายภาพของที่ตั้งของชุมชนเรือนแพนั้นเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนเรือนแพยังคงตัดสินใจอาศัยอยู่ในชุมชนเรือนแพ

สำหรับปัจจัยผลักดันของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้างปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือปัจจัยผลักดันทางด้านกายภาพ รองลงมาได้แก่ปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจการเงิน ปัจจัยผลักดันทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย และปัจจัยผลักดันทางด้านสังคม

โดยปัจจัยผลักดันทางด้านกายภาพของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ปัจจัยที่มีผลสำคัญคือ ปัจจัยทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญกว่าปัจจัยทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการ

⁵ ผศ.สุพจน์ พุกชะวัน และคณะ , “ ชุมชนชาวแพพิษณุโลก “ ใน รวมเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเมืองพิษณุโลก . เชียงใหม่ : ส. ทรรศการพิมพ์ , 2535 , น. 143-167.

2.1 สาเหตุทางด้านกายภาพ

2.1.1 ความพอใจทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและการอยู่อาศัย

ปัจจัยตั้งทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า ขนาดของเรือนแพมีความพอดีกับขนาดของครอบครัวชาวเรือนแพที่อาศัย มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 105 หลัง คิดเป็นร้อยละ 91.30 รองลงมาคือมีความเห็นว่ระบบสาธารณูปโภค น้ำ ไฟฟ้า ภายในเรือนแพมีความเพียงพอ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 88 หลัง คิดเป็นร้อยละ 76.50 ความชอบหรือคุ้นเคยกับการอยู่อาศัยในเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 81 หลัง คิดเป็นร้อยละ 70.40

2.1.2 ความพอใจทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยตั้งทางด้านกายภาพของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเรือนแพอยู่ใกล้กับแหล่งบริการทางสังคม เช่น ตลาด โรงพยาบาล วัด มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 107 หลัง คิดเป็นร้อยละ 93.00 ชุมชนเรือนแพอยู่ใกล้สถานที่ทำงาน มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 106 หลัง คิดเป็นร้อยละ 92.20 และมีความเห็นว่าการอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพมีการเดินทางสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางน้อย มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 104 หลัง คิดเป็นร้อยละ 90.40

2.1.3 ปัญหาทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการ

ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง มีจำนวนผู้ที่เคยไปดูบ้านในโครงการระหว่างการก่อสร้างจำนวน 42 หลัง จากทั้งหมด 115 หลัง

ปัจจัยผลทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวเรือนแพมีความเห็นว่า ขนาดบ้านในโครงการไม่พอดีกับขนาดของครอบครัว มีความคับแคบ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 26 หลัง คิดเป็นร้อยละ 61.90 ขนาดแปลงที่ดินที่จัดสรรให้กับชาวเรือนแพ 21 ตารางวา ไม่พอดีกับขนาดครอบครัว มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 22 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52.38 ขนาดพื้นที่ใช้งานนอกตัวบ้านไม่เพียงพอ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 21 หลัง คิดเป็นร้อยละ 50.00

1.1.4 ปัญหาทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ

ปัจจัยผลทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า มีเรือนแพจำนวน 98

หลัง คิดเป็นร้อยละ 85.20 มีความคิดเห็นว่าเป็นที่โครงการไกลจากสถานที่ทำงานในปัจจุบัน มีเรือนแพจำนวน 90 หลัง คิดเป็นร้อยละ 78.30 มีความคิดเห็นว่าเป็นที่โครงการไกลจากแหล่งบริการทางสังคม เช่น ตลาด โรงพยาบาล วัด เป็นต้น และมีเรือนแพจำนวน 65 หลัง คิดเป็นร้อยละ 56.50 มีความคิดเห็นว่าเป็นบริเวณพื้นที่โครงการไม่มีแหล่งงาน

1.2 สาเหตุทางด้านสังคม

1.2.1 ความพอใจทางด้านสังคมของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยด้านสังคมของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านสังคมที่มีผลมากที่สุดคือ สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านชาวเรือนแพได้ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 92 หลัง คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาคือญาติพี่น้องไม่ย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 14 หลัง คิดเป็นร้อยละ 12.20

1.2.2 ปัญหาทางด้านสังคมต่อชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ

ปัจจัยหลักทางด้านสังคมของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านสังคมของชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการที่มีผลมากที่สุดคือ ความไม่พอใจที่มีชาวชุมชนอื่นเข้าไปอยู่อาศัยในโครงการด้วย มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 16 หลัง คิดเป็นร้อยละ 13.90

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางด้านสังคมของชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการไม่มีผลสำหรับการตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนเรือนแพ เนื่องจากความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยและการตัดสินใจย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการไม่ขึ้นอยู่กับชุมชนอื่นที่จะเข้ามาอยู่อาศัยร่วมด้วยในโครงการ ทั้งนี้ชาวชุมชนเรือนแพโดยส่วนใหญ่มีความรู้สึกเฉยๆต่อชุมชนอื่นที่จะเข้ามาอยู่อาศัยร่วมด้วยในโครงการ

1.3 สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน

1.3.1 ความพอใจทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า เรือนแพจำนวน 89 หลัง คิดเป็นร้อยละ 77.40 มีความเห็นว่า ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสำหรับการอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพมีค่าใช้จ่ายต่ำ รองลงมาคือการมีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อ่อาศัยนอกจากแหล่งเงินของโครงการ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 59 หลัง คิดเป็นร้อยละ 51.30 ค่าใช้จ่าย

สำหรับที่อยู่อาศัยต่ำ มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 49 หลัง คิดเป็นร้อยละ 42.60 และ ไม่ต้อง มีภาระหนี้สินในการผ่อนบ้าน มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 36 หลัง คิดเป็นร้อยละ 31.30

1.3.2 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ

ปัจจัยหลักทางด้านเศรษฐกิจของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชน เรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนเรือนแพมีความ เห็นว่าถ้าย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง ค่าใช้จ่ายประจำวันจะเพิ่มขึ้น เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าน้ำประปา มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 84 หลัง คิดเป็นร้อยละ 73.00 มีเรือนแพจำนวน 77 หลัง คิดเป็นร้อยละ 67.00 มีความเห็นว่า การผ่อนบ้านของ โครงการทำให้ชาวเรือนแพต้องมีภาระหนี้สินระยะยาว 15 ปี มีเรือนแพจำนวน 51 หลัง คิดเป็นร้อยละ 44.30 มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าผ่อนบ้านของโครงการ มีเรือนแพจำนวน 48 หลัง คิดเป็นร้อยละ 41.70 ไม่พอใจหรือไม่ชอบระบบออมทรัพย์ 10 % ก่อนที่จะกู้เงิน เชื้อ และมีเรือนแพจำนวน 48 หลัง คิดเป็นร้อยละ 41.70 ไม่มีความสามารถในการผ่อน บ้านของโครงการ

1.4 สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย

1.4.1 ความพอใจทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชน เรือนแพ

ปัจจัยด้านกฎหมายของชุมชนเรือนแพที่มีผลในการตัดสินใจอยู่อาศัยใน ชุมชนเรือนแพ จากผลการวิจัยพบว่า มีเรือนแพจำนวน 95 หลัง คิดเป็นร้อยละ 82.60 ที่ มีความคิดเห็นว่า ชุมชนเรือนแพเป็นชุมชนที่ถูกกฎหมาย มีเรือนแพจำนวน 37 หลัง คิด เป็นร้อยละ 32.20 ที่มีการซื้อหรือเตรียมที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพและมีเรือนแพ จำนวน 31 หลัง คิดเป็นร้อยละ 27.00 ที่มีความคิดเห็นว่าชุมชนเรือน แพมีความมั่นคงใน การอยู่อาศัย

1.4.2 ปัญหาทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของโครงการ

ปัจจัยหลักทางด้านกฎหมายของโครงการที่มีผลในการตัดสินใจไม่ย้ายจากชุมชน เรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือ ชาวเรือน แพมีความคิดเห็นว่าพื้นที่โครงการไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยหรือการอยู่อาศัยในพื้นที่ โครงการยังมีโอกาสถูกไล่ที่ในอนาคต มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 82 หลัง คิดเป็นร้อยละ 71.30 และมีชาวเรือนแพที่มีความคิดเห็นว่าพื้นที่โครงการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีเรือน แพที่ตอบจำนวน 49 หลัง คิดเป็นร้อยละ 42.60

1.5 ทิศนคติต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ (ความคิดเห็นทางด้านลบต่อโครงการ)

สำหรับความคิดเห็นทางด้านลบต่อโครงการ ซึ่งมีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพไม่ต้องการและการตัดสินใจไม่ย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ความคิดเห็นที่สำคัญคือโครงการดำเนินการล่าช้า มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 86 หลัง คิดเป็นร้อยละ 74.80 และโครงการสร้างภาระหนี้สินในการผ่อนบ้านให้กับชาวแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 85 หลัง คิดเป็นร้อยละ 73.90 โครงการไม่มีการบอกรายละเอียด ข้อมูลไม่แน่นอน มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 58 หลัง คิดเป็นร้อยละ 50.40

ความคิดเห็นของชาวเรือนแพในเรื่องโครงการไม่ได้มีการบอกรายละเอียดของโครงการให้ชาวเรือนแพทราบหรือข้อมูลของโครงการไม่แน่นอน จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย พบว่ามีเรือนแพที่ไม่ทราบรายละเอียดหลายอย่างของโครงการหรือทราบรายละเอียดโครงการที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ชาวเรือนแพเกือบทั้งหมดทราบว่ามีการดำเนินโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ แต่ไม่ทราบรายละเอียดของโครงการมากนัก และรายละเอียดของโครงการหลายอย่างที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการแจ้งให้ชาวเรือนแพทราบในเบื้องต้น เช่น ราคาค่าก่อสร้างบ้าน ชาวเรือนแพส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากสหกรณ์ที่มีอัตราร้อยละ 6 ต่อปี ชาวเรือนแพบางครอบครัวก็ยังไม่ทราบถึงรูปแบบของบ้านภายในโครงการ หรือยังไม่ทราบราคาค่าก่อสร้างบ้านของโครงการ ชาวเรือนแพบางครอบครัวยังไม่ทราบหรือไม่เข้าใจระบบของการออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ดินที่อยู่อาศัย ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเนื่องจากการประชาสัมพันธ์โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เพราะวิธีการในปัจจุบันคือการเรียกประชุมทุกต้นเดือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประชุมกลุ่มของชาวเรือนแพที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการกลุ่มที่ 1 จำนวน 68 ราย โดยมีการชี้แจงรายละเอียดจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การทำนิติกรรม การเก็บเงินออมทรัพย์ การเก็บเงินค่าผ่อนบ้านรายเดือน และการเก็บค่าสมาชิกรายเดือน เป็นต้น รวมถึงการเรียกประชุมกลุ่มของชาวเรือนแพที่จะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการกลุ่มที่ 2 ซึ่งชาวเรือนแพที่ไม่ต้องการย้ายจากชุมชนเรือนแพก็จะไม่มีการเข้าประชุมเพื่อฟังรายละเอียดโครงการ อีกทั้งชาวเรือนแพบางกลุ่มที่ไม่เข้าฟังการประชุมเนื่องจากต้องประกอบอาชีพ ทำให้ชาวเรือนแพที่ไม่เข้าประชุมทราบข้อมูลโครงการจากเพื่อนบ้านที่เข้าประชุม ในลักษณะปากต่อปาก ทำให้ได้รับทราบข้อมูลไม่ครบและข้อมูลบางอย่างอาจจะไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นข้อมูลที่ใช้ในปัจจุบัน

ความคิดเห็นของชาวเรือนแพในเรื่องความไม่พอใจต่อกระบวนการย้ายและการก่อสร้างบ้าน มีประเภทความไม่พอใจที่มากที่สุดคือ การก่อสร้างบ้านหลังจากที่ออมทรัพย์ครบ 10 % ของเงินซื้อ รองลงมาคือระบบการออมทรัพย์ 10 %

จากผลการวิจัยดังกล่าว สาเหตุที่ชาวเรือนแพ มีความไม่พอใจต่อการก่อสร้างบ้านหลังจากที่ออมทรัพย์ครบ 10 % ของสินเชื่อ เนื่องจากชาวเรือนแพที่ตอบส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรจะมีการสร้างบ้านให้แล้วเสร็จพร้อมที่จะเข้าอยู่อาศัยได้ก่อนที่จะมีการออมทรัพย์ ผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุที่ชาวเรือนแพมีความเห็นเช่นนี้เพราะว่าชาวเรือนแพเห็นตัวอย่างจากโครงการจัดสรรที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติที่มีการสร้างบ้านในโครงการก่อน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ารูปแบบและการดำเนินการสร้างบ้านภายในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้างแตกต่างจากโครงการจัดสรรที่อยู่อาศัยของการเคหะแห่งชาติในหลายๆด้าน เช่น กรรมสิทธิ์ที่ดิน เจ้าของโครงการ เป็นต้น แต่จากความไม่เข้าใจในลักษณะโครงการของชาวเรือนแพทำให้มีชาวเรือนแพไม่พอใจต่อการก่อสร้างบ้านหลังจากที่ออมทรัพย์ครบ 10 % ของสินเชื่อ ซึ่งสาเหตุที่เกิดเนื่องจากการไม่ทราบรายละเอียดของโครงการและความไม่เข้าใจต่อรูปแบบการดำเนินโครงการ

สำหรับความไม่พอใจต่อระบบการออมทรัพย์ 10 % ของสินเชื่อที่จะกู้มาสร้างบ้านนั้น จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าชาวเรือนแพที่รู้สึกไม่พอใจเนื่องจากคิดว่าระบบการออมทรัพย์นี้เป็นการเก็บเงินของชาวเรือนแพไปหมุนเงินก่อน ซึ่งเหมือนกับใช้เงินของตัวเองสร้างบ้าน ทำให้ชาวเรือนแพบางครอบครัวรู้สึกว่าทางจังหวัดไม่ได้มีการช่วยเหลือชาวเรือนแพ ชาวเรือนแพบางครอบครัวบอกต่อผู้วิจัยว่าระบบการออมทรัพย์นี้สามารถที่จะถอนเงินออกมาได้ถ้าตัดสินใจไม่ย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ แต่การถอนเงินจากระบบการออมทรัพย์จะไม่ได้ดอกเบี้ยเงินฝาก ทำให้ชาวเรือนแพบางครอบครัวรู้สึกว่าถูกเอาเปรียบ และรู้สึกว่าหน่วยงานที่ดำเนินโครงการไม่จริงใจกับตนเอง

สำหรับความไม่พอใจกระบวนการย้ายและการก่อสร้างบ้านอื่นๆ เช่น ระบบการค้ำประกันกลุ่ม ซึ่งเป็นระบบที่ทางสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองกำหนดขึ้นเป็นเงื่อนไขในการขอสินเชื่อที่อยู่อาศัย โดยเป็นการค้ำประกันให้แก่กันและกันภายในกลุ่ม และแต่ละกลุ่มค้ำประกันกันเองอีกครั้ง ทำให้ชาวเรือนแพบางครอบครัวรู้สึกว่า ต้องไปปรับภาระหนี้สินแทนชาวเรือนแพครอบครัวอื่นในกรณีที่ชาวเรือนแพครอบครัวอื่นไม่มีเงินจ่ายค่าผ่อนบ้านรายเดือน

ตารางที่ 5.2 แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 115 หลัง ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่
ใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่ อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ริมคลองโคกข้าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
1	สาเหตุทางด้านกายภาพ				
1.1	ความพอใจทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและการอยู่อาศัย				
	• ขนาดเรือนแพพอดีกับขนาดครอบครัว	45	69.20	105	91.30
	• ระบบสาธารณูปโภคของเรือนแพเพียงพอ	45	69.20	88	76.50
	• ชอบ คำนึงเกี่ยวกับการอยู่อาศัยในเรือนแพ	17	26.20	81	70.40
	• ไม่มีปัญหาน้ำใช้ น้ำดื่ม จากการใช้น้ำในแม่น้ำน่าน	40	61.50	74	64.30
	• ความสบายในการอยู่อาศัย	9	13.80	47	40.90
	• มีพื้นที่ใช้งานริมตลิ่ง	8	12.30	22	19.10
	• มีความจำเป็นต้องใช้เรือนแพ หรือแม่น้ำในการประกอบอาชีพ	5	7.70	22	19.10
1.2	ความพอใจทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ				
	• ใกล้แหล่งบริการทางสังคม	61	93.80	107	93.00
	• ใกล้สถานที่ทำงาน	61	93.80	106	92.20
	• การเดินทางสะดวก เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางน้อย	60	92.30	104	90.40
	• ความสะดวกในเรื่องของน้ำใช้	51	78.50	101	87.80
	• มีแหล่งงานรองรับ หางานง่าย	44	67.70	74	64.30
	• ชุมชนเรือนแพไม่แออัด	35	53.80	68	59.10
	• ใกล้โรงเรียนของลูกหลาน	37	56.90	66	57.40
	• ทำเลค้าขายประกอบอาชีพดี	34	52.30	60	52.20
	• มีสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี	7	10.80	32	27.80
	• เทศบาลไม่ไล่ที่จอดเรือนแพ	11	16.90	32	27.80
	• เทศบาลไม่ไล่ที่ริมตลิ่ง	14	21.50	28	24.30
1.3	ปัญหาทางด้านกายภาพของบ้านในโครงการ				
	• ขนาดบ้านโครงการไม่พอดีกับครอบครัว คับแคบ	17	29.82	26	61.90

ตารางที่ 5.2 (ต่อ) แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 115 หลัง ไม่ต้องการ และตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง		
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	
1.4	● ขนาดแปลงที่ดินโครงการไม่พอดีกับครอบครัว	16	28.07	22	52.38	
	● พื้นที่ใช้งานนอกตัวบ้านโครงการไม่พอเพียง	9	15.79	21	50.00	
	● ก่อสร้างล่าช้า	32	56.14	20	47.62	
	● ไม่พอใจแบบบ้านโครงการ	4	7.02	20	47.62	
	● ไม่พอใจวิธีการก่อสร้างบ้านโครงการ	9	15.79	20	47.62	
	● ปัญหาทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ					
	● ไกลจากที่ทำงานปัจจุบัน	46	70.80	98	85.20	
	● ไกลจากแหล่งบริการทางสังคม (ตลาด วัด โรงพยาบาล)	42	64.60	90	78.30	
	● ไม่มีแหล่งงานในพื้นที่โครงการ	31	47.70	65	56.50	
	● ไกลจากโรงเรียนลูกหลาน	34	52.30	64	55.70	
2	● การคมนาคมไม่สะดวก	16	24.60	61	53.00	
	● พื้นที่โครงการมีโอกาสถูกน้ำท่วม	14	21.50	29	25.20	
	● ชุมชนใหม่แออัด	7	10.80	25	21.70	
	2 สาเหตุทางด้านสังคม					
	2.1	● ความพอใจทางด้านสังคมของชุมชนเรือนแพ				
		● สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านได้	41	63.10	92	80.00
		● ญาติพี่น้องไม่ย้ายไปโคกข้าง	2	3.10	14	12.20
	2.2	● เพื่อนบ้านสนิทไม่ย้าย	1	1.50	6	5.20
		● ปัญหาทางด้านสังคมต่อชุมชนอื่นที่จะมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ				
		● ไม่พอใจที่มีชาวชุมชนอื่นเข้าไปอยู่อาศัยด้วยในโครงการ	8	12.30	16	13.90

ตารางที่ 5.2 (ต่อ) แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 115 หลัง ไม่ต้องการ และตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
3	สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน				
3.1	ความพอใจทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพ				
	• ค่าใช้จ่ายประจำวันต่ำ	45	69.20	89	77.40
	• มีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อาศัยนอกจากแหล่งเงินของโครงการ	24	36.90	59	51.30
	• ค่าใช้จ่ายสำหรับที่อยู่อาศัยต่ำ	4	6.20	49	42.60
	• ไม่ต้องมีภาระหนี้สินในการผ่อนบ้านโครงการ	4	6.20	36	31.30
	• รายได้ดีกว่าย้ายไปพื้นที่โครงการ / มีลูกค้าประจำ	4	6.20	34	29.60
3.2	ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ				
	• ค่าใช้จ่ายประจำวันเพิ่มขึ้น	43	66.20	84	73.00
	• ต้องเป็นภาระหนี้สินระยะยาว(ผ่อนรายเดือน 15 ปี)	32	49.20	77	67.00
	• รายได้ไม่พอกับค่าผ่อนบ้านโครงการ	6	9.20	51	44.30
	• ไม่มีความสามารถในการผ่อนบ้านโครงการ	6	9.20	48	41.70
	• ไม่พอใจ ไม่ชอบระบบออมทรัพย์	8	12.30	48	41.70
	• ราคาบ้านโครงการแพงเกินไป	18	27.70	32	27.80
	• ราคาผ่อนบ้านโครงการต่อเดือนสูงเกินไป	10	15.40	30	26.10
	• มีภาระหนี้สินที่ต้องผ่อนต่อเดือน	8	12.30	26	22.60
	• อัตราดอกเบี้ย 6 % สูงเกินไป	11	16.90	24	20.90
4	สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย				
4.1	ความพอใจทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพ				
	• ชุมชนเรือนแพถูกกฎหมาย	45	69.20	95	82.60
	• มีการซื้อหรือเตรียมที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพ	7	10.80	37	32.20

ตารางที่ 5.2 (ต่อ) แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ จำนวน 115 หลัง ไม่ต้องการ และตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพ ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง	เรือนแพกลุ่มที่ ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือน แพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
4.2	● ชุมชนเรือนแพมีความมั่นคงในการอยู่อาศัย	8	12.30	31	27.00
	● พื้นที่โครงการไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัย	31	47.70	82	71.30
	● พื้นที่โครงการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน	3	4.60	49	42.60
5	ทัศนคติต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ				
	● โครงการดำเนินการล่าช้า	51	78.50	86	74.80
	● โครงการสร้างภาระหนี้สินในการผ่อนบ้านให้กับชาวแพ	34	52.30	85	73.90
	● โครงการไม่มีการบอกรายละเอียด ข้อมูลไม่แน่นอน	20	30.80	58	50.40
	● โครงการไม่ได้จัดเตรียมที่ประกอบอาชีพ	29	44.60	55	47.80
	● ไม่พอใจกระบวนการย้ายและการก่อสร้างบ้านโครงการ	9	13.80	47	40.90
	การก่อสร้างบ้านหลังออมทรัพย์ 10 %	8	12.30	31	27.00
	การออมทรัพย์ 10 % (ไม่ได้ดอกเบี้ย)	5	7.70	24	20.90
	อื่นๆ (การค้าประกันกลุ่ม)	0	0.00	8	7.00
	การเรียกเก็บเงินบ่อยครั้ง ชำช้อน , ราคาบ้านไม่แน่นอน	0	0.00	6	5.20
	ไม่ได้ก่อสร้างบ้านเอง	1	1.50	5	4.30
	ต้องรื้อเรือนแพหลังจากเข้าอยู่บ้าน	0	0.00	2	1.70
	ไม่ได้คุมงานก่อสร้างบ้านเอง	0	0.00	1	0.90
	● โครงการไม่สามารถช่วยให้ชาวแพมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	2	3.10	46	40.00
	● หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่ได้ตั้งใจแก้ปัญหา	5	7.70	42	36.50

3. ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง

จากการศึกษาพบว่าชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง ทั้งหมดจำนวน 115 หลัง มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง โดยมีปัจจัยทางด้านต่างๆ ที่เป็นทั้งปัจจัยผลักและปัจจัยดึง ทำให้มีแนวโน้มในการย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการเป็นรุ่นที่ 2 ดังนี้

3.1 สาเหตุทางด้านกายภาพ

3.1.1 ปัญหาทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและการอยู่อาศัย

ปัจจัยผลักทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ปัจจัยที่สำคัญอันดับแรก คือ ปัญหาเรือนแพมีสภาพทรุดโทรม มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 91 หลัง คิดเป็นร้อยละ 79.00 รองลงมาคือ ปัญหาการดูแลรักษาและ ซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 81 หลัง คิดเป็นร้อยละ 70.40 และการขาดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและทรัพย์สิน มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 60 หลัง คิดเป็นร้อยละ 52.20

3.1.2 ปัญหาทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยผลักทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญคือ เทศบาลไล่ที่จอดเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 48 หลัง คิดเป็นร้อยละ 41.70 รองลงมาคือ ชาวเรือนแพไม่สามารถใช้พื้นที่ริมตลิ่งได้ในบางครั้ง โดยทางเทศบาลเมืองพิษณุโลกจะไม่อนุญาตให้ชาวเรือนแพใช้พื้นที่ริมตลิ่งในโอกาสสำคัญ หรือในช่วงเวลาที่มีบุคคลสำคัญมาตรวจเยี่ยมจังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 39 หลัง คิดเป็นร้อยละ 33.90 และการรบกวนจากเรือนแพร้านอาหาร มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 14 หลัง คิดเป็นร้อยละ 12.20

3.1.3 ความพอใจทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ

ปัจจัยดึงทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือ ความเจริญของพื้นที่โครงการ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 75 หลัง คิดเป็นร้อยละ 65.20

3.2 สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน

3.2.1 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยหลักทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมลูกบวบเรือนแพ ซึ่งมีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 81 หลัง คิดเป็นร้อยละ 70.40 และชาวชุมชนเรือนแพไม่มีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อาศัยนอกจากแหล่งเงินของโครงการ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 55 หลัง คิดเป็นร้อยละ 47.80

3.2.2 ความพอใจทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือการไม่มีภาระหนี้สินที่ต้องผ่อนรายเดือน มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 88 หลัง คิดเป็นร้อยละ 76.50 ปัจจัยรองลงมาคือมีความสามารถในการผ่อนบ้านโครงการได้ จำนวนเรือนแพที่ตอบ 67 หลัง คิดเป็นร้อยละ 58.30 รายได้ของครอบครัวมีความเพียงพอกับค่าผ่อนบ้านของโครงการ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 64 หลัง คิดเป็นร้อยละ 55.70

3.3 สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย

3.3.1 ปัญหาทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพ

ปัจจัยหลักทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญคือ ชาวชุมชนเรือนแพไม่ได้มีการเตรียมหรือซื้อที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 78 หลัง คิดเป็นร้อยละ 67.80 และความคิดเห็นว่าชุมชนเรือนแพมีความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย มีเรือนแพที่ตอบจำนวน 49 หลัง คิดเป็นร้อยละ 42.60

3.4 ทิศนคติต่อโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ (ความคิดเห็นทางด้านบวกต่อโครงการ)

สำหรับความคิดเห็นทางด้านบวกต่อโครงการ ซึ่งมีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ความคิดเห็นที่สำคัญคือ โครงการย้ายชุมชนเรือนแพช่วยแก้ปัญหาการอยู่อาศัยในเรือนแพ มีจำนวนเรือนแพที่ตอบ 50 หลัง คิดเป็นร้อยละ 43.50

ดูรายละเอียดตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย จำนวน 115 หลัง มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง	เรือนแพกลุ่มที่ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือนแพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือนแพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
1	สาเหตุทางด้านกายภาพ				
1.1	ปัญหาทางด้านกายภาพของตัวเรือนแพและการอยู่อาศัย				
	● ปัญหาเรือนแพมีสภาพทรุดโทรม (ไม่เคยซ่อมแซม)	49	75.40	91	79.00
	● ปัญหาการดูแลซ่อมแซมลูกบวบ ลูกบวบไม้ไผ่หายาก	59	90.80	81	70.40
	● ขาดความปลอดภัยในการอยู่อาศัยและทรัพย์สิน	42	64.60	60	52.20
	● ปัญหาการไม่มีที่เก็บรถและยานพาหนะ	33	50.80	46	40.00
	● มีปัญหาน้ำใช้ น้ำดื่ม จากการใช้น้ำในแม่น้ำน่าน	25	38.50	40	34.80
	● ปัญหาทางขึ้นลงริมตลิ่ง (ไม่สะดวก ขึ้น ลื่น ไม่มีไฟฟ้า)	24	36.90	39	33.90
	● ปัญหาการขาดระบบสาธารณูปโภคในเรือนแพ(ไฟฟ้า ประปา)	17	26.20	19	16.50
1.2	ปัญหาทางด้านกายภาพของที่ตั้งชุมชนเรือนแพ				
	● เทศบาลไล่ที่จอดแพ	31	47.70	48	41.70
	● ไม่สามารถใช้พื้นที่ริมตลิ่งได้ในบางครั้ง	26	40.00	39	33.90
	● การรบกวนจากเรือนแพร้านอาหาร	7	10.80	14	12.20

ตารางที่ 5.3 (ต่อ) แสดงปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย จำนวน 115 หลัง มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลทำให้ชาวชุมชนเรือนแพที่ไม่ต้องการและตัดสินใจไม่ย้ายที่อยู่อาศัย มีแนวโน้มต้องการและตัดสินใจย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง	เรือนแพกลุ่มที่ต้องการย้าย 65 หลัง		เรือนแพกลุ่มที่ไม่ต้องการย้าย 115 หลัง	
		จำนวนเรือนแพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)	จำนวนเรือนแพที่ตอบ (หลัง)	ร้อยละ (%)
1.3	● ไม่สามารถขยายครอบครัว (เทศบาลห้ามสร้างเรือนแพใหม่) ความพอใจทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ	1	1.50	10	8.70
2	● ความเจริญของพื้นที่โครงการ สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจการเงิน	54	83.10	75	65.20
2.1	ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจการเงินของชุมชนเรือนแพ				
	● ปัญหาค่าใช้จ่ายลูกบวบแพงขึ้น	59	90.80	81	70.40
	● ไม่มีแหล่งเงินอื่นสำหรับการย้ายที่อยู่อาศัยนอกจากแหล่งเงินของโครงการ	41	63.10	55	47.80
2.2	ความพอใจทางด้านเศรษฐกิจการเงินของโครงการ				
	● ไม่มีภาระหนี้สินที่ต้องผ่อนต่อเดือน	57	87.70	88	76.50
	● มีความสามารถในการผ่อนบ้านโครงการ	59	90.80	67	58.30
	● รายได้เพียงพอกับค่าผ่อนบ้านโครงการ	59	90.80	64	55.70
	● อัตราดอกเบี้ยต่ำ เหมาะสม (6% ต่อปี)	33	50.80	31	27.00
3	สาเหตุทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย				
3.1	ปัญหาทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพ				
	● ไม่มีการซื้อหรือเตรียมที่อยู่อาศัยอื่นนอกจากเรือนแพ	58	89.20	78	67.80
	● ชุมชนเรือนแพไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย	38	58.50	49	42.60
4	ทัศนคติต่อโครงการ				
	● โครงการช่วยแก้ปัญหาการอยู่อาศัยในเรือนแพ	58	89.20	50	43.50

ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยพบจากการศึกษา

1. ปริมาณจำนวนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดพิษณุโลกมีการลดจำนวนลงอย่างต่อเนื่อง
2. ชาวชุมชนเรือนแพจำนวน 115 หลัง ที่ไม่ได้ย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการและยังมีความต้องการอยู่อาศัยในชุมชนเรือนแพ มีแนวโน้มการย้ายที่อยู่อาศัยจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง

ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนเรือนแพที่ย้ายไปอยู่ในพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง

1.1 ข้อเสนอแนะทางด้านกายภาพของบ้านในพื้นที่โครงการ

- รูปแบบของบ้านในพื้นที่โครงการ

ควรเสนอทางเลือกให้มีรูปแบบบ้านของโครงการที่ชาวชุมชนเรือนแพสามารถมีส่วนร่วมในการออกแบบหรือก่อสร้างเอง โดยมีความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้คำปรึกษาและควบคุมรูปแบบและการก่อสร้างให้ได้มาตรฐาน และมีความเป็นระเบียบ โดยอาจเป็นลักษณะของบ้านสร้างบางส่วน โดยยังคงมีรูปแบบและการก่อสร้างบ้านที่ใช้ในปัจจุบันให้ชาวชุมชนเรือนแพตัดสินใจเลือกอยู่ด้วย

- ราคาค่าก่อสร้างบ้านของโครงการ

บ้านของโครงการควรมีราคาค่าก่อสร้างบ้านที่เหมาะสมกับรายได้ของชาวเรือนแพ โดยมีอัตราค่าผ่อนบ้านประมาณ 500 – 1,000 บาทต่อเดือน เป็นรูปแบบบ้านที่เพิ่มขึ้นมาให้กับชาวชุมชนเรือนแพที่มีรายได้น้อยและไม่สามารถผ่อนบ้านของโครงการในปัจจุบันได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีชาวชุมชนเรือนแพประมาณร้อยละ 22 – ร้อยละ 30 ที่ไม่สามารถผ่อนบ้านในพื้นที่โครงการได้เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอ แต่ชาวชุมชนเรือนแพกลุ่มนี้สามารถที่จะผ่อนบ้านได้ถ้า อัตราค่าผ่อนบ้านรายเดือนน้อยกว่า 1,000 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาค่าก่อสร้างบ้านโครงการที่จะต้องลดลง

- การจัดหน่วยงานที่ให้คำปรึกษาเรื่องการต่อเติมพื้นที่ใช้สอยของบ้าน
หน่วยงานที่ควรให้คำปรึกษาและควบคุมดูแล คือโยธาธิการจังหวัดหรือหน่วยงานโยธาธิการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยผู้วิจัยคาดว่าชาวชุมชนเรือนแพที่ย้ายขึ้นมาอยู่อาศัยในบ้านพื้นที่โครงการจะมีการต่อเติมในส่วนของตัวเอง บ้าน บริเวณด้านหน้าบ้าน บริเวณด้านหลังบ้าน ส่วนของรั้วบ้าน และการกั้นห้องภายในบ้าน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบภายในพื้นที่โครงการ

1.2 ข้อเสนอแนะทางด้านกายภาพของพื้นที่โครงการ

- ข้อเสนอแนะสำหรับระบบสาธารณูปโภคของโครงการ
สาธารณูปโภคต่างๆ ภายในโครงการมีการจัดเตรียมและดำเนินการก่อสร้างเป็นที่เรียบร้อยโดยอาศัยงบประมาณของการเคหะแห่งชาติ แต่การดูแลรักษาระบบสาธารณูปโภคของพื้นที่โครงการนั้นควรอยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน โดยอาจให้มีการจัดเก็บค่าดูแลรักษาส่วนกลางในราคาที่ไม่สูงมาก ดำเนินการจัดเก็บโดยกลุ่มสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก จำกัด
- ข้อเสนอแนะสำหรับสาธารณูปการภายในโครงการ
ควรให้โยธาธิการจังหวัด หรือหน่วยงานโยธาธิการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการออกแบบอาคารสาธารณูปการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการอยู่อาศัยและการประกอบอาชีพของชาวชุมชนเรือนแพในเบื้องต้นก่อน โดยอาศัยงบประมาณเบื้องต้นจากจังหวัดพิษณุโลก ในเบื้องต้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสร้างตลาดสดของชุมชนมีความสำคัญ และทางจังหวัดพิษณุโลกควรมีการประชาสัมพันธ์ให้กับคนในจังหวัดพิษณุโลกทราบ และดำเนินมาตรการต่างๆ ที่ช่วยให้ตลาดสดในพื้นที่โครงการเป็นแหล่งประกอบอาชีพของชาวชุมชนเรือนแพที่ย้ายที่อยู่อาศัย โดยมีการจัดสรรที่ประกอบอาชีพโดยคิดค่าเช่าพื้นที่ประกอบอาชีพราคาถูกลงให้กับชาวชุมชนเรือนแพ ดำเนินการจัดการโดยกลุ่มสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก จำกัด เมื่อมีผลกำไรจากการจัดการตลาดสดของชุมชนก็ค่อยทยอยชำระเงินงบประมาณเบื้องต้นจากทางจังหวัดพิษณุโลก
โดยการดำเนินการจัดเตรียมสาธารณูปการของโครงการ ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในโครงการและกระบวนการย้ายชุมชนเรือนแพมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ

- พื้นที่ประกอบอาชีพบริเวณพื้นที่โครงการริมคลองโคกช้าง

เนื่องจากชาวชุมชนเรือนแพส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพค้าขาย จึงควรจัดเตรียมพื้นที่ประกอบอาชีพในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่โครงการ ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่า หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดเตรียมพื้นที่ประกอบอาชีพในบริเวณภายนอกอาคารของห้างสรรพสินค้าโลตัส และห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี ซึ่งห้างสรรพสินค้าทั้งสองแห่งนี้อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่โครงการ โดยเป็นลักษณะการขอความช่วยเหลือในการจัดพื้นที่ประกอบอาชีพแบบให้เปล่าในเบื้องต้น หรือการเช่าพื้นที่ประกอบอาชีพในราคาที่ไม่แพงมากนัก เนื่องจากห้างสรรพสินค้าเหล่านี้มีพื้นที่ภายนอกอาคารที่เป็นพื้นที่จอดรถ สามารถจัดสรรพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์มาเป็นพื้นที่ประกอบอาชีพของชาวชุมชนเรือนแพได้ อีกทั้งชาวชุมชนเรือนแพก็จะได้กลุ่มผู้ซื้อสินค้าด้วย
- การเดินทางระหว่างพื้นที่โครงการกับตัวเมืองพิษณุโลก

ควรจัดให้มีบริการรถรับส่งของชุมชนเรือนแพ โดยรับส่งชาวชุมชนเรือนแพจากพื้นที่โครงการเข้าไปประกอบอาชีพในตัวเมืองพิษณุโลก และรับส่งลูกหลานของชาวชุมชนเรือนแพไปโรงเรียน โดยอาศัยงบประมาณเบื้องต้นในการดำเนินการจาก กลุ่มสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก จำกัด

1.3 ข้อเสนอแนะทางด้านสังคมของพื้นที่โครงการ

- ควรมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนเรือนแพที่ย้ายมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการกับชาวชุมชนเรือนแพที่ยังไม่ได้ย้าย
- ควรมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนเรือนแพที่ย้ายมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการกับชาวชุมชนกลุ่มอื่นที่อยู่ในพื้นที่โครงการเดิมและชาวชุมชนกลุ่มอื่นที่จะย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการในอนาคต

1.4 ข้อเสนอแนะทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน

- การสร้างงานสร้างอาชีพ ฝึกสอนอาชีพเสริมให้กับชาวชุมชนเรือนแพ

ควรมีการจัดสอนและฝึกอาชีพเสริมให้กับชาวชุมชนเรือนแพที่ยังไม่มีงานทำ และชาวชุมชนเรือนแพที่มีความสนใจ เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับชาวชุมชนเรือนแพ

- กลุ่มสหกรณ์กับการกู้เงินจากสหกรณ์

เนื่องจากชาวชุมชนเรือนแพที่ย้ายมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้างมีการจัดตั้งเป็นสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก จำกัด เพื่อขอที่ดินเชื่อที่อยู่อาศัยเป็นโครงการ จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง เพื่อนำมาสร้างบ้านในพื้นที่โครงการอยู่แล้ว ดังนั้นสหกรณ์ของชาวชุมชนเรือนแพจึงสามารถขอสินเชื่อประเภทต่างจากทางสำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองได้ โดยคำนึงถึงความสามารถในการผ่อนชำระคืนของสมาชิกสหกรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์ยังมีภาระในการผ่อนบ้านเป็นระยะเวลา 15 ปี

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนชาวแพพิษณุโลก จำกัด ควรใช้เงินออมรายเดือนของสมาชิกในการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์สำหรับชาวชุมชนเรือนแพ โดยการขอสินเชื่อในการจัดตั้งเบื้องต้นจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง และให้ทางจังหวัดพิษณุโลกและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นสมาชิกที่เข้ามาถือหุ้น และระดมหุ้นของสหกรณ์จากชาวเมืองพิษณุโลกที่สนใจเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยมีการให้เงินปันผลประจำปี จะทำให้ร้านค้าสหกรณ์ของชาวชุมชนเรือนแพมีเงินทุนหมุนเวียนสำหรับช่วยเหลือสมาชิกชาวชุมชนเรือนแพที่มีความเดือดร้อน

1.5 ข้อเสนอแนะทางด้านกฎหมายและความมั่นคงในการอยู่อาศัย

- ความเป็นไปได้ในการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหลังจากการผ่อนบ้าน 15 ปี

องค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นเจ้าของที่ดินของโครงการควรมีการพิจารณาเรื่องการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินของโครงการต่อชาวชุมชนเรือนแพ โดยเป็นการให้เปล่าหรือการซื้อขายที่ดิน โดยมีเงื่อนไขหรือไม่เงื่อนไขในเรื่องการนำที่ดินไปขายต่อของชาวชุมชนเรือนแพ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินควรมีการดำเนินการหลังจากที่ชาวชุมชนเรือนแพผ่อนบ้านหมดแล้ว ซึ่งจะใช้เวลา 15 ปี แต่การพิจารณาการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินควรดำเนินการในระยะแรกของโครงการ เพื่อให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความเชื่อมั่นต่อความมั่นคงในการย้ายที่อยู่อาศัยมาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ

- การสร้างความเชื่อมั่นในความมั่นคงของการอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการต่อชาวชุมชนเรือนแพ

ควรให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ ประชาสัมพันธ์และอธิบายให้ทราบถึงรูปแบบการได้มาของพื้นที่โครงการริมคลองโคกข่าง อธิบายถึงขั้นตอนและหน่วยงานที่มีการอนุมัติการใช้ประโยชน์ของที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยในโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ ซึ่งจะเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจในของกรรมสิทธิ์ในที่ดินโครงการ และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นต่อความมั่นคงของการอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการด้วย

การสร้างเชื่อมั่นในความมั่นคงของการอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ อีกประการหนึ่งคือการแสดงเอกสารที่หน่วยงานราชการได้มีการออกเอกสารเพื่อแสดงถึงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่โครงการเพื่อเป็นการจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับชุมชนเรือนแพ โดยเป็นการสร้างความรู้สึกว่าพื้นที่โครงการนี้เป็นพื้นที่สำหรับการอาศัยของชาวชุมชนเรือนแพ การสร้างความรู้สึกรับรู้ว่าเป็นเจ้าของที่ดินการเป็นเจ้าของโครงการให้เกิดขึ้นกับชาวชุมชนเรือนแพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับแผนและนโยบายของโครงการ

2.1 การกำหนดแผนและนโยบายโดยมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนและชัดเจน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการกำหนดระยะเวลาของโครงการที่แน่นอนและชัดเจนกว่านี้ เนื่องจากโครงการย้ายชุมชนเรือนแพ เป็นโครงการที่ให้ชาวชุมชนเรือนแพย้ายโดยความสมัครใจ แต่ทางโครงการมีเป้าหมายในการย้ายเรือนแพทุกหลังในแม่น้ำน่าน ในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกออกจากแม่น้ำน่าน และโครงการมีการกำหนดระยะเวลาดำเนินโครงการย้ายภายใน ระยะเวลา 5 ปี โดยการย้ายรุ่นแรกจะใช้ระยะเวลา 2 ปี และจะย้ายเรือนแพขึ้นจากแม่น้ำน่านให้หมดสิ้นภายในระยะเวลา 3 ปี หลังจากที่มีการย้ายรุ่นแรกดำเนินการแล้ว ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นความขัดแย้งของนโยบายและการดำเนินโครงการ ซึ่งจะทำให้การดำเนินโครงการไม่สามารถทำได้ตามระยะเวลาที่กำหนด และแผนการดำเนินงานหลังจากชุมชนเรือนแพรุ่นที่ 1 ย้ายขึ้นมาแล้วยังไม่ชัดเจน

2.2 รายละเอียดและการประชาสัมพันธ์โครงการให้ชาวเรือนแพรับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นข้อมูลปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประชาสัมพันธ์รายละเอียดและข้อมูลของโครงการที่มีความถูกต้องจะทำให้ชาวชุมชนเรือนแพมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการย้าย

ชุมชนเรือนแพมากกว่าในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากชาวชุมชนเรือนแพบางกลุ่มไม่ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องของโครงการ หรือบางรายรับทราบข้อมูลที่ไม่ได้เป็นข้อมูลปัจจุบัน เช่น รูปแบบบ้าน ขนาดพื้นที่ภายในบ้าน สาธารณูปการต่างๆในโครงการ รูปแบบการออมทรัพย์ การจัดกลุ่มสหกรณ์ อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ เป็นต้น ลักษณะการประชาสัมพันธ์ควรให้เจ้าหน้าที่ดำเนินงานโครงการเป็นผู้เข้าไปพบและอธิบายโครงการให้กับชาวชุมชนเรือนแพทราบเป็นรายๆ ไป และใช้วิธีเรียกประชุมกลุ่มออมทรัพย์รายเดือนควบคู่กันไป ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะได้ผลดีกว่าการเรียกประชุมกลุ่มออมทรัพย์รายเดือนเพียงอย่างเดียว เพราะ การที่จะให้ชาวชุมชนเรือนแพมาประชุมทุกครั้งทางหน่วยงานนั้นหมายนั้น ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรเนื่องจากชาวชุมชนเรือนแพบางส่วนต้องทำงานในช่วงเวลาที่มีการนัดประชุม ชาวเรือนแพบางส่วนที่ไม่สนใจโครงการก็จะไม่เข้าร่วมประชุม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรทำการศึกษาวิจัย ชาวชุมชนเรือนแพที่ย้ายจากชุมชนเรือนแพไปอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการริมคลองโคกข้าง ในเรื่องของความพึงพอใจต่อการอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ รายได้ของครอบครัว รายจ่ายของครอบครัว ความสะดวกในการเดินทาง การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวชุมชนเรือนแพหลังจากการย้ายที่อยู่อาศัย ปัญหาต่างๆ ในการอยู่อาศัยภายในพื้นที่โครงการ ปัญหาในเรื่องสินเชื่อที่อยู่อาศัย ปัญหาการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ ความสัมพันธ์กับชุมชนอื่นที่มาอยู่อาศัยในพื้นที่โครงการ ระบบการจัดการและการบริหารชุมชน เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

การเคหะแห่งชาติ , การปรับปรุงชุมชนแออัด , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, พ.ศ.
2534.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก, โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ
แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิษณุโลก , กรุงเทพฯ ปีที่
พิมพ์ 29 มีนาคม 2539.

โครงการอบรมทางวิชาการ เรื่อง ผู้จัดการโครงการอสังหาริมทรัพย์ ครั้งที่ 4 จัดโดย คณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาวิชาเคหการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมการค้า
อสังหาริมทรัพย์ แนวความคิดภูมิสถาปัตยกรรมต่อโครงการอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย
โดย รศ. เตชา บุญคำ , 2534.

คำสั่งจังหวัดพิษณุโลก ที่ 2857/2534 ลงวันที่ 19 กันยายน 2534 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานศึกษา
ความเป็นไปได้ในการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน

คำสั่งจังหวัดพิษณุโลก ที่ 179/2541 ลงวันที่ 29 มกราคม 2541 เรื่อง เปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ
พิจารณาสิทธิในที่ดินบริเวณริมคลองโคกข้าง ตามโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำ
น่าน

คำสั่งจังหวัดพิษณุโลก ที่ 487/2540 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2540 เรื่อง การแต่งตั้งคณะทำงานการ
ระดมเงินออมและจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, ภูมิศาสตร์เมือง. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

ธรรมศาสตร์ , มหาวิทยาลัย . เรือนแพที่จังหวัดอุทัยธานีและพิษณุโลก. กรุงเทพฯ : แผนกสังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ , 2516.

น . ณ ปากน้ำ , แบบแผนบ้านเรือนในสยาม, น.54

บทให้สัมภาษณ์โครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน

แบบเสนอสินเชื่อเพื่อการพิจารณา , สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง : กลุ่มเตรียมสหกรณ์เคหะสถาน
ชุมชนชาวแพ เสนอโครงการสินเชื่อครั้งที่ 01/2541/01/2541

แบบแสดงผลการอนุมัติสินเชื่อ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง สข.11

บันทึกข้อความ สำนักงานเลขาธิการจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ที่ พล

51001/3203 วันที่ 30 ตุลาคม 2538 เรื่อง องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอจัดหาผล
ประโยชน์ที่ดินริมคลองโคกข้าง

ประกาศกระทรวงมหาดไทย วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2539 เรื่อง มอบหมายให้องค์การบริหารส่วน
จังหวัดพิษณุโลกจัดหาผลประโยชน์ในที่ดินของรัฐ ในท้องที่หมู่ที่ 3 ตำบลรัษฎา อำเภอมะ
เมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ประทีป มาลากุล , รศ. มล. , พัฒนาการบ้านของคนไทยในภาคกลาง , สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย , โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , พ.ศ. 2530.

ฝ่ายปรับปรุงชุมชนแออัด การเคหะแห่งชาติ , การปรับปรุงชุมชนแออัด , กองประชาสัมพันธ์ การ
เคหะแห่งชาติ , หน้า 23.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร , สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ,
กระทรวงศึกษาธิการ , เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น , บริษัท กราฟฟิคฟอร์แมท
(ไทยแลนด์) จำกัด , เมษายน 2540.

มานพ ถนอมศรี , คนไทยสมัยก่อน , บริษัท เลิฟ แอนด์ ลิฟ เพรส จำกัด , 2539.

วัฒนา ภู่อเล็ก . วิถีชีวิตและการดำรงอยู่ของชุมชนชาวเรือนแพ ในลำน้ำน่าน อำเภอเมือง จังหวัด
พิษณุโลก . วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยนเรศวร , 2540.

วุฒิชัย พูลศิลป์ และ สมโชติ อ๋องสกุล , มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ . กรุงเทพฯ :
แสงรุ่งการพิมพ์ , 002524.

ฤทัย ใจจงรัก, รศ. , เรือนไทยเดิม , โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ , ม.ค. 2539.

ศรีสุวรรณ แสงศิริ , สภาพความเป็นอยู่ของชาวเรือนแพในลำน้ำน่านในเขตอำเภอเมือง พิษณุโลก
. รายงานการวิจัย . ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ พิษณุโลก , 2521.

ส.พลายน้อย , เกิดในเรือ. กรุงเทพฯ : สารคดี , 2537.

สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ , ภูมิศาสตร์เมือง , กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา , 2522.

สุพจน์ พุกษะวัน และคณะ , “ ชุมชนชาวแพพิษณุโลก “ ใน รวมเรื่องประวัติศาสตร์และ
วัฒนธรรมเมืองพิษณุโลก . เชียงใหม่ : ส. ทรัพย์การพิมพ์ , 2535.

สุวัฒนา ธาดานิติ . “ การวิเคราะห์การตั้งถิ่นฐานชุมชนเมือง “ เอกสารประกอบการสอน
กรุงเทพมหานคร : ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา , ดร. , น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย , บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพา
นิช จำกัด , 2529.

โสภา ขปิลมันท์ , รายงานการวิจัยเรื่อง . การศึกษารูปแบบชุมชนที่พึ่งปรารถนาของผู้อยู่อาศัยใน
ชุมชนแออัด . กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2535.

- สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในเรื่อง เรือนแพที่อยู่อาศัยของคนไทยบนย่านน้ำ , มรดกของชาติ เล่ม 6 , 2539.
- สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี , เรือนไทย , บริษัท ฉลองรัตน์ จำกัด , 2536.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ , เอกลักษณ์ไทยในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น , บริษัท กราฟฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์) จำกัด , เมษายน 2540.
- หนังสือจังหวัดพิษณุโลก ที่ พล 0016/19713 ลงวันที่ 24 กันยายน 2539 เรื่อง การพิจารณาร่างกฎหมายการขออนุมัติใช้ที่ดินริมคลองโคกช้างตามโครงการเคลื่อนย้ายเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก
- อนามัยและสิ่งแวดล้อม , กอง . การพัฒนาสุขภาพประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลก (พสม.) ระยะเวลาที่ 1 . รายงานการวิจัย . เทศบาลเมืองพิษณุโลก , 2531.
- อรศิริ ปาณินท์ , บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น , กรุงเทพมหานคร , พฤษภาคม 2538.

ภาษาอังกฤษ

- Button, K.J. Urban economics. London : Macmillan Press , 1967.
- Carter, Harold. The study of urban geography. 2nd ed., London; Edward Arnold, 1975.
- Claire, William H. Handbook on urban planning. Canada: Van Nostrand Reinhold, 1973.
- Hawlay, Amos. Human Ecology: A Theory of Community Structure (New York: Ronald Press, 1950).
- Hirsch, Werner Z. Urban economic analysis. New York: McGraw-Hill, 1975.
- Lowdow, Wingo, Jr. Transportation and urban land. Washington D.C. : Resource for the fulfillment, 1961.
- Muth, Richard F. Cities and housing. Chicago: The university of Chicago press, 1969.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามสำหรับชุมชนเรือนแพ

แบบสอบถามที่

แบบสอบถามประกอบการวิจัยเพื่อการจัดทำวิทยานิพนธ์

ID □□□ 1-3

เรื่อง โครงการย้ายชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำน่าน จังหวัดพิษณุโลก

ของนิสิตภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม

โปรดพิจารณาข้อความคำถาม และคำตอบต่อไปนี้อย่างละเอียด และทำเครื่องหมาย / ลงใน □ หน้าข้อความที่ท่านต้องการตอบ

ผู้สัมภาษณ์.....วันที่.....เริ่มสัมภาษณ์เวลา.....น.

ผู้ช่วยสัมภาษณ์.....

สำหรับเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามสภาพการอยู่อาศัยในปัจจุบัน (ชุมชนเรือนแพ)

1. บ้านเลขที่ของเรือนแพที่ท่านอยู่อาศัย

 มีเลขที่..... ไม่มีเลขที่ ไม่ได้ขอกับเทศบาลและไม่ได้ใช้ร่วมกับแพอื่น ใช้บ้านเลขที่ร่วมกับเรือนแพเลขที่.....

1 / 5

A1 4A2 5

2. เรือนแพที่ท่านพักอาศัยในปัจจุบัน มีพื้นที่ใช้สอยอะไรบ้าง

 ห้องนอน.....ห้อง พื้นที่ครัว.....ตร.เมตร ห้องน้ำ-ส้วม.....ห้อง ห้องโถง.....ห้อง ห้องน้ำ-ส้วมถ่ายลงแม่น้ำน่าน ห้องน้ำ-ส้วมที่ทางจังหวัดติดตั้งให้ (ทำจากถังน้ำม้น 200 ลิตร) อื่นๆ (ระบุ).....

ใช้ประโยชน์สำหรับ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 รับแขก นอน พักผ่อน , ดูทีวี , นั่งเล่น กินข้าว เก็บของ อื่นๆ (ระบุ).....A3

6-11

A4 12A5

13-18

 พื้นที่ประกอบอาชีพในเรือนแพ ขนาด.....ตร.ม. สำหรับทำ..... อื่นๆ (ระบุ เช่น ห้องเช่า).....ห้อง

3. ขนาดพื้นที่ของเรือนแพที่ท่านอยู่อาศัย (ขนาดเรือนแพ กว้าง x ยาว)

(สังเกตการณ์ ด้วยการนับก้าว 1 ก้าว : 0.70 เมตร สำหรับผู้วิจัย Sketch ผัง และถ่ายรูปด้าน, รูปภายใน)

 9 – 15 ตร.เมตร (... x... เมตร) 16 – 20 ตร.เมตร (... x... เมตร) 21 – 25 ตร.เมตร (... x... เมตร) 26 – 35 ตร.เมตร (... x... เมตร) มากกว่า 35 ตร.เมตร ระบุ.....ตร.เมตร (... x... เมตร)A6 19

4. ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมตัวเรือนแพและลูกบวบแพในแต่ละครั้ง

<p>ระยะเวลาซ่อมแซมตัวเรือนแพแต่ละครั้ง</p> <p>☐ ไม่เคยซ่อมแซม</p> <p>☐ น้อยกว่า 1 ปี/ครั้ง.....เดือน</p> <p>☐ 1 – 3 ปี/ครั้ง ระบุ.....ปี</p> <p>☐ 3 – 6 ปี/ครั้ง ระบุ.....ปี</p> <p>☐ 6 – 10 ปี/ครั้ง ระบุ.....ปี</p> <p>☐ 10 ปีขึ้นไป ระบุ.....ปี</p>	<p>ค่าใช้จ่ายสำหรับซ่อมแซมตัวเรือนแพแต่ละครั้ง</p> <p>☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย</p> <p>☐ น้อยกว่า 5,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ 5,000 – 10,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ 10,001 – 20,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ 20,001 – 30,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ มากกว่า 30,000 บาท ระบุ.....บาท</p>
<p>ระยะเวลาซ่อมแซมลูกบวบแพแต่ละครั้ง</p> <p>☐ ไม่เคยซ่อมแซม</p> <p>☐ น้อยกว่า 1 ปี/ครั้ง.....เดือน</p> <p>☐ 1 – 3 ปี/ครั้ง ระบุ.....ปี</p> <p>☐ 3 – 6 ปี/ครั้ง ระบุ.....ปี</p> <p>☐ 6 – 10 ปี/ครั้ง ระบุ.....ปี</p> <p>☐ 10 ปีขึ้นไป ระบุ.....ปี</p>	<p>ค่าใช้จ่ายสำหรับซ่อมแซมลูกบวบแพแต่ละครั้ง</p> <p>☐ ไม่เสียค่าใช้จ่าย</p> <p>☐ น้อยกว่า 5,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ 5,000 – 10,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ 10,001 – 20,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ 20,001 – 30,000 บาท ระบุ.....บาท</p> <p>☐ มากกว่า 30,000 บาท ระบุ.....บาท</p>

- A7 20
- A8 21
- A9 22
- A10 23

5. เรือแพของท่านเคยมีการต่อเติมหรือไม่

มี ไม่มี

รูปแบบการต่อเติม

ต่อเติมเฉพาะห้อง / พื้นที่ ต่อเติมขยายเรือแพหลังใหม่ทั้งหมด

ระบุห้องที่ท่านต่อเติม

ห้องนอน.....ห้อง   ห้องน้ำ.....ห้อง

พื้นที่ครัว.....ห้อง

ห้องโถง / พักผ่อน.....ห้อง

พื้นที่เก็บของ.....ตร.ม.

พื้นที่ประกอบอาชีพขนาด.....ตร.ม.

อื่นๆ(ห้องเช่า).....จำนวน.....ห้อง

ระบุรูปแบบการขยายเรือแพของท่าน

ขยายออกไปในแม่น้ำ
จำนวน.....หลัง ระบุเลขที่.....

ขยายออกด้านข้างริมตลิ่ง
จำนวน.....หลัง ระบุเลขที่.....

ขยายทั้ง 2 รูปแบบ
จำนวน.....หลัง ระบุเลขที่.....

สาเหตุการต่อเติม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ต้องการความเป็นส่วนตัว   ขยายครอบครัวของลูกหลาน / ญาติ   อื่นๆ(ระบุ)....

พื้นที่เดิมคับแคบ   ประกอบการค้า,ประกอบอาชีพ,ให้เช่า .....

เพื่อความสะดวกในการอาศัย   เรือแพ,ห้องเดิม มีสภาพทรุดโทรม/เกยตื้น

- A11 24
- A12 25
- A13
-
- 26-32
- A14 33
- A15
-
-
- 34-40

6. เรือนแพของท่านมีไฟฟ้าใช้หรือไม่

- มี ไม่มี

A16 41

7. เรือนแพของท่านมีน้ำประปาใช้หรือไม่

- มี ไม่มี

A18 43

ท่านได้น้ำสำหรับใช้มาอย่างไร

- ใช้น้ำจากแม่น้ำน่าน ชื้อน้ำใช้จากในตัวเมือง ใช้น้ำประปา
 ชื้อน้ำจากเรือนแพที่มีมิเตอร์ อื่นๆ(ระบุ).....

A19 44

ท่านได้น้ำสำหรับดื่ม มาอย่างไร

- ใช้น้ำจากแม่น้ำน่าน ชื้อน้ำดื่มเป็นแกลลอน 20 ลิตร ใช้น้ำประปา
 ชื้อน้ำจากเรือนแพที่มีมิเตอร์ อื่นๆ(ระบุ).....

A20 45

ท่านเสียค่าน้ำใช้-น้ำดื่ม / น้ำประปา หรือไม่

- เสียค่าน้ำ ไม่เสียค่าน้ำ

A21 46

- เสียค่าน้ำประปา เดือนละ.....บาท
 เสียค่าน้ำดื่มเดือนละ.....บาท ต่อปริมาณน้ำ.....ลิตร
 เสียค่าน้ำใช้เดือนละ.....บาท ต่อปริมาณน้ำ.....ลิตร

A22

47-49

ท่านมีปัญหา ใช้น้ำ-น้ำดื่ม จากการใช้น้ำในแม่น้ำน่านหรือไม่ (เฉพาะผู้ที่ใช้น้ำดื่ม-น้ำใช้ จากแม่น้ำน่าน)

- มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ไม่มี

A23 50

A24

51-54

- น้ำมีกลิ่นเหม็น น้ำมีเชื้อโรค / ทำให้ท้องเสีย / คันตามตัว
 น้ำไม่สะอาด / สกปรก / ขยะ อื่นๆ(ระบุ).....

8. ปัจจุบันท่านมีการกำจัดขยะในเรือนแพอย่างไรบ้าง

- นำขึ้นมาทิ้งในถังขยะบนตลิ่ง ทิ้งลงในแม่น้ำน่าน
 เผาขยะริมตลิ่ง อื่นๆ(ระบุ).....

A25 55

9. ท่านยินดีที่จะจ่ายเงิน เพื่อการบำบัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลในเรือนแพ ก่อนทิ้งลงแม่น้ำน่าน หรือไม่

- ยินดี ไม่ยินดี

A26 56

10. ท่านและครอบครัวมีการใช้น้ำนานสำหรับทำประโยชน์หรือกิจกรรม หรือไม่ (สังเกตการณ์)

ใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่ใช้

☐ ใช้สำหรับซักผ้า	☐ ใช้สำหรับอาบน้ำ	☐ ใช้น้ำเพื่อดื่ม
☐ ใช้สำหรับทำกระชังเลี้ยงปลา	☐ สวนผักลอยน้ำ	☐ อื่นๆ(ระบุ).....
☐ เป็นที่ว่ายน้ำเล่นของลูกหลาน	☐ ใช้จับปลาในแม่น้ำ	
☐ ใช้ล้างจาน ล้างของ	☐ เป็นทางคมนาคม	

A27 57

A28

58-67

11. ท่านและครอบครัวมีการใช้พื้นที่บริเวณริมตลิ่งสำหรับทำประโยชน์หรือทำกิจกรรม หรือไม่ (สังเกตการณ์)

ใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่ใช้

☐ ใช้สำหรับตากผ้า	☐ ใช้ทำแปลงปลูกผัก ดอกไม้ กล้วย / ไข่เอง	☐ ใช้จุดพาทะเฒ่า
☐ เป็นที่วิ่งเล่นของลูกหลาน	☐ ใช้สำหรับนั่งพักผ่อน	☐ อื่นๆ(ระบุ)...
☐ ใช้สำหรับกองวัสดุ	☐ ทำเพิง สำหรับค้าขาย / พักอาศัย / เลี้ยงสัตว์	

A29 68

A30

69-76

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสาเหตุ ปัจจัย ความต้องการของการอยู่อาศัยและการย้ายในปัจจุบัน

2 / 5

1. ท่านมีที่อยู่อาศัยเดิม ก่อนมาอยู่อาศัยในเรือนแพหรือไม่

มี

ไม่มี

☐ ที่อยู่อาศัยของตนเอง	☐ ที่อยู่อาศัยเช่า	☐ อื่นๆ (ระบุ เช่นอยู่กับญาติ).....
---	---	--

A31 1

A32 2

2. สาเหตุที่ท่านอยู่อาศัยในเรือนแพ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

A33

☐ อยู่ในเรือนแพมาตั้งแต่เกิด	☐ ไม่มีที่อยู่อาศัยที่อื่นที่สามารถย้ายไปอยู่ได้
☐ ใกล้สถานที่ทำงาน	☐ อยู่ใกล้ญาติพี่น้อง / ญาติพี่น้องอยู่ในเรือนแพ
☐ ทำเลค้าขายประกอบอาชีพดี / มีแหล่งงาน	☐ ต้องการเข้ามาหางานทำในตัวเมืองพิษณุโลก
☐ ที่อยู่อาศัยเดิมมีปัญหา สภาพทรุดโทรม / ถูกไล่ที่ / ไฟไหม้ / น้ำท่วม	☐ ญาติ / ชาวแพ ชวนมาอยู่อาศัย
☐ ที่อยู่อาศัยเดิมไม่ได้เป็นของตนเอง	☐ ค่าใช้จ่ายในการอยู่อาศัยเรือนแพต่ำ
☐ ความสะดวกในการเดินทาง / เสียค่าใช้จ่ายน้อย	☐ ค่าเช่าเรือนแพ.....บาท / เดือน
☐ ใกล้โรงเรียนของบุตรหลาน	☐ ค่าซ่อมแซมเรือนแพ ☐ ซื้อแพราคาถูก
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	☐ ค่าไฟฟ้า/ประปา/ขยะ ☐ อื่นๆ(ระบุ)...

3-14

A34

15-18

3. ท่านทราบหรือไม่ว่าทางจังหวัดพิษณุโลกมีโครงการย้ายชุมชนเรือนแพไปอยู่ที่พื้นที่ริมคลองโคกช้าง

ทราบ

ไม่ทราบ

ทราบจาก		
☐ ทางจังหวัด	☐ เพื่อนบ้านเรือนแพ	☐ ประธานชุมชนชาวแพ
☐ ชุมชนเมืองพิษณุโลก	☐ คนในครอบครัว	☐ อื่นๆ(ระบุ).....

A35 19

A36 20

☐ เพื่อนบ้านช่วยเหลือกัน	☐ ไม่สามารถพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้าน
☐ สามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านได้	☐ มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ้านในชุมชน
☐ เพื่อนบ้านสนิท/ญาติ ไม่ย้ายไปโคกช้าง(อยู่ใกล้ญาติพี่น้อง)	☐ มีปัญหาเกี่ยวกับชุมชนเมืองพิษณุโลก
☐ ต้องค้าขายกับชุมชนเมือง (พึ่งพาชุมชนเมือง)	☐ ต้องการย้ายเพราะถูกมองว่าทำให้
☐ ชุมชนเมืองเป็นมิตร	แม่น้ำเสีย

A47 A48

☐ รายได้ดีกว่าย้ายไปโคกช้าง / มีลูกค้าประจำ	☐ ปัญหาค่าใช้จ่ายลูกบวบแพงขึ้น
☐ ไม่ต้องผ่อนบ้าน ไม่ต้องมีภาระหนี้สิน	☐ ชุมชนเรือนแพรายได้น้อย ถ้าย้ายรายได้จะเพิ่มขึ้น
☐ ค่าใช้จ่ายประจำวันต่ำ(กิน / ค่ารถ / น้ำ-ไฟ)	☐ ค่าเปลี่ยนลูกบวบไม่คุ้มค่าเท่ากับค่าผ่อนบ้าน
☐ ค่าใช้จ่ายในการอยู่อาศัยต่ำ	
☐ ค่าซ่อมลูกบวบถูกกว่าค่าผ่อนบ้าน ☐ ค่าเช่าแพถูกกว่าค่าผ่อนบ้าน ☐ อื่นๆ.....	
☐ เรือนแพที่ซื้อมาอยู่อาศัย มีราคาถูก	
☐ อยู่เรือนแพเพื่อเก็บรวบรวมเงิน (สร้างฐานะให้ดีขึ้น)	

A49 A50

A51

☐ ชุมชนเรือนแพมั่นคงในการอยู่อาศัย	☐ ชุมชนไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย (ไล่ที่)
☐ ชุมชนเรือนแพถูกกฎหมาย	☐ ชุมชนเรือนแพผิดกฎหมายบุกรุก

A52 A53

 อื่นๆ(ระบุ)...

5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับพื้นที่ที่ทางจังหวัดจัดให้ (พื้นที่โคกช้าง) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

A54

A55

A56 A57

A58 A59

A60

☐ ขนาดแปลงที่ดินพอดีกับครอบครัว(21 ตร.วา)	☐ ขนาดแปลงที่ดินไม่พอดีกับครอบครัว
☐ ระบบสาธารณูปโภคดีกว่าเรือนแพ	☐ พื้นที่ใช้งานนอกตัวบ้านไม่พอเพียง
☐ ขนาดบ้านพอดีกับครอบครัว (ไม่คับแคบ)	☐ ขนาดบ้านไม่พอดีกับครอบครัว (แคบ)
☐ ชอบบ้านก่ออิฐฉาบปูนมากกว่าเรือนแพ	☐ ไม่พอใจวิธีการก่อสร้างบ้าน
☐ ต้องอนุมัติก่อนถึงจะสร้างบ้านให้ ☐ ไม่สามารถใช้ไม้จากเรือนแพไปสร้างบ้านได้เอง ☐ ไม่สามารถสร้างบ้าน(ตามแบบของโครงการ)ได้เอง	
☐ ก่อสร้างได้มาตรฐาน	☐ ก่อสร้างไม่ได้มาตรฐาน
☐ พอใจแบบบ้าน	☐ ก่อสร้างล่าช้า
	☐ ไม่พอใจแบบบ้าน

☐ ใกล้ที่ทำงานปัจจุบัน ☐ ใกล้โรงเรียนลูกหลาน ☐ ใกล้แหล่งบริการทางสังคม (ตลาด โรงพยาบาล) ☐ มีแหล่งงานในพื้นที่ / สามารถหางานได้ ☐ ระยะทางไม่ไกลจากตัวเมือง ☐ ชุมชนไม่แออัด ☐ การคมนาคมสะดวก (การเดินทางสะดวก) ☐ ความเจริญในขนาดของพื้นที่โคกช้าง เนื่องจากอยู่ใกล้ทางหลวงแผ่นดิน สาย 12	☐ ไกลจากที่ทำงานปัจจุบัน ☐ ไกลจากโรงเรียนลูกหลาน ☐ ไกลจากแหล่งบริการทางสังคม (ตลาด โรงพยาบาล) ☐ ไม่มีแหล่งงานในพื้นที่ ☐ พื้นที่มีโอกาสน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก ☐ ชุมชนแออัด ☐ การคมนาคมไม่สะดวก (การเดินทางลำบาก)	A61 A62 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ ญาติพี่น้องย้ายไปโคกช้าง/ย้ายขึ้นจากแพ ☐ เพื่อนบ้านสนิทย้ายไปโคกช้าง ☐ ต้องการไปอยู่ในชุมชนใหม่ ☐ พอใจที่มีชาวบ้านกลุ่มอื่นมาอยู่ด้วย	☐ ญาติพี่น้องไม่ย้ายไปโคกช้าง ☐ เพื่อนบ้านสนิทไม่ย้าย ☐ ไม่แน่ใจว่าชุมชนใหม่จะมีปัญหา ☐ ไม่พอใจที่มีชาวบ้านกลุ่มอื่นเข้าไปอยู่ด้วย ☐ รอดูกลุ่มที่ย้ายกลุ่มแรก ☐ ไม่ชอบระบบการจัดการชุมชนใหม่	A63 A64 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ รายได้เพียงพอกับค่าผ่อนบ้าน ☐ ค่าผ่อนบ้านถูกกว่า / คู้มากกว่าซ่อมลูกบวบ ☐ ค่าใช้จ่ายประจำวันถูกกว่าเรือนแพ ☐ อัตราดอกเบี้ยต่ำ / เหมาะสม (6% ต่อปี) ☐ พอใจระบบออมทรัพย์	☐ รายได้ไม่พอกับค่าผ่อนบ้าน ☐ ราคาผ่อนต่อเดือนสูงเกินไป ☐ ค่าใช้จ่ายประจำวันเพิ่มขึ้น (อาหาร / รถ / น้ำ-ไฟ) ☐ อัตราดอกเบี้ย 6 % สูงเกินไป ☐ ไม่พอใจ / ไม่ชอบระบบออมทรัพย์ ☐ ราคาบ้านแพงเกินไป ☐ ต้องเป็นภาระหนี้สินระยะยาว(ผ่อนรายเดือน 15 ปี)	A65 A66 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ เป็นโครงการที่อยู่อาศัยที่จังหวัดจัดหาให้ (พื้นที่เดียวที่สามารถย้ายได้) ☐ ที่อยู่อาศัยถูกกฎหมายมากกว่าเรือนแพ ☐ มีความมั่นคงในการอยู่อาศัยมากกว่าเรือนแพ	☐ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (ไม่สามารถซื้อ-ขาย ที่ดินได้) ☐ พื้นที่ไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัย (ไล่ที่)	A67 A68 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
☐ อื่นๆ (ระบุ).....		

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพไปอาศัยอยู่ในพื้นที่โคกช้าง

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ โครงการช่วยแก้ปัญหาการอยู่อาศัยในเรือนแพ	☐ เป็นการสร้างภาระหนี้สินในการผ่อนบ้านให้กับชาวแพ
☐ โครงการช่วยแก้ปัญหามลภาวะในแม่น้ำน่าน	☐ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่ได้ตั้งใจแก้ปัญหา
☐ โครงการช่วยให้ชาวแพมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	☐ โครงการไม่ได้จัดเตรียมที่ประกอบอาชีพ ที่ทำกิน
☐ โครงการช่วยให้ชาวแพมีรายได้เพิ่มขึ้น	☐ โครงการไม่มีการบอกรายละเอียด/ข้อมูลไม่แน่นอน
☐ โครงการช่วยให้ชาวแพมีแหล่งเงินกู้สร้างบ้าน ดอกเบี้ยต่ำ	☐ โครงการดำเนินการล่าช้า/ยังไม่สามารถเข้าอยู่อาศัย
☐ โครงการไม่บังคับให้ย้าย	☐ แผนและนโยบายของจังหวัดยังไม่ชัดเจน (ย้ายทั้งหมด หรือให้อยู่ต่อ ไม่มีแผน-นโยบายต่อไป)
☐ โครงการบังคับให้ย้าย /มีแนวโน้มจะไล่ที่	☐ ยังไม่แน่ใจว่าโครงการจะสำเร็จ
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	☐ ไม่พอใจกระบวนการย้ายและการก่อสร้างบ้าน

A69

-
-
-
-
-
-
-
-
-

46-57

A70

-
-
-
-

การออมทรัพย์ 10 %
 การก่อสร้างบ้านหลังออมทรัพย์
 ต้องรื้อเรือนแพหลังจากเข้าอยู่บ้าน
 ไม่ได้ก่อสร้างบ้านเอง
 ไม่ได้คุมงานก่อสร้างบ้านเอง
 การเรียกเก็บเงินบ่อยครั้ง ช้าช้อน อื่นๆ.....

7. ท่านจะย้ายไปอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ทางจังหวัดจัดให้ (พื้นที่โคกช้าง) หรือไม่

☐ ย้าย	☐ ไม่ย้าย
☐ รุ่น 1 ☐ รุ่น 2 ☐ อื่นๆ	

A71 58

A72

8. ท่านมีการวางแผนในเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคตอย่างไร

☐ จะอยู่อาศัยในเรือนแพต่อไป	☐ จะย้ายที่อยู่อาศัยจากเรือนแพ

ถ้าท่านต้องย้ายที่อยู่อาศัยท่านจะย้ายอย่างไร

- ไม่สามารถย้ายได้
- จะย้ายขึ้นไปอยู่ที่โคกช้าง
- จะย้ายขึ้นไปอยู่ใน ที่ดิน / บ้าน ที่เตรียมไว้
- จะย้ายขึ้นไปอยู่บ้านเดิม
- จะย้ายขึ้นไปอยู่กับลูกหลาน / ญาติ
- จะย้ายขึ้นไปอยู่บ้านเช่า อื่นๆ (ระบุ)...

ท่านจะย้ายที่อยู่อาศัยอย่างไร

- จะย้ายขึ้นไปอยู่ที่โคกช้าง
- จะย้ายขึ้นไปอยู่ใน ที่ดิน / บ้าน ที่เตรียมไว้
- จะย้ายขึ้นไปอยู่บ้านเดิม
- จะย้ายขึ้นไปอยู่กับลูกหลาน / ญาติ
- จะย้ายขึ้นไปอยู่บ้านเช่า
- อื่นๆ (ระบุ)...

A73 59

A74 60

A75 61

9. ท่านมีการซื้อหรือผ่อนที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ หรือไม่

มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่มี

☐ บ้านพร้อมที่ดิน	☐ ที่อยู่อาศัยใหม่ที่จังหวัดจัดหาให้ (พท.โคกช้าง)
☐ บ้านเช่า	☐ บ้านเดี่ยวชั้นเดียว จำนวน.....หลัง
☐ ที่ดินเปล่า.....ตร.วา / ไร่	☐ บ้านเดี่ยว 2 ชั้น จำนวน.....หลัง
☐ อาคารชุด / แพลต	☐ บ้านแฝดชั้นเดียว จำนวน.....หลัง
☐ อื่นๆ (เช่น บ้านพักสวัสดิการ).....	☐ บ้านแฝด 2 ชั้น จำนวน.....หลัง

A76 62

A77

63-68

A78

69-72

4 / 5

10. ถ้าท่านต้องย้ายที่อยู่อาศัยท่านจะมีแหล่งเงินอื่นนอกจากสหกรณ์ออมทรัพย์ชาวแพ หรือไม่

มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่มี

☐ เงินออมของครอบครัว	☐ กู้ญาติพี่น้อง อัตราดอกเบี้ย.....
☐ กู้เพื่อนบ้าน อัตราดอกเบี้ย.....	☐ เงินกู้สวัสดิการ (ระบุ).....อัตราดอกเบี้ย.....
☐ กู้ธนาคาร (ระบุ).....อัตราดอกเบี้ย.....	☐ กู้สหกรณ์ (ระบุ).....อัตราดอกเบี้ย.....
☐ อื่นๆ (ระบุ).....	

A79 12

A80

13-19

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคม

1. สถานภาพการอยู่อาศัยในเรือนแพของท่าน

เจ้าของ

ผู้อาศัย

ผู้เช่า

อื่นๆ (ระบุ).....

จำนวนเรือนแพที่ท่านเป็นเจ้าของ.....หลัง
 ระบุเลขที่เรือนแพ.....
 ระบุตำแหน่งเรือนแพ.....

คู่สมรสกับเจ้าของ
 ญาติ/คนในครอบครัว
 (ระบุความสัมพันธ์กับเจ้าของ).....

A81 21

A82 22

2. ท่านประกอบอาชีพ

(อาชีพที่ทำรายได้หลักให้กับครอบครัวของท่าน หรือ อาชีพของหัวหน้าครอบครัว)

ไม่ได้ทำงาน

ค้าขาย / หาบเร่ / แผงลอย / รถเข็น (ระบุ) .....

รับราชการ

เกษตรกรรม / ประมง (ระบุ) .....

พนักงานบริษัท / ห้างร้าน

รับจ้างทั่วไป / กรรมกร (รูปแบบงาน) .....

มอเตอร์ไซด์รับจ้าง

รถ 3 ล้อ รับจ้าง (ถีบ / เครื่อง)

อื่นๆ (ระบุ)...

A83 23

3. ท่านมีความจำเป็นต้องใช้เรือนแพ และแม่บ้าน เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบอาชีพ ใช่หรือไม่

ใช่

ไม่ใช่

ใช้เรือนแพสำหรับ.....	ท่านสามารถใช้บ้านแทนเรือนแพได้หรือไม่.....
ใช้แม่บ้านสำหรับ.....	ท่านสามารถใช้คลองโคกช้างแทนได้หรือไม่.....

A84 24

4. ถ้าท่านต้องย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่ในพื้นที่ริมคลองโคกข้าง ท่านจะเปลี่ยนอาชีพและสถานที่ทำงาน หรือไม่

เปลี่ยน

ไม่เปลี่ยน

เปลี่ยนอย่างไร

- เปลี่ยนอาชีพอย่างเดียว   เปลี่ยนสถานที่ทำงานอย่างเดียว
 เปลี่ยนทั้งอาชีพและสถานที่ทำงาน   อื่นๆ (ระบุ).....

เปลี่ยนเพราะอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- อาชีพเดิมสร้างรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย (ผ่อนบ้าน)
 สถานที่ทำงานเดิมไกลจากพื้นที่ริมคลองโคกข้าง
 อื่นๆ (ระบุ).....

A85 25

A86 26

A87
27-29

5. ท่านมีพาหนะส่วนตัวหรือไม่

มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่มี

- รถจักรยาน   รถซาเล้ง / รถเข็น   รถ 3 ล้อถีบ
 รถมอเตอร์ไซด์   รถ 3 ล้อเครื่อง (ตุ๊กตุ๊ก)   รถยนต์/รถกระบะ/รถตู้/รถบรรทุก
 เรือพาย   เรือหางยาว   อื่นๆ (ระบุ).....

A88 30

A89

31-39

6. จากเงื่อนไขที่ท่านอยู่อาศัย ท่านเดินทางไปทำงานด้วยวิธีใด ใช้เวลานานเท่าใด และเสียค่าใช้จ่ายเท่าไร (เวลาและค่าใช้จ่าย เทียบเดียว)

ทำงานนอกบ้าน

ทำงานอยู่ที่บ้าน

ไม่ได้ทำงาน

- ทำงานอยู่ในเรือนแพ
 บริเวณริมถนนหน้าเรือนแพ

- เดินไปทำงาน   ใช้เวลา.....นาที
 จักรยาน   ใช้เวลา.....นาที
 มอเตอร์ไซด์   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท
 รถ 3 ล้อ ถีบ   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท
 รถ 3 ล้อเครื่อง   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท
 รถยนต์   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท
 รถโดยสารประจำทาง   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท
 เรือ   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท
 อื่นๆ (ระบุ).....   ใช้เวลา.....นาที   ค่าใช้จ่าย.....บาท

A90 40

A91 41

A92 42

7. ท่านซื้อของกิน-ของใช้ ในชีวิตประจำวันจากที่ไหน

- ตลาดสด (ระบุที่)..... ร้านค้าบนฝั่งละแวกเรือนแพ หาบเร่ / แผงลอย
- ห้างซูเปอร์มาร์เกต (ระบุที่)..... ร้านค้าในเรือนแพ รถเร่ขาย
- อื่นๆ(ระบุ).....

A93 43

8. ครอบครัวของท่านมีความเกี่ยวข้องกับครอบครัวอื่น (เรือนแพหลังอื่น) ในชุมชนเรือนแพ หรือไม่

มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่มี

- ญาติ / พี่น้อง (ระบุความสัมพันธ์) ..... จำนวนครอบครัว.....หลัง
- พ่อตา / แม่ยาย / เขย / สะใภ้ ..... จำนวนครอบครัว.....หลัง
- เพื่อน / เพื่อนร่วมงาน ..... จำนวนครอบครัว.....หลัง
- อื่นๆ(ระบุ)..... จำนวนครอบครัว.....หลัง

A94 44

A95

45-48

9. ท่านมีเพื่อนบ้านในชุมชนเรือนแพที่ท่านสามารถขอความช่วยเหลือ / ฟังพินายามลำบาก หรือไม่

มี

ไม่มี

จำนวนเพื่อนบ้านที่ท่านสามารถฟังพินายามในชุมชนเรือนแพ มีกี่หลัง
(ระบุตำแหน่งเรือนแพเพื่อนบ้านลงในแผนที่ / เจ้าของเรือนแพ / เลขที่)

- 1 หลัง 2 หลัง 3 หลัง
- 4 หลัง 5 หลัง มากกว่า 5 หลัง (ระบุ).....หลัง

A96 49A97 50

10. ท่านเคยขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านในชุมชนเรือนแพหรือไม่

เคย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่เคย

- ขอยืม / แบ่งปันอาหาร ของใช้ เช่น ข้าวสาร น้ำปลา สบู่ อื่นๆ.....
- พาไปหาหมอยามเจ็บป่วย ช่วยซ่อมลูกบวบแพ ขอหยิบยืมเงินทอง
- ช่วยขยับแพเวลาน้ำขึ้น-น้ำลง อื่นๆ(ระบุ).....

A98 51A99

52-57

11. ท่านมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันกับเพื่อนบ้านในชุมชนเรือนแพหรือไม่

มี

ไม่มี

ท่านมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ลูกหลานไปโรงเรียนด้วยกัน ไปซื้อของ/จ่ายตลาด ด้วยกันกับเพื่อนบ้าน
- ไปทำงานด้วยกัน ขายของให้กับเพื่อนบ้าน
- อื่นๆ(ระบุ).....

A100 58A101

59-63

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพื้นที่ริมคลองโคกข้าง

(พื้นที่ที่ทางจังหวัดจัดเตรียมให้กับชุมชนเรือนแพเข้าอยู่อาศัย)

1. ท่านเป็นสมาชิกสหกรณ์เคหะสถานชุมชนชาวแพ ของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) การเคหะแห่งชาติหรือไม่

เป็นสมาชิก

ไม่ได้เป็นสมาชิก

ท่านคาดว่าจะเป็นผู้สมาชิกหรือไม่

จะเป็นผู้สมาชิก

จะไม่เป็นผู้สมาชิก   ยังไม่แน่ใจ

A102 64

A103 65

2. นอกเหนือจากแบบบ้าน ที่ทางจังหวัดออกแบบและชาวแพที่จะย้ายไปอยู่ต้องจ้างผู้รับเหมาก่อสร้าง ท่านมีข้อเสนอแนะที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อท่านในการสร้างบ้านในโครงการพื้นที่โคกข้างหรือไม่

มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่มี

ควรให้ชาวแพสามารถซื้อเรือนแพไป   หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างบ้านให้ปลูกบ้านในพื้นที่โคกข้างได้เอง   หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างบ้านให้ชาวแพเช่าเป็นรายเดือน

บ้านทั้ง 4 แบบ ควรมีค่าก่อสร้างถูกลง   อื่นๆ(ระบุ).....

A104 71

A105

72-75

3. ท่านรู้สึกอย่างไรกับพื้นที่โคกข้างที่จะมีคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวแพ (ชาวบ้านที่บุกรุกที่ดินรัฐ) เข้ามาอยู่ร่วมในโครงการด้วย

พอใจ

ไม่พอใจ

เฉยๆ

5 / 5

A106 1

4. ท่านทราบหรือไม่ว่า ห้างโลตัส (อยู่ด้านหน้าพื้นที่โคกข้าง) มีรถโดยสารบริการรับ-ส่ง โดยไม่เสียเงินจากห้างโลตัสมายังตัวเมืองพิษณุโลก

ทราบ

ไม่ทราบ

A107 2

5. ท่านคิดว่ารถโดยสารบริการของห้างโลตัส อำนวยความสะดวกในการเดินทางระหว่างพื้นที่โคกข้าง - ตัวเมืองพิษณุโลก ให้ท่านหรือไม่

อำนวยความสะดวก

ไม่อำนวยความสะดวก

A108 3

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับแผน นโยบายและการดำเนินการย้ายชุมชนเรือนแพ ของทางจังหวัด

1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับโครงการย้ายชุมชนเรือนแพไปอยู่ในพื้นที่ริมคลองโคกข้าง ของทางจังหวัด

เห็นด้วย

ไม่เห็นด้วย

เพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

โครงการสามารถแก้ปัญหาสภาพการอยู่อาศัยของชุมชนเรือนแพในปัจจุบันได้

เป็นการแก้ปัญหาเหมาะสมในแม่น้ำน่าน

ทำให้ชุมชนเรือนแพสามารถอยู่อาศัยอย่างถูกกฎหมาย

อื่นๆ(ระบุ).....

เพราะ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ชุมชนเรือนแพเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ควรอนุรักษ์ไว้

ชุมชนเรือนแพเป็นจุดขายการท่องเที่ยวของจังหวัด

ชาวแพบางกลุ่มยังไม่พร้อมที่จะย้าย

อื่นๆ(ระบุ).....

A109 4

A110

5-8

A111

9-12

2. ท่านเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของโครงการย้ายชุมชนเรือนแพหรือไม่

<p><u>วัตถุประสงค์</u> แก้ไขปัญหาผลกระทบของแม่น้ำ่านที่เกิด</p> <p><u>ข้อ 1.</u> จากเรือนแพ อันจะเป็นการสอดคล้องในแนว ทางเดียวกันกับโครงการพัฒนาเมืองหลัก รอบที่ 2 ระยะแรกของเทศบาลเมืองพิษณุโลก</p>	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น	A112 ☐ 28
<p><u>วัตถุประสงค์</u> เพื่อพัฒนาชาวแพให้ดำรงชีวิตใหม่ที่ดีขึ้น ทั้ง</p> <p><u>ข้อ 2.</u> ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุขมูลฐาน และความปลอดภัย</p>	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น	A113 ☐ 29
<p><u>วัตถุประสงค์</u> แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชน</p> <p><u>ข้อ 3.</u> ทั่วไปและชาวแพ เกี่ยวกับมลภาวะ</p>	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น	A114 ☐ 30
<p><u>วัตถุประสงค์</u> เพื่อให้ชาวแพได้ดำรงชีพในสังคมได้อย่างถูก</p> <p><u>ข้อ 4.</u> ต้องตามกฎหมาย</p>	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น	A115 ☐ 31
<p><u>วัตถุประสงค์</u> เป็นการจัดหาที่อยู่ใหม่ให้กับชาวแพ โดยการ</p> <p><u>ข้อ 5.</u> เข้าอยู่ด้วยความสมัครใจ</p>	☐ เห็นด้วย ☐ ไม่เห็นด้วย ☐ ไม่มีความเห็น	A116 ☐ 32

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อ ความเหมาะสมและความสำเร็จของ แผนระยะสั้น

<u>แผนระยะสั้น</u>	ความเหมาะสมของแผน	ความสำเร็จของแผน	A117 ☐ 33
1. การควบคุมจำนวนเรือนแพไม่ให้เพิ่มขึ้น	☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม ☐ ไม่มีความเห็น	☐ ประสบความสำเร็จ ☐ ประสบความสำเร็จ ☐ ไม่ประสบความสำเร็จ ☐ ไม่มีความเห็น บางส่วน	A118 ☐ 34
2. การควบคุมไม่ให้มีการต่อเติม ดัดแปลงเรือนแพ	☐ เหมาะสม ☐ ไม่เหมาะสม ☐ ไม่มีความเห็น	☐ ประสบความสำเร็จ ☐ ประสบความสำเร็จ ☐ ไม่ประสบความสำเร็จ ☐ ไม่มีความเห็น บางส่วน	A119 ☐ 35 A120 ☐ 36

ส่วนที่ 6 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล

1. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยในเรือนแพจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2542)

- 0 - 3 ปี ระบุ.....ปี / เดือน   4 - 6 ปี ระบุ.....ปี
- 7 - 10 ปี ระบุ.....ปี   11 - 20 ปี ระบุ.....ปี
- 21 - 30 ปี ระบุ.....ปี   มากกว่า 30 ปี ระบุ.....ปี

A121 49

2. จำนวนผู้อยู่อาศัยในเรือนแพ (นับรวมตัวท่านด้วย)

- 1 คน   2 คน   3 คน   4 คน
- 5 คน   6 คน   มากกว่า 6 คน (ระบุ).....คน

A122 50

3. รายได้ประจำของครอบครัวท่าน ต่อเดือน ได้จากใครบ้าง

- ตัวท่านเอง
- คู่สามีหรือภรรยา
- บุตร คนที่ 1
- บุตร คนที่ 2
- บุตร คนที่ 3
- หลาน
- อื่นๆ(ญาติ).....

A123 61A124 62A125 63A126 64A127 65A128 66A129 67

- จำนวนรายได้ประจำต่อเดือน
- 1 - 1,000 บาท ระบุ.....บาท
- 1,001 - 2,000 บาท ระบุ.....บาท
- 2,001 - 3,000 บาท ระบุ.....บาท
- 3,001 - 4,000 บาท ระบุ.....บาท
- 4,001 - 5,000 บาท ระบุ.....บาท
- มากกว่า 5,000 บาท ระบุ.....บาท

4. รายได้รวมของครอบครัวท่าน ต่อเดือน (รายได้ประจำของครอบครัวรวมกับรายได้พิเศษของครอบครัว)

- น้อยกว่า 2,000 บาท ระบุ.....บาท   2,000 - 3,000 บาท ระบุ.....บาท
- 3,001 - 4,000 บาท ระบุ.....บาท   4,001 - 5,000 บาท ระบุ.....บาท
- 5,001 - 6,000 บาท ระบุ.....บาท   มากกว่า 6,000 บาท ระบุ.....บาท

A130 68

5. รายจ่ายรวมของครอบครัวท่าน ต่อเดือน

- น้อยกว่า 2,000 บาท ระบุ.....บาท   2,000 - 3,000 บาท ระบุ.....บาท
- 3,001 - 4,000 บาท ระบุ.....บาท   4,001 - 5,000 บาท ระบุ.....บาท
- 5,001 - 6,000 บาท ระบุ.....บาท   มากกว่า 6,000 บาท ระบุ.....บาท

A131 69

6. ท่านสามารถมีเงินผ่อนบ้านได้เดือนละเท่าไร

- ไม่สามารถผ่อนได้   น้อยกว่า 1,000 บาท / เดือน ระบุ.....บาท
- 1,000 - 1,300 บาท / เดือน   มากกว่า 1,300 บาท / เดือน ระบุ.....บาท

A132 70

7. ท่านมีภาระในการผ่อนต่อเดือนหรือไม่

 มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 ไม่มี

- ผ่อนที่อยู่อาศัย
 ผ่อนเครื่องใช้ไฟฟ้า .....
 ผ่อนรถมอเตอร์ไซด์ / รถยนต์
 อื่นๆ (ระบุ) .....

รายจ่ายในการผ่อนส่งต่อเดือนของท่าน

- 1 - 1,000 บาท (ระบุ).....บาท / ....หลัง
    1,001 - 2,000 บาท (ระบุ).....บาท / ....หลัง
    2,001 - 3,000 บาท (ระบุ).....บาท / ....หลัง
    มากกว่า 3,000 บาท (ระบุ).....บาท / ....หลัง

8. ครอบคลุมของท่านมีเงินเก็บออมต่อเดือนเท่าไร

 ไม่มี

 1 - 1,000 บาท ระบุ.....บาท

 1,001 - 2,000 บาท ระบุ.....บาท

 2,001 - 3,000 บาท ระบุ.....บาท

 3,001 - 4,000 บาท ระบุ.....บาท

 มากกว่า 4,000 บาท ระบุ.....บาท

9. เพศ

 ชาย

 หญิง

10. อายุผู้ตอบแบบสอบถาม

 อายุ.....ปี

11. ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม..... / ชื่อเจ้าของเรือนแพ.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านได้สละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้

จบการสัมภาษณ์เวลา.....น. รวมเวลาสัมภาษณ์.....นาที

A133 71A134 72A135 73A136 74A137 75A138 76A139 77A140

78-79

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นาย วิรุฬห์ พันธุ์อุดม สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2537 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชา
เคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2540

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย